

המחיר
7 ש"ח
ניתן לשלם בנדרים פלוס וקהילות

גליון 262 | במדבר תשפ"ג

אוסף

אוסף גיליונות מבית צוף הוצאה לאור

וּשְׂרַב בְּאֲדָמָה אֵין

יריעת זיכרון נרגשת ותובנות נפלאות
אודות דמותו המופלאה והמאירה של האדם השלם
הגאון הצדיק רבי משה חיים שלנגר זצלה"ה

**'משים עצמו
במדבר'**
בגיליון מי באר

**פולמוס
החיידרים**
בגיליון המורחב
עומק הפשט

**שמירת
המקדש**
הגאון הגדול
רבי אשר וייס שליט"א

**ימלא ה'
כל משאלותיך**
הדרך לזכות במעלות התורה
הגאון הגדול
רבי חיים פיינשטיין שליט"א

נידונים מעשיים
בהלכות טהרת כהנים

**שיעור חומש
נחל
אלהו
יעלת הן**

עומק הפשט
פניו הלכה
שיעורי
בינה
תוספת
שבת
לדעת

**התבוננות
בפרשיות התורה**
חנוך
לנער
ובלכתך

ממגד
גרש ירחים
חשבתי דרכי
ועד ליל שבת
תורת המידות
עינינו גל
עטרת המועדים

מחשבה קצרה על הדף
SHORE MAJESTY ON THE BAY

הפרשה המחכימה

לקראת
שנת
מלכתא

התורה והמצוות והנהיגה

תזכין עניינים

אוסף הפרשה

71 שיעור חומש

מאת הגאון הגדול
רבי חיים פיינשטיין שליט"א
ראש ישיבת "עטרת שלמה

73 שמירת המקדש

שיעור הגאון רבי אשר וייס שליט"א

77 נחל אליהו

משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א

79 יעלת חן

הגה"צ יצחק שמואל גמזו שליט"א

81 אמונה בין בתרי הפרשה

תוכנותיו של
הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

83 אבני חן

ביאורים והערות בפרשת השבוע

85 הפרשה המחכימה

לקחים מעשיים ואקטואליים
מפרשת השבוע

86 לקראת שבת

לקט נבחר מתוך העלון
הנפלא של "דרשו"

92 וישד באדם אין

יריעת זיכרון נרגשת ותובנות נפלאות
אודות דמותו המופלאה והמאירה של
האדם השלם
הגאון הצדיק רבי **משה חיים שלנגר**
זצלה"ה
מנהל רוחני בישיבת פורת
יוסף למעלה מיובל שנים
ומחבר ספרים חשובים בהלכה ובמוסר
מאת בנו
הגאון רבי **אליהו שלנגר** שליט"א
ראש ישיבת תורת רפאל בית שמש

הספד בנו
הגאון רבי **אוריאל שלנגר** שליט"א
ר"מ ישיבת היכל אברהם
בשעת הלוייה

אוסף ההלכה

46 עטרת המועדים

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א
שיעורי חג השבועות

49 שיעורי בינה

הגאון הגדול
רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
על ספר המצוות

51 הלכות טהרת כהנים

הגאון רבי ישראל כהן שליט"א

53 עומק הפשט

דיוני הלכה אקטואליים

59 פניני הלכה

מראשי ורכני החבורות בישיבת מיר

69 תוספת שבת

מעלת השבת וקדושתה
בירור הלכה

אוסף הדעת

5 מומגד גרש ירחים

משלחנו של רבינו הגדול
מרן רשכבה"ג הגר"ג אדלשטיין שליט"א

7 חשבתי דרכי

נקודות אור במשנתו של
הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

9 ועד ליל שבת

מאת הגאון הגדול
רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

11 תורת המידות

הרה"ג רבי יונתן אבר שליט"א

13 התבוננות בפרשיות התורה

משיעורי הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א

17 עינינו גל

מאמרי עין לא ראתה

21 חנוך לנער

הרה"ג חנוך דרורי שליט"א

23 ובלכתך

הרב אהרון לוי שליט"א

24 מחשבות טובות

מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה

25 אז נדברו

מחשבות לבני הישיבות

31 מי באר

התחזקות באמונה ובעבודת ד'

33 מבחני לדעת

מבחן בדף היומי, במשנה ברורה
ובחפץ חיים ואהבת חסד

37 מחשבה קצרה על הדף

תפיסות עומק על סדר הדף היומי

43 מענה יחזקאל

הרה"ג ר' יחזקאל הרטמן שליט"א

ניתן להעביר תרומות וכן לשלם עבור קניית גיליונות
"בעמדות נדרים פלוס" או "קהילות" בחיפוש קופת "אוסף גיליונות

"וכן בהעברה בנקאית לחשבון "הילכתא ע"ר
בנק מרכנתיל (17) סניף 734 מספר חשבון 85778
ניתן לקבל קבלה מוכרת במס לפי סעיף 46
על כל תרומה לאוסף גיליונות
(למעט תשלום על פרסום או קניית גיליונות)

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס' 1335
תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת 'אוסף גיליונות' ושאר גיליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של ה'אוסף' ולפעול לפי ההנחיות

מערכת 'אוסף גיליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין יודלביץ שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'
הוצאה לאור

נתן פלדמן

אוסף גיליונות מופיע בסיוע
הילכתא- לדעת לחיות כהלכה

'פיקודי ה' יזרים משמחי לכ' - אימתי
 קן יזרים כשיצאין מפי יזר
 (מדברי מרן שליט"א ע"פ חז"ל בילקוט
 תהלים)

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
 מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

פרשת במדבר שנת תשפ"ג לפ"ק (שנה ד') * גליון 139 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

סמיכות פרשיות בחקותי ובמדבר

לאחר התוכחה - גילוי חבה יתירה לישראל

קוראים אנו בפרשת בחקותי את כל התוכחה, מ"ט קללות - שבע כפול שבע, ומיד אחריה קוראים פרשת במדבר 'שאו את ראש כל עדת בני ישראל וגו' ופירש רש"י שמתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה, כצאן החביבה על בעליה (עי' רש"י שמות לט, טז), כלומר שהמנין היה מצד החביבות של כלל ישראל, ראו בזה את חיבתם לפני הקב"ה.

והרי קודם לכן נאמרה התוכחה בפרשת בחקותי, ומיד אחר כך בפרשת במדבר רואים את החביבות, כי כך הנהגת הקב"ה תמיד עם כלל ישראל, שבכל פעם שהיתה תוכחה בכלל ישראל, בחורבן בית ראשון, ובחורבן בית שני, ראו אחר כך חבה יתירה.

רואים אנו בחורבן בית ראשון, שמיד לאחר שבעים שנה זכו לבנין בית שני, בו היו שוב העשרה ניסים שנעשו בבית המקדש (אבות ה,ה) ורק חסרו בו ה' דברים (יומא כא,ב), אבל היו עשרה ניסים גלויים שראו בהם את חביבותם, כמו שאמרו ע"ז בגמ' (יומא נד ועוד) ראו חיבתכם לפני המקום. וגם קודם לכן, בזמן החורבן, ראו חביבותם כדאייתא בגמ' (גיטין פח,א) שהקב"ה עשה צדקה עם ישראל שהקדים והגלה לבבל את החרש והמסגר, שהם גדולי התורה של אותו הדור, שנצלו והגיעו לבבל כמה שנים לפני החורבן, כדי שיוכלו ללמד תורה לישראל הגולים אחריהם.

ומצינו שאמרו חז"ל (ברכות ח,א) מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, וביאר מרן הרב מפוניבז' זצ"ל כי גם קודם החורבן היה כן, שארבע אמות של הלכה הם כבית המקדש, ומשפיעים קדושה כבית המקדש, אלא שאז היה גם בית המקדש וגם ארבע אמות של הלכה, ולאחר החורבן נשארו רק ארבע אמות של הלכה, שהם כבית המקדש. וזוהי החביבות והחסד של הקב"ה עם כלל ישראל, שהשאיר את החרש והמסגר שילמדו תורה לישראל בזמן החורבן, ובכך תהיה להם תורה שהיא כבית המקדש! וכן בחורבן בית שני, הותר הקב"ה לפליטה את יבנה וחכמיה, ולאחר החורבן זכו למשינות שסידר רבינו הקדוש, ולתלמוד בבלי וירושלמי, והיא חבה יתירה שזכו אחרי החורבן.

גם השואה היתה מידת הדין ותוכחה לכלל ישראל, וכידוע, בימי השואה היה קידוש השם שאין לתאר, וכבר סופר הרבה עובדות ממסירות הנפש ומדרגות של קידוש השם שהיו אז, ולאחר השואה שוב "כאב את בן ירצה", בס"ד נתרבה עוד תורה ועוד תורה, וכפי שהיו החרש והמסגר לפני הגלות, כך גם פה בארץ ישראל, החזון איש הגיע לארץ ישראל לפני השואה, והרב מבריסק בתוך השואה, הרב מפוניבז', הבעלזער רב, הרבי מגור, וכל גדולי הצדיקים שניצלו והגיעו לארץ והשפיעו השפעה של תורה, וגם באמריקה הגיע רבי אהרן קוטלר והפך את אמריקה למקום תורה עם ישיבות ועוד ישיבות וחינוך של תורה, כזו השפעה בכוחו של אדם אחד, וכל זה הוא חבה יתירה שזכינו לאחר השואה.

יוכיח - וכאב את בן ירצה

רבינו יונה בשע"ת (ב,ד) הביא את הפסוק במשלי (ג,יב) 'כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה', ופירש בשני אופנים. פירוש אחד "וכאב יוכיח את הבן אשר ירצה בו ואינו מוכיח את הבנים שהוא נושא מהם ויודע

שלא יועילום התוכחות", היינו כי יש בן שהאב מיואש ממנו, שכבר אין מה לעשות איתו, ואי אפשר לחנך אותו, ובן כזה אין האב מוכיחו, מפני שאין עם מי לדבר, והתוכחה לא תועיל, ורק בן הרצוי לאב, שהוא עדיין מתנהג כמו שצריך, אלא שיכול להוסיף עוד שלמות על ידי תוכחה, אותו האב מוכיח, כדי לחנכו, שיוסיף יותר ויותר שלמות.

ולפי זה "כאב את בן ירצה" פירושו שהבן כבר רצוי לאב קודם התוכחה ולכן האב מוכיחו, מפני שהוא רצוי ומוכן לקבל חינוך, אבל בן שאין מה לקוות ממנו, האב עוזב אותו ולא מוכיחו. כך גם הקב"ה עם כלל ישראל, כאב את בן ירצה, כלל ישראל רצויים להקב"ה, ולכן הוא מחנכם על ידי תוכחה, והתוכחה היא סימן לאהבה, אהבת האב לעם ישראל, שהוא רוצה לחנך אותם שיהיו בעלי מדרגה, וזוהי התוכחה.

ועוד פירוש כתב רבינו יונה "כאב את בן ירצה כן ירצה השם את אשר הוכיח וקיבל מוסרו וכדרך שהאב ירצה את בנו אחרי התוכחות", והיינו שאחרי התוכחה, בן כזה שהוא אהוב על אביו ואביו מוכיח אותו, לאחר התוכחה הוא נעשה יותר רצוי ויותר חביב לאב, כך פירש רבינו יונה (ע"ע בפירושו למשלי שם שג"כ הזכיר ב' פירושים אלו).

כלל ישראל זוכים להשגחה מיוחדת "וכאב את בן ירצה", כי אנו בנים למקום, וכמו שכתוב (דברים יד, א) בנים אתם לה' אלקיכם, ויש חינוך והשגחה מיוחדת על כלל ישראל לחנכם ולהעמידם על סהרם.

הנהגת התוכחה בציבור וביחיד

ורבינו יונה שם כתב כי לא רק הכלל זוכים להשגחה זו, אלא גם היחיד, מי שהקב"ה חפץ בו ומרוצה ממנו, נותנים לו תוכחה כדי לחנכו, וכך אמרו בגמרא (ברכות ה,א) כל שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורים שנאמר וה' חפץ דכאו החלי, ופירוש הפסוק הוא - "וה' חפץ" - מי שהקב"ה רוצה בו, "דכאו החלי" - הוא מדכאו ביסורים שיהיה חולה, כדי שיחזור בתשובה, אזי יחפוץ בו ה' יותר.

ואמרו בגמרא שם, יכול אפילו לא קיבלם מאהבה? תלמוד לומר אם תשים אשם נפשו, מה אשם לדעת אף יסורים לדעת, והיינו שהייסורים הם כמו קרבן אשם, וכמו שאשם מכפר רק אז הוא לרצונו, כך גם בייסורים צריך לקבלם באהבה, שיהיו לדעתו ולרצונו, ויבין כי הם לטובתו כדי שיחזור בתשובה, ורק באופן זה שמקבל באהבה את היסורים, אז הוא במדרגה שהקב"ה חפץ בו.

זוהי ההנהגה עם כלל ישראל, וכך גם עם יחידים, יכול להיות יחיד שיש לו זכויות, ולפעמים זכות אבות, ומן השמים מחנכים אותו ונותנים לו קשיים כדי שיחזור בתשובה, לכן, כפי שכבר דיברנו הרבה פעמים, אם אדם סובל צרות ממישהו שמצער אותו אין להקפיד עליו, שהרי הצער מן השמים, וצריך להבין כי מן השמים רוצים לחנך אותו שיחזור בתשובה, ויפשפש במעשיו עד שימצא על מה צריך לחזור בתשובה, ויתכן שיש איזה חיסרון באמונה או דבר אחר הצריך תיקון מדה כנגד מדה.

ואמרו חז"ל (ברכות ה,א) אם רואה אדם שייסורים באים עליו יפשפש במעשיו, פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה, ולכאורה אם יש ביטול תורה, הרי מצא עוון ביטול תורה, ומהו שאמרו פשפש "ולא מצא"? וביאר

ביום הזה באו מדבר סיני

"בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים, ביום הזה באו מדבר סיני... ויחן שם ישראל נגד ההר". פירש"י, "ויחן שם ישראל - כאיש אחד בלב אחד אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת", והיינו ממה שכתוב 'ויחן' לשון יחיד למדו שהיה כאיש אחד בלב אחד, וכלולים בזה שני דברים, א' שהיתה להם שאיפה אחת מאוחדת לקבל את התורה, ב' שייתה אחדות ביניהם בלא חילוקי דעות, והיו באהבה ואחוהה ושלוש ורעות. זהו לב אחד, שיש מטרה אחת ורצון אחד לכולם, וכן יש אחדות וכל אחד חושב גם על השני ואוהב אותו, זו היתה ההכנה האחרונה לקבלת התורה

והנה הכתוב אומר "ויחן שם ישראל נגד ההר", מבואר כי כבר כשעמדו 'נגד ההר' היתה להם דרגה זו של כאיש אחד בלב אחד, ויש לפרש כי עצם ההתקרבות להר סיני היה דבר גדול מאד, שהתקרבו להר סיני שזהו המקום המיוחד לתורה, וההתקרבות להר סיני נתנה להם מדרגה של קדושה עם אחדות ושאיפה לתורה, וקיבלו שם דרגה של מידות טובות ואמונה וחשקת התורה, וזהו שאנו אומרים בהגדה של פסח "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דינו", כי עצם ההתקרבות להר סיני נתנה לכלל ישראל מדרגה גבוהה מאד.

ועתה כאשר אנו עומדים בימי הספירה, הלא ימים אלו מסוגלים להכנה לקבלת התורה וכל שנה ושנה חוזרת בהם ההשפעה המיוחדת מן השמים לזכות לדרכי ההכנה לתורה, ואמנם יש בחירה לכל אדם, אבל צריך גם סייעתא דשמיא להצליח בדרכו, והכוחות ניתנים לו מן השמים, וימים אלו יש בהם השפעה מיוחדת וסייעתא דשמיא, וכל אחד יכול לנצל את הימים, אם ינהג באותה הנהגה כמו שהיה בזמן יציאת מצרים, עם התחזקות בשאיפה לתורה ומידות טובות ואהבת תורה, ועל ידי כך יזכה לסייעתא דשמיא מיוחדת לקבל את החיזוק.

בזה (נפה"ח ד,כט) כי תחילה יש לפשפש ולחפש מדה כנגד מדה, שכל ההנהגה וכל צער מן השמים הוא במדה כנגד מדה, ועל ידי מדה כנגד מדה אפשר למצוא מה הסיבה לכל צער ולכל קושי, ואם לא מוצאים מדה כנגד מדה אז יש לתלות בביטול תורה, כי ביטול תורה הוא סיבה לכל הקשיים, אבל בדרך כלל גם חוץ מביטול תורה אפשר למצוא מדה כנגד מדה, וכמדומה שכן רואים במציאות, שבכל קושי הבא על האדם אפשר למצוא מדה כנגד מדה, רק צריך לחשוב ולהתבונן ולמצוא. וכל זה תלוי במדרגת האדם, והמדרגה תלויה באמונה, אם חיים באמונה.

כעבד ישאף צל

ניצול ההתעוררות והתשוקה לתורה כראוי

אהבת תורה, והתחילו לתרום גם מתוך אהבת תורה ולא רק מאהבת חסד, והסיבה לזה מפני שאדם התורם לתורה הרי הוא גורם שילמדו תורה, וכל התורה שלומדים מחמתו נחשב כמו שהוא לומד, וכיון שהוא מזכה אחרים בתורה יש לו גם כן את זכות התורה, והתורה נותנת אהבת תורה.

וכמו כן עתה בעמדנו בימי הספירה שהם ימי ההכנה לקבלת התורה, עיקר מה שחשוב הוא להיות בדקות בתורה כמה שאפשר כל אחד לפי כוחו, ולא להתאמץ יותר מדי, שזה גורם אחר כך לרפיון, וכפי שאמרו לי רבים שלאחר חג השבועות יש להם רפיון, והסיבה לזה מפני שלפני שבועות הכריחו את עצמם ללמוד מתוך מאמץ וכפייה, ולא למדו מתוך אהבת תורה שהתורה מעניינת ומושכת, ומשום כן לאחר שבועות כבר מתעייפים ואין כוח ללמוד. לכן עלינו להשתדל שתהא אהבת תורה אמיתית, ונזכה לסייעתא דשמיא.

הדרך לדבקות בתורה - שלא להסיח דעת מן התורה

הבה נתבונן מה הם הדברים העיקריים שכדאי ואפשר להתחזק בהם, בכדי לזכות למדרגה קבועה ויציבה של דבקות בתורה.

ידוע מה שאמרו בירושלמי סוף ברכות אם תעזובני יום יומיים אעזבך, היינו שאם אדם עוזב את התורה, מתבטל מדברי תורה, גם התורה עוזבת אותו ומתרחקת ממנו, וכל זמן שעובר בבטלה בלי תורה צריך אחר כך זמן כפול כדי לחזור ולהתעלות, מפני שהירידה היא קלה יותר מן העלייה, הירידה היא במהירות, אבל בעלייה צריכים להתאמץ יותר, וצריכים בזה מאמץ כפול לחזור ולהתעלות למצב שהיה קודם.

והרי מצינו שאמרו חז"ל (סוטה י"א) מידה טובה מרובה ממידת פורענות, ואם כך היא המידה במי שמתבטל מדברי תורה, שכל שמתרחק מן התורה גם התורה מתרחקת ממנו בכפליים, אם כן קל וחומר להיפך מידה טובה מרובה, שכל שאדם דבוק יותר בעמלה של תורה, הרי הוא נעשה קשור ודבוק לתורה בכפליים, והרבה יותר מזה.

וגם בשעה שאינו עוסק בתורה ממש, וכגון בזמן שאוכל ונח מסדרי לימודו, שייך להמשיך את הדבקות בתורה על ידי שיחשוב ויתבונן במה שלמד קודם, ויחשוב לעצמו מה הידיעות שנוספו לו בלימודו, ומה הקושיות שנשארו לו, כמו אדם שעוסק במסחר בענייני העולם הזה, שמחשב כל הזמן כמה הרוויח וכמה הפסיד במסחרו.

וכן שמעתי מאחד שלמד בישיבה לפני שנים רבות, ולאחר נישואיו נאלץ לעסוק במסחר לפרנסתו, ואמר כי עכשיו הוא רואה שבזמן שלמד בישיבה לא היה דבוק בתורה כראוי, מפני שעכשיו כשהוא עוסק במסחר ראשו תפוס ומונח כל הזמן בענייני המסחר, ואינו מסיח דעת מזה, ואילו כשלמד בישיבה לא היה שקוע כל כך בתורה, מפני שלא הבין את מעלת התורה שהיא טובה מכל סחורה.

והנה אנו שזכינו שאין ההתעסקות שלנו בחמדת הממון ובענייני העולם הזה, אלא בחמדת התורה, בודאי כדאי לנו להמשיך את העסק בחמדת התורה במשך כל היום כולו, וגם בשעה שמוכרחים לעסוק בצרכי הגוף, אין להסיח דעת מדברי תורה, אלא לחשוב כל הזמן על מה שלמד, ולחכות מתי כבר יבוא הזמן שיוכל לחזור לתלמודו.

וכעת בעמדנו לפני חג השבועות, יהי רצון שנזכה כולנו להתחזק בכל הדברים הצריכים חיזוק, ביישוב הדעת ובאופן המושך את הלב, כל אחד לפי כוחו, ובזכות זה נזכה להתברך מן השמים, שיתקיימו בנו כל הבקשות שמבקשים בתפילה על תורה, ונזכה לקבלת התורה בזמן הזה.

התעוררות ההשפעה ב'זמן מתן תורתנו'

כתבו בספה"ק שכל ימי המועדות השפעתן חוזרת בכל שנה ושנה, והיינו שכל זמן שהייתה בו השפעה של קדושה, ההשפעה חוזרת ומתעוררת בכל שנה באותו הזמן, וכל יחיד ויחיד בימי המועדות יכול לזכות במעלות שזכו כלל ישראל באותם הימים, ומטעם זה נקרא חג השבועות "זמן מתן תורתנו", לא מפני שהייתה פעם קבלת התורה באותו הזמן, אלא שבכל שנה זהו זמן קבלת התורה מחדש, ומן השמים משפיעים בו השפעה של תורה, לזכות להצלחה בתורה.

וכבר הזכרנו כי לא רק בחג השבועות עצמו, אלא גם בימים שלפני שבועות, הם ימים המסוגלים להכנה לקבלת התורה, ויש בהם השפעה של תשוקה גדולה לתורה, וכמו שביאר בספר החינוך (מצוה ש"ו) שזהו הענין במצות ספירת העומר, כי כשיצאו בני ישראל ממצרים ידעו שכל התכלית ביציאת מצרים הוא לקבל את התורה במעמד הר סיני, והשתוקקו וציפו מאד לזה, מפני שידעו את מעלת וחשיבות התורה, ולכן ספרו את הימים, ושמחו בכל יום שעבר, שנשארו פחות ימים עד שבועות, וכבר מתקברים ליום הגדול שיזכו לקבלת התורה בהר סיני.

ובכל שנה ושנה בימים האלו חוזרת ההשפעה של תשוקה לתורה, ומצד טבע הנפש הישראלית, בתוך הנשמה של כל אדם מישראל יש תשוקה גדולה ושאיפה לתורה בימי הספירה יותר מאשר בכל השנה, וככל שעוברים הימים ומתקרבים יותר לחג השבועות, גם התשוקה לתורה חזקה יותר, ומתחזקת השאיפה של כל אחד ואחד לזכות לתורה, עד לחג השבועות זמן מתן תורתנו, שהוא יום המסוגל לזכות לקבלת התורה.

להשיג מדרגה קבועה של דבקות בתורה

ומחובתנו לנצל את התשוקה הזאת, שגם לאחר חג השבועות תימשך ההשפעה של אהבת תורה ותשוקה לתורה, וזה שייך רק אם עסק התורה לפני שבועות לא יהיה מתוך התרגשות והתלהבות זמנית, שכל התלהבות והתפעלות כזו נחלשת בתוך זמן קצר, אלא צריכים שיהיה מתוך התבוננות והכרה אמיתית במעלת וחשיבות עסק התורה.

וידוע שיש הרבה בני עליה שלומדים בהתמדה בימים שלפני שבועות, ובפרט בליל שבועות לומדים בהתמדה גדולה, ומיד לאחר שבועות יש אצלם ירידה ורפיון בתורה, והסיבה לזה מפני שהחיזוק לא היה מתוך הבנה והכרה אמיתית, אלא מתוך כפייה עצמית, שהכריחו את עצמם ללמוד מחמת הסגולה שבימים אלו, וכל דבר שאדם עושה מתוך כפייה אינו מרגיש טעם בזה, וממילא לאחר חג השבועות בא לידי רפיון, לכן החיזוק צריך להיות מתוך הבנה והכרה במעלת עסק התורה, ועל ידי זה זוכים למדרגה קבועה של דבקות בתורה גם אחרי שבועות.

הבנת מעלת התורה להשיג אהבתה

הבאנו מה שכתב רבינו יונה בשע"ת (ג,קנו) כי חיבר ספר 'שער התורה' למען יכספו הלבבות לתורה, והוסיף וכתב שם 'ואשר אין כח בהם ללמוד ידעו הדר כבוד עסק התורה ויזכו בידיעתו ולא תאבד נפשם מן העולם הבא', והיינו מפני שמי שיודע את חשיבות ומעלת התורה, בוודאי הוא רוצה ללמוד תורה, ומשתדל בכל כוחו בזה, וכשאינו לומד תורה זהו רק מפני שהוא אנוס ואינו יכול ללמוד, ולכן מקבל שכר עבור ידיעת חשיבות התורה, וכמו שאמרו שאם חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשהא הרי זה כאילו עשהא.

ושמעתי פעם מאדם גדול שהיה נוסע לחוץ לארץ לאסוף תרומות לשיבתו, וסיפר שהיו אנשים רחוקים מתורה שלא הייתה להם אהבת תורה, אבל היו תורמים מתוך רחמנות ואהבת חסד, ולאחר שתרמו קיבלו

חשבת דרכי נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת במדבר - ספירת העומר תשפ"ג

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי"ן ע"ה

להנחיל אהבי י"ש - שמיטה יובל - צירוף התהליך לקראת התכלית עם עצם התכלית

ספירת העומר מקבילה לספירת יובל ויום מתן תורה ליובל

על ימים אלו שבהם אנו נמצאים כתוב 'וספרתם לכם מיום השבת מיום הביאתכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום', זו פרשת הספירה שסופרים בימי ספירת העומר כדי להגיע ליום החמישים שהוא זמן מתן תורתנו, בזאת אנו עוסקים.

במקביל, ובדומה לזה, יש את פרשת היובל, ובה נאמר 'וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים והיו לך ימי שבע השנים תשע וארבעים שנה', ולאחר מכן 'והעברת שופר תרועה בחודש השביעי' 'וקדשתם את שנת החמישים וגו' יובל היא' ושם מפורשים בתורה כל דיני יובל. היובל, זו שנת החמישים, והיום שבו ניתנה תורה זה יום שהוא מעין היובל, מקביל אליו, כך אנו מוצאים בדברי הראשונים, 'הדבר כמעט מפורש בדבריהם', וכדי להגיע ליום החמישים אנו חייבים לספור שבע פעמים שבע.

פעמיים יש לנו חיבור כל שהוא לעניין החמישים, האחד בשנת היובל, זו שנה שיש בה את כל דיני שמיטה, ובנוסף נאמר בה 'ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו', הכל שב למקומו כמו שהיה, וכלשון חז"ל 'כולהו תיביין לאתריהו', כולם שבים למקום המקורי שממנו הם באו, זהו החמישים. אכן, עבורנו, היום שבו יש לנו משורו מקדושת יובל, זה יום הכיפורים, אשר הוא למעשה יום מתן תורה בשבילנו. התורה המצויה בידנו, אשר נמצאת איתנו, הגיעה אלינו ביום הכיפורים, היינו, היא הגיעה אלינו באותה נקודה הנקראת יובל בשבילנו. זהו היובל שנוהג לעולם. יום הכיפורים, גם בו יש חלות קדושת יובל, כך הלא מפורש בכתוב בפרשת יובל 'ביום הכיפורים תעבירו שופר בכל ארצכם', חלות קדושת יובל חלה ביום הכיפורים של שנת החמישים. והדבר ידוע, כפי שמפורש בדברי הרמב"ן, ששנת היובל היתה שנה שלימה אשר היתה כעין יום הכיפורים. כך היה בזמן שהיובל נהג לרוב הראשונים, היובל לא נהג בבית שני, אלא רק בבית ראשון, כל זמן שהיתה נבואה בישראל.

כיון שאנחנו הפסדנו את מתן תורה של חג השבועות, משום שהלוחות שהגיעו אלינו מכח מתן תורה של חג השבועות אינם נמצאים בידנו, הרי שהפסדנו את הבחינה היותר גבוהה של היום החמישים של קדושת היובל, אבל משהו ממנה נשאר בידנו, קדושת יובל נשארה אצלנו ביום הכיפורים. קדושת יובל שייכת ומתחברת למתן תורה, כי קבלנו את התורה מן השמים בזמן שהוא קדוש בקדושת יובל, ביום החמישים לספירה, והמעט שנשתייר בידנו מכך, הוא, שמכח זה נשאר לנו מועד של זמן מתן תורתנו, אבל התורה בפועל לא נמצאת איתנו מכוחו של היום הזה, אלא מכוח יום הכיפורים אשר בו קבלנו את הלוחות השניים. על כל פנים, כדי להגיע אל אותו מספר חמישים ולצרף את עצמנו אליו, אנו יכולים רק אחר ספירתו את הארבעים ותשעה הקודמים ואנו מגיעים אליו. כך הרי גם דין היובל, בית הדין הגדול היה יושב בערב ראש השנה של כל שנה ושנה, והם היו מברכים 'אשר קדשנו במצותיו וציונו על ספירת יובל' ואומרים היום שנת כך וכך, שהיא כך וכך שמיטת וכך וכך שנים ליובל, כשדרך שאנו מונים בספירת העומר, ולדעת כמה וכמה מרביתנו, בלי ספירת בית דין קדושת יובל לא חלה, קדושת יובל חלה רק עד כמה שזו השנה החמישים, וכדי שתהיה השנה החמישים, היא צריכה להיות שנה הנספרת כחמישים, היינו, אף שאת שנת החמישים לא סופרים, אבל היא צריכה להיות השנה שאחרי הארבעים ותשע שאותן ספרו, וכך אנו מגיעים לשנת החמישים.

מה הוא היש - זה סוד היובל והשמיטה

לשון הכתוב במשלי (ח' כ"א) 'להנחיל אהבי יש ואוצרותיהם אמלא', ודרשו חז"ל על פסוק זה במשנה האחרונה בש"ס, בסוף עוקצין, 'אמר רבי יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות שנאמר להנחיל אהבי יש ואוצרותיהם אמלא' כל אחד ואחד יזכה לעולמות כמנין י"ש, היינו, כתוב כאן שהיש האמיתי צריך עולמות כמספר יש, זהו היש האמיתי.

נעייין עתה בדברי חז"ל ב"זוהר חדש" פרשת בהר על פסוק זה, בעניין חשוב המכריע להבנת עצם הספירה, והכי איתא התם "א"ר שמעון, להנחיל אוהבי י"ש, מאי יש, דא רזא דיובל ושמיטה, דלא מסר יתהון קב"ה לשאר עמין אלא לעמא קדישא", היינו, על השאלה מה פירוש המילה יש, אומר רבי שמעון, שזוהר הרו של יובל ושמיטה, שהקב"ה לא מסר אותם לשאר העמים, אלא רק לעמו הקדוש. כתוב כאן, שהכונה ב"להנחיל אהבי יש" היא להנחיל להם יובל ושמיטה, זה נקרא יש, יובל שמיטה. פירוש המילה יש, הוא, המציאות, ההויה, ההיות, הקיום, זה נקרא יש, כתוב כאן, שסוד יש זה יובל שמיטה, ננסה להבין מעט את הדברים לפי ערכנו.

ענב המציאות היא מהלך של ששת ימים ההולך ליום השביעי

בפסוק שנאמר בלוחות של פרשת יתרו כתוב "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בס' וינח ביום השביעי", "על כן בן ה' את יום השבת ויקדשהו". חז"ל מקשים על כך בספר זוהר בפרשת יתרו שלכאורה אין זו הצורה הנכונה לומר "כי ששת ימים

עשה וגו'", צריך היה לומר על פי חוקי הלשון "בששת ימים", בורא העולם לא ברא ששת ימים את השמים ואת הארץ אלא הוא ברא אותם בששת ימים. קושיא זו מוזכרת אף בתשובות הרשב"א שנשאל על כך.

התשובה שכתובה בחז"ל היא, כי באמת ישנה טעות עמוקה ובסיסית מאד, והתורה מגלה כאן, במלים אלו, את הפנים האמיתיים והנכונים של המציאות, מה היא המציאות האמיתית. כי הנה, כביכול, אנו חיים בעולם, ונדמה לנו, שהדברים קיימים ונמצאים, יש להם קיום בעצם, כך נראה לנו. אנו חיים בתוך מסגרת ובמין הבנה כזו. אכן, קצת מפריעה לנו העובדה שאנו רואים שהדברים משתנים במשך הזמן, הדברים זזים, מזדקנים ומתיישנים, אולם זה נראה לנו דבר צדדי שאין מה לעשות נגדו, אבל המציאות עצמה לא נתפסת כך. המציאות עצמה נתפסת כדבר קיים, כל דבר שאנו תופסים, אנו תופסים אותו כדבר שנמצא באמת.

אולם האמת היא שאין זה נכון כלל. הקב"ה לא ברא מציאות קיימות. כשהקב"ה, בורא העולם, ברא את העולם הזה, כל הדברים שנמצאים פה בעולם נכנסו לתוך מהלך. הבריאה שלהם, עצם קיומם, עצם ההיות שלהם בעולם, הוא תהליך, זה מהלך. לנו נדמה שאנו קיימים באיזה שהוא מצב קבוע, ואנו גם מנסים תמיד לשמר את הקביעות שבקיום שלנו. אכן, העובדה היא שהזמן עובר ותמיד נמצא באיזו פינה לוח שמידפדף והולך אבל זה לא אנתנו, אנתנו פה. אולם באמת ודאי אין זה כך, אלא אנתנו מידפדפים.

זה פירוש המילה בראשית, "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", בראשית, היא התחלה של תהליך ההולך לקראת אחרית. ראשית הולכת אל אחרית. הדברים שנראים בעינינו כדברים מקיימים, דברים נמצאים שישנם, אין זה כך. המציאות, איננה מציאות מקיימת. כל מה שנתפס אצלנו כמציאות, כל מה שאנו רואים, כולל את עצמנו ומה שמקיף אותנו, כל מה שנמצא, הכל תהליך לקראת תכלית, זה הולך לאחריה.

ונוסיף להבין בזה, כי הנה, לנו נדמה, שאנו רואים חפץ, או כל עצם, וכל דבר שהוא קיים בעולם, או את עצמנו, או את כל מה שמסביבנו, אולם באמת, פירושו של אותו דבר קיים הוא, שהדבר הזה הוא חלק מהתהליך, כל הקיום כולו הוא תהליך לקראת. מראשית לקראת אחרית. הדברים הולכים, וקיומם אינו קיום של ישות אלא קיום של תהליך. הדברים קיימים כתהליך, ומה היא התכלית שאליה הם רוצים להגיע, הם רוצים להגיע אל האחרית האמיתית. זה המכוון בפסוק שנאמר בעשרת הדיברות "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ - וינח ביום השביעי", ימים זה דבר שנובר, ימים הם כולם תהליך, אלו הם ששת הימים, וכך, בורא העולם ברא ששת ימים, ויום שביעי, היינו, התכלית, והתכלית, שהיא המנוחה שבסוף התהליך. המנוחה שבסוף התהליך היא "וינח ביום השביעי", אבל מה שנברא בעולם, לא נברא אלא ששת ימים שהולכים לקראת שבת. השבת נקראת, כפי שאנו אומרים בתפילה "תכלית מעשה שמים וארץ". תכלית ההליכה היא כדי להגיע לאיזה מקום, לאיזו שתייה מציאות, שהיא המנוחה שבאה אחרי ההליך, אחרי התהליך, זה המצב שבא אחרי כל המהלך כולו. כל הבריאה כולה, כל היש כולו, הם אותם ששת ימים שעשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בס', שמים, ארץ, ים כולל הכל, כולל את כל ההיקף כולו של כל הבריאה כולה, כל העולם כולו, והסוף, התכלית, זה "וינח ביום השביעי", זאת המנוחה שבאה בסוף.

ה"יש" הוא צירוף התהליך והתכלית

זה היה הקושי שהתקשה בו רבי שמעון בר יוחאי בפסוק "להנחיל אוהבי יש", "מאי יש", היכן יש את אותו יש, ומהו אותו יש, ועל כך הוא עונה שה"יש" הוא שמיטה ויובל. שמיטה זה התהליך לקראת יובל. היובל הוא התכלית, והשמיטה, והשמיטה, הם התהליך שמגיע אל היובל. היובל, נתבאר כי היובל שלנו, היינו, המקום שבו יש לנו קשר עם קדושת יובל, הוא ביום הכיפורים הנקרא שבת שבתון. יום הכיפורים נקרא השבת של השבתות. על ידי "וספרת לך שבע שבתות שנים שבע פעמים", מגיעים למה שנקרא שבת של השבתות. "שבת שבתון הוא לכם" זאת השבת של יום הכיפורים, השבת של יום הכיפורים היא השבת של השבתות, זו התכלית הסופית. השבת היא מעין אותה תכלית, אבל התכלית הסופית היא שם. מלמדים אותנו פה, שהיש זה הצירוף, היחד, של התהליך והתכלית, זה היש, אין יש אחר. אם היו שואלים אותנו "מאי יש", היינו עונים זאת על עצמנו, ועל כל מה שמסביבנו, הכל "יש" וכי מה היא השאלה "מאי יש", הלא הכל יש. אולם האמת היא, שהמהלך שהולך אל התכלית, והתכלית שאליה מגיע המהלך הזה, זו התשובה לשאלה "מאי יש". וכן, המילה "יש" מתחלקת לשנים, יש כאן שני דברים, אחר שיש כאן, כמו שכתוב בפסוק, "ששת ימים וינח ביום השביעי". זה כל ה"עשה ה' את השמים ואת הארץ ואת הים ואת כל אשר בס'", זה כל היש כולו, כל הקיום כולו.

י"ש - היזיד שהיא העתיד עם השי"ן שהיא הפעולה

ונוסיף קצת תפיסה בזה. הנה, כאמור, המילה יש מתחלקת לשתי אותיות, שכל אחת מהן מתכוונת לומר משהו אחר, י' מתכוונת לרמוז על יובל ושי' על שמיטין. בלשון הקודש, ה' היא אות תעתי. כל מי שרוצה לעתד משהו, היינו, לומר על דבר שאינו נמצא כעת בהווה אלא הוא יהיה, יבוא, אומר זאת על ידי האות י'. האות י' היא האות

ואמרת עתיד, את מה שיהיה, שיבוא, שיגיע, זה עתיד, וכפי שדרשו חז"ל על ה' של "אז ישיר", ה' תמיד מדברת על שם עתיד, וכך הוא בכל הפעלים כולם, כך הוא בלכת לך, בלשבת ישב, בלהבין יבין, זה תמיד עתיד, דבר שמדבר על עתיד. זה היובל, שהוא עתיד להגיע. האות ש', היא תמיד אות שמביעה פעולה. כך, המילה שחרור עניינה לפעול חירות, המילה שעבוד עניינה לפעול עבדות, וכן שכלול, עניינו לעשות דבר כלילות, היינו, דבר שלם, כליל שלימות, נמצא, שהאות ש' בראש המילה מתכוונת שאני פועל משהו, עושה משהו כדי להוציא לפועל. אלו הן שתי האותיות שנבחרו. העתיד הוא באות י' המדברת על העתיד, היינו, על התכלית שאליה שואפים ורוצים להגיע, ואילו הפעולה וההליכה לקראת העתיד היא באות ש', שם נמצא התהליך, המהלך, להוביל אל.

באופן, שמה שמגלים לנו פה, זה את ענינו של היש, באמת. היינו, שה"יש" כפי שאנו מבינים, האופן הפשוט של יש, איננו, הוא לא קיים, אין דבר כזה, אין כזה יש. כביכול, בורא העולם, הוא היש האחד והיחיד, האמיתי. הוא יש. הוא מציאות אמת. אנחנו כולנו נבראנו, והבריאה היא מבראשית אל האחרית, מבראשית אל התכלית, וכל עצמנו זה תהליך מכוון המסתובב להגיע אל התכלית.

משאין תהליך נכון של שמיטה ויובל מגיע תחתיו התהליך של הגלות

זה הוא עניינו של מהלך אל התכלית, כך הוא הלא עניינו של יובל שהוא סוף המהלך, כפי שהיה בזמן שכלל ישראל היה תחיקונו, כאשר ארץ ישראל היתה במצב שכל יושביה עליה, וכל הסדרים היו תחיקונם, כל סדרי העבודה, כל סדרי המלכות, היו כתיקונם, ונבואה היתה בישראל, אז נהג יובל, וזה היה תהליך שכן חיינו בו.

בתוכחה של פרשת בחקתי, שאנו צריכים לקרוא לפני חג השבועות, נאמר, "אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה", היינו, את כל השמיטות שהארץ לא שמרה, את כל אותו תהליך שהארץ לא עברה אותו כדי להגיע אל התכלית האמיתית, במקום זה באה הגלות, ואז אחרי כל התוכחה וכל הלגיונות, כל הגלות הנוראה הכוללת את מה שכתוב בפרשת בחוקתי, נאמר "אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה", אבל צריך ריצוי לכל אותן שמיטות שלא נשמרו, פירוש הדבר, אם זה לא נשמר, אז הארץ תיעזב מהם, אנחנו לא נהיה בה, ונצטרך לעבור תהליך אחר כדי להגיע אל אותה תכלית.

אל התכלית הזאת לא הגענו, כפי שנפסק להלכה לדעת הרמב"ם ורוב הראשונים, וכך כפי הנראה גם אנחנו נוהגים, התהליך לא הגיע, לא חזרנו לאותו מצב של שמיטין ויובלות. הארץ נעזבה בגלל שהיא לא שמרה את אותן שמיטות שהיתה צריכה לשמור, ובמקומן של כל השמיטות האלה באה הגלות. כל השמיטות האלו היו צריכות להיות תהליך כדי להגיע ליובל, כדי להגיע למצב התכליתי באמת, לשבת שבתון, לשבת של השבתות, היינו, אל התכלית, לגילוי התכלית באמת. זה לא קרה. וכלל לא חזרנו לזה, ומאז בעצם אנו ממשיכים להיות בגלות. זה תהליך ארוך מאד, עד שנחזור שוב לאותו מסלול שהוא השמיטין והיובלות, יש.

התהליך של ספירת העומר – להגיע ליש

כך צריכה להיות התפיסה בספירת העומר. הלא מובן כי אין זה במקרה ש"עמר" עולה בגימטריה "יש", זאת ספירת העומר, וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה", וכך אנו סופרים את העומר, זאת גם ספירה, המתכוונת, דרך העומר, להגיע אל היובל. "שבע שבתות תמימות תהינה", את זה אנו סופרים לעומר, "עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום", ואז, "והקרבתם מנחה חדשה לה'", מהעומר, עד המנחה החדשה שנקריב בחג השבועות.

זה התהליך. התהליך הוא מן העומר, מאותה מנחה, "ממחרת השבת, מיום הביאכם את עומר התנופה" צריך להתחיל לומר, להתחיל ללכת, זה כנגד השמיטין, כדי להגיע אל התכלית, כדי להגיע אל היש האמיתי. היש האמיתי, הוא זה שהש' תמיד בראשו, היינו, כך היא תמיד ראשית הדבר, סוף מעשה הוא תמיד במחשבה תחילה. הראשית, תמיד מכוונת אל התכלית הסופית. הראשית הראשונה תמיד מאירה בתכלית הסופית. לכן היובל קודם, אף על פי שהשמיטין הם הדרך להגיע אל היובל, כי אכן דרך השמיטין מגיעים ליובל. אבל היובל הוא הראשון, כי הוא הראשית והוא האחרית. זה היש, זה היש האמיתי.

היום, הדברים ידועים ומפורסמים לכל בר בר, כל אדם יודע שאף חכמי אומות העולם מצאו, והדבר מוכח ונראה לעין, שאין במציאות שום נמצא פסי שהוא אל תהליך, אין שום מציאות פסיט שהיא דבר שמנוחה, אין במציאות דבר כזה. אין שום דבר שכל עצמו לא תנועה, כל מציאותו של כל נמצא היא תנועה, והדברים ידועים לכל. והלא תנועה פירושה תהליך, כל תנועה הולכת לאיזו תכלית שהיא, היא מתכוונת להגיע לאיזה שהוא מקום. בורא העולם הוציא אותנו ממצרים, ושם אותנו בדרך, והדרך עדיין נמשכת, עוד לא הגענו. היו רק כמה רגעים במשך התהליך, שהיו נראים כמנוחה, כנחלה.

ההילוך נמשך בלי גבול גם בזמן המנוחה של העולם הבא

איתא בסוף ברכות "אמר רבי חייא בר אשי אמר רב, תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בעיון", מתכוונים לומר לנו כאן, שכל מציאותנו כולה, כולל, גם המנוחה המובטחת, לא מבטלת את עצם ענין ההילוך הלאה. ההילוך זה עצם מציאותנו. כל הקיום שלנו, כל היש שלנו, הוא הולך אל. ומכיון שהתכלית במצבנו בעולם הזה לא יכולה להיות מושגת, היא נמשכת בלי גבול ובלי תכלית. זה פירושה המילים מחיל אל חיל, היינו, מהישג להישג. מהישג, למהישג. הישג הישג השגנו משהו, ונדרמה שזה ראש ההר, אבל כשמגיעים לשם, רואים שזו התחלה של ההר הבא, זאת נקודת ההתחלה של ההר הבא. הגענו לנקודת התחלה ולא לסוף, וכן הלאה, וכן הלאה. אכן, מה הוא עניין המנוחה, ומה הוא החילוק בין העולם הזה לעולם הבא, ההבדל בין מה שלא נקרא מנוחה לבין מה שכן נקרא מנוחה, זה, שכאן ההילוך מייגע כי הוא במהלכי עבודה, ואילו שם ההילוך הוא כולו תענוג, כל התהליך כולו. הוא כולו עונג בלי גבול [היום לעשותם ומחר לקבל שרם].

הגמרא בברכות (ט"ו ע"ב) אמרת "אגרא דבי פירקא והטא", המרוצה לשמוע דברי תורה, זה מה שנשאר בידי רובם של הרצים. כי דברי התורה עצמם, בדרך כלל לא נשאר מהם הרבה, ולעתים אף לא נשאר מהם כלום, אבל התועלת שנשארה היא מהריצה, זה מה שנשאר בידינו. אנחנו רצנו לשמוע, והעובדה שרצנו לשמוע, פועלת, שבסופו של דבר, אנחנו נגיע, כי רצנו לשמוע. וכך מביאה הגמרא שם את דברי רבי זירא "מריש, כי הוה חזינא להו לרבנא דקא רהטי לפרקא דשבתא, אמינא קא מחליין רבנן שבתא", הוא ראה שרבנן, היינו תלמידי חכמים בדורו, רצים לשמוע את הדרשה של הרב, ואמר שהם מחללים שבת, הלא בשבת לא רצים, שבת זה זמן מנוחה. "כיון דשמענא להא דרבי נתחום אמר רבי יהושע בן לוי לעולם

יורץ אדם לדבר הלכה ואפילו בשבת שנאמר אחרי ה' ילכו כאריה ישא וגו' אלא נמי רהיטנא", לאחר שהוא שמע שצריך לרוץ ואפילו בשבת, היינו, שהריצה לדברי תורה יש בה את העונג, זאת ריצה, שהריצה עצמה היא כולה תועלת, היא כולה שמחה, היא עצמה, היא המעין עולם הבא של הריצה, או אז, ואמר רבי זירא, "אנא נמי רהיטנא", אחר ששמעתי זאת, גם אני התחלתי לרוץ.

הספירה לקראת, היא האופן. יצאנו ממצרים, וכביכול, בורא העולם שם אותנו בדרך, ואנחנו נמצאים בדרך. אבל הדרך הזאת היא דרך אין סופית. זאת דרך, שהיא לא תיגמר. היא תמיד תהיה, ותמיד מחיל אל חיל, כדברי הגמרא בסוף ברכות, וכפי שכותב שם רש"י "אין להם מנוחה, משיבה לשיבה, ממדרש למדרש", בעולם הזה אין מנוחה, זאת היגיעה שאנו מתיגעים כדי להשיג, אנו צריכים להתיגע כדי להשיג. זה ה"היום לעשותם", אכן, ב"מחר", שהוא ה"מחר לקבל שכרם", שם אנו מקבלים את היגיעה, עם כל העונג שבדבר, עם כל התפיסה שכאן אנו מחברים את עצמנו לבלי גבול ובלי תכלית.

האדם נברא בעולם אלקים ויש בו צד של בלי גבול

בורא העולם ברא אותנו בצלם אלקים, "בצלם אלקים עשה את האדם", בורא העולם ברא אותנו, כביכול, בצלמו, כדמותו. אנו יודעים שהוא עצמו, כביכול, הוא אין סופי. הוא בלי גבול. חלילה להעלות על הדעת איזה גבול הוא, בו יתברך. הוא אין סופי, הוא בלי גבול ובלי תכלית. והוא ברא אותנו בצלמו כדמותו, כך שבאיה צד נהיה בפועל בלי גבול ובלי תכלית. אכן, לכאורה זה דבר שסותר את עצמו, הלא אנחנו נבראים. באיזה מקום מתקיים הגילוי שאנחנו נבראנו בצלם אלקים וגם לנו יש צד של בלי גבול ובלי תכלית.

הבלי גבול ובלי תכלית שלנו, זה, שהתהליך, הדרך, הששת ימים וינח ביום השביעי שבורא העולם ברא אותנו, היש הזה, הוא יש שאין לו גבולות, הוא תמיד ממשך, הוא תמיד הולך הלאה, הלאה, ועוד הלאה, וכל עליה וכל הישג מחייבים עליה נוספת, ומביאים אותנו מחיל אחד לחיל נוסף, ומהחיל הנוסף לעוד חיל נוסף, וזה בלי גבול, משום שהתורה היא באמת בלי גבול. ההשגות, התפיסה, הגילוי של מה שמתגלה, כל מה שאנו מלימים להבין יותר, אז הדבר הוא תחילת תהליך להבנה חדשה, נוספת, וכך זה הלאה והלאה בלי גבול ובלי תכלית. כל הישג, כל חיל, כל הבנה שהגענו אליה, היא התחלה להבנה חדשה, החיל הזה, הוא תחילת מהלך לחיל חדש, מחיל אל חיל.

התורה היא דרך שתמיד מובילה הלאה

אחד מהשמות שהתורה נקראת בהם הוא דרך, כדאיתא בריש קידושין (ב' ע"ב) דתורה איקרי דרך, כלשון הפסוק "והודעת להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון", היינו, זאת מציאותה של תורה. זה דרך. דרך, היא דבר שמוביל מפה להלאה. אם התורה נקראת דרך, אז היא תמיד דרך, והיא תמיד הלאה. היא תמיד מובילה הלאה והלאה. פה, אנו נמצאים בתוך גבולות, אבל כשאנו יוצאים מפה, אנו עוברים למציאות גבוהות יותר, שמה הגבולות מתבטלים, אבל הישולם של הגבולות אינו בכך שאנחנו נהפוך להיות מציאות אין סופיות, אנחנו נבראים ששת ימים, ונבראים שבת, וכביכול, בורא העולם ברא כך, שכל שבת מביאה בעקבותיה עוד ששת ימים, ועוד שבת, ועוד שבת, ועוד ששת ימים, ועוד שבת. וכאן אנו מגיעים למה שנקרא נגיעה באין גבול, זה היובל.

הים הוא בלי גבול – זה סוד החמישים

הים כשלעצמו, מעצם טבעו, הוא בלי גבול ובלי תכלית. הוא מצד עצמו היה מציף את כל העולם כולו ומתפשט בלי גבול. הגבולות של הים, אינם נמצאים בו בעצמו אלא מחוצה לו. הוא כשלעצמו הוא בלי גבולות ומה שמגביל אותו זה משהו שמחוצה לו, כמאמר הכתוב בירמיה (ה' כ"ב) "אשר שמתי חול גבול לים", ובתהלים (קיד"ט) "גבול שמתי בל יצברון בל ישבון לכסות הארץ". זה החול המגביל את הים ולא נותן לו ללכת הלאה, אבל הים מצד עצמו, הוא, כפי שקראוהו חז"ל "מים שאין להם סוף", הים כשלעצמו הוא בלי גבול. הים, זהו הסוד של החמישים. כתוב בפסוק באיוב (י"א ט') "אִיֶּכָה מֵאֵרֶץ מֵאֵרֶץ וּרְחַבָּה מִנִּי ים", מדיה עולה בגימטריה מ"ט, ואילו הים", כפי שהוא בגימטריה, זה החמישים, ושם, הדברים בלי גבול. הים מגיע ונוגע בכלי גבול. ארץ מגיעה עד לנקודת הגובה האפשרית, עד למידה, אבל הארץ היא במידה, אכן, הים עובר את המידות, רחבה מני ים. כך אנו נוגעים בכלי גבול ובלי תכלית.

הספירה צריכה להעמיד אותנו במצב זה, הספירה, ואותו דבר שאליו אנו הולכים, אותו יום חמישים שאליו אנו שואפים להגיע, ולקראתו אנו סופרים, לאותו זמן מתן תורתנו. אם נבין כראוי, הרי שאלה הם כל ימי הספירה, הספירה אינה רק אותו הרגע שאנו מקיימים אותה, אותו הזמן המועט שאנו מקדישים לה, הימים האלה הם ימי העומר, הם ימי הספירה, הם ימים שאנו הולכים בהם לקראת משהו. אלו הימים שהנינו להעמיד אותנו על היש האמיתי, להעמיד אותנו על נקודת הקיום האמיתית שלנו. אנחנו נבראנו בעולם הזה, וכל עצמנו, אנחנו התחלה של תהליך, והתהליך הזה זה תהליך שהוא לא יגמר. הוא אין סופי.

עצם הבחירה שבחר בנו ה' היא לשים אותנו בתהליך שאינו נגמר

פעמיים בחר הקב"ה בכלל ישראל. פעם אחת הוא בחר באברהם אבינו, והפעם השניה היא כאשר הוא בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. הבחירה באברהם אבינו נתקיימה ב"לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך", הארץ היא תמיד אשר אראך, תמיד, לעולם, גם אחרי שרואים, הרי שרואים שעוד לא ראו, וכעת, מתחיל "אשר אראך" חדש, ואחריו עוד אשר אראך, זאת הארץ, לעולם אי אפשר לגמור את "אשר אראך", זה לעולם לא יסתיים. כך, בחר בורא העולם באברהם אבינו, ושלת אותו ללך לך, והוא עדיין הולך. ילכו מחיל אל חיל. וכך גם בבחירה שבורא העולם בחר בנו מכל העמים, תורה איקרי דרך, כביכול בורא העולם שם אותנו בדרך, והדרך לא נגמרת, והיא לעולם לא תיגמר. אולם, כל מי שלא שם את עצמו על הדרך, חלילה, הרי שישנן כל מיני דרכים שמתחילות ונגמרות, הן נגמרות עוד הרבה לפני שהן מתחילות.

אלו הם ימי הספירה, והיום הגדול שלקראתו אנו הולכים, אותו יום שעליו מביאה הגמרא בפסחים (ס"ח ע"ב) את דברי רב יוסף "אי לאו האי יומא דקא גריים כמה יוסף איכא בשוקא". זה היום, זה היום שאנו הולכים לקראתו, זה היום שאנו שואפים אליו, אבל עיקרו של יום, עיקר התפיסה, זה, שכל התהליך הזה הוא עצם היש. זהו היש עצמו, זהו עצם הקיום, אין קיום אחר. כל קיום אחר הוא שקר, כל קיום אחר הוא מיון, אשליה. זהו הקיום האמיתי. ה' יעזרנו שנזכה להגיע לאותו יום, שנזכה להגיע לאותה נקודה, לזכות במשהו ל"יש" האמיתי, ויתקיים גם בנו "להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא".

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמרו בישיה"ק

מעלת השמיעה (-שמיעת האוזן)

ולכן קראה המשנה לאדם כזה דוקא בשם 'גולם', שפירושו הוא דבר שלא נגמר, כמו שאנו בלשוננו מכנים חומרים בלי צורה שצריכים לעשות מהם גמר מלאכה בתואר 'חומרי גלם', כיון שיש בהם את הבסיס כדי ליצור מהם דברים שונים, אך עדיין הם לא ראויים למאומה כל עוד שלא יעשו בהם את התיקון שישלים אותם למלאכתם, וכך הוא האדם שאינו יודע 'לעשות סברא מדעתו', אולי יש בו את הבסיס של החכמה, אבל עדיין הוא 'גולם' לא גמור, שאינו ראוי למעלת החכמה, ואין לו את הדעת שיש לחכמים שהשיגו כבר את כח הבינה.

על פי הגדרה זו מונה המשנה והולכת את כל שבעת המעלות שקיימות בחכם, שכולן מעלות שיצאו להעיד על החכמה המושלמת - של מי שכבר יודע להבין דברים מדעתו ולא רק לחזור על החכמה ששמע מאחרים, ואלו הם החילוקים בינו לבין ה'גולם', שחסרה לו עיקר מעלת ההבנה.

והנה המעלה הראשונה שמנתה המשנה היא ש'חכם אינו מדבר בפני מי שגדול ממנו בחכמה'. והיינו כאמור, שחכם הוא מי שמקשיב לאחרים ולומד מהם את החכמה שלהם, בעוד שהיפוכו הגולם אינו מקשיב לאף אחד אחר, ודי לו בחכמה שיש לו שתשמש אותו.

ולכאורה לפי ביאור הראשונים אמור להיות חילוף הדברים, שהחכם האמיתי, שמבין את הדברים מעצמו מלבד מה שמלמדים אותו, אינו צריך להקשיב לאחרים כדי להיות חכם ודי לו בסברת שכלו להתחכם וללמוד, ואילו הגולם שאין לו עדיין את הכח להבין לבד, שואב את כל כח חכמתו רק מהחכמה שמלמדים אותו, והוא זקוק יותר מכולם להקשיב ולהוסיף לעצמו עוד ועוד חכמה שתהיה אצורה במוחו.

נוסף על זאת עדיין נותר לנו להבין את כל שאר המעלות המנויות במשנה, מדוע דוקא הן מביעות את החילוק בין החכם לבין הגולם, ומה יש בהם כדי להראות על חכמה מיוחדת שהאדם מבין מעצמו מבלי שילמדו אותו.

איזהו חכם:

אכן הדברים ברורים על פי מה שכבר ביארנו מקדמת דנא, והפוך בה והפוך בה דכולה בה. אם יהיה אדם שמשחר היותו הסתגר בחדר ועסק בתורה בשקידה עצומה בלי לצאת רגע החוצה, אולם לא פגש אף אדם אחר ולא שמע מעולם אנשים מלבדו - אין ספק שאותו אדם ייצא טיפש גמור שאין בידו לא תורה ולא חכמה.

ולא זו בלבד, אלא ששכלו של אדם כזה שישב ועסק בתורה בגפו כל ימיו, יהיה גרוע הרבה יותר מאשר אדם שלא קרא ולא שנה. כי אדם שלא למד, אמנם אין לו חכמה, אבל גם אין לו טפשות. השכל שלו לא התעקם ולא נטה הצידה, אלא רק נשאר בצורה ילדותית כמו שהיה בהתחלה. מה שאין כן אדם שלמד לבד, בלי ללמוד מאחרים, עיקם את שכלו באופן חסר תקנה, עד שהוא בגדר מעוות לא יוכל לתקון, וכעת הוא אדם שיצר מעצמו מציאות של עקמימות ושל טפשות, בלי יכולת להבין דברים לאשורם ולדעת למסבר מילתא. על דברים ישרים הוא יחשוב דברים עקומים, ועל דברים עקומים הוא יחשוב דברים ישרים, וכל שכלו הולך בדרך אחרת שלא הלך בה אדם מעולם, אלא רק הוא לבדו כפי שעיקם את עצמו במהלך הזמן.

הדרך היחידה להיות חכם ולפתח את השכל בדרך הישרה, היא רק כאשר האדם לומד מאחרים ושומע את מה שיש להם לומר. מצד בריאתו, השכל לבד הוא דבר שעדיין לא התפתח, ואם האדם יקח את הכלים המצומצמים של השכל הגס וינסה להתפתח יחד איתם - הם רק יהרסו את מה שכבר קיים. מוטל עליו לשמוע קודם כל את אלו שכבר למדו את החכמה, שיכונו את השכל על פי החכמה האמיתית, וכך שכלו שלו יוכל להתפתח עוד יותר ולקבל את הכלים הנכונים להתחכם עוד יותר ולדעת חכמה.

ככל שאדם שומע ומקבל מאחרים, הוא נותן לתוך שכלו את אמות המידה המדוייקות כיצד לחשוב וכיצד להשתמש בשכל, ועל ידי כך יש לשכל את

"שבעה דברים בגולם ושבעה בחכם, חכם אינו מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה, ואינו נכנס לתוך דברי חבירו, ואינו נבהל להשיב, שואל כענין ומשיב כהלכה, ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, ועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי, ומודה על האמת, וחלופיהן בגולם" (ה', ז').

שבעה דברים בחכם:

המשנה שלפנינו מונה והולכת שבעה מעלות שקיימות בחכם ואינן קיימות בגולם, מעלה ראשונה ש'חכם אינו מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה', והיינו שהחכם הוא זה שיוודע להקשיב, לשמוע ולקבל ממי שיש בידו למסור לו חכמה. המעלה השניה היא ש'אינו נכנס לתוך דברי חברו', וגם כשיש לו מה לומר, הוא ממתין עד שחברו יסיים את דבריו, ואז מוסיף את חלקו. המעלה השלישית ש'אינו נבהל להשיב', שאין לו דחיפות לענות מיד על מה ששואלים אותו, אלא הוא מתון ומסיק ולאחר מכן משיב.

המעלה הרביעית ש'שואל כענין ומשיב כהלכה', שפשוטה הוא כמשמעה, והמעלה החמישית ש'אומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון', כלומר, שאם נשאלו לפניו כמה שאלות, הוא עונה עליהם לפי הסדר, קודם כל מסיים את הענין הראשון ולאחר מכן ממשיך לענינים הבאים. המעלה השישית 'על מה שלא שמע אומר שלא שמעתי', וכיוצא בזה גם המעלה השביעית - 'מודה על האמת'. כל אלו הם דברים שקיימים רק אצל החכם, 'וחלופיהן בגולם'.

ויש לנו להתחקות על שורש הענין, מה יש בכל הדברים הללו שמבטאים חכמה מיוחדת, ודוקא הם המעלות שמגדירות את החכם. לכאורה אלו מעלות בעלמא, שחלקן בכלל מהדברים המסורים ללב ונובעים ממידות טובות, כגון הודאה על האמת וכדומה, ומפני מה המה מעידים על בעליהם שיש בו חכמה.

ושנית יש לדקדק בעצם לשון המשנה, מדוע האדם שהפוך מן החכם מוכנה בשם 'גולם'. הלא בכל מקום בחז"ל מוכנה האדם שאין בו חכמה בשם שוטה, בער או כסיל, ואילו כאן מתחדש לנו שם חדש של 'גולם' שלא מצינו כמותו במקומות אחרים.

ולגבי זה ביאר הרמב"ם על אתר, וגם רבינו יונה הביא את דבריו, ש"כל דבר שאין צורתו נגמרת נקרא גולם... היודע מה שמלמדין אותו ולא ידע לעשות סברא מדעתו, נקרא גולם, שאין חכמתו נכרת ולעולם אין דעתו מגעת לגדור עצמו בשבעה דברים הללו" וכו'.

וביאור הדברים הוא על פי החילוק הידוע בין 'חכמה' לבין 'בינה'. ה'חכמה' אומרת שיש לאדם את היכולת להיות חכם ולהבין דברים מסויימים, אולם החכמה אינה מושלמת עד שיש מעליה את כח ה'בינה' - להבין דבר מתוך דבר, ולדעת להוציא מן החכמה דברים נוספים שנובעים מהחכמה. גם כשהאדם שומע מפי אחרים ולומד מהם חכמה, הוא זקוק לכח הבינה כדי לדעת איך לפרש את הדברים ולהוציא מהם מסקנות אחרות על פי החכמה שכבר למד.

אין מטרה בלימוד החכמה שהאדם יעשה מעשה קוף ויהיה כתוכי החוזר על מה שאומרים לו, אלא שהוא עצמו ייהפך לחכם, שתהיה לו יכולת להבין את הדברים על פי השכל העצמי שלו ולדעת לומר את הסברות מדעתו, עד שיוכל להוסיף עוד דברים מעצמו ולחדש מתוכו את החכמה.

על פי זה ביארו הראשונים, שהמשנה כאן אינה עוסקת בשוטה, בבער או בכסיל שנמצאים במקומות אחרים, כיון שלא מדובר דוקא על אדם פתי וחסר שכל המשולל כל הבנה, אלא אפילו על אדם שיש לו את כח ה'חכמה', ומצד שכלו - הוא יכול להבין את מה שאומרים לו וללמוד חכמה, וכל מה שחסר לו הוא את ה'בינה', ללמוד עוד מעצמו על פי הדברים שכבר למד ולהוציא דבר מתוך דבר.

היכולת להתקדם מחכמה לבינה ולדעת מה לחשוב ובאיזו צורה. בהתחלה השכל רק יאגור את החכמה שלמד בתוך הזכרון, אך בהמשך החכמה תשמש אותו לדעת כיצד לקנות את החכמה, וכיצד בכלל ללמוד. והכל דוקא אם האדם לומד איך ללמוד, כי אם הוא לא לומד איך ללמוד, מה יעזור לו מה שהוא לומד.

ממילא מוכרח להיות, שהחכם האמיתי שידע 'לעשות סברא מדעתו', הוא דוקא אדם כזה שלמד מפי אחרים וכיוון את השכל על פי הכלים הנכונים, וכך הוא יכול כעת להוסיף לקח ופולחן ולהבין דברים מעצמו. לעומת זאת מי שמסתמך רק על החכמה של עצמו ולא לומד מפי אחרים - הוא הוא ה'גולם', שחכמתו גולמית ומעוותת בלי צורה, בהיות שלא היה מי שיתקן אותה ויכין ממנה את הדבר השלם.

אם כן מובן מזאליו, שכאשר אנו באים למדוד את החכם לעומת הגולם, הכל תלוי בדבר אחד: עד כמה האדם יודע ללמוד מאחרים וליישר את שכלו העצמי. ואם הוא אינו יודע ללמוד איך ללמוד אלא בטוח שהוא החכם היחיד שבידו מצויה החכמה, בהכרח שהוא גולם "שאין חכמתו נכרת ולעולם אין דעתו מגעת לגדור עצמו בשבעה דברים הללו".

וזהו החילוק הראשון שכתבה המשנה בין החכם לבין הגולם, שהחכם 'אינו מדבר בפני מי שגדול ממנו בחכמה' וחילופו בגולם, כיון שהחכם רוצה ללמוד ולהבין, ואילו הגולם כבר חכם בעיניו ומה הוא זקוק לעוד חכמה. ועל דרך זה סובבים והולכים כל שאר דברי המשנה: החכם אינו נכנס לתוך דברי חברו, הואיל והדרך היחידה שעל ידה יוכל להתחכם היא כאשר ישמע את ההבנה האחרת, והחכם אינו נבהל להשיב, כיון שעדיין יש לו מה ללמוד הלאה והוא לא משאיר את השכל במתכונתו המקורית, הוא לא חושב שהוא כבר חכם אלא מבין שיש לו עדיין על מה לחשוב.

משום כך החכם גם שואל כענין ומשיב כהלכה, אומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון וכו', הכל בהיות ששכלו בנוי בדרך הישרה ואין לו דחף להראות עד כמה הוא חכם ויודע. יש לו עדיין מה ללמוד, מה שלא שמע הוא לא שמע ואין טעם שלא יודה על האמת, בשונה מן הגולם שכל חפצו ומגמתו היא להוכיח שהוא חכם בפני עצמו ואין לו מאומה מה ללמוד.

ועל דא קא משמע לן מתניתין, שדוקא החכם הלומד מן האחרים מגיע להתפתחות השכל מצד עצמו, ודוקא לו יש פה להשיב ולומר דברים נכוחים. וה'אחרים' אינם דוקא רבותיו, אלא איזהו חכם הלומד מכל אדם, מתוך ידיעה שלא תמיד הוא הצודק, והחכמה מגיעה רק על ידי לימוד החכמה, שהיא מביאה את האדם אל השכל הישר.

תהיינה אוזניך קשובות:

ניתן לפעמים לראות בתוך בית המדרש שניים שיושבים ולומדים, אך הם אינם לומדים זה עם זה אלא זה לצד זה. האחד אומר את הסברא שלו, והשני אומר את הסברא שלו, וכך הסדר ממשיך בלי שאף אחד ינסה רגע אחד להקשיב למה שאמר לו השני. שהאדם יעצור ויבין, שגם אם לו יצויר ויש צד והוא צודק, יש את אותו צד גם כלפי השני... אחרת לשם מה הוא בחר ללמוד איתו מלכתחילה. גם לחברותא יש מה לומר, ורק אם יואיל להקשיב לו - יוכל לצאת מהטעות שלו ולגלות את האמת. השכל מצד עצמו לא תמיד צודק, ורק אם הוא פתוח לשמוע את האחרים, הוא יוכל להתפתח ולדעת איך להבין.

וכך הדברים אמורים ביחס לכל שטחי החיים, הן לגבי השמיעה מפי רב והן לגבי השמיעה מפי תלמיד, רק כשהאדם לא אוטם את מוחו בכח לחשוב שהוא החכם היחיד ואין בלתו, הוא יוכל להחכים עוד יותר ולהיות חכם באמת.

כל צורתה של ישיבה נבנתה כדי שהלימוד יהיה בצורה של חבורה, שבה כולם לומדים אחד מן השני והופכים לתלמידי חכמים. אחרת כל אחד היה יכול להשאיר בבית המדרש הסמוך וללמוד עם עצמו, או אפילו עם חברותא שימצא, ולא היה שום צורך ברבנים או בחברים רוב דעות שיהיו סביבו. והמציאות היא, שהאדם הופך לחכם רק כאשר הוא מתהפך לחכם, שומע יותר ויותר מפי אחרים ולא חושב את עצמו כחכם מעת לידתו שאינו זקוק לשום משיבי טעם.

במוחי חקוק המחזה שראיתי בעצמי כמשך שבע שנים תמימות כישיבת פוניבו' במחיצת ראש הישיבה הגר' שמואל רוזנבסקי זצ"ל (בשנה השמינית הוא כבר חלה ונחלש וכוחותיו לא היו עמו), לאחר השיעור התגודדו סביבו מעגלים מעגלים של בחורים ודיברו עמו בלימוד כמשך שעות ארוכות בלי הפסקה. ומה

שעשו אז בעיקר לא היה לדבר אלא להקשיב. אחרי שעוררו שאלות על מה שנאמר בשיעור, הגר' ש הרצה את דבריו, והשומעים עמדו שם שעות מדי יום רק בשביל לשמוע את המשא ואת המתן ולהקשיב לכל מילה.

גם כשיצא רבי שמואל מביתו, מכיוון רחוב הרב מלצר לעבר הישיבה, בחורים המתינו לו מתחת הבית וליזו אותו עד הישיבה, בלי הפסק של רגע.

מדי יום ראשון היה רבי שמואל מוסר שיעור כללי בסוף סדר ב', בנוסף על השיעור היומי שמסר בסוף סדר א'. אך גם בימים אלו היה את אותו מחזה של בחורים שמגיעים מיד אחרי השיעור היומי, עומדים בלי לזוז במשך שעות, נושאים ונותנים ומקשיבים לכל הגה. תמיד באופן קבוע היתה השעה מתאחרת, סדר ב' כבר הגיע, ור' שמואל היה צריך להתפלל מנחה ולהספיק לחזור לישיבה לשיעור כללי. אולם עד הרגע האחרון לא עזבו אותו ולא הפסיקו לשמוע.

עוד זכור לי המראה המדוייק מפעם אחת שהשעה היתה מאוחרת ממש, אחד הבחורים הקשה שאלה ורבי שמואל התנצל בפניו שכבר אין לו זמן, הוא מוכרח להתפלל ולחזור לישיבה. מתוך התנצלות הוא אמר לו, שיש לו מה להשיב על השאלה, רק אין לו כעת את הזמן, למרות שעל כוונת שאלה הוא יכול לענות ולומר... וכך צלל רבי שמואל שוב לתוך הדברים, והמשיך לדבר עם הבחור כהנה וכהנה עוד שעה ארוכה...

צורה זו של סדר יום היתה דבר שבשגרה ובדידי הוה עובדא, להקשיב ולהקשיב דבר יום ביומו ולא להפסיק לשמוע, ואם כי כאשר הקשבנו בכל כוחנו אמרנו פחות תורות משל עצמנו, אבל מסברא היה פשוט שככל שאנחנו חכמים ר' שמואל חכם יותר מעמנו, יש לנו מה ללמוד ויש לנו ממי ללמוד, ואכן במבחן התוצאה התברר שדוקא לאלו שהקשיבו היה בהמשך מה להגיד משל עצמם...

אין ספק כאמור, שמטרת הלימוד מפי רב הוא שהאדם יידע ללמוד מעצמו ולא רק לצטט את מה שלמד, אך כל זה מגיע רק אחרי שהאדם למד כיצד ללמוד מפי הרב, שאז הוא יכול לגשת מצידי ולהתלמד על פי מה שכבר למד.

והאמת היא שאין זמן בחיים שבו אפשר להפסיק וללמוד מאחרים, ועד זקנה ושיבה האדם יכול להמשיך וללמוד ולהתחכם עוד יותר, על אחת כמה וכמה שבשנים המוקדמות ובפרט בשנים שנועדו לשמיעת השיעורים, כל אחד מוכרח לפתוח את אוזניו ולהקשיב בלי גבול.

רק כשהאדם 'אינו מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה', והוא מספיק חכם בשביל ללמוד מאחרים, אז הוא עצמו מתגדל בחכמה ומוסיף עוד ועוד, ואיש שומע לנצח ידבר. מי שלא יודע להקשיב נשאר כסיל והולך בחושך, ורק מוסיף טפשות על טפשותו.

על הפסוק במשלי (כ"ט, י"א) 'כל רוחו יוציא כסיל' מבאר הגר"א שהכסיל מחשיב את עצמו לחכם, ולכן כל מעשהו הוא רק להוציא את רוחו בדיבורים בלי להקשיב לאף אחד אחר. וכמידת דיבוריו כך מידת כסילותו, כי אין לך כסילות גדולה מזו שבביל לחשוב שאין עוד חכמים אחרים שניתן ללמוד מהם עוד.

ולפי האמור מובן מזאליו, ש'גולם' אינו דוקא אחד שלא יודע לשמוע, כי יכול אדם להבין חכמה ואפילו להקשיב לדברי אחרים, אך הכל מתוך מקום שחושב כאילו ממנו מתחיל הכל, הוא החכם והוא היודע, ואחרים רק יכולים להוסיף לו מידע שיצטרף אל חכמתו האחת והיחידה. גם כשאומרים לו משהו, הוא אינו מהרהר לרגע שמא יש כאן סברא שעדיפה עליו, אלא מראש הוא בטוח שודאי המושכל שלו עדיף על פני כל סברא אחרת, הוא ואין בלתו.

אפילו בלימוד הסוגיא, יש צורת לימוד של חכם וצורת לימוד של גולם, החכם מנסה קודם כל להבין ולהתבונן מה התחדש לפניו, קודם כל לקרוא ולקלוט, אחר כך להבין, ורק לבסוף להגיע לחידושי עצמו, ואילו הגולם מגיע מתוך גישה מוקדמת שאין דבר שלא גלוי לפניו, עד שאפילו את דברי האמוראים עצמם הוא אינו מנסה להבין, וכבר יש לו את הסברא שלו שמבינה את כל מה שנקרה בדרכו.

אם כן אפוא, ראשית עבודת האדם בעומדו בשערי בית המדרש הוא לא רק בעמל פה אלא גם ובעיקר בעמל האוזניים. לדעת לשמוע ולקבל, ועל ידי זה להגיע בהמשך לחכמה ולבינה להבין דבר מתוך דבר ולעשות סברות מדעתו.

הזרדת המידות

פירקי יסוד בעבודת המידות על פי ספר 'אמונה וביטחון' לחזון-איש

שיעורי המשגיח הגאון רבי יונתן אבר שליט"א

השורשים הגופניים (הטבעיים) של כוחות הנפש

פרק ה

חומרת מידות מקולקלות על פני עבודה זרה

מסביר הר"ן את הסיבה לכך:

"ולזה מאשר היו בנות כנען מוטבעים בתכונות רעות, היו בוחרים האבות להתרחק מהם, ולהתדבק במי שאינו מוטבע באותן התכונות הרעות, גם כי היה עובד עבודה זרה, לפי שאותן התכונות מתעברות ונמשכות בזרעם, והם כמו חולי הגוף נקראים בספרי הרפואה חלאים ירושיים."

הר"ן מדבר כאן על המושג הקרוי בימינו 'תורשה'². כיון שבנות כנען היו צאצאים של החלק הפחות טוב מבין בני נח, נשאר בהם רושם של משיכה למידות רעות. דבר זה גרוע יותר מ'דעות' לא טובות - כפי שמסביר הר"ן:

"לפי שמצוות ועבירות התורה על שני פנים, מהם יעשו רושם בגוף ובנפש יחד, ומהם שלא יעשו רושם רק בנפש לבד, והרושם ההוא שיהיה בנפש לבד, הרושם ההוא עם היותו מזיק מאד לא יתעבר לבנים, כי אין לנפשות יחס וקורבה כלל".

ישנם מצוות העושות רושם על הנפש ועל הגוף - הם משפיעות גם על המידות של האדם (הנובעות מהחלק הגופני, כפי שיוסבר להלן), וישנם מצוות שמשפיעות רק בנפש ואינם משפיעות על מידות האדם. הדברים העוברים בתורשה לילדים ולדורות, הם רק המידות - הקשורות לגוף האדם. לעומת זאת, בחלקים הרוחניים של האדם - דעות/נפשות, אין תורשה - "אין לנפשות יחס וקורבה כלל".

ולכן, עובדי עבודה זרה, למרות שעוברים עבירה מהחמורות ביותר, אם אכן יש בהם הכנה נפשית של מידות טובות, היו עדיפים בעיני האבות הקדושים, מאנשים שדעותיהם היו נכונות והכירו את אמונת ה' אך היו מקולקלים במידותיהם. יתר על כן, אפילו אם עדיין לא היו מקולקלים במידות, רק היו מצאצאי כנען, אשר יש בהם הכנה מאבותיהם למידות מקולקלות, העדיפו האבות על פניהם את בעלי ההכנה למידות טובות למרות שהיו עובדי עבודה זרה!³ תפקידו של אברהם אבינו בעולם היה לגלות ולפרסם בעולם את האמונה בה' ולהפריש את האנושות מעבודה זרה, ובכל זאת, עבור הקמת כלל ישראל צריך שבניו יינשאו לנשים בעלות מידות טובות, אפילו אם הן גדלו במשפחות של עובדי עבודה זרה. זאת משום שהמידות עוברות בתורשה לצאצאים.

"אבל אותן שירשמו וישנו לרע הנפש והגוף, בהכרח יעבור רישומם אל המשתלשל מהם. ואשר ירשמו לרע הנפש והגוף,

האדם יחידי וייחודי

בפרק הקודם למדנו מתוך דברי חז"ל בכמה מקומות, על הייחודיות שבכל אדם ואדם. בריאתו של כל אדם ואדם באופן שאינו דומה אחד לחבירו, היא שבחו של הקב"ה. השינויים בין בני אדם מוכרחים עבור תכלית הבריאה, הבאה לידי מימוש רק על ידי עבודתו האישית והמיוחדת של אדם ואדם - לפי תכונותיו האישיות והמיוחדות לו. ולכן מעולם ולעולם לא יהיו שני בני אדם שווים במידותיהם.

בפרק זה נעסוק במקורות השוני במבנה האישיות בין האנשים. עם הבנת מקור השינויים בין בני האדם, יוכל האדם לדעת איך לשפר את תכונות נפשו, ואחרי שמכיר את מבנה הרכב האישיות שלו עם מקורותיו, יוכל להשתמש בהם בצורה נכונה.

טבע מולד ו'בחירה חופשית'

במספר מקומות הראשונים עסקו בשורשי השינויים בין בני האדם בכוחות נפשם.

הר"ן (דרשות הר"ן, דרוש ה'), תוך כדי הוכחת והסברת כוח הבחירה שניתן לאדם מגדיר, כי האדם בטבעו כולל שלשה מצבים: דברים שאדם אינו מסוגל לעשות - 'נמנע', דברים שהאדם מוכרח לעשות - 'מחויב', ודברים שנתונים לבחירתו - 'אפשר'. הדברים ה'אפשריים' הרי הם ברשותו של האדם ואין דבר שמכריח או מעכב אותו מלעשותם.

על אף זאת, ישנם באדם טבעים הנמשכים מאבות לבנים. האדם אינו מוכרח לפעול לפי תכונות אלו, אך מטבעו הוא יותר נמשך אליהם.

"ועם כל זה לא יוכל לכפור בשום פנים שלא יהיו לאדם הכנות נמשכות אחר המזג לקצת מדות טובות או רעות, ואלו תכונות נפשיות נמשכות ומשתלשלות מאבות לבנים, לפי שהם טבעיות נמשכות אחר המזג לתת הכנה, ואם לא יכריחו".

בכך הר"ן מפרש את מעשי האבות כשהלכו לישא נשים: אברהם אבינו משביע את אליעזר עבדו שלא יקח אשה ליצחק מבנות כנען, אלא ילך רק אל משפחת אביו בחרן. כמו"כ, יצחק אבינו שולח את יעקב לישא אשה רק מבנות משפחתו. לכאורה, יש כאן תמיהה עצומה: הרי בזמן אברהם אבינו כבר היו 'הנפש אשר עשו בחרן', ומבין קרוביו כבר היו כאלו שהגיעו להכרה באמונת היחוד. מדוע א"כ, בכל זאת הוא בוחר להינשא דווקא עם בני משפחתו, עובדי עבודה זרה?

¹ יעוי' במלבי"ם פרשת חיי שרה שהביא את דברי הר"ן.

² בעולם הרפואה עמלו להוכיח שישנם דברים שעוברים ב'גנים', לראשונים היו אלו עובדות פשוטות.

³ מכאן אנו רואים, את החשיבות שייחסו אבותינו, כפי שמלמדים חז"ל והראשונים, למידות מתוקנות - כאשר אדם ניגש לבנות את ביתו. עד כדי, שהם העדיפו מידות מתוקנות גם במחיר של דעות לא מתוקנות, ואף שהן עבירות חמורות. כי מידות נקבעות באדם, ודעות יכולות אח"כ להשתנות.

וטבעי האדם מושפעים מהפעולות שלו; "כי האכזריות תתפשט בנפש האדם, כידוע בטבחים שוחטי השורים הגדולים והחמורים שהם אנשי דמים זובחי אדם אכזרים מאד, ומפני זה אמרו (קידושין פב א) "טוב שבטבחים שותפו של עמלק". והנה המצות האלה בבהמה ובעוף אינן רחמנות עליהם, אלא גזירות בנו להדריכנו וללמד אותנו המדות הטובות".

כח התורשה בכוחות הנפש

מסכם הר"ן:

"וכזה בכל התכונות הנפשיות. הנה אם כן, מי שהוא מורגל אליהם, מטה מזגו וטבעו שיהיה מוכן להם, וברוב יהיה טבע הבנים שוקד על טבע האבות, ולכן רוע תכונות אנשי כנען היה מתחייב שיהא נמשך לבניהם אחריהם. ועם היות לבן עובד עבודת אלילים, לא יתחייב שיהיה טבע צאצאיו נמשך אחריו כלל. כי הדבר היותר ראוי להשמר ממנו, הוא מה שיש לו מבוא בתכונות הנפשיות, ובהתפעלויות המיוחדות לרוח הלבני, להיות התחלה ושרש וכמבוע ומקור לרוב מידות האדם, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ירושלמי ברכות פ"א ה"ה): "הב לי עינק ולבך ואנא ידע דאת דילי".

זה הסבר דברי הירושלמי, אם ליבו של האדם שייך לקב"ה, הקב"ה יודע שאדם זה יהיה שלו, אפילו אם דעותיו עדיין אינם ישרות. וזאת כי למידות יש בסיס במבנה הגופני של האדם.

אמנם, כמו שפתח הר"ן, זה לא שולל את כח הבחירה; יש לו משיכה לתכונות הללו, הם קיימות בטבעו הגופני, אבל זה לא יקבע האם האדם יעשה מצוה או עבירה. וכיון שמידות קיימות בתוך גוף האדם, הם יעברו בתורשה לילדיו. זאת לעומת דעות והשקפות לא ישרות, שאינם עוברות בתורשה.

על פי דברי הר"ן, מסביר המלבי"ם את הסיבה שהוצרך אברהם אבינו להשביע את אליעזר עבדו שיקח אשה ליצחק רק מבנות משפחתו, אפילו שהם היו עובדי עבודה זרה. כי בני כנען במהותם היו בעלי מידות מושחתות בטבעם, ומידות אלו עוברות בתורשה לדורות הבאים.

תיקון המידות ע"י שינוי כוחות הגוף

אדם היודע בעצמו שיש בתוכו הנטיה למידה רעה מסוימת - אפילו אם אינו מוציא אותה לפועל, כיון שהמידות מתבססות על כוחות גופניים - עליו לשנות את המידה הזו בכדי שהיא לא תעבור בתורשה לילדיו.

התיקון נעשה על ידי הרגל כוחות הנפש, עד שגופו ישתנה וממילא תשתנה המידה הרעה שבו. לדוגמא, אדם כעסן מטבעו, אם ירגיל עצמו להיות שליו ונעים, בכך גופו-טבעו ישתנה, ויחד עימה מידתו הרעה תשתנה אף היא.

הם העבירות שיש להם מבוא בתכונות נפשיות כשנאה וקנאה ואכזריות וכילות ודומיהם, כי אלו יעשו רושם רע בנפש כי הם העברה ותכונה רעה, ומלבד זה יעשו רושם רע בגוף על הדרך שאבאר".

המידות עושות רושם בגוף

קעת יסביר הר"ן כיצד 'מידות' שייכות לכוחות הגוף - בהם יש תורשה, ואינם שייכות רק ל'נפש' - בה אין תורשה והעברה לדורות הבאים, זאת בשונה מחלק מהעבירות שעושות רושם רק בנפש.

"דבר ברור הוא, כי כמו שהליחות פועלות במדות, כן המדות פועלות בליחות".

ביטויים אלו מופיעים גם בדברי הראשונים ובספרי המקובלים⁴, כשהם מסבירים את הגורמים לשינויים ב'מצבי רוח' אצל האדם. ישנם ארבע ליחות באדם: אדום, ירוק, שחור ולבן. הם נמצאות במקומות שונים בגוף; בכבד, בכליות וכדו', וכאשר ישנו ריבוי בליחה מסוימת, זה מביא את האדם להתנהג בצורה מסוימת, להיות כעסן, רגוע, בעל תאוה וכדו'.

דוגמא שמביא רבי חיים ויטאל: אם יהיה ריבוי ב'ליחה השחורה' שבאדם - האדם יהיה ב'דיכאון', ואם יהיה ריבוי ב'ליחה לבנה' - הוא יהיה בעל תאוה גדול. כשיש איזון בין הליחות, האדם יתנהג בצורה מאוזנת⁵.

השפעת הגוף על כוחות הנפש - וכוחות הנפש על כוחות הגוף

באותה המידה שישנה השפעה של החומר על הרוח, ישנה גם כן השפעה של הרוח על החומר. וזו השפעה דו כיוונית.

"כי כמו שהוא מחויב שמי שיהיה דם לבו חם רותח, שיהיה מוכן אל הכעס, כן יתחייב שמי שיכעוס תמיד, שיחם מזג לבבו ויטה טבעו שיהיה מוכן אל הכעס".

מי שנולד עם 'דם לב רותח', אפשר לקרוא לזה לשם הדוגמא לחץ דם גבוה, יבוא לכעס יותר בקלות. אך זה מושפע גם בכיוון השני; כיון שהכעס מושפע מאותה ליחה, התגברות של כמות אותה ליחה מביאה לכעס, ובאותה מידה כשהאדם כועס, כמות אותו ליחה מתרבה בתוכו.

לכן, גם אדם שלא היה כעסן מטבעו, אם בפועל הוא יכעס הרבה - מחמת מצבים שהוא נקלע אליהם, או כי הוא נכנס לתוך מערכת שדורשת ממנו לכעוס כל הזמן, זה ישנה את מצב הליחה/חום הדם שלו, הוא ישתנה בטבעו ויהפך להיות כעסן, וממילא הוא יכעס יותר בקלות. וכן להיפך, אדם שיעשה פעולות של רחמים, אף אם הוא מטבעו אכזרי, על ידי זה יתהפך טבעו להיות רחמן.

עניין זה מבואר גם בדברי הרמב"ן, בביאור טעם מצוות שילוח הקן (דברים כ"ב פס' ו', ע"י"ש). הוא סובר, שטעם המצוות אינם לצורכו של הקב"ה, אלא הם באים לצרף את האדם - לשון צירוף וזיכוף⁶,

⁴ ריש ספר שערי קדושה להגר"ח ויטאל.

⁵ גם חומרים מלאכותיים יכולים להשפיע על ההרגשות וכוחות הנפש של האדם. למשל, תרופות הניתנות לאנשים הסובלים משינויים קיצוניים במצבי רוח, מתבססות על שינויים של הרכב החומרים המופרשים במוח. ע"י איזון החומרים הללו, מתאזן מצבו

לע"נ היקר באדם משה בן מנשה רוזנטל ז"ל, גדול מעשי וגדול נפש • נלב"ע כ"ז אייר תש"פ

זאת למודעו

הדברים נכתבו לפי זמנתי הכותב וע"כ כל טעות שגיאה או קושי בהבנה יש לתלות בו בלבד. נשמח לקבל כל הערה והארה!

'בית ועד'

השיחה השבועית ושיעורי המשגיח שליט"א מידי שבוע במייל להצטרפות: 4160846@gmail.com

כל הזכויות שמורות למכון 'ישרים דרכי השם'

הנצחות פניות והערות: 053-31123-76 | 02-567-24-74 y0533112376@gmail.com

מניינם של ישראל צבאותם ודגליהם

המניין והדגלים

נראה לעמוד על כמה נקודות בסיסיות בחומש במדבר - א. עניין הדגלים שהאריכה בו התורה בכל צורת הספירה והעמדתה בחשיבות מרובה, ובהרחבה יתירה, וצ"ב מה כל הסדר הזה ומה הוא משלים בישראל במניינם והעמדתם סביב המשכן "איש על דגלו ואיש על מחנהו" בפרשה וחצי - במניין בכלל ובפרט שוב ושוב, והרי כל זה רק לזמן המסעות "אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע" וכבר נכנסים לארץ ישראל, ומה החשיבות הנוראה הזאת שנאמר עליה בשיה"ש "ודגלו עלי אהבה" - היינו אהבת ה' שמתגלה על ישראל בדגלים דווקא.

יוצאי צבא

עוד בנקודה הזו צריך לבאר מה עניין המניין שנעמד לפי יוצאי צבא וכי מדובר פה על יציאה למלחמה וכדומה? הרי המכוון הוא התארגנות ישראל בחנייה סביב המשכן, ומה עניין צבא לפה - עד כדי שמשפיע על אופי המניין שנמנו רק מגיל עשרים לשישים היינו הכשירים לצאת לצבא, ועוד בחז"ל איתא שקוראים לכלל חומש במדבר 'חומש הפקודים' (יומא ס"ח וכן רבים) כלומר שהמניין מלווה אותם בכל החומש כולו וצ"ב העניין.

ועוד בעניין הספירה מצינו שיש שני ספירות וכן הוא בחז"ל בזה"ק, ומביאו הגר"א - שיש את ספירת ישראל כחייילים דאורייתא היינו שיש למנות את מקבלי התורה ועוד יש מניין שני של ישראל איך הם חונים סביב המשכן - חייילים דמשכנא וצ"ב שני מניינים אלו.

נסינות ספר במדבר

עוד נקודה שניה להתבונן בה והיא נקודה נוראה - שמתחילים את חומש במדבר הכל נראה מבטיח ומתואם איך ישראל נעמדים כדגלים ומתאימים לצבא שלמעלה כמו"ש איומה כנדגלות - כדגלין שלמעלה (שהש"ר 1) ורק מתחילים ביציאה מהר ה' - 'כתיונק הבורח מביה"ס' (רמב"ן מחז"ל) והתקלות רודפות זה את זה עד האסון הנורא שנגזר עליהם בשבועה שלא יראו את הארץ שלשמה יצאו ממצרים - "ואולם חי אני כו' אם יראו את הארץ" כו' - מה עניין ההתרסקות הזו מאיגרא רמא של חייילין דמשכנא לבירא עמיקתא של "ופגרכם אתם יפלו במדבר הזה" (במדבר יד לב)?

פרשת ויהי בנסוע הארון

עוד נקודה שלישית יש לנו לראות שחז"ל העמידו לנו חלוקה בחומש במדבר שמבחינים אותו כשלושה חומשים מצד פרשת "ויהי בנסוע הארון" כו' שעומד לעצמו וגרם חלוקה שלפניו חומש אחד ולאחריו חומש אחר, והרי לנו שלוש חומשים שונים, ובאמת הרי מחולק ברור שהחלק הראשון מעמיד את ישראל בתיקונם סביב המשכן והחומש המחלק הוא פרשת "ויהי בנסוע" היינו תיאור המסע, והחומש השלישי הוא כל נסיונות וכשלונות ישראל במסע הזה, אלא שצ"ב באיזה הבחנה הם חומש אחד ובאיזה הבחנה הם שלושה חומשים שונים.

המצוות בחומש במדבר בשייכות למשכן

ואמת שהמצוות שנאמרו בפרשת נשא הם גם קשורים לסידור ישראל סביב המשכן ולכן הובאו במדבר ולא בויקרא שהוא ספר המצוות, שבויקרא מתאר את התקרבות ישראל להתקדש בקדושת

המשכן ושם הובאו כל הקרבנות והמצוות, אבל בחומש במדבר מתואר סידור החיים הטבעיים של האדם איך הוא מתארגן סביב הקב"ה ופה באים המצוות ששייכות לסדר הזה, כלומר שמתגלה ההתנהלות המשתנה של עם שלם החי סביב המשכן - והארגון של החיים סביב המשכן הוא המתפרש בחומש במדבר, קודם כל להתארגן בספירה ובסידור המשפחות סביב המשכן, וכן תפקידי הלוויים שמתפרשים פה - בשמירת המשכן ביחס הנכון של ישראל לקודש, ומתוך סידור המחנות באה ההלכה של שילוח טמאים, שהרי נתקדשו המחנות מכח חנייתם סביב המשכן, ועוד יש פה את משפטי בני"א בעצמם שנשלמים ע"י החנייה הזו שכל ספק בתשלומים בגזל הגר - האשם המושב לה' לכהן שיחזור לכהן, וכן הספק בין אדם לאשתו מתברר ע"י המשכן, שְמִיחָה הקב"ה שמו כדי להטיל שלום בין אישה לבעלה, והוא העפר שנלקח מקרקע המשכן, וכן הנזיר היינו האדם הרוצה להתקדש - יש לו סדר גילוח בתוך המשכן בפתח אוהל מועד, וממילא פרשיות ייחוד הכהנים והלוויים שחוזרים פה בפרשת בהעלותך, וכל חנוכת המזבח ביום כלות משה להקים את המשכן הוא וודאי סביב המשכן, וראיה לכל הנ"ל שהרי הקשו חז"ל שאין מוקדם ומאוחר בתורה מפרשת הפסח שנאמרה בבעלותך שהיה בשנה השנית בחודש הראשון, ותחילת במדבר מתחיל מהחודש השני בשנה השנית, ולכאורה יש להקשות שפרשת חנוכת המשכן שנאמרה לפני קרבן פסח, והיא ג"כ קדמה לספירת ישראל? ולמה חיכו לשאול עד קרבן פסח? והביאור הפשוט שסידור ישראל סביב המשכן יש בו את הציווי האלוקי עם כל המצוות שכרוכות בזה שמגיעים עד ל"יום כלות משה להקים את המשכן" ואח"כ יש את התגובה בישראל מצידם להתייחס למשכן והוא נדבת הנשיאים ולכן הוא במקומו שהוא כמו הסדר הענייני של התורה, גם שהוא לא כמו הסדר הכרונולוגי, משא"כ הפסח שלא קשור ישירות להקמת המשכן,

ויבדל אלוקים בין האור ובין החושך

וכל זה בחלק הראשון של חומש שבמדבר, לעומת זאת בחלק השלישי שהוא חלק הנסיונות יש את הופעת דור המדבר בכל הריחוקים והחטאים עניין אחרי עניין, בכל השערוריות והיצרים שיש בישראל, ויש מהם נסיונות ברמה גבוהה כעין הביקורת של מרים על משה, ויש לעמוד כ"א על עניינו ויתפרשו במקומם בעז"ה], ונוסף גם הנסיונות של שנת הארבעים - וע"ז אומרים חז"ל בבר"ר שהפרשה הראשונה של התורה רמוזים בה חמשת החומשים במילה אור - "ויאמר אלוקים יהי אור ויהי אור" כו' והם כנגד חמשה חומשי תורה "כי נר מצוה ותורה אור" וא"כ יוצא שחומש במדבר הוא כנגד "ויבדל אלוקים בן האור ובין החושך" - שבו נמצאת ההבדלה בין יוצאי מצרים לבאי הארץ, והדברים נוראים שאפשר לקרוא ליוצאי מצרים 'חושך' לעומת באי הארץ - 'אור', והיינו שנדחה עניין החושך שיש בישראל שלא יכול לקבל את האור של הכניסה לארץ ישראל, וא"כ ראוי לנו ללמוד את הסדר הקדוש של יוצאי מצרים שאליו יכלו להגיע בענין הר האלוקים ואת המשבר שלהם אח"כ שמנע מהם את הכניסה לארץ.

כלומר שיש את צד חביבותם של יוצאי מצרים בכל סדרי ההתקדמות שלהם עד שבאו לסיום ספר שמות שמסתיים בהקמת המשכן שיש בו את הצורה של היותם גאולים לחזור למעלת אבותיהם (כלשון הרמב"ן) דהיינו שהתקדמו מיציאת מצרים

וודאי ששני התוארים הנ"ל אינם כפילות בעלמא אלא בעצם, ואמת שמצאנו בדברי חז"ל במקום קצת יותר סתום ומרומז בפסוק בלישע שאמר לשונמית "היש לך לדבר אל המלך או אל שר הצבא" - ואיתא בזה"ק שאותו היום היה ר"ה ושאל אותה האם רוצה שיבקש מהקב"ה בשבילה והרי שהשתמש בשני התוארים הללו המלך ושר הצבא.

ביאור שם 'צבקות' וגילוייה בשלימות במלכות ישראל

ויש להקדים בביאור תואר "צבקות" שעומד על הגילוי של הצבא מה עניינו, ולכן נראה להוסיף פה את ביאור דברי חז"ל (ברכות לא): שהעמידו הפלגה גדולה בשמואל הנביא ששקול כנגד משה ואהרון - "משה ואהרון ככהניו ושמואל בקרואי שמו" והוא דבר פלאי ותמוה, שהרי נאמר בתורה ש"לא קם נביא כמשה" והוא מעיקרי האמונה ומה שייך שיהיה שקול נגד משה ואהרון? ולכאורה הביאור בפשט הוא שהרי חנה אם שמואל היא חדשה את השם צבקות כמו שמבואר בגמ' (סו) שלא היה אדם שקראו לקב"ה צבקות עד שבאה חנה כו' וודאי שהוא גילוי שכוון בשמואל כלומר שנוגד מההבחנה הזו שהעמידה חנה, ומה ששייך שמואל לבחינה הזו וודאי גרמה שזכה להעמיד את המלכים בישראל - וכבר נרמזו בשירת חנה "רמה קרני כו' (מגילה יד) שמדבר על משיחת דוד אפילו שנפסלה המשיחה הראשונה בשאול, וא"כ עניין ה'שקול' הוא כמו שראינו בהנהגת משה ואהרון שלא הצליחו להעמיד את הצבאות של תחילת במדבר שיהיו באי הארץ והוא לא מצד מעלתם בעצמם ח"ו אלא מצד השלמת הפעולה בכלל ישראל להביא את הגילוי הזה של שם צבקות והעמדת המלוכה - ש"ושמתי מקום לעמי ישראל ונטעתיהו ושכן תחתיו" כו' (דה"י א יז ט) אפילו ששמואל בתחילה לא הצליח להעמיד את הצבאות בשאול, אבל בדוד הצליח, ולכן נקרא ששקול בפעולתו נגד משה ואהרון.

והוא הגילוי גם בקביעת בית עולמים בבחינת "פה אשב כי איתיה" (תהילים קלב יד) שמצינו שעסק שמואל עם דוד "בניות ברמה" (שמואל א יט ט) שעסקו בעניינים עומדים ברומם של עולם היינו במקום המקדש (זבחים נד), והוא לעומת משה ואהרון שזכו להביא את ישראל להשראת השכינה אבל לא לדרגא שהתגלתה במלכות שהעמיד שמואל שהביא את כל הרישא של ספר במדבר להעמיד את ישראל בעניינים להיות צבאות ה', ואמת שנוזכר כן בתורה שיש לקב"ה צבאות כבר ביציאת מצרים כלומר שכבר ביציאה עצמה נעמדו ישראל ע"מ לעמוד בתפקיד הצבאות אלא שחל מקצתו במדבר ועיקרו בזמן שמואל.

ואמת שבאים חנה בנבואתה ושירתה ושמואל במציאות להשלים את ביאת ישראל לארץ וכמו שנאמר בתורה "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה" (דברים יב ט) כלומר שעיקר השלמת ביאת ישראל לארץ ישראל הוא כשבאים לבית עולמים (זבחים קיט) וכן מוזכר בדברי דוד "ושמתי מקום לעמי ישראל ונטעתי כו' ולא יוסיפו בני עולה לענותו" כו, שהוא ביטוי של המשמעות בבית המקדש מקום מנוחת ישראל וכ"ז הגם שבזמן יהושע היה הכיבוש אבל לא הושלם ולכן נאמר ונטעתי כו' כעין שנאמר בשירת הים "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכוון לשבתך פעלת ה'". וכן מצינו בפירוש ב"מזמור לדוד לה' הארץ ומלוואה" שכשרוצים להביא את גילוי מלך הכבוד - "מי הוא זה מלך הכבוד כו' ה' צבקות הוא מלך הכבוד סלה" (והפסוקים הללו מדברים בבניין הבית) וזה מה שנאמר לעיל שאם אין צבא מהו שר הצבא.

למת"ת וכל סדרי השראת השכינה במשכן וצ"ב מה עניין העליה הנוספת בספר במדבר במחנות והדגלים, דהיינו שיש פה עוד סוגיא של שלימות הנצרכת לישראל שלא עסקו בה בחומש שמות, כלומר שיש את השלימות הנוספת של יוצאי מצרים שצריכים להשתלם בפיקודים ובמחנות בכל סדרי קדושתם וחלק זה יכול לבוא רק אחרי תורת כהנים כלומר רק אחרי ש"וירא אלוקים את האור כי טוב" של חומש ויקרא - בא ה'ויבדל אלוקים' במדבר, והוא אומר דרשינו שהרי לכאורה בפשטות כל החלק הראשון של במדבר הוא ממש השלמה של ספר שמות וא"כ היה צריך להיות שם ולמה נעמד כחומש בפ"ע ועוד שחנכת הנשיאים ג"כ היתה שם ומה מלמדינו שעברה הפרשה הזו לבמדבר?

החילוק בין חומש שמות לבמדבר, "תוכו לרגליך" - "ישא מדברותיך"

ונראה להציע בפשט שהתחדש לנו בספר במדבר מה שלא היה בחומש שמות - שהמתרחש בשמות הוא הפעולה האלוקית של הקב"ה להוציא את ישראל ממצרים וההובלה למתן תורה כו' אמנם יש גם את התגובות של כלל ישראל אבל העיקר הוא התיאור של ההובלה האלוקית עד השלימות של המשכן, אבל בחומש במדבר מדובר על ההתארגנות של עם ישראל לעמוד ולחיות כעם בסדרים שלהם, ופיקודיהם - בבחינת יוצאי צבא ביכולת הפעולה שלהם שמעותדים אליה, וזה מתואר בנקודת החיבור בין שני חלקי חומש במדבר, היינו הספר תורה השלם שנמצא באמצע - "ויהי בנסוע הארון כו' ובנחה יאמר" כו' - הוא בא להעמיד את פנימיות חומש במדבר - שיש פה ספר כולל לכל ענייני חומש במדבר לפי ההבחנה הפנימית שרואים את ישראל כעומדים לא רק ב'תוכו לרגליך' בהר האלוקים אלא שרואים אותם מתקדמים נעמדים לתפקיד בבחינת "ישא מדברותיך" - 'שנשאו עליהם עול תורה' (רש"י סו) לראות איך להעמיד בפועל את שנצטוו בבחינת "ויהי בנסוע הארון" ופה מתגלה ה"על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו" והוא ההובלה של עניין השכינה שישראל נושאים ומובילים בכל הכוחות שיש בקרבם, והוא עניין התארגנותם בחומש במדבר, היינו שרואים את התפקיד והפעולה שלהם בכל העניין, ולא רק מה שנגאלים והקב"ה מביא את הסדרים של ההופעה האלוקית על עם ישראל כמו ביצי"מ ובמת"ת ובמשכן שאנו רק משתתפים בהופעה הזו, אלא שיש לנו לגלות איך אנו מעמידים את הסדרים של הקב"ה מצדינו, והעניין שהקב"ה מופיע להנהיג את הפעולות של ישראל הוא בהצטרפות לכבוש ולהעמיד את העניין האלוקי בעולם ולכן נאמר "קומה ה' ויפוצו אויביך" כו' לעזור ולתמוך בישראל וזהו הצורה שהקב"ה מופיע בצבאותיו בבחינת 'על ישראל גאוותו' כו' שמופיע הגילוי העליון על ידי פעולת בנ"א והוא השיתוף בין פעולת בני אדם לעשיית הקב"ה.

"אין מלך בלא עם ואם אין צבא מהו שר הצבא"

ואם כן יש לנו לעמוד על שני תפקידים אלו שמחלקים את יוצאי מצרים מבאי הארץ? ובאמת לפי אופי שינוי התפקיד כך נעמדים הנסיונות, והעניין שרשי מאוד נראה לעמוד קצת על הנקודה הזו, שהרי בתפקיד זה יש גם לדורות את ההכנה הראויה לעבודת ה' בשני חלקים אלו כלומר שהתפקיד כולל את החיילים דאורייתא וחיילין דמשכנא שמודבר עליהם בחומש במדבר, ושניהם חוץ מעבודת ישראל שהתגלתה בחומש שמות שהם עם הגאולה והמשכן, ונקדים בביאור מאמר הפדר"א שמפרש את התכלית של בריאת העולם בנוסח הזה - שבא הקב"ה לברוא את העולם נתייעץ בתורה ואמרה לו אין מלך בלא עם ואם אין צבא מהו שר הצבא והם שני הגדרות של סיבה לבריאת העולם המלכות והצבא.

1 ואיבד" דהיינו שחומש שמות מעמיד את ישראל עצמם לעומת חומש במדבר שנעמדים להמשיך את העניין הזה הלאה.
2 שהרי וודאי שלא נקבע מראש שיחטאו ויקבלו את התואר חושך ובניהם יקבלו את התואר אור אלא שבעצם הפעולה שנעשית במדבר היא המבדילה בין אור לחושך אלא שכיוון שחטאו - חל עליהם תואר החושך

ורוצים אנו לעמוד מה התפקיד שלנו שבו פותחת פרשת במדבר וממשיך בנשא בעניין השלמת הצבאות הללו כסיבת בריאת העולם, ובפשוטו מבואר שכמו שעניין 'אין מלך בלא עם' - הוא סיבה שבגללה לקח הקב"ה את ישראל להיות להם לאלוקים וזה מתואר בהרחבה בחומש שמות, כן יש ג"כ את העמדת ישראל כאנשי הצבא כדי שירחיבו את גילוייו לכל העולם שזה נוסף בחומש במדבר, שהרי וודאי אין לחשוב שאם הקב"ה בחר את ישראל המכוון הוא רק לקשר בין הקב"ה לישראל, שיש בזה צד כפירה גדולה - שהרי 'כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו', ומה יהיה עם שאר מציאות העולם? אלא שוודאי הגילוי שהיה לנו במתן תורה מעמיד את הגילוי כלפי כל העולם, והוא ברור, ותפקיד ישראל כלפי האומות להיות ל"ממלכת כהנים" וכמו שמתורגם המושג הזה בחומש דברים - "ולתתך עליון על כל הגויים אשר עשה לשם לתהילה ולתפארת"³ כו' היינו שהפעולה האלוקית לא מפוזרת בעולם בהרבה עניינים - אלא אותה הפעולה המופיעה על ישראל היא זו שתתגלה לכל העולם, והם מפשטים את שמו של הקב"ה לאורך ולרוחב לכל הבריאה "כי ה' עליון מלך גדול על כל הארץ" ומתוך זה "ידבר עמים תחתינו ולאומים תחת רגליו יבחר לנו את נחלתינו" כו' "כי מלך כל הארץ אלוקים זמרו משכיל מלך אלוקים על גויים אלוקים ישב על כסא קדשו" והרי להדיא שמלכותו של הקב"ה צריכה את הצורה שכולם נכנעים תחת ישראל, והוא ביאור פשוט ב'אין מלך בלא עם ואם אין צבא מהו שר הצבא' שהם שני צורות של החלות של הקב"ה בישראל מצד עצמם ומצד הפעולה שלהם בעולם, שמצד עצמם זה 'אין מלך בלא עם' כמו"ש "ויהי בישורון מלך" (דברים לג ע"ש) שהתגלה במתן תורה וכנגד זה עם ישראל נעמדים כחיילין דאורייתא, והחלק השני הוא שאין שר הצבא ללא צבא - שהתחיל גילוי ביציאת מצרים שיצאו צבאות ה' וכנגד זה נעמדו ישראל כחיילין דמשכנא בעבודת ישראל כלפי שאר העולם שעניינם להשרות שכינתו בעולם מהמשכן החוצה להיות עם ישראל כממלכת כהנים וכל עניינו של המשכן להמשיך את הגילוי של הר סיני הלאה וזהו שמתארגנים ישראל סביב המשכן כלפי חוץ בסדרי מחנות וכדו' שהמשכן הוא מרכז העולם ומשם יוצאת השכינה לכל העולם ע"י ישראל.

ואמת שנקרא הגילוי הזה שישראל הם צבא בכל המקומות שנדרש כח המלחמה של כלל ישראל לפי הרוממות שהם מעמידים בעולם ולכן הגבורה תמיד מופיעה עם גילויי התורה, כמו בגיבורים של דוד שכל התיאורים נדרשים כשייכים לגבורת התורה, כעין "עדינו העצמי" כו' (שמואל ב כג ח) שנאמר על דוד המלך ונדרש שכעץ במלחמה ומצד עצמו כתולעת בלימוד התורה (מוע"ק טז), וכן "יושב בשבת תחכמוני" שנדרש שיושב בישיבה במושב החכמה (שם), וכן "בנייהו בן יהוידע על הכרתי והפלתי" היינו הסנהדרין (ברכות ד) וכן בפסוקי גבורת המלחמה שמונצחים עם ישראל בקרבות תמיד בחז"ל הם דרגות בעצמה וחלות התורה בישראל - "בניהו בן יהוידע כו' הוא ירד והכה כו' ביום השלג" (שמואל ב כג) ונדרש על לימוד תורה בזמן השלג או בטבילה ע"מ לעסוק בתורה (ברכות יח), וכן במלחמה - "עומדות היו רגליו בשערי ירושלים" מי גרם לרגליו שיעמדו במלחמה - שערי ירושלים שעוסקים בתורה (מכות ג) ו"גיבור ואיש מלחמה" שידוע לישא וליתן במלחמתה של תורה (חגיגה יד) וכן בברכת יהודה "ידיו רב לו ועזר מצריו תהיה" שנדרש שידע לשאת ולתת במלחמתה של תורה ועזר מצריו שיזכה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא (סוטה ז: ועוד) וכן הוא בעשרות מקומות בכל גווי הדרש שבכל מקום שמוצאים גבורה מדובר על תורה וכן בקהלת

מפורש שמתארים "אשריך ארץ שמלךך בן חורין" כו' שנדרש ע' התורה במלך ושרים בגבורה של תורה ולא בשתייה של יין (שבת ג) וכן בכיבוש הארץ בעתניאל בן קנז שלכד את קריית ספר שהחזיר את הג' אלפים הלכות שנשכחו בימי משה והחזירם בפלפולו (תמורה טו) וכן בדרש המושלים באו חשבון אלו המושלים ביצרים (ב"ב ע"ח): ועוד ועוד על הסדר הזה והביאור בזה שקבלת התורה בצורה של הרחבתה **במציאות** היא הנצחון במלחמה, והוא השישים ריבוא הראשון שנמנה לפני המשכן שצריכים להיות חיילין דאורייתא ומתוך זה יכולים לבוא לחיילין דמשכנא.

"איש על דגלו באותות"

וכן ראוי להביא את העניין שהקב"ה נקרא צבקות שאות הוא בצבא שלו (מכילתא בשלח שירה א ובדומה לו בחגיגה טז) מה האות המדוברת - ויש להאיר פה דבר פלא ונראה בראשי פרקים - שהפיקודים של ישראל כולם באותיות ב'אתון דאורייתא' הנה מוצאים אנו בלויים בכל שלושת המספרים שמתחיל בכ"ב אלף שהוא ממש שורש האותיות - כ"ב, וכן ששים ריבוא של ישראל אומר הגר"א שנקלחים מהא"ב שהמספר השלם של הא"ב נמנה כששת אלפים והם ששת אלפים מאות שהם ששים ריבוא נשמות ישראל, וצורת המניין היא שמחשבים את הכ"ח אותיות שהסופיות [כמנפ"ן] ממשיות אחרי הת' היינו כ' סופית חמש מאות מ' סופית שש מאות כו' וכך עולה הכל ל-6000 עם הא' האחרונה שהיא כמניין אלף והיא האות הכ"ח שכוללת את כולם, והעודפים על השישים ריבוא הם 3550 ומניין של חציים היינו מניין השקלים שלהם הוא 1775 (שמהם עשו את ווי העמודים כדא' בפיקודי והרי שהם מניין לעצמו שהרי שאר השקלים היו לאדנים) והוא מניין הא"ב הרגיל עם הסופיות במנינם הרגיל כמו שהוא, (ג"כ מהגר"א) היינו שהנוספים על השישים ריבוא מגיעים ג"כ למניין האותיות, וכן אמרו חז"ל על השישים ריבוא שהם כנגד אותיות התורה [בזוה"ק וכן מביאו הפנ"י קידושין ל] ובקשו רבים לחשבון הזה והוא נושא אחר, עכ"פ מתגלה פה הצבא של הקב"ה לפי עניין האותיות וצ"ב המשמעות הזו שאנו האתון דאורייתא.

ההכנה בספירת העומר לשבועות בנקודה הנ"ל

ונראה לבאר בזה כמו שדיברנו בעניין ספירת העומר בהכנה המיוחדת של כלל ישראל לקבלת התורה דווקא בנקודה של אנשי התורה, והיא ההכנה שנהגו ישראל להתעסק בה בימים אלו - והיא עניין 'אישי התורה' שמצד אחד עומדים כ"ד אלף תלמידי ר"ע ומצ"ש עומד רשב"י⁴, ויש לנו להתבונן על המשמעות הזו שרואים אנו איך האדם יכול להעמיד את התורה בצורה שתתגלה אם מעוות בה הרי שהיא גרם המיתה רח"ל שהופכת להיות סם המות למשמאילים בה (תענית ז) ובזה עוסקים אנו בחלק הראשון של הספירה, ולצד השני של ההכנה לקבלת התורה צריך להבין את ההצלחה שהחיבור בין התורה לישראל כן יכול להצלחה, וחומר היחס בשני חלקים האלו מורה שהפקפוק הכי גדול על העניין האלוקי בעולם הוא דבר פנימי ונעלם ופה נמצא צד סם המות רח"ל

(ובקצרה בזה שלא נהגו כבוד זב"ז היינו שלא הבינו את חלות התורה במציאות האדם וזה דורש את הכבוד ש'אין כבוד אלא תורה' ומכיון שלא הבינו - לא נהגו), כלומר שהשאלה העומדת לפנינו בנ"א היא כמה הם יכולים להיות ביטוי של תורת ה' ולחבר את הרעיונות והמחשבות האלוקיות - ולראות איך שיחול ויתרקם בכל אדם ואדם כ"א בחותם המיוחד שלו בצורה שאותה הוא מגלה⁵, וזה חידוש גדול שמספרם של בנ"א מדויק לפי רצון ההתגלות האלוקית וכמו שאמרו חז"ל 'חכם הרזים' - שאין דעתם דומה זל"ז (ברכות נח) וצריכים פה להבין את חומר המשמעות ותפקיד בכל אדם שעושה את תורתו מבפנים ומעמיד את ההתגלות הזו

4 הורחב בנקודה זו בשיעורים קודמים

5 וזש"כ בדברי הגר"א שהתורה יש בה שבעים פנים כפול שישים ריבוא

3 שם מובאים שלושת המתנות שנתן הקב"ה לישראל במתן תורה - שביטור נאמר "אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי - והייתם לי סגולה, כו' ואתם תהיו לי ממלכת כהנים, וגוי קדוש", ויש ביכי תבוא' נאמר "ויה' האמירך היום להיותם לו לעם סגולה כו' כאשר דיבר לך" (וברשי"ש שם - והייתם לי סגולה) "ולתתך עליון על כל הגויים אשר עשה" כו' - שהוא נגד ממלכת כהנים, "ולחיותך עם קדוש" נגד "וגוי קדוש".

ובשלימות, וכמו שדורשת הגמ' (מוע"ק טז) שאמר רבא 'כל העושה תורתו מבפנים תורתו מכרזת עליו מבחוץ', ולכאורה מה הוא צריך את זה שתכרז עליו התורה מבחוץ וכי עסקין בפרסום בעלמא? וודאי שלא! אלא שהוא השלמת התפקיד של גאולת העולם שתאיר התורה במציאות בכל גווניה כפי איך שהבנ"א מעמידים אותה וכך מתגלה השלימות האלוקית מכולם יחד, וכמו שמופיע בספר דניאל בתיאור השלמת הבריאה לקרבת ה' - "והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד" שהגם שבנ"א הם יושבי הארץ אבל יש פה גילוי שמימי שמאיר מעל הרקיע, שהרקיע מסתיר את האור של היום הראשון שבו מביט האדם מסוף העולם ועד סופו⁶ והוא בחינת מחיצה שמביאה את ההשפעות השמימיות בצורה מתואמת לעולם ע"י המאורות התלויים בו שנבראו אח"כ - אבל השמים של היום הראשון נעלמים מהעולם ונמסר התפקיד לצדיקים להאיר ולהביא את האור העליון שלמעלה מן השמש להאיר בארץ ושם יתרום, וזה שמפאר דניאל שהתפקיד של הבאת העולם לתיקונו היא שהבנ"א הם יהיו בחינת השמים וכך יביאו את זוהר הרקיע לעולם.

והוא לפי החיבור שמתחברים בו בני אדם והוא סוד תיקונו של עולם בצבא-אות שהרי גם השמים נקראים צבאות של הקב"ה, וישראל ניתן להם העניין הזה של כבישת העולם לא מצד הגבורה והכח אלא דווקא בגילוי ה'אות' וזה מכניע את העולם לפי כמה שישראל מצליחים לבטא את האות של הקב"ה מצידם - כלומר שבחומש שבשמות למדנו איך הקב"ה מצידו מתגלה בעולם, אבל החלק של ישראל האם הם יכולים להיות צבא של הקב"ה להעמיד את האות שלו זה מתגלה בחומש במדבר.

וזה פעולת הצבא שמדברים על הכבישה כלומר שכל גבורה שמתייחסת לנצחון מלחמה מורה על קירוב הסדרים הרחוקים ופה מתגלה הגבורה איך מצליחים להביא את העולם הפנימי של התורה - לחול באות בחינת אותות ומופתים לישראל בעולם החיצוני והחכמים היינו המשכילים תפקידם להזהיר כזוהר הרקיע וכמו שאמר ישעיהו בזמן חזקיהו על בניו "הנה אנוכי והילדים אשר נתן לי ה' לאתת ולמופתים בישראל מעם ה' צבקות השכן בהר ציון" שאנחנו האותיות של הקב"ה בעולם והוא "צור תעודה חתום תורה בלימודי" היינו איך מתברך בנו ענייני התורה זה התפקיד של המספר של ישראל באותיות התורה היינו שכ"א יש לו את הצורה המיוחדת של החיבור - וזה משמעות המילה 'אות' שהיא מורה על

משוה אחר [גם המילה אות וגם אותות, וכן נאמר (ישעיהו מא כג) "הגידו האותיות לאחור" כו'] וזה שישראל מורים על הפנימיות של העולם.

משל בהשפעת חכמים בדורות האחרונים

ודוגמא לזה שכל העולם בליטא הושפע השפעה מכרעת בכל הרמה והמושגים מכח אישיות של אדם שלא הסתובב כלל בין הבריות - רבינו הגר"א, שלא היה מסתובב לעשות הפצה בכל מיני מקומות, ובכ"א ביטא הבחנה איך התורה חלה באדם ברמה של נפלאות מתורת ה' בכל התורה כולה בכל רובדיה, וזה משנה את כל עולם המושגים של בנ"א, אם כי וודאי שידעו לפנ"כ אבל היתה זו ידיעה נעלמת - ודווקא המציאותיות שחלה בעולם היא שנתנה את גילוי המציאות הזו, וכן ברבינו הרמחל שהעמיד את הגילוי שמתאים לזמנינו שהרי בזמן שלנו מתעוררים לחפש יותר ויותר את ההשכלה והסדר שבדברים, ולזה זכה להעמיד את מסי"ש שבו מתואר איך בונים את פרטי העבודה כסדר בכל הסולם והעלייה וכן הוא בספר דרך ה' שמעמיד את המושכלות ביסודותם ביחסיהם זל"ז, וכן ע"ד זה כן הוא בכל החכמים.

והוא שכתב ר' יוסף ביגון (בהקדמתו לד"ה) לפני השואה שחיפש לפי המצב של הדור - דבר שיתאים למבוקש של ההבנה וההשכלה

שורש הצבאות בחנה - מתוך הבנת המציאות נכון

והוא שלמדו מחנה את הלכתא גברתא של התפילה (שהיא כנגד עבודת הקרבנות שבמשכן) שחנה היה לה את העקרונות שאין צער אישי גדול מזה, ודווקא היא השכילה לקחת את הכח הבסיסי והפשוט הזה שאישה רוצה ילד - ולהעמיד אותו בשם 'צבקות' (שהיא חדשה את השם הזה כדאי בברכות לא) כלומר שהבינה את המשמעות של העולם כעומד להיות צבא לקב"ה ומתוך זה בקשה את הזכות להיות שותפה בזה ע"י שינתן לה ג"כ בן שיוכל לגלות את העניין האלוקי בעולם, וכך נולד שמואל⁷, ולכן לומדים ממנה את מילי דתפילה לראות איך בנ"א מעלים את ענייניהם להעמידם כרצונו של הקב"ה, וזה גילוי התורה לתת את השפה והבירור שלה בחינת האותיות, וכמו שאומר הגר"א ש"כבד פה" דמשה היינו שלא ניתן לתורה ההבעה השלימה כעין 'חסורי מחסרא' במשניות וכדו', וזהו תפקיד החכמים בכל הדורות להשלים את דיבורי התורה בצורה של "ידבר עמים" כו' שהדיבור הזה יכבוש את כל העולם, וזה ה'מכרזת עליו מבחוץ' ולזה נעמדו ישראל סביב המשכן כראוי לזה העניין והוא הגילוי שלהם להיות כדגלים שלמעלה.

פרשת ויהי בנסוע - "ויפוצו אויביך"

ולכן אומרים אנו את הפרשיה של "ויהי בנסוע" בכל הוצאת ס"ת שמצפים אנו לראות איך יחולו בנו האתוון דאורייתא להיות כלי ההבעה של התורה במציאותם של בנ"א, וכשנצליח זה יהיה גבורתינו שהפנימיות תאיר החוצה לכל המציאות לראות איך מתחברים כל העניינים הפנימיים באותיות, וכך יכנע העולם למציאות האמיתית והנכונה שלו.

והחולשה לזה הוא שגרם את ההבדלה בין האור לחשך שלא הצליחו להאיר מקרבם את האור הזה וזה מביטה דניאל שלע"ל כך יהיה שיוכלו הבנ"א להביא את האור העליון של המציאות מתוך השכלתם דווקא.

ונסיים במעשה בר' נפתלי אמסטרדם שמצאו בפנקס קבלותיו שקיבל ע"ע להחזר את כל ישראל בתשובה.. ושאלו אותו מה חשב שקיבל את הקבלה הזו? איך חשב ליישם אותה? וענה: שחשב שאם הוא עצמו יהיה ביטוי של הד' חלקי שו"ע חי הרי שכולם יחזרו בתשובה.. היינו שאם רואים את הנהורא דאורייתא כמו שהוא - הרי שכולם חוזרים לאור הזה שהוא מקור החיים שמשם שפע השמים להאיר לארץ.

ומתוך מה שזוכים אנו להעמיד את דברי התורה כהשגתינו כך נזכה ש'הוא ישמיענו ברחמי שנית' וכעין שנאמר בחבקוק "כיסה שמיים הודו ותהלתו מלאה הארץ" איך שמתרעש כל העולם להתאים עצמו לדברו של הקב"ה ובנו יחול כבודו של הקב"ה מסוף העולם ועד סופו אכי"ר.

7 ולכן קוראים את זה ברי"ה שאז הקב"ה בחי מלך ושר הצבא

עינינו גל

מאמרים ותפיסות עומק בעולמם של עמלי תורה
מבית "עין לא ראתה"

פרשת
במדבר

כמו בעת האחרונה שנורו מאות טילים ופצצות, ובחסדי ה' יתב' עלינו לא נפקד ממנו איש (ופלא בתוך פלא שהיחידים שנהרגו היו ערבי וגויה!), וההילולא רבתי דרשב"י היה בעת שהחלו בהשלכת הטילים, ופחד ה' נפל עליהם שלא להעזי להטריד את באי ההילולא, ונתקיים בנו "תורתו מגן לנו".

וכיפת הברזל העוצמתית ביותר, הוא "סטנדר הברזל" שלא מפסיקים להתנדנד עליו יומם ולילה, וכמו שאמרו חז"ל "מגן אם יראה ורומח בארבעים אלף מישראל" מכאן לשני תלמידי חכמים שעוסקין בתורה שמגינין על ארבעים אלף מישראל שאינן צריכים מגן ורומח להינצל מאויביהן, ועלינו לשבח לאדון הכל, על הניסים והפלאות שעושה לנו.

כי הגמ' אומרת שהעולם עומד על יסוד אחד וצדיק שמו שנאמר וצדיק יסוד עולם, ובחזו"א באמונה ובטחון הוכיח שהצדיק היינו התלמיד חכם, וכל חיינו בעת הזאת עומדת על הכוללים והישיבות שהם מעמידי העולם ויסודו היחיד.

ומן שמיא מרמזים לנו את הדבר בסיום מסכתא סוטה והתחלת מסכת גיטין בדיוק ביום מ"א בעומר שבו ספירת "יסוד שביסוד", וראה זה פלא והפלא ש"סוטה" גי' "יסוד" בדיוק, וכן "גיטין" גי' "ביסוד" בדיוק, והרי כל תוכן מסכתות אלו להעמיד את יסוד קדושת הבית היהודי, שתהיה אשה מיוחדת אך ורק לבעלה, ולא תהיה נתרת לעולם אלא ע"י גט, ואף לומדי דף היומי בהתמדתם יום ביומו, פורסים על כלל ישראל הגנה ושמירה, וגם להם זכויות רבות בהגנתנו.

ויש להתבונן בהגדרתו של התלמיד חכם כ"יסוד" עולם, ללמדינו שאינו תלוש מן המציאות ומעופף בשמים, אלא הוא כסולם המוצב ארצה ויסודו תקוע על קרקע המציאות, ורגילים לשיר את הגדרת החזו"א באגרתו "ואמנם האיש הזוכה לידיעת התורה, הוא הולך בין אנשים, ונדמה לבן אדם... ומתרוממת המנגינה בתיבות "אבל באמת הוא מלאך הדר עם בני תמותה וחי חיי אצילות מרומם על כל תהילה", אבל באמת זה לא חידוש שהוא מלאך, כי הרי זהו כל הגדרת שבט לוי "להבדל" כלדעיל, וצריכים להדגיש את הרישא "ונדמה לבן אדם" שזהו החידוש הגדול ששייך שישאר יסודו על הארץ ולא יחשב כאדם מנותק שלא מבין את מציאות החיים, ובחסד ה' התרבו הספסלים, והמונים הולכים מדי יום להשתעשע בתורת ה', והמה יסוד העולם.

וצדיק יסוד עולם

א. פעמיים כתוב בפרשה את ההגדרה הנוראה של "והיו לי הלויים", ופירוש הדבר ששבט לוי משרתי ה' יתב', ואין להם חלק בארץ, ולא יוצאים למלחמה, כי כל מציאותם עלי אדמות, היא רק לה' לבדו, וכפי שכתוב בפר' בהעלותך "והבדלת את הלויים מתוך בני ישראל והיו לי הלויים" שעל ידי שהם מובדלים מכל ענייני החולין, הי"ת מחשיב אותם כשייכים אליו, ומאכיל אותם מחלק גבוה במתנות הכהונה.

וכבר נודעו דברי הרמב"ם בסוף הל' שמיטה ויובל, שלא רק שבט לוי בלבד נעשים שייכים לה', "אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו, והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלקים, ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים, הרי דוד ע"ה אומר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי". ומדוייק היטב גם בדברי הרמב"ם, שהנקודה היא "להבדל" לעמוד לפני ה', כלומר שפורש את עצמו מההבל העולמי, ונבדל ממנו.

וזו הנקודה השניה שמודגשת כאן, שנקודת ההיבדלות היא על ידי ש"פרק מעליו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני אדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים", כלומר אין הכוונה להבדל מחברת אנשים דווקא, אלא הנקודה היא שהוא לא מניח את עצמו בשטחי ההתעניינות שלהם, ולא מתעניין בנייעם הטפלים שלהם, כי כל השיג ושיח שלו מרומם ומקודש, וראשו ורובו עסוק רק בחומר הסוגיות, ומתוך זה מתעלה לבחינת קדש קדשים, שהוא מקום שבו אין את החוקים הטבעיים, כי מקום ארון אינו מן המידה, ושם הונחה צנצנת המן, שמראה שלומדי התורה מנהלים את חייהם הגשמים והכלכליים, שלא כפי חוקי החברה המקובלים, ופרנסתם מושפעת עליהם בדרך על טבעית.

וברוך ה', שזיכה את דורינו, להזמין לכל עמלי התורה, מקומות מפוארים להגות בהם בתורה, ובכל אתר ואתר יש בארץ הקודש היכלי תורה ויראה, ובהם קול התורה מנסר יומם ולילה, ובזכותם נעשים לכל ישראל ניסים ונפלאות,

תורה בלבד

א. מתקרבים אנו להשלמת הספירה של מ"ט ימי הכנה לקבלת התורה, וחלילה להכניס את הספירה למהלך של "מלומדה" כי תכלית הספירה להאיר כספירים את הימים הללו שהם ימי הכנה עצומים, בהשלמת מ"ח קנייני התורה וביזיוך המידות, בכדי להיות ככלי הראוי לקבל את התורה.

ובעצם כל בני העולם עסוקים בלספור, אבל בדרך כלל הספירה שלהם מתייחסת לכסף ולממון אותו הם נהנים לצבור ולאסוף, ומצינו שאת פסוקי דזמרה צריך לומר כל תיבה במתינות כמונה מעות, ופעם הגיע מרן הח"ח לביקור חיזוק בוילנא, ומרן רשכבה"ג רבי חיים עוזר זצ"ל העמיד את אחיו הבנקאי, שיהיה המשב"ק האישי של הח"ח בכל שהותו שם, ואכן תיכף כשהגיע הח"ח לוילנא, קיבל האח את פניו, ודאג לכל מחסורו, ולמחרת בבוקר ארגן לו מנין בבית האכסניה שלו, ואחרי שחרית הודיע לח"ח שעליו ללכת אל הבנק לכמה שעות, אמר לו הח"ח היום לא כדאי שתלך לבנק... הוא רץ מיד לרבי חיים עוזר ושאל אותו מה פשר האמירה הזאת, האם זה אומר שמתרגשת עליו איזו סכנת הלשנה או משהו אחר, ביקש ממנו רבי חיים עוזר שיתאר לו מה היה מאז תחילת הביקור, וסיפר לו איך שדאג לכל פרט, וגם בבוקר ארגן את המנין ואפי" בפסוקי דזמרה היה עדיין מתרוצץ לסדר את כל הפרטים, אמר רבי חיים עוזר בפקחותו, כעת הבנתי את דבר הסבא קדישא, הוא ראה איך שאתה אומר את התיבות של פסוקי דזמרה במרוצה, וכיון שכתוב בהלכה שצריך לומר זאת כמונה מעות, א"כ הבין שאתה לא יודע לספור מעות ואיך תלך לבנק הלא בוודאי תטעה בספירה ותסב לעצמך נזק רב...

וע"ז בדיוק אמרו חז"ל "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא", והוא דבר פנימי ביותר, ואינו ניכר כלפי חוץ, רק הוא טמון במעמקי הלב, מה באמת מחפש האדם והיכן הוא רואה את הצלחת חייו, שרק עד כמה שהרצון הפנימי שלו יהיה ביקוש סוגיות התורה, והבנת עמקיה וסתריה, רק אז דעת אלקים ימצא. ואחד המבחנים לכך כיצד הוא סופר את מ"ט ימי הספירה שנרמזין בנוטריקון מ"טמונים, וכל עוד שראשו ורובו עסוק בלספור כסף, וטרוד כיצד לצבור הון, שוב אין בוער בליבו הרצון והתשוקה להבין את יראת ה', ולמצוא דעת אלקים.

ב. ובכמה מקומות הורו חז"ל שיש להעמיד את לימוד התורה כערך עליון בלעדי ויחידני שאין עימו כלום זולת הרצון להוסיף עוד ועוד שקיעות בתורה, כדאי בבמד"ר

פ"י "הלוחות מעשה אלהים המה וגו' חרות על הלוחות" אל תקרי חרות אלא חירות, שאין לך בן חורין אלא מי שהוא עוסק בתלמוד תורה בלבד, הרי שבשביל לזכות לדרגת חירות ראו חז"ל שצריך לכך שקיעות בתורה בלבד.

וכך בפרקי דר"א (פ"ב) במעשה דר"א בן הורקנוס שהיה מדירו אביו מנכסיו עד שעלה לירושלים אצל רבי יוחנן וראה את בנו דורש שם, ולשון חז"ל כך: והיה ר' אלעזר יושב ודורש ופניו מאירות כאור החמה ואין אדם יודע אם יום ואם לילה, בא מאחריו ונשק לו על ראשו... כיון שראה שאביו עומד על רגליו נבהל, אמר לו אבא שב לך שאיני יכול לומר דברי תורה ואתה עומד על רגליך, א"ל בני, לא על כן באתי אלא לנדוּתך מנכסי, ועכשיו שבאתי וראיתי השבח הזה הרי אחיך מנודים מהם והם נתונים לך במתנה, אמר לו, והרי איני שוה כאחד מהם אילו קרקעות בקשתי מלפני הקב"ה היה לפניו ליתן לי שנאמר לה' הארץ ומלואה, ואילו כסף בקשתי היה לפניו ליתן לי, שנא' "לי הכסף ולי הזהב", אמר, לא בקשתי מהקב"ה אלא שאזכה לתורה בלבד, שנא' "כל פקודי כל ישרתי כל אורח שקר שנאתי". ע"כ. הרי דבר ברור שבשביל לזכות בתורה צריך לבקש תורה ב-ל-ב-ד...

ואית' בתנא דבי אליהו (פ"ה): אמר להן הקב"ה לישראל, בניי מה שמחה יש לו לאדם בעוה"ז, אלא בד"ת בלבד, הא כל השמח בכסף ובוזה ובאבנים טובות ומרגליות מה שמחתו בהן לאחר שעת מיתה, לאחר שמחתך מות, מה יתרון לכל שמחתך, אבל אתם באו ושמחו עימי שמחה שלימה כדרך שאני שמח בכם לעולם ולעולמי עולמים...

ג. בזה בין נבין, מדוע הושתתו הישיבות הקדו' והכוללים, במהלך של אפס השתדלות בפרנסה, וישאל השואל למה לא לעשות משהו מהצד...? האם אי אפשר לשלב יחד עם הלימוד כמה שעות של עסק בפרנסה...? התשובה היא, שלימוד התורה מצריך מסירות טוטאלית, באופן שרצונו וכל משאת לבבו, יהיו נתונים אך ורק להבנת עמקי הסוגי, ואין התורה סובלת מציאות שיהיה טרוד עם עוד משהו חוץ מן התורה, ובוודאי שחובת קביעות עיתים שייך בכל יהודי באשר הוא, אבל להחשב "לומד תורה" זה רק 100% לימוד, וכל אחד צריך להחליט איפה הוא מניח את עצמו.

וזהו שמתפלל דוד לה'; "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש", אותה ורק אותה!! ומסופר ששאלו את הרבנית קופשיץ ע"ה איך זכתה לבנים תלמידי חכמים אדירים, ענתה, בקשתי זאת מה'. אמרו לה, הרבה ביקשו. הסבירה, כן, אבל אני בקשתי את זה, ורק את זה, תורה ב-ל-ב-ד-ד-ד!!!

הקשר בין סיום סוטה לחג השבועות

א. לכבוד סיום מסכת סוטה לפי סדר הדף היומי העולמי החל כעת בימי ההכנה האחרונים לפני חג השבועות, נביא קישור נפלא לענייני מתן תורתנו, דאיתא בשלהי סוטה, משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא, ואמר רב יוסף לתנא, לא תיתני ענוה דאיכא אנא. ומובא לפרש דבריו בשם רבי בצלאל הכהן מוילנא, עפ"מ דאיתא בפסחים (פחב) רב יוסף ביומא דעצרתא, אמר, עבדי לי עגלא תלתא, אמר, אי לאו, האי יומא, דקא גרים, כמה יוסף, איכא בשוקא. ויש להבין, אמאי אמר זאת, דווקא רב יוסף ולא אמורא אחר.

ועוד הקשה הבאר היטב (בס"י תצ"ד סק"א), דאחרי שהיה רב יוסף עניו מכל אדם, שאמר לא תיתני ענוה, דאיכא אנא, איך כאן התפאר, שמחמת נתינת התורה, הוא עדיף משאר אינשי, ועוד עורך ע"ז סעודה גדולה, ואין זה מגדרי הענוה.

וי"ל, דלכאן קשה למה אנו חוגגים את מתן תורה ביום חג השבועות, הרי אותן לוחות ראשונות שניתנו בשבועות נשתברו, דכתני (שמות לביט) "ויחר אף משה וישלך מידין את הלוחות וישבר אותם תחת ההר". ואח"כ אמר הקב"ה למשה רבינו ע"ה, "פסל לך שני לוחות כראשונים וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שיברת", וניתנו לוחות שניות ביום כיפור, ורק אלו נתקיימו, וא"כ קשה, למה אנו עושים זכר למתן תורה, דוקא בשבועות, שהלוחות שניתנו בו, נשתברו ולא ביום הכיפורים, שהלוחות שניתנו בו נתקיימו, אלא מוכח מזה, שראוי לחגוג אפי' על שברי הלוחות, שגם הן יקרות מאד.

והנה איתא בנדרים (מא) דרב יוסף, חלש ושכח תלמודו, והנה, כשרב יוסף, שכח תלמודו, הצטער על כך מאד, אך כשהתבונן על יומא דעצרתא, וראה, דגם לשברי לוחות, יש חשיבות, התנחם מעט, מיגונו וצערנו הנורא, והדבר גרם לו לשמחה והיה לו למשיב נפש ומחמת שמחתו, אמר, עבידו לי עגלא תלתא, משום דגם זקן או חולה ששכח תלמודו, דומה לשברי לוחות, כדאיתא בגמ', הזהרו בזקן, ששכח תלמודו, מחמת אונסו, שהרי שברי לוחות מונחין בארון.

וא"כ י"ל, שזהו מה שאמר רב יוסף, "אי לאו האי יומא" דהיינו יומא דעצרתא דמיניה מוכח, דגם זקן וחולה, ששכח תלמודו, יש לו חשיבות, מחמת שלמד תחילה, "כמה יוסף איכא בשוקא" שהנני דומה להם כעת, ריק מתורה וחכמה כמוהם, וכיון שלזה היתה כוונתו אי"ז נוגד את מידת הענוה.

ב. מהרעיון הזה ניתן לשאוב חיזוק מופלא, שיש מציאות של מבוגרים, שכבר קשה להם ללמוד כפי שלמדו בשנות

צעירותם, אם מחמת החובות ונישואי הילדים, או מחמת שכבר קשה עליהם הריכוז, עליהם לדעת שאע"פ שכעת הם בגדר "שבירי לוחות" יש להם את כל מעלתם הראשונה ולא נמחק מליבם קדושת התורה שספגו ולמדו כל חייהם.

ופעם דנתי קמי מרן הגרא"ל זללה"ה איך אפשר לחזק אברכים מבוגרים, שנקלעו לתוך המציאות המתסכלת הזו שאינם מסוגלים ללמוד כבראשונה, ואעתיק את כל נוסח הדברים (מתוך "עין לא ראתה" חלק י"פ"ב): **שאלה:** מזה אפשר לכתוב לאברכים מבוגרים שאין להם כבר חשק ומרגישים שסוחבים... האם נכון לומר שהלימוד שלהם אף שהוא בעצלתיים, ג"כ חשוב להקב"ה? מרן זצ"ל העיר מיד: בוודאי, בוודאי זה חשוב מאד...! **שאלה:** איך אפשר לעודד אותם שהלימוד שלהם גם חשוב? הם צריכים לדאוג למשפחתם, בר מצוות... חתונות... חסר להם מרץ נעורים. **תשובה:** נכון, מזה אפשר לעשות כל העולם זה ככה...! גם בדורות הקודמים היה כך...! ותיכף החל מרן לספר כיצד לפני המלחמה כשיהודי פתח מכולת היא הסבה לו כאבי ראש לא פשוטים, כאשר אשתו היתה עומדת בחנות היו מגיעים גויים אלימים והיא היתה פוחדת וחוששת לדבר עמהם... הרי שתמיד בכל סוגי העבודה היו כל מיני קשיים.

ג. זוהי תשובתו הברורה של מרן זצ"ל שכל העולם זה ככה! תצא לשוק העבודה, מהנדס, מורה, עובד ממשלתי, קבלן, עובד 30-40 שנה ואח"כ יוצא לפנסיה, האם בשביל זה אנשים לא הולכים למקצועות הללו? אלא מאי, זהו דרך העולם, שהצעירים כוחם במוותנם, ואח"כ במשך כל חייהם הקבלים פנסיה לפי ערך משכורתם!! ובדיוק כך זה בתורה, עיקר הזמן שקל לפנותו ללימוד, הוא במשך העשרים שנה הראשונות עד חתונות הילדים, אבל הרי הכל שווה בשביל השנים הנפלאות שכן זכה ללמוד תורה ולהחזיק את העולם, ובשבילן נשאר לו גדר תלמיד חכם והוא אוכל מאותם שנים כל חייו, כי גם התורה נותנת פנסיה...!! וכמו כן הדגיש מרן נקודה נוספת שי"כ היה גם בדורות הקודמים...! זאת אומרת, זוהי צורתו של האברך מקדמא דנא, שבעת ההתבגרות מתמעטים הכוחות וא"ל ללמוד בכל העוצמה כבראשונה, אבל לא מפני זה חדלו לשאוף להיות אברכים שהם נור הבריאה ומעמידה, ומעולם כך היתה צורת אברך שבתחילה כוחו רב ובזקנותו אולי נחלש.

ועכ"פ ישנם דרכים ועצות רבות להחזיק בכל ההתעלות עד גיל זקנה ושיבה, ואחת מהדרכים היא, התרחבות בכל מקצועות התורה. ועיצה התחלתית היא, לימוד "דף היומי" שיכול להחזיק יהודי בפרישקייט עצומה עד מאה ועשרים.

הכל "דברים בטלים" ביחס לתורה

א. ת"ר פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, בא פפוס בן יהודה ומצאו לר"ע שהיה מקהיל קהילות ברבים ועוסק בתורה, א"ל עקיבא, אי אתה מתירא מפני מלכות...? א"ל, אמשול לך משל למה הדבר דומה, לשועל שהיה מהלך ע"ג הנהר וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום וכו' אמרו לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לר"ע וחבשוהו בבית האסורים, ותפסו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו, אמר לו: פפוס, מי הביאך לכאן...? א"ל אשריך ר"ע שנפסת על דברי תורה, אוי לך פפוס שנתפסת על דברים בטלים. עכ"ל הגמ' (ברכות סא,ב).

והנה בספר יוחסין אי' שפפוס בן יהודה הזה היה מגדולי הדור ההוא, ובגמ' בתענית (יח,ב) מובא שהיה מלך רומאי בשם טריינוס שמצאו את הבת שלו הרוגה בלוד, והעלילו הגויים שהיהודים הרגוהו וגזרו גזירה על כל היהודים רח"ל, ועמדו פפוס ולולינוס ופדו את ישראל ואמרו אנו הרגנוהו, והוציאן המלך להורג, ופרש"י דזהו שאמרו בכמה מקומות "הרוגי לוד, אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן בגן עדן".

והתמיהה רבה, איך אומר פפוס לר"ע "אשריך ר"ע שנתפסת על דברי תורה, אוי לך פפוס שנתפסת על דברים בטלים", וכי למסור נפש ולהציל את כלל ישראל מגזירת מיתה הוא דברים בטלים, והרי אין בריה עומדת במחיצתן?

ב. ואומרים רבותינו יסוד עצום, דהנה בגמ' בברכות הנ"ל משמע שעוד לפני שנתפס פפוס היה לו עם ר"ע ויכוח גדול איך צריך להתנהג בנוגע ללימוד התורה בשעת גזירה, דר"ע המשיך להקהיל קהילות והתעלם מן הגזירה, ואילו פפוס נקט שכדאי להמתין קמעה עד יעבור זעם, ור"ע השיב לו ע"פ משל לשועל שהציע לדגים מחסה ומגן על היבשה מרשתות הדייגים, ושחקו בו הדגים: אתה הוא שאומרים עליך 'פקח שבחיות' לא פיקח אתה אלא טפש אתה, ומה במקום חיותינו אנו מתייראין במקום מיתתינו עאכו"כ.

ומבואר בדין ודברים הנ"ל, שר"ע כבר מתחילה נקט ששורש הגזירות הוא מחמת ביטול תורה, ולא יועיל שום התגמשות בנושא זה, אבל פפוס חשב שע"י שתדלנות עם השלטון יוכלו לעבור את הגזירה, ולבסוף שנתפסו שניהם הבין פפוס בן יהודה שבעצם הוא נתפס על דברים בטלים, כי אכן סיבת הגזירה היתה בגלל ביטול תורה, ואילו היה עושה גם הוא כמעשה ר"ע ומקהיל קהילות ברבים אולי בעזרת שניהם היה לימוד התורה גובר בעולם והגזירה היתה מתבטלת מאליה, כי כל מציאותם של ישראל תלויה

בריבוי לימוד התורה, וכל הדברים האחרים, חשובים ככל שיהיו, אינם אלא "דברים בטלים", כי יכל להוסיף בתורה.

וראיתי ברביד הזהב, שהביא הגאון הגדול רב"ד דיסקין שליט"א מקור נפלא ליסוד זה מדברי אבדר"נ (פמ"א מ"א): "הוי כל צמא לכו למים" הוי עמל בדברי תורה ואל תתעסק בדברי בטילה, מעשה ברשב"י שהיה מבקר את החולים, ומצא אדם א' שתפוח ומוטל בחולי מעיים, ואומר גידופין לפני הקב"ה, אמר לו: ריקא היה לך שתבקש רחמים על עצמך ואתה אומר גידופין? אמר לו: הקב"ה יסלקנו ממני ויניחנו עליך, אמר רשב"י: יפה עשה לי הקב"ה שהנחת ד"ת והייתי מתעסק בדברים בטלים, ע"כ. וכתב שם בפני בנין יהושע: אע"פ שהיה רשב"י מבקר את החולה שהוא מגדולי גומלי חסדים ולא דבר בטל הוא, מ"מ ת"ת כנגד כולם ורשב"י תורתו אומנותו היה, עכ"ל. הרי שע"י תורתו של רשב"י היה נפעל הרבה יותר ישועות בעולם, והיו חולים מתרפאים ועניים מתעשרים, וממילא היותו מפסיק ממשנתו ועוסק במצווה חשובה, נמי הוי "דברים בטלים".

וקשה לנו לקבל אמת זו, שאדם הלומד תורה מסדר את כל בעיות הדור, ועוזר לו למשפחתו ולכל אנשי סביבתו, פי כמה מכל העסקנים ואישי הציבור למיניהם ולסוגיהם, על כל אנשי משרדיהם ומזכירי לשכותיהם. אבל זוהי האמת הברורה של חז"ל שאכן כל האנשים הטובים והצדיקים הללו עושים דברים גדולים ומעולים, אבל עדיין הם בגדר 'דברים בטלים ומבוטלים' לעומת גודל התועלת והפעולה שמונחת בכל דף גמ', ובכל שעת שטייגען של עמלי תורה.

ג. ויש בבוני איש חי, אודות הגמ' (ע"ז יב) שמספרת על שר גוי בשם קטיעה בר שלום, שלימד סנגוריה על עם ישראל, ושכנע את הקיסר שלא כדאי לאבד את היהודים ונתבטלה הגזירה, אך הוציאווהו להורג כיון שאין לנצח מלך בטענות, ובדרך למיתתו מל עצמו בשינוי, ולפני שהרגוהו הכריז שכל נכסיו לר"ע ולחבריו, יצתה בת קול ואמרה קטיעה בר שלום מזומן לחיי העוה"ב, בכה רבי ואמר: "יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים", וכתב בבן יהודיע שהסיבה שזכה לחיי העוה"ב מיד, לא בגלל שהציל את ישראל ולא בגלל שמל עצמו במסירות נפש, אלא בגלל שתרים את כל כספו לר"ע! ומביא ע"ז את הרמז: "יש קונה עולמו בשעה אחת, ר"ת עקיב"א, עכ"ד. ונראה כחידוש, כי איך אפשר להשוות את הצלת כלל ישראל שע"ז נגזרה עליו המיתה, ומסירות במצות ברית מילה, לתרומה כספית חד פעמית לישיבת ר"ע וחבריו? אבל להנ"ל א"ש, שהצלה ביחס לעוד שעת לימוד התורה, הוי בגדר "דברים בטלים".

הפרשה והמועדים בהיבט חינוכי
מפי הרה"ג חנוך דרורי שליט"א

חנוך לנער

גליון 5 | במדבר

שאו ראש - בדרך לפסגת הר סיני

כשזעקו הרבנים ש"התורה בסכנה" קם הרב כהנמן וזעק: **התורה לא בסכנה - מובטחים אנו שלא תמוש.. לומדי התורה צריכים חיזוק. אנחנו נשארנו לרומם את קרן התורה. רוצו והרימו..**

"שאו את ראש כל עדת בני ישראל.. במספר שמות." {במדבר א' ב'} ופרש"י מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה. ומנין זה הוגדר כנשיאת ראש. **ופירש הרמב"ן ז"ל שהוא לשון גדולה. והנה שואל הרמב"ן** {פסוק מ"ה} "ולא הבינותי טעם המצווה הזאת למה צווה בה הקב"ה, כי היה צורך שיתייחסו לשבטיהם בעבור הדגלים, אבל ידיעת המספר לא ידעתי למה צווה שיידעו אותו **ותירץ שם:** כי הבא לפני אבי כל הנביאים ואחיו קדוש ד', והוא נודע אליהם בשמו, יהיה לו בדבר הזה זכות וחיים, כי בא בסוד העם ובכתב בני ישראל זכות הרבים במספרם. וכן לכולם במספר שימנו לפני משה ואהרון כי ישימו עליהם עינם לטובה יבקשו עליהם רחמים וכו'.. **ומסביר ר' איזיק שר זצ"ל** שזוהי החשיבות ונשיאת הראש, שכל יחיד ויחיד יעבור לפני משה ואהרון ויתוודע לו שאין חשיבותו רק מפאת היותו חלק מהכלל ישראל, **אלא הוא בעצמו חשוב אצל השי"ת כמו הכלל כולו, בפני עצמו ולכשלעצמו.**

"ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" ואומר רבינו יונה **"שערי תשובה"** {שער ג' קסז} לשון כהנים - אדונים ושרים.. וכל העם נקראים ממלכה.. **פירוש אתם תהיו לי ממלכה שכולם שרים.. ומסביר ר' איזיק שר זצ"ל** שזה התנאי לקבלת התורה וגם בגלות המר הזה, מחויבים אנו לזכור תמיד את מעלתנו וגדולתנו, וכי על מנת כן קבלנו את התורה, **כדי שנהיה בעצמנו שרים ואדונים בחצר מלכותו של מלך מלכי המלכים..** וכן מצינו לשלמה המלך ע"ה שגם כאשר הלך בגלות לא איבד את מהותו כ"מלך". כדאיתא בסנהדרין {כ' ב'} **"אמר ריש לקיש בתחילה מלך שלמה על העליונים, ולבסוף מלך על התחתונים, ולבסוף לא מלך אלא על ישראל, ולבסוף לא מלך אלא על ירושלים, ולבסוף לא מלך אלא על מיטתו, ולבסוף לא מלך אלא על מקלו"...** זו לא היתה מלכות של

"אבא"! פניתי לאבי ז"ל בהיותי נער, היה זה כאשר סידר את עצמו כשבאו לבקרו בשבועות האחרונים לחיי - מה זה חשוב כעת להיראות טוב? ואבא ז"ל שהיה חניך וחניך ל"גדלות האדם" השיב: האדם הוא נסיך ד', האדם כל עוד נשמטו באפו - **"גדול הוא"** - האדם שטורח לעלות ולבקרני צריך גם במצב זה לחזות בנועם ד'. שלא ח"ו ישפיע מראה החולה עליו בדרך שאינה ראויה. אכן "זוהי גדלות האדם" קבלתי שיעור לחיים לדעת את החשיבות לא בעיני עצמנו אלא כערך של חשיבות עמוקה בהיותי יהודי..

וכן כתב הרב וולבה זצ"ל " כל אדם חייב לדעת שיש לו חשיבות ולא חשיבות מדומה שהוא "מחשיב עצמו בעצמו" כפי שהמסילת ישרים מגדיר את הגאווה {פרק י"א} **אלא חשיבות בעלת משמעות עמוקה ואף מזעזעת..** {עלי שור}

בדורינו צריכים אנו ביתר שאת לחדד לעצמנו את גדלות התורה ולומדיה ולהכין בזה לילדינו את הכלי הראוי לקבלת התורה, הטמעתה ונתינתה בכל אחד ואחד.

רבי יצחק הוטנר זצ"ל כותב: **"כי אבי אבות הטומאה של תקופתנו הוא הזלזול בצורת האדם"** {פחד יצחק, אגרות וכתבים מכתב מב}

במכתב חיזוק ששלח הרמב"ם לתלמידו הוא כתב: **תחילה מה שאתה צריך לידע, ד' יתמיד ערכך ויוסיף בהצלחתך, שאינך עם הארץ, אלא תלמידו ואהובנו אתה.. ובכלל, אומר לך שלא תבזה עצמך, ואל תתיאש מן השלמות {איגרת הרמב"ם ליוסף בן גאבד}**

מה שאדם נלכד במצודת היצר הרע, בא לו מחמת ששוכח ייחוסו הנורא והנפלא, כי בן מלך הוא, וחושב שהוא ממשפחת הכפריים.. **{היעב"ץ בהקדמה לסידור היעב"ץ עמוד כ"ז}**

הפונוביז'ר רב - הרב כהנמן זצ"ל בתש"ד כאשר הגיעו השמועות והסיפורים על החורבן הגדול והנורא באירופה השתתף באסיפת רבנים פה בארץ ישראל.

וכפי שכתב החזון איש בשירו על ההבדל בין הגדול לקטן..

הקטן - שמחתו קטנה אך סבלו גדול! אבל הגדול.. גדול אינו קטן!!

הקטן - תחת עצב או תחת לחץ הרי הוא נאבד! אבל הגדול.. גדול אינו קטן!!

הקטן - כולם מעליו והכל מעליו! אבל הגדול.. גדול אינו קטן!!

הקטן - אינו מעל השמים, אף לא עד השמים. אבל הגדול.. גדול אינו קטן!!

הקטן - אינו מעופף כי אין לו כנפים ואינו אדם כי אין לו שכל. אבל הגדול.. גדול אינו קטן!!

הקטן - הארוך בעינו קצר, הרחב בעינו צר, הגבוה בעינו נמוך, וכל היקפו באותו מקום.. אבל הגדול.. גדול אינו קטן!!

הקטן - הרי הוא כבד, מתנפח עד הקש שבקצה אפו, אבל הגדול.. גדול אינו קטן!!

הקטן - העדרו אמת, חייו שקר. אבל הגדול.. גדול אינו קטן!!

הקטן - חושב כי אינו מענין אדם, כשם שאדם אינו מענינו. אבל הגדול.. גדול אינו קטן!!

הקטן - חכם לעצמו ושוטה אצל אחרים. אבל הגדול.. גדול אינו קטן!!

הקטן - אינו סמל החיים ולא סמל אי החיים. אבל הגדול.. גדול אינו קטן!!

הקטן - הרי הוא בודד, יחיד, וחייו אפורים. אבל הגדול.. גדול אינו קטן!!

הקטן - הוא קצר רואי - אינו שומע ואינו מריח. אבל הגדול.. גדול אינו קטן!!

הקטן הרי הוא קטן אבל הגדול אינו קטן!

הרבי מפיאסצנא הי"ד כתב: "אוי ואבוי לאיש כזה אשר מסר את נפשו וגופו ודעת אנשים אחרים נשחתים.. כולם מושלים עליו.. הילד בקטנותו מתרגל למדוד את כל דבריו במנהגי ודעת הגדולים הסובבים אותו.. עד שנשארה אצלו דעה זו אף כשיגדיל ויזקין להשגיח יותר על היופי בעיני האדם מאשר על הטוב האמיתי.. ודו"ק

שררה והתנשאות על אחרים, **אלא מלכות של גבהות נפשית וגדלות עצמית.** גם אשר הושלך מכסאו.. לא איבד את רגשי המלכות העצמית שלו.. ולא כ"עבד כי ימלוך" כדוגמת הורדוס עבד דבית חשמונאי אשר קם ומלך לו.. {כמבואר בב"ב ג, ב} כי אדם שכזה שבעצמותו הוא "עבד" ולא "מלך" הרי כאשר יקום וימלוך, לא תהיה זו אלא שררה על אחרים שסופה רוגז בארץ.

מעלתנו העצמית - ממלכת כהנים, שרים ואדונים וגוי קדוש חשוב ומרומם.

וכך אנו צריכים ומחויבים להעביר לילדינו ותלמידינו היקרים. אל לנו ח"ו להשפילם, להקטינם או לזלזל בגדלותם של תינוקות של בית רבן.

המדרש רבה בפרשתנו מספר סיפור מזעזע: " מעשה באיש אחד שהיה עומד בבית הכנסת ובנו עומד כנגדו, וכל העם עונין אחר העובר לפני התיבה הללוי-ה ובנו עונה דברים של תיפלות! אמרו לו, ראה בנך שהוא עונה דברים של תיפלות! אמר להם ומה אעשה לו, תינוק הוא - ישחק! שוב למחר עשה כאותו ענין וכל העם עונים אחריו אחר העובר לפני התיבה אמן, הללוי-ה ובנו עונה דברים של תיפלות. אמרו לו: ראה בנך שהוא עונה דברים של תיפלות! אמר להם: ומה אעשה לו, תינוק הוא - ישחק! כל אותן ימי ח' ימי החג ענה בנו דברים של תיפלות ולא אמר לו כל דבר, ולא יצאת אותה השנה ולא שינתה ולא שילשה עד שמת אותו האיש ומתה אשתו ומת בנו ובן בנו ויצאו ט"ו נפשות מתוך ביתו!" **{מד"ר במדבר פרשה ד'}**

נורא הדבר שביד האדם להקטין בנו ומעשיו ובכך לגרום ח"ו לאובדנו.

לכל אחד ואחד מילדינו ותלמידינו יש תפקיד מיוחד גדול ועצום בממלכה האדירה הזו.

"וידע זאת כל האדם. אני עם כוחותי ותכונותי, פרצוף פני וסגולות נפשי, יחידי בעולם.. בין כל החיים עכשיו אין אחד כמוני, בדורות שעברו לא היה כמוני. ועד סוף כל הדורות לא יהיו. ואם כך בוודאי הקב"ה שלחני לעולם בשליחות מיוחדת ששום אחר אינו יכול למלאותה רק אני בחד פעמיותי."

{הרב וולבה זצ"ל עלי שור חלק ב'}

תפקידינו הוא להפוך את ילדינו לבעלי ייחודיות ומשמעות בעינינו, לנסיכים הצריכים והיודעים לנהוג גינוני מלוכה. לא להרגיש אחד מיני אלף אלא יחיד ומיוחד **כפי שכותב הרמב"ם בהלכות דעות פרק ג' "וישים על ליבו שיהיה לו בן אולי יהיה חכם וגדול בישראל"** להביא אותם להרגשת רוממות זו, לשאוף, לגדול ולא להישאר בקטנות המוחין.

בכל
דרךלכל
אחדבכל תחומי
האמונהבכל
מקום

פרשה בארבע

שלוחה 10<2-1

יש מדד לאהבה

על הסיבה לציווי למנות את ישראל כותב רש"י: "מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה. כשיצאו ממצרים מנאן. וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים. כשבא להשרות שכניתו עליהן מנאן."

וכאן עולות כמה שאלות. א. מדוע בגלל שהקב"ה מחבב את ישראל הוא מונה אותם? וכי הוא לא יודע את מספרם? האם הקב"ה לא יכול לגלות את חיבתו לעם ישראל בדרך אחרת? וחוץ מזה? מה מיוחד כל כך ביציאת מצרים ובעגל ובהקמת המשכן שדווקא אז הוא סופר אותם? ולמה דווקא משה ואהרן סופרים?

והתשובה פשוטה.

מניית בני ישראל לא נועדה לספק נתונים. אלא ללמד על חביבותו של כל יחיד ויחיד מבני ישראל, ובעיקר על מעלתו וחשיבותו של כל יהודי.

ביציאת מצרים הקב"ה סופר אותנו כדי ללמד שהוא לא אוהב רק את כלל האומה אלא את כל אחד ואחד שמרכיב אותה. בחטא העגל הוא מצווה לספור אותנו כדי ללמד שהוא אוהב כל אחד ואחד מאתנו גם אם הוא חוטא. ובהשראת השכינה במשכן הקב"ה מצווה לספור אותנו כדי ללמד, למה הוא אוהב כל אחד מאתנו. למה? כי לכל יהודי יש חלק ייחודי בתורה שרק הוא יכול לגלות. כי לכל אחד מאתנו יש חלק בעולם של הקב"ה שאף אחד אחר לא יכול למלא במקומו, ושלא כל יהודי הוא עולם ומלואו. כדי ללמד שגם אם כל החלקים יתחברו, אם יהודי אחד יחסר, הפאזל לעולם לא יהיה שלם.

לכן דווקא משה ואהרן ניצטוו לספור אותנו. משה כדי לגלות לכל אחד מאיתנו את החלק הייחודי שיש לו בתורה שקיבל מאת השם. ואהרן כדי ללמד שבעזרת ההתקרבות לקב"ה, גם כל אחד יכול לגלות את המיוחד שבו.

הקב"ה מצווה לספור אותנו כדי ללמד שאין בעולם יהודי לא חשוב, ושאינן יהודי בעולם שאין לו חלק בתורת השם, וכדי שלעולם לא נחשוב שאין להקב"ה תועלת בנו, או שהעולם לא היה מפסיד כלום אם לא היינו כאן.

לכן הקב"ה סופר את בני ישראל, כי כשסופרים זה הופכים את הרבים להרבה יחידים. כי כשסופרים זה מלמד על חשיבות שאנחנו מעניקים חשיבות לכל יחיד ויחיד.

לכן בכה רבי זלמן סורוצקין זצ"ל על כל אחד ואחד ולא על כולם יחד. כי מי שאוהב את השם לא יכול שלא לאהוב כל יחיד ויחיד, שהרי אם הקב"ה אוהב כל אחד ואנחנו אוהבים אותו, איך לא נאהב כל אחד שהוא אוהב?

אלא שכדי להגיע למדרגה כזאת כמו של רבי זלמן סורוצקי זצ"ל אנחנו צריכים להתקרב להשם כמו שהוא התקרב, וכשנזכר להתקרב, נרגיש גם אנחנו את מעלתו של היחיד ונרגיש אליו קרבה כאילו היה הן היחיד שלנו.

שבת שלום.

בוכה בצעקות כאלה? מדוע רק אתה בוכה כך? יש פה עוד צדיקים וחכמים וגם הם מתפללים על מיליוני היהודים שנטבחים באירופה, אבל בשונה ממך, הם לא בוכים בצורה כזאת. אתה יותר צדיק מהם? לך כואב יותר מהם? אולי הרב תבכה קצת יותר בשקט?

הרב הביט בי באהבה גדולה, והשיב בעצב: אני לא בוכה על מיליוני יהודים. אני בוכה על יהודי אחד בלבד. אני בוכה על כל יהודי ויהודי מהמיליונים האלה כאילו היה הן היחיד שלי. תחשוב רגע, אמר לי הרב, אם היה לך בן יחיד והוא היה מת חלילה, איך היית בוכה עליו, בשקט? לכן אני בוכה בקול. כי אני מרגיש שכל יהודי מקדושי השואה הוא הן היחיד שלי.

את האמת סיפר האיש. לעגתי לו. באותם ימים כבר הייתי מנותק לגמרי מהתורה והמצוות, כי ראיתי בה משהו מיושן שאבד עליו הכלח, ולכן במקום לכבד אותו על הרגישות שלו, לעגתי לו. רוצה לבכות שיבכה, חשבתי לעצמי. אבל לפחות בצורה קצת יותר תרבותית.

מאז עברו שנים. סיפר הקיבוצניק. רבי זלמן נפטר, אני התחתנתי ונולד לנו בן יחיד, אבל במהלך מלחמת שלום הגליל הוא נפל בלבנון והבית שלנו נחרב.

אתמול, שנה אחרי נערך טקס למשפחות השכולות וגם אנחנו הוזמנו. כשהגעתי לשם, ישבתי קפוא. עד אותו רגע, כבשתי את כל הצער הנורא בתוכי. מאז שהוא נפל הפכתי לאדם מכונס ושתיקן, אבל בתוכי היה כאב שאי אפשר לתאר.

אלא שאז באותו כינוס, נזכרתי לפתע בדבריו של רבי זלמן. אם היה לך בן יחיד שנפטר איך היית בוכה עליו. ואז התפרקתי לחתיכות.

התחלתי לבכות בזעקות שבר ולא היה אכפת לי מאף אחד. אפילו אשתי לא הבינה מה קרה לי. כשהגענו הביתה הודעתי לאשתי שמחר אני נוסע לסידורים בירושלים.

החלטתי לבוא לכאן כדי לבקש סליחה מרבי זלמן. כדי להגיד לו שאני מעריך אותו. שהיום אני יודע איך בוכים על בן יחיד שנפטר. שהיום אני נדהם איך הוא היה מסוגל לבכות על כל יהודי כאילו שהוא בנו היחיד למרות שלא הכיר אותו. לכן בכיתי מול הכסא שלו. לכן נישקתי אותו. כי החיים לימדו אותי עד כמה הוא צדק.

כשרבי חיים יעקב סיים את הסיפור המצמרר, שתקתי, ושאלתי את עצמי, מה באמת גרם לרבי זלמן לבכות בעוצמה כזאת? מאיפה הוא שאב את הרגשת הקירבה ליהודים שהוא בכלל לא הכיר?

והתשובה לכך מופיעה בפרשת השבוע.

פרשת במדבר נפתחת בפסוק: "וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר: "שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבותם במספר שמות כל זכר לגלגלותם".

רבי חיים יעקב הוא יהודי מלא וגדוש בתורה ובחכמה. כשנפגשנו סיפור לי סיפור לו היה עד ראייה. לפני שנים, נהגתי ללמוד בבית כנסת בשכונת "אחוה" בירושלים, שמאז הקמתו התפללו בו רבים מגדולי ישראל, ועד היום, גם לאחר פטירתם, שמותיהם החרוטים על מעידים על כך.

אחד מהמתפללים המפורסמים שהתפללו בו, היה הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל שעלה לישראל בשנת ת"ש, הקים את וועד הישיבות, וכיהן בתפקיד ראש מועצת גדולי התורה.

באחד הימים, לפני תפילת מנחה, נכנס לבית הכנסת יהודי מבוגר שהיה לבוש מכנסי עבודה וחולצה כחולה ועל ראשו כובע בצבע חאקי.

כשהסתיימה התפילה לא הלכתי הביתה. סיקרן אותי מה מחפש קיבוצניק בבית כנסת בשכונת גאולה בירושלים.

לאחר שכולם עזבו, קם האיש ממקומו והחל להסתובב בין הכיסאות, תוך שהוא בוחן את השמות החרוטים עליהם. כשהגיע לכיסא של רבי זלמן סורוצקין זצ"ל, כרע האיש על ברכיו והחל לבכות בכי תמרורים.

סלח לי רבי זלמן... סלח לי. צדקת רבי זלמן. אחח... כמה צדקת. מחל לי רבי. אני זה שטעיתי.

וכך חזר על הדברים בבכי גדול במשך כמה דקות. כשהאיש קם על רגליו ניגשתי אליו עם החברותא שלי והגשנו לו כוס מים.

אפשר לעזור? שאלנו. אתה נראה נסער מאוד. נוכל לעשות משהו למענך?

לעזור לי? ענה האיש בעצב עמוק. הלוואי והייתם יכולים. לי כבר אף אחד לא יכול לעזור. עבורי כבר מאוחר מיד.

ואז התיישב האיש על כסאו של רבי זלמן זצ"ל וסיפר לנו את סיפורו.

אתם אברכים צעירים. כשהייתי בגילכם הייתי נמנית על המתפללים הקבועים בית הכנסת הזה. הייתי בחור חרדי אך הושפעתי עמוקות מן האידיאלים שנשבו כאן בעשורים הראשונים של המאה ה-20. באותם ימים בהם התרחש הדבר, עוד הייתי לבוש כמותכם אך בתוכי כבר הייתי מנותק מתורה ומצוות.

בעיצומה של השמדת יהודי אירופה. כל גדולי ישראל שהתפללו כאן, בקשו בתפילותיהם על יהודי אירופה שנטבחו באכזריות בידי הצורר הגרמני, אך רבי זלמן היה שונה. מידי יום הוא היה בוכה עליהם בתפילת שמונה עשרה עבזעקות שבר מחרדות, שזעזעו את קירות בית הכנסת, אך בעיקר את ליבי העיקש.

בתור בחור צעיר שאיבד את אמונתו, לא הייתי יכול לשאת זאת. הבכיות שלו זעזעו אותי וגרמו לי לבלבל גדול ולכעס.

באחד הימים, כשלא הייתי יכול עוד לשאת זאת, ניגשתי אליו אחרי התפילה.

תגיד כבוד הרב, אמרתי לו בעזות פנים, למה אתה

מה שבוהט טובה

מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה

גליון 5

הדרך לחזור ולזכור

מסיימים ש"ס בגיל ט"ו ט"ז, ואילו בזמנינו לא מצוי שמסיימים ויודעים ש"ס. ואמר שאם נחשב את כמות הידיעות שיש בראש של בחור בן ט"ז נמצא שזה הרבה יותר מש"ס, והיה מי שערך חשבון לפי המציאות היום בה קוראים המון חומר בספרים עיתונים ופרסומות, ומצא שבתוך כ-300 שבועות אדם מכניס לראשו ידע של יותר מש"ס שלם. לנו נראה שלימוד ש"ס אורך זמן רב, אך אם נחשב גם את הזמן שקורא כל מיני דברים בצורה קלה, נמצא שאפשר ללמוד במקום זה את הש"ס בצורה קלה, ואין ספק מה עדיף...

כמו"כ עצה יסודית שמענו מרה"י שליט"א, יש לשים דגש ומשקל רב על כך שהחזרה תהיה מעניינת, היות וחזרה שאינה מעניינת אינה מועילה! מבואר בגמרא (ע"ז י"ט). שאין אדם לומד אלא במקום שליבו חפץ, והיינו שאם בשעת הלימוד הראש תפוס בפרטים כגון איך לזכור או איך להצליח במבחן, ומלווה במתח ולחץ בצל המבחן, קשה ללמוד מתוך חיבור והנאה מעצם ההבנה והידיעה, וממילא החזרה אינה מביאה לתועלת הרצויה.

המבחן אמור להיות לך לאמצעי ועזר, ולא מטרה בפני עצמה. המטרה העיקרית שאינה משתנה, היא עצם הלימוד וההבנה, ובשעת הלימוד המוח צריך להיות תפוס ומרותק אך ורק בגוף החומר הנלמד, ולא במטרות אחרות.

העצה המעשית שתסייע לך בעז"ה לזכור את הלימוד לטווח ארוך, היא הענין של הסדר והכללים. הרמח"ל מברר ענין זה בהקדמה לספר דרך השם (שהוא ספר הבנוי בצורה מסודרת של כללים בעבודת השם, ומחולק לארבעה חלקים ובכל חלק כמה פרקים), וזה לשונו שם - "יתרון ידיעת הדברים על מתכונת חלקיהם, כפי מחלוקתם וסדרי יחסיהם, מידיעתם שלא בהבחנה, כיתרון ראיית הגן המהודר בערגותיו ומיזופה במסילותיו ובשורות מטעיו, מראיית חורש הקנים והיער הצומח בערבוב. כי אמנם ציור חלקים רבים, אשר לא נודע קשרם ומדרגתם האמיתית בבנין הכל המורכב מהם, אצל השכל המשתוקק לדעת, אינו אלא משא כבד בלא חמדה, שייגע בו ויעמול, ונלאה ועיף ואין נחת".

ואעתיק כאן קטע מתוך הדרכתו של רה"י הגאון רבי בשיראל בונם שרייבר שליט"א בענין הסיכום והחזרה - "האופן של הסיכום צריך להיות מיד אחרי הלימוד ובצורה פשוטה מאד, אחרי שלומדים פעם ופעמיים מסכמים בעל פה את הסוגיה עם החברותא, מה אמר אב"י ומה אמר רבא, איך רש"י למד פשט ומה הוסיפו התוס', התמצית של העמוד קצרה, וכשומדים כך העמוד מסודא אצל כל אחד בשפה שלו ולפי ההבנה שלו, וכך זוכרים. אחרי שהלימוד מסוכם אצלך אפשר למצוא זמן קצר בלילה לפני השינה לחזור על הדף שוב, זה לא אמור לקחת יותר מחמש דקות, ואפשר בהחלט למצוא חמש דקות פנויות בערב לחזרה כזו".

יש עוד הרבה מה להאריך בנושא זה, ונגענו בו רק על קצה המזלג, אולם הצענו כאן כלים חשובים ובסיסיים להגיע לידיעת התורה כשאיפתך. והכרחי לזכור את מה שאמרו חז"ל (נדה ע) "מה יעשה אדם ויחכם, ירבה בישיבה וימעט בסחורה ויבקש רחמים ממי שהחכמה שלו", וכן אמרו חז"ל (מגילה ו:): לאוקמי גירסא סיעתא מן שמיא.

בהצלחה רבה.

רציתי לשאול בנוגע לאופן הלימוד וזכירת הלימוד. ב"ה אני לומד היטב ומשקיע גם בחזרה על הלימוד, וכמו"כ משתדל בד"כ להשתתף במבחנים שונים על מה שאני לומד. אולם אני מרגיש שהלימוד למבחן מגיע מתוך לחץ מסוים, ובשל כך אחרי המבחן אני שוכח את רוב החומר די מהר... האם יש דרך ללמוד מתוך רוגע, ולהפעיל את הזיכרון בצורה בריאה ונכונה, כדי להגיע למצב בו הלימוד נשמר בזיכרון לאורך זמן ואינני נוטה לפרוק את עומס הידיעות ממני. השאיפה הגדולה שלי היא להפיק משנות הבחורות את המקסימום ולצאת עם ידיעות מקיפות במסכתות הנלמדות בישיבה, איך אוכל להתגבר על המחסומים ולהוציא את שאיפתי מן הכוח אל הפועל?

תשובה:

שאיפתך ראויה להערכה עצומה, שכן שנות הבחורות הן השנים המעולות והמתאימות ביותר לקנין ידיעות נרחבות במסכתות הישיבתיות, מלבד שאר הקניינים שאתה רוכש בישיבה בהבנה עמוקה וישרה ובשאר חלקי עבודת השם.

המציאות שאתה מתאר בה החזרה על הלימוד נערכת מתוך לחץ מסוים, והשכחה שאחרי המבחן, היא תופעה מצויה ונורמלית. חשוב להבין את הסיבות לתופעה זו, וללמוד את הדרכים להתמודד עימה.

לעצם החשיבות של קנין ידיעות בתורה, יש לדעת שמי שמשקיע בזה מרויח הרבה מאד הן בחיזוד ההבנה והן בהשגת מתיקות וחשק ללמוד עוד ועוד ולהתמיד בלימוד. עיקר הקושי הוא בהתרגלות לשקידה בתחילת הדרך, אבל אח"כ מגיע הטעם הטוב להמשך הדרך, כמו שהביא רש"י את דברי חז"ל על הפסוק "ועתה עם שמוע תשמעו בקולי" וז"ל "אם תקבלו עליכם יערב עליכם מכאן ולהבא, שכל ההתחלות קשות".

כמו"כ ידועים דברי החזון איש (קובץ אגרות ח"א יג) "...מבלי משים הנך מזלזל במגמה של ידיעת התורה... ואמנם האיש הזוכה לידיעת התורה, הוא הולך בין אנשים ונדמה לאדם הרואה לעיניו כבן אדם, אבל באמת הוא מלאך הגר בין בני תמותה, חי חיי אצילות ומרום על כל ברכה ותהילה". (ועי"ש שביאר שענין ידיעת התורה הכונה שהשכל הניתן בנפש כגריען בגומת השדה, המתאחד עם החכמה והיו לבשר אחד. והיינו שהחיבור הוא פנימי ועמוק).

זכיתי להגיע השבוע (כ"ד אייר ה'תשפ"ג) לתפרח ולהיכנס לרה"י הגאון ר' יעקב פרידמן שליט"א לשמוע ממנו הדרכה בהירה בהרבה תחומים בעבודת השם. בתוך הדברים שאלתי כיצד זוכים להגיע לידיעת התורה. תמצית תשובתו של רה"י היתה שהדבר תלוי בריכוז ההתעניינות בתורה. ככל שמצויים במחשבה תחומי התעניינות נוספים שתופסים את הראש, הם מגיעים על חשבון ידיעת התורה. והזכיר את דבריו של מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שהביא את דברי הגמרא (ברכות ה.) "ואין עוף אלא תורה שנאמר התעיף עינך בו ואיננו", ופירש רש"י "אם תכפל וסגרת עינך בתורה היא משתכחת ממך". הרי שבכדי לזכות לידיעת התורה, בהכרח צריך שהיא תהיה הנושא המרכזי המונח בראש מעיינותיך, ולהשתדל להפחית כמה שיותר מלהכניס דברים נוספים לתחומי התעניינותך.

מובא בשם הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל, שבדורות קודמים היו

{ אז נדברו }

פרשת במדבר תשפ"ג | לסדר: "מחר חודש" | גליון מספר: 603

להצטרפות לרשימת התפוצה

במייל:

a8447168@gmail.com

המסר קריטי לבן עליה לקראת קבלת עול תורה בחג השבועות...

אחת השאלות המצויות ביותר אצל בחורים בני עליה... מה כדאי ללמוד **בבין הסדרים**? איזה מסכת?? האם לעשות חזרה או ללמוד מסכת חדשה?? ואז הוא מתחיל להיכנס איתי לפרטים... והוא מתחיל לעשות לי חשבונות שהוא קרא איזה תכנית לימוד שאם אתה לומד כל יום שני דפים וחוזר על עוד שנים ישנים ככה אפשר לדעת ש"ס תוך חמש שנים ואם לא אז רק תוך שמונה שנים... או שהוא מתחיל להתלבט איתי האם צריך ללמוד מסכת עם תוס' או בלי? אז זהו! שאיש בשורה אני... יש לי תשובה אחת ויחידה לכככל השאלות שנשאלו ושעתידיים לישאל... ובכן: בחור יקר: אתה שואל מה נכון ומה צריך ללמוד בבין הסדרים???

תלמד מה שאתה רוצה!!! מה שבא לך!!! מה שהכי מעניין אותך!!!

וזו לא תשובה מתחמקת... זה לא ששאלת משהו ועניתי לך: לא יודע... תעשה מה שבא לך... **לא!!! זו תשובה עקרונית!!!** אתה שואל מה **נכון**? מה **צריך**? מה **חשוב**? איך מגיעים לבקיאות בכל הש"ס?? אז הנה!! זו התשובה: תלמד מה שאתה אוהב!!! ורק מה שאתה אוהב!!! ושים דגש מאוד חזק ועקרוני על הכלל הזה: בבין הסדרים אני לומד את מה שאני הכי אוהב... ורק מה שאני אוהב מה שהכי תופס אותי... מה שהכי מעניין אותי...

בא לך ללמוד בקיאות בבין הסדרים?? תלמד בקיאות... בא לך מנחת חינוך?? מנחת חינוך... בא לך ללמוד נביא? תלמד נביא!!! בא לך רמב"ם?? רמב"ם... לא משנה מה בא לך... דבר אחד כן עקרוני: **תלמד רק מה שבא לך!!!** רק מה שהכי מעניין אותך והכי מתחשק לך...

ישוב: שלא תבין לא נכון!!! אני כעת מדבר פה על בחור שבסדרים כבר לומד מה שצריך!!! בסדרים אתה כבר לומד **לא רק** מה שאתה אוהב אלא מה שצריך... ואם צריך ללמוד עיון אז אתה לומד עיון... ואם צריך בקיאות אז אתה לומד בקיאות גם אם לא בא לך... אחרי שבתוך סדרי הישיבה אתה כבר לומד מה שצריך... **כעת!!!** חוץ מסדרי הישיבה... אם באת לשאול מה ללמוד... התשובה היא חד משמעית: **מה שבבאא לך!!!** שמעת?? מה שבא לך זה עקרוני וסופר סופר סופר עקרוני... **הבנת מה אמרתי??** אני חוזר ומדגיש:

בחור שכל היום ילמד רק מה שבא לו זה לא טוב!! גם אם זה נכון בטווח יותר ארוך בחיים... סו"ס הרי אין אדם לומד אלא מה שלבו חפץ... **אבל בתור בחור זה לא נכון!!** מסיבה פשוטה: כי בחור צריך לתת צאנ'ס ל-רב שלו לגלות לו מה!!! מה בכלל להיות חפץ... סו"ס אל תשכח שעד לפני שנתיים שלוש... אם היו נותנים לך ללמוד מה שלבך חפץ... מה אז היית חפץ?? היית חפץ ללמוד איך מנפצים דינמיות... מי כמון יודע מה היית חפץ עד לפני כמה שנים... ואתה מבין לבד שבשביל לגדול בכמה שנים ולחפץ את הדברים הנכונים... בשביל זה צריך לתת צ'אנס לרב ולדמות רוחנית לשזוף לך את העיניים ולפתוח לפניך שערי אורה, ולכן **בתוך סדרי הישיבה** (עכ"פ בשנים הראשונות) אתה צריך כן לעשות כל מאמץ ללמוד מה שצריך ולא מה שאתה רוצה... כל זה נכון **בתוך** סדרי הישיבה... אבל מחוץ לסדרי הישיבה כאן העקרון משתנה במאה שמונים מעלות!!! תלמד מה שאתה רוצה **ורק מה שאתה רוצה**... עצם הצגת השאלה... לבא ולשאל את הרב מה כדאי ללמוד בבין הסדרים... זו שאלה לא נכונה... השאלה בכלל לא מתחילה... כי בבין הסדרים אתה לומד **רק מה שבא לך!!!** ולא מה שצריך ולא מה שחשוב... ומה עושים אם לא בא לי כלום?? אם לא בא לך אז אל תלמד... תעשה טובה ואל תלמד... למען אהבת התורה שלך תשאיר אותה עכשיו ותלך כעת לנוח...

ואני אגיד לך את זה בקיצוניות: נניח אתה רואה שני בחורים יושבים ולומדים בהתמדה **בבין הסדרים!!!** אחד יושב ולומד בשיא הלחץ להספיק עוד שני דפים ממסכת אחרת כי הוא שמע איזה הדרכה מיוחדת בלימוד שמי שחוזר כך וכך פעמים וזו הערובה איך לדעת את כל הש"ס עד גיל 28... ואילו החבר שלו יושב בכיף ולומד פרשת שבוע עם רמב"ן או לחילופין לומד מסכת תענית או נביא או רמב"ם... כי זה מה שהכי מתחשק לו... **תשמע לי!!! אתה יכול לצלם אותם וגם להקליט אותי!!!** אני אומר לך מה הולך לקרות עם שניהם... זה שלומד עכשיו ארבע פעמים חזרות ושני דפים נוספים כי ככה יוצאים גדיילים וכך גומרים את הש"ס עד גיל 28... אני אומר לך שהרבה הרבה לפני גיל 19 הוא יפסיק את המירוץ הזה כי יום אחד ימאס לו... והיום אני כבר פוגש אותו בגיל 35 גורר את הרגלים לבית מדרש.. בקושי שומר על סדרים... מי מדבר על לדעת ש"ס... הוא כבר ממזמן לא בקטע... ואילו השני... זה יישב ככה בכיף בבין הסדרים ולמד פרשת שבוע... דווקא לו יש סיכוי!!! כי היות ולפחות בבין הסדרים הוא למד בכיף לפי הגישמאק שלו... אז ככה: אני אהיה איתך כנה... היות וסו"ס הוא לא למד עוד שני דפים פלוס ארבע חזרות כמו החבר שלו... (ובמקום לעשות חזרות הוא למד נניח פרשת שבוע) הוא באמת לא יזכה לגמור את הש"ס בגיל 28!!!! בגיל 28 לא אבל בגיל 29 וחצי דווקא יתכן שכן... (ובאותה מידה יתכן שהוא גם יפתיע והוא יסיים בגיל 26... שלא תגיד שלא אמרתי) לעומת זאת החבר השני שהוא היה כ"כ מתוכנן איך גומרים את הש"ס עד גיל 28... תשמע לי... אני אומר לך!!! אני מאוד חושש שכבר בגיל 26... הוא כבר אז יספיק להוציא הצהרה על פרישה מהחיים הפוליטים... מכיר את המושג הזה? אתה מכיר את זה שכל כמה זמן יש איזה פוליטיקאי שמוציא הצהרה על פרישה מהחיים הפוליטיים?? אתה יודע מי בדרך כלל מכרזת את זה??

ניתן לקבל את הגיליון בפקס באמצעות שיחת טלפון:

079-5319191

נודה להשתתפותכם

בהוצאות הגדולות!!!

בבנק: בנק פאגי

סניף 182

חשבון 747815

ע"ש: שב שמעתא

(ע"ר)

ניתן לקבל קבלה מוכרת

להחזר מס (ס' 46)

באשראי: "נדרים פלוס"

בטלפון: 0799-654321

בדואר: פולק, גאולה 15 חיפה

למענה אנושי: 052-7683095

תודה מראש!!!

בהתקרב יום קבלת התורה,

שוב ניתן לקנות את הספר

'המסולאים מפז',

הספר מתמקד בנתינת עצות וכלים לעצמאיים המעוניינים לפתוח עסק (מורשה) הנקרא בשם: עסק התורה.

ניתן לרכוש במוקדי המכירה של גיליון זה, כמו כן ניתן להשיג אצל נציגי גיליון זה בישיבות הק'.
לבירור מוקד המכירה הקרוב אליך: 0527683095
0548446691

(המשך) למה דווקא לשן בינה אין כ"כ בינה???

מה עשה בורא עולם?? הביא לי שן אחת עקומה!!! וברגע שהיא הגיחה ובצבצה... הופה בורא עולם... מה?? מה קרה?? למה זה יצא עקום?? מה העניין שבראת שן כזו עקומה??
אוהו... ברוכים הבאים לכינה!!! סו"ס קבלת חכמה ובינה... סו"ס פגשתי את בורא עולם... מה אפשר לעשות... על זה נאמר: מה ש-32 שיניים ישרות לא הצליחו לעשות... שן אחת עקומה הצליחה!! נו... אז תגיד לי: מגיע לשן הזו להיקרא שן בינה??
בטח מגיע לה!! אוהו... מגיע לה... מגיע לה ביושר... עד כאן מחדר המרפאת שיניים...
ואז!!! אז קלטתי דבר מאוד מעניין: לפעמים אנחנו רואים משהו לא טוב שקורה בעולם... אנחנו קוראים לזה **הסתרת פנים**... ותכל'ס... יתכן שלא רק שזה לא הסתרת פנים... אדרבה... דווקא פה הקב"ה מתגלה!! הנה... השן העקומה הזו... ברגע הראשון ראיתי את השן הזו כהסתרת פנים... ואז מה מתברר? שההיפך הגמור!!! דווקא השן העקומה הזו היא היא הד"ש מבורא עולם... ההלו... נתתי לך שן אחת עקומה כדי להזכיר לך מי היה פה עד עכשיו!!! כשהכל הולך ודופק כמו שצריך... ופתאום משהו לא הולך!! אל תמהר לקרא לזה כהסתרת פנים... קח בחשבון שזו בסה"כ בדיקת עירונת מבורא עולם... ההלו... אם עד עכשיו זה הלך תדע לך שזה אני!!! וברגע שזה ככה... אז לא רק שזה לא הסתרת פנים... אדרבה... זה סוג של קריצה... סוג של בינה... סוג של הארה והכרה...

האמת היא שזה לא וורט שלי!!! ת"ח אחד שליט"א העיר את תשומת לבי שזה מדרש מפורש... נמצאים אנחנו כעת בערב ר"ח סיון... ביום הזה עם ישראל הגיעו לרפידיים והם כעת בריפיון... הם שואלים 'יש ה' בקרבנו אם אין'... אומר שם רש"י במקום בשם המדרש: **משל לאדם שהרכיב בנו על כתפו ויצא לדרך, היה אותו הבן רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נתן לו, וכן שנייה, וכן שלישי, פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הבן ראת את אבא שלי??**
אמר לו אביו, איך יודע היכן אני?? השליכו מעליו ובא הכלב ונשכו...

למה דווקא לשן בינה אין כ"כ

בינה???

קצת רקע: לצעירים שעדיין לא יצאה להם שן בינה... אז ככה: שן בינה זה שן חלבית שמתחילה לצאת רק באזור של גיל 20 ומעלה... ועד כמה שידוע לי (עכ"פ מהרופא שיניים) ברוב המקרים השן הזו יוצאת או עקומה או רקובה וצריך בדרך כלל לעקור אותה... במקרה הטוב מזוהר בעקירה רגילה... והרבה פעמים זה עלול להיות גם עקירה כירורגית... ובנוסף לכל היא עוד נקראת שן בינה!!! לא פחות ולא יותר!! וזה כבר היה בשבילי יותר מידי... כשישבתי שם בהמתנה לרופא שיניים... יצא לי לחשוב על הבינה הזו שיש לשן בינה... מה הסיפור שלה?? בשביל מה הקב"ה ברא את השן הזו?? הרי חוץ מלעשות בעיות היא לא עושה כלום... אם ככה... אז מה העניין?? מה העניין לברא שן שמהרגע הראשון היא עקומה ועומדת לעקירה?? אז שלא תבין... אני לא מהרהר חלילה על השגחת ה'... מה שבעיקר תפס אותו זה השם בינה!! מילא אם היו קוראים לשן הזו שן תבונה... נו... על זה נאמר 'אין חכמה ואין עצה ואין תבונה לנגד ה', לא שואלים שאלות... עוקרים וגמרנו... אבל לא!!! קוראים לה שן בינה!!! אני רוצה להבין: תן בלבנו בינה... מה הבינה בשן בינה הזו?? **ואז!!! רגע אחרי זריקת ההרדמה... תוך כדי שהשן שלי נרדמת... פתאום אני התעוררתי!!!** רגע רגע... יש לך שאלות טובות באמונה... אתה עומד ושואל: למה ה' ברא את השן העקומה הזו? סליחה אדוני היקר... הרי חוץ מהשן העקומה הזו... יש לך עוד כמה שיניים לא עקומות... יש לי ב"ה 32 שיניים **ישרות!!!** האם פעם יצא לי להתבונן בהתפעלות באמונה על ה-32 שיניים הישירות והטוחנות והחותכות שה' כן ברא לי... האם פעם יצא לי לחשוב איזה דבר פלאי זה שככה באמצע הגוף שלי פתאום מבצבצים להם שורת **אבניס!!!** (חשבת על זה פעם) פתאום הופיעו להם אבנים בתוך הפה שלי!! לא אבני חצץ אלא אבנים מאוד חזקות... והם ממוקמות בדיוק במקום הנכון... (תחשוב שהשיניים היו יוצאות לך באמצע האף או במותניים... מה היית שואל: מה הקשר אבנים באמצע הגוף על הבורק? והאבנים האלו עומדות בדיוק במקום הנכון!! לכל שן יש את המיקום שלה וההשחזה שלה בהתאם לפעולה שהיא אמורה לעשות (פרטים אצל המעבדה לכינית כתרם) האם פעם חשבת על התופעה הזו??

הבנת את הסיפור?? דווקא כשיענקי היה על הכתפיים של אבא... דווקא אז הוא היה שרוי בהסתרת פנים... למה?? כי תכל'ס... יענקי שכח לגמרי שהוא על הכתפיים של אבא... מרוב שהוא התרגל שהכל דופק כמו שצריך... הוא שכח שמישהו פה דואג שהכל ידפוק... ומי פה המסכן הגדול?? יענקי... אל תשכח שיענקי הוא ילד קטן ומבוהל... והוא ילד שלא אמור להסתדר לבד... ותכל'ס בשטח הוא שכח שאבא פה והוא חושב שהוא לבד... ואם יענקי מרגיש לבד רחמנות עליו... הוא נורא מסכן... הוא ממש מבוהל... זו הסתרת פנים...

אבא רואה שיענקי בפאניקה ואבא מרחם עליו... מסכן הילד... מרגיש לבד... מה עשה אבא?? פעם אחת השליך את יענקי והופה!! הגיע כלב ונשך אותו... הופה!! יענקי פתאום התעשת... רגע... איפה הכלב היה עד היום?? איך עד היום הוא לא הצליח לעלות?? אה... עכשיו אני קולט שעד הרגע הזה הייתי על הידיים של אבא... אוהו... באותו רגע חזר ליענקי הצבע ללחיים... עכשיו אני רגוע... אבא היה איתי עד הרגע... שלום אבא...

מה יצא?? שהכלב הזה... לא רק שהוא לא הסתרת פנים... אדרבה... ההיפך הגמור!! הוא הוא הכלב שהחזיר ליענקי עם אבא... השן בינה העקומה הזו... היא היא זו שהפגישה אותי עם החיוך מלא שיניים שלי מאת ה'...

זה הפך לי את הראש!! אני חושב שזה מהפך בכל התפיסה!!

טיל אחד בודד שנפל בפתח של בנין בעיר רחובות וגרם אסון!!! הטיל הזה הוא בודאי גזירת שמים... אבל להגיד שזו הסתרת פנים?? אדרבה... אם יענקי נזכר בטיל הבודד הזה להגיד שיש פה הסתרת פנים... מה זה אומר?? שבכל ה-900 טילים האחרים שנפלו, מישהו פה היה... נו... ומה לעשות שיענקי לא שם לב שזה אבא... שואלים אותו איפה אבא והוא לא יודע מה לענות... אבל ברגע שטיל אחד פוגע... פתאום יענקי קולט שעד הרגע אבא היה כאן!!! זה מה שקרה ברפידיים!! זה מה שקרה באותו ערב ראש חודש סיוון... אבא שבשמים נאלץ להפגיש את יענקי פגישה קצרה עם הכלב כדי להזכיר ליענקי מי היה פה עד עכשיו... להרגיע את יענקי שמי שהיה פה עד כה... ימשך להיות איתו הלאה...

יש כאלו שחיים בגישה של הלקאה עצמית... ברגע שלא הולך משהו ויש לנו נטיה להתמרמר... פתאום אתה מתעורר בנקיפות מצפון איך אני מעיז להתלונן... הרי יש כאלו שסובלים וה' ישמור... במקום להגיד תודה שאני חי ובריא אני מתלונן?? וכבר כתבתי כאן שההלקאה העצמית הזו היא לא גישה נכונה!! זה סתם סתימת פיות וזה לא לוקח אותנו לשום מקום... (תודה לה' בודאי לא צומחת מזה... רק הדחקה מיותרת של הכאב...) כשאבא השליך את יענקי לרגע ממנו והכלב נשך אותו... מה אבא רצה פה?? שיענקי יתעלה מעצמו ולא יבכה מהנשיכה?? שיגיד לא!! אני לא מתלונן ? ! לא!! אדרבה... אבא רצה שיענקי יבכה מהנשיכה ויבהל כהוגן... דווקא שם!!! הוא יזהה שאבא היה פה עד עכשיו ושישוב אליו באהבה...

על אותו משקל: אם חודש אחד חזר לך צ'קים... אל תדחיק... אל תגיד מה אני מתלונן... יש כאלו ש... וכו'... לא!! תעמוד מול הצ'ק שחזר... תכאב את זה... ואדרבה... זו ההזדמנות לתפוס את עצמך... רגע... אבל עד היום זה לא קרה!! זה אומר שעד היום היה פה מישהו ש-לא חסר לנו... אם ככה, מי שבטובו הגדול לא חסר לנו הוא זה שיעזור ש-ואל יחסר לנו מזון לעולם ועד בעבור שמו הגדול... הבנת את הרעיון??

אחת מהתופעות המשעשעות... מסתמא גם אתה מכיר את זה... נתקפתי יום אחד בוירוס של הקאות ובחילות... יום... יום ולילה... שני ימים ולילה... עוד הקאה ועוד הקאה... אחרי יומיים פתאום מצאתי את עצמי שואל שאלה... תנחש מה השאלה: איזה יאוש... האם יום אחד אני אצא מזה?? מכיר את השאלה הזו?? הבן אדם לא הקיא בשנתיים האחרונות אפילו פעם אחת... רק יומיים הוא מקיא... וזהו!! יאוש מוחלט... ולא נותר לי אלא לשאול: האם יום אחד אני אצא מזה?? נס שהיה לי זכרון טוב ונזכרתי שעד לפני יומיים לא זכרי שיש כזה דבר... רק מה? פגשתי את הכלב... שבסה"כ הזכיר לי מי היה פה עד עכשיו... וקדימה... לחזור אליו עם כל האהבה... בעונת המעבר יש לפעמים קושי להירדם... לילה אחד לא נרדמת... עוד לילה... זהו... משהו פה לא תקין... יום אחד אני אצא מזה?? תרגע... זה בסה"כ תזכורת מי הפיל עליך חבלי שינה עד היום... ופשוט תודה על שעבר ותצקע על העתיד וחוזרים לשגרה... בקיצור: לקחת רגעים של כלב ולהפוך אותם להארת פנים ולא לפרש אותם כהסתרת פנים... לקחת שן עקומה ולהפוך אותה לשן בינה!!

לא!! אף פעם לא חשבת על זה!! כבר עשרים שנה שאני אוכל... טוחן... לועס עם השיניים שלי בוקר צהרים וערב ואף פעם לא היה לי את **הבינה** לפגוש את בורא עולם דרך השיניים שלי... נו... מה לעשות שאין לי **בינה**... מה לעשות שכדי לפגוש את בורא עולם דרך השיניים בשביל זה צריך **בינה**... ומה לעשות שאין לי בינה... לא הייתה ברירה... מה עשה בורא עולם?? הביא לי שן אחת עקומה!!! וברגע שהיא הגיחה ובצבצה... הופה בורא עולם... מה?? מה קרה?? למה עקום?? מה העניין שבראת שן כזו עקומה??

(המשך) אלין בן עליה: ההמסר

לחג השבועות...

מי הוא זה שמכריז על פרישה מהחיים הפוליטיים?? אז ככה:

זה עובד ככה: מישהו החליט לפתוח מפלגה!!! ועל הרגע הראשון זה דווקא היה נשמע טוב... התחילה התעניינות סביבו... והסקרים התחילו להחמיא לו... בהתחלה הוא רק עבר את אחוז החסימה... ולאט לאט זה התחיל לנסוק לשבע... שמונה מנדטים... ו... וזה כבר כמעט הגיע למספר דו ספרתי!!! ואז!!!! ואז!!!! ואז התחילו המאבקים הפנימיים בתוך המפלגה... מי כמוכן יקבל את המנדט **התשיעי**?? או לחילופין מה עם הרוטציה אחרי חצי קדנציה... הופה!! כאן התחילו כיפוי כוחות... הבן אדם נאלץ לנטוש את הקמפיין הסוער... והתחיל לריב על התפקיד יו"ר ומי יקבל את המושב השמיני... ובסוף!! בסוף כולנו יודעים מה קורה?? בסוף המפלגה בכלל לא עברה את אחוז החסימה... ואז 'עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל...' אין מריבות על הכסא התשיעי וגם לא על הכסא הראשון... ואז הוא כמוכן מכריז שהוא פורש מהחיים הפוליטיים!!! ולמה?? למה הוא באמת פורש?? כי... כי... כי הוא לא קיבל את המנדט התשיעי?? לא!! מה פתאום!!! מי שקיבל רק שמונה מנדטים מכובדים ולא תשע... הוא 'בדרך כלל' לא פורש מהחיים הפוליטיים... מי פורש?? מי שכשעדיין לא היה לו אפילו מנדט אחד... היה לו זמן מיותר בלהתקשקש על המנדט התשיעי!! הוא זה שבדרך כלל נשאר אפילו בלי מנדט אחד!!! עד כאן מוכר??... יותר מידי מוכר...

אז זהו!! שעל אותו משקל בדיוק בייחס לעסק

התורה... מגיע בחור בן עליה שמאוד מאוד רוצה לעלות ולהתעלות בתורה... הוא נכנס עם כל העוצמה וזאת מטבע הדברים הוא מקבל עיניים גדולות וזה נורמלי!!! הוא כבר עכשיו רוצה לסגור את הפינה שאני מסיים את הש"ס בגיל 28 ולא בגיל 30... אוהו... זה מה שכעת מטריד אותך... אתה כעת מאוד עסוק עם המנדט התשיעי!!! אתה כבר עכשיו מגיע ומתחיל להתפלסף איתי האם כדאי ללמוד שני דפים ביום או שלוש דפים... ואני שואל אותך: למאי נפקא מינה... ואתה עונה לי בבטחון עצמי: אם אני לומד רק שני דפים זה אומר שאני מסיים את הש"ס רק בעוד חמש שנים!! ואם אני אלמד שלוש דפים אז לפי החשבון אני אסיים כבר בעוד שלוש וחצי שנים... **עכשיו: תכנס לרגע לראש שלי... תנסה לעזור לי... מה אני אמור כעת לענות לך???** מה אני אמור לענות לבן אדם מוכשר שהרגע פתח מפלגה. ודווקא יש לו סיכויים טובים... והסקרים מחמיאים לו מאוד אבל מה נעשה שהוא 'עץ על עצמו'... ובמקום להתרכז בקמפיין העדין של המפלגה שזה הנושא הכי קריטי!!! במקום זה הוא עסוק בדקדוקי עניות סביב המנדט השמיני... לך תסביר לו שיש ניסיון של כל המבוגרים הצרודים והכבדים האלו... שהניסיון המר שלהם

בפוליטיקה אומר שאם זה מה שמעסיק אותך כעת... התוצאה היא שאתה לא הולך לעבור את אחוז החסימה!! ושלא תבין: אני לא מנסה לייבש אותם ולהוציא את האוויר מהמפרשים... שים לב: לא אמרתי לך שאין למפלגה שלך סיכוי... דווקא הסקרים נותנים לה סיכוי מאוד טוב וגם אני... אבל זה לא סתירה!! שכולם מסכימים שאם היו"ר יאבד את הכיוון ויטסה מהנושא ויתחיל להתעסק במה שלא קריטי עכשיו... אז התוצאה תהיה מאוד עגמומית...

וכעת לנמשל: יש לך שאיפות עצומות!

אתה רוצה להיות תלמיד חכם עצום ולהיות בקי בכל הש"ס... אף אחד לא מזלזל בשאיפות האלו... כי אדרבה... יש לך סיכויים טובים ואתה כבר בכיוון... ל בשביל זה אתה צריך לעבוד נכון!!! אתה כעת פותח עסק!! תתמקד בפתיחת העסק... תתמקד בקמפיין העסיסי והחיובי והמושך כדי למנף את העסק... תתמקד בלהבטיח ולוודא דבר ראשון את עצם קיומה של המפלגה כעובדה מוגמרת!!! ולכן למען ה': אל תתעסק עכשיו עם פיצ'פיקס של שאיפות... כעת הדבר הכי פחות חשוב זה האם אני אדע ש"ס בגיל 30 או בגיל 40... תבין שזה פיצ'פיקס... תבין שהדקדוקי עניות האלו זה כמו לריב על המנדט השמיני והתשיעי עוד לפני שאתה בטוח שיש לך בכלל מפלגה... **ואת זה מאוד מאוד קשה להסביר לבחור צעיר**... בינוני... אני כמעט ולא נותן לך סיכוי... להבין את מה שאמרתי עכשיו!! נכון לא הבנת?? אבל אני בכל זאת אגיד את זה... ובכן: אני חוזר ואומר: אתה בחור בן עליה... אתה יושב כעת ועושה שטייגן עצום... מבחינתך השטייגן שלך אז עובדה מוגמרת!!! כל מה שנותן לנו זה לקבוע את התאריך של סיום הש"ס... אז אני רוצה להודיע לך שנכון!!! נכון שאי"ה, אם תעבוד נכון... העסק (התורה) שלך באמת ישגשג... ובאמת זה עניין של זמן עד שאתה נהיה גדול בתורה... **אבל באותה מידה, במקביל!!** קיים חשש כבד מאוד שאתה לא תעבור את אחוז החסימה... ש... שזה אומר: שקיים לצערי סיכוי מאוד מאוד כבד שבעוד שלוש שנים או חמש שנים כל החשק הגדול שיש לך כעת בלימוד ירד לקרשים ואתה תמצא את עצמך מבלה בפנימיה שעות ארוכות **בדיוק כמו** אותם בחורים שאתה מסתכל עליהם היום בעין כ"כ מוזרה... (ואל תמהר לפסול אותם... כי אתה בשקט עוד עוד יכול למצא את עצמך שם) שמעת מה אמרתי לך?? נכון אתה לא מסכים איתי?? אז כן!!! אני מדבר מניסיון אישי מר!! זה בדיוק מה שהיה איתי!! ולי לא אמרו את לי... אז לפחות אתה... יש מישהו שאומר לך...

ולכן אני חוזר ואומר לך... שלא תגיד שלא אמרו לך... ושים לב להדגשות שלי: **יש סיכוי מאוד טוב שאתה באמת תמשין ותעלה ותתעלה**... הסקרים נותנים לך סיכוי מאוד טוב... אבל באותה מידה **אתה בסיכון לא פחות גדול** שבעוד חמש שנים... לא רק שלא תגמור את הש"ס... ולא רק שזה לא יהיה בכיוון... אלא זה יהיה בכיוון ההפוך... זה לא שתתקלקל ח"ו... אבל אתה תתייבש כמו תאנה מכווצ'צ'ת ותראה בדיוק כמו בחורים ש... ש... שמסתובבים כעת לידך ואתה מכיר אותם מצוין... **שמעת מה אמרתי?? שמעת טוב טוב מה שאמרתי??** והיות ושמונים אחוז ממי שקרא את זה התעצבן וזרק את העלון שלי בעצבים... ונשארתי רק עם העשרים אחוז שעדיין מקשיבים...

אז אני פונה אליך האחד מאלף שיוצא להוראה... ותקשיב לעצה שלי... בא תשמע מה עושים שזה לא יקרה... מה עושים כדי שהסקרים המחמיאים, הם אלו ינצחו ולא הנובאות זעם של אדון אז נדברו?? נו... מה באמת עושים???

אז הנה!!! אני שוב חוזר על אותה נוסחה שאמרתי

אותה בהתחלה: בסדרים עצמם תעשה מה שצריך!! תן צ'אנס למגיד שיעור לגלות לך מה זה גישמא'ק בעיון אפילו שכעת אתה לא מתחבר בגרוש... או לחילופין תן צ'אנס ללימוד בקיאות... תעשה הכל בשביל להתחבר להספק ולרכישת כמה שיותר מסכתות לפי סדרי הישיבה... **והיה!!!** אם את סדרי הישיבה הקלאסיים אתה ממצה ואתה כבר לומד מה שצריך... (לפי היכולות הנורמליים שלך... זה כבר נושא פרטני בפ"ע) **מעטתה!!!** בבין הסדרים אתה לומד **מה שבא לך!!!** מה שבא לך זה אומר שאתה עומד מול אוצר הספרים היהודי ואתה זורם... אתה מחליט באיזה אפיק מתחשק לך להשקיע... איזה תחום ואיזה מקצוע בתורה אתה נמשך... אתה יכול גם לתת לזה להתגלגל לבד... אולי בא לך ללמוד חקירות מעניינות כמו שדי חמד וכדו'... אולי מעניין אותך מדרש... אולי טור ב"י... ואולי מוסר וחסידות... תהיה פתוח לכל כיוון... מתוך רצון להתקבע ולהתחבר למשהו...

ולצורך העניין אני טיפה אסביר את הנקודה: שתבין: גם כל בחור בגילך שנעבאך מסתובב ל"ע ברחובות... גם הוא איכשהו מנסה לעשות עם עצמו משהו... אין לו הרבה ברירה... עד כמה שהוא נשאר טיפ טיפה בן אדם אנושי (ולא ירד לגמרי מהפסים לפשע ולהפקרות...) הוא איכשהו מנסה להשתלב בעבודה ובתעסוקה... ואז!! יש אחד שמתעניין בפצירות... יש אחד שמתעניין בתחום ההסעות... יש אחד שדווקא מתעניין במכונאות... יש אחד שנהיה מתקין מזגנים... **אם שמת לב: דיברתי פה על השכבה הכי נמוכה!!!** על סוג התחומים שלא צריכים הכשרה מקצועית... לא צריכים לשבת וללמוד בשביל זה באוניברסיקה... מסוג התחומים שכן אדם הלך ברחוב ופשוט חיפש את עצמו... מה בא לי לעשות... סו"ס אני צריך להתפרנס... אני צריך גם סיבה בשביל מה לקום בבוקר... ואז הוא ככה מגשש ואיכשהו לאט לאט כל אחד בעולם איכשהו מגיע לתחום מסוים ששם הוא מוצא את עצמו!!! זה נהיה בורסקי... זה נהיה בשם... זה נהיה שוטר תנועה זה נהיה משווק של יפאורה תבורי... ככה זה בעולמו של הקב"ה בייחס לכל האנשים שחיים כאן בעולם הגדול... **וככה זה בדיוק בתורה!!!** בדיוק כמו שהחבר הנושר שלך מחפש את עצמו בתחום התעסוקה... אז להבדיל- גם אתה... מותר לך בבין הסדרים לחפש את עצמך בתוך המסגרת של עסק התורה... תזרום עם נטיית הלב שלך... תשחרר... תן ללב שלך לבטא את עצמו... אל תתקע עם שום סטיגמה... אל תזלזל לי בפרשת שבוע... ואל תעשה לי פרצופים על לימוד הלכה האם קבלנו מרבותינו או לא... ואם תתחיל להתדיין איתי על רמב"ם או על לימוד נביא האם זה נכון בהשקפה... עזוב... די... צא מזה... אל תשכח... אנחנו כעת בבין הסדרים!! כעת זה לא השקפה!! כעת אין פה נושא מה נכון ומה צריך ללמוד... כעת אני בסה"כ לומד מה שאני רוצה!! מה שאני נמשך!! ותן... תן לזה לזרום... תן לזה להתגלגל... אתה גם לא צריך

להתחייב פה על איזה תכנית לימוד מסודר לכל הקיץ הקרוב... תרגע... אף אחד לא נושף לך בעורף... אתה עכשיו נותן דרוו למשיכה הטבעית שלך בתוך עסק התורה... זה יכול להיות התעניינות בשו"ת"ם... זה יכול להיות מחשבה... תורת כהנים... זה גם יכול להיות אור החיים הק'... וכמו שחבר שלך יום אחד נהיה משלוחן פיצה כי זה מה שהוא אהב... אז אתה להבדיל- התחלת ללמוד בין הסדרים מדרש תנחומא כי זה מה שאתה אוהב...

וכמו!!! כמו שחבר שלך עושה נורדלים עם האופנוע ומצפץ על כולם ואומר: חברה... זה מה שאני אוהב... ימותו הקנאים!!! אז גם לך מותר להגיד את זה... מתי?? בין הסדרים!!! בא לי ללמוד נביא בין הסדרים... לא מתאים לכם?? עושים לי פרצופים?? יחיו הקנאים וימשיכו לקנאות!!! אני עושה בבין הסדרים מה שאני רוצה ומי שלא מתאים לו שיסתלק...

ברגע שאתה מתרגל ללמוד **גם** מה שאתה רוצה... ברגע שאתה מאפשר לעצמך להתחבר למשהו בעסק התורה שאתה אוהב... **כאן אתה דוגר במקום הנכון!** פה אתה מתמקד בקמפיין המוצלח והקריטי ביותר של המפלגה הטריו שלך... סו"ס... אל תשכח שהמפלגה שלך טריה... מדובר בעסק שהוא עדיין די שברירי... עדיין אי אפשר לדעת האם זה יתפוס... האם השטייגן שלי זה עובדה מוגמרת וסופית... אבל ברגע שאתה מאפשר לעצמך גם לאהוב ללמוד... ברגע שאתה מספק לעצמך רגעים יומיומיים של גישמאק וחשק בלימוד ולא רק מירוץ ומרדף אחרי מנדטים... **כאן אתה מבסס את העסק!** אתה מתמקם יפה... מתיישב יפה... טוב לך כאן... נחמד לך כאן... ברגע שבחור בן עליה צובר עוד ועוד שעות של חשק וקורת רוח בלימוד זה מעגן ומבסס ומאבטח את העסק! מיום ליום אתה מתחיל להרגיש מבוסס מבפנים... זהו... אני פה... כיף לי פה... שבתי בבית ה' כל ימי חיי... ההרגשה הפנימית העמוקה הזו יכולה להגיע רק בתנאי שיש קורטוב של נעימות בלימוד! זה לא חייב להיות שעה שלימה כל יום... וזה גם לא חייב בכלל להיות כל יום... אבל זה כן חייב להיות!!! חייב להיות לך את השעות הנעימות שלך בלימוד... שאתה לומד מה שאתה רוצה... ומה שאתה אוהב...

נו... עכשיו: תכל"ס... מה באמת יהיה עם המנדט התשיעי? סו"ס סיכמנו שאני צריך לגמור את הש"ס בגיל 28 ולא לחכות עד גיל 32??

תשמע לי!!! אם אתה באמת רוצה להגיע כמה שיותר מהר לסיום הש"ס... אל תלמד יותר מהר... כשלומדים יותר מהר לא מסיימים יותר מהר!! מסיבה פשוטה: זה כמו שפעם הייתי צריך להגיע מגבעת שאול למלכי ישראל ורציתי להגיע כמה שיותר מהר... התחלתי לרוץ ריצה מטורפת... תן ניחוש מה קרה?? בגשר המיתרים הייתי מוכרח לעצור עשר דקות

בשביל להירגע... בקיצור: לא הרווחתי כלום!! עדיף ללכת בקצב מהיר נורמלי!!! ואדובה... כמה שפחות מאמץ מאסיבי מיותר ואילו כמה שיותר צבירת תאוצה של מרץ ומצב רטוח... זו טקטיקה פשוטה מאוד שכל אחד מבין אותה!! על אותו משקל: אתה רוצה לסיים את הש"ס תוך חמש שנים?? אל תתמקד בלהוסיף בהספק אלא להוסיף בגישמאק!!! ככל שתשקיע בבין הסדרים בנעימות ועריבות טוב התורה זה מה שימריץ וילבה את האש של הלימוד וזה בסוף מה שיקדם אותך... ושוב: אני מדבר על בין הסדרים!!! כי סו"ס אנחנו גם צריכים לדעת להתאמץ!! אנחנו צריכים להיות ערוכים להסכים להשחיר פנינו על התורה... כן... צריכים ללמוד גם בלי חשק... צריך להיות ערוך לפת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן... כל זה בגבולות המתוחמים של מה שנדרש ממני... (כיום ההגדרה הקלה ביותר זה סדרי הישיבה... כמובן שיש כאלו שסדרי הישיבה זה מידי הרבה) אבל מעבר לזה... כאן צריך **בקנאות** לאפשר מרווח נשימה... לאפשר מפגש נעים וחביב עם התורה... לאפשר לעצמך לחוש את עצמך ולזהות מה אני אוהב ללמוד... תדע לך שזה איום ונורא!! יצא לי כמה פעמים לדבר עם אברך בן חמישים ואני שואל אותו: תגיד לי: מה אתה אוהב ללמוד?? ל-מה אתה נמשך בלימוד???

והוא נאלם דום!! הוא לא יודע לענות על השאלה הזו... הוא אומר לי בשפל קול: מה פירוש מה אני אוהב... תמיד למדתי מה שצריך ללמוד...

ואני עונה לו: בסיידר... גם אכלת מה **שצריך** לאכול... אכלת כל יום לחם, וגבינה, הקפדת לאכול את אבות המזון... אבל חוץ ממה שצריך לאכול אתה מסתמא גם יודע מה אתה **אוהב לאכול**... אז איך בלימוד התורה הכל נהיה כזה תזונאי...? הכל נהיה כזה דיאיטני כזה??

למה בתורה פתאום הכל נצמד בקנאות לאבות המזון?? מה... אף פעם לא אכלת גלידה של שטייגן?? אף פעם לא שתית איזה יין טוב בלימוד?? זה לא שייך!!! זה אסון!! מה הפלא שאברך כזה בגיל חמישים עומד בעיניים כבויים ואומר לי: כשאומרים לי מתיקות ועריבות התורה אני לא מבין על מה מדברים... וכשהוא אומר לי את זה אני כמעט פורץ בבכי... רבש"ע: למה סגרו לך את ארון הממתקים של התורה?? מילא אמא סגרה לנו את הארון של הקרמבו והציטוס כי זה לא בריא... אבל גם אז היא בסוף פתחה את הארון... בסוף הארוחה- כשהגיע בין הסדרים... היא נתנה לנו לאכול מנה אחרונה כדי שיהיה לנו טעים בפה... אבל כשזה מגיע לתורה פתאום סטופ?? פה פתאום אין ביטוי אישי?? למה?? למה בתורה אתה לא מאפשר מנה אחרונה בבין הסדרים?? כן... לא על חשבון הסדר!! בסדר צריך לאכול את אבות המזון... צריך ללמוד גפ"ת... צריך ללמוד בעיון וכו' וכו'... אבל בבין הסדרים... לפחות אז תשחרר קצת מנה אחרונה... תאפשר

לעצמך ללמוד את החטיף שאתה אוהב... ואם רק תאפשר לעצמך לעמוד מול ה'סטנד' של ארון הספרים ותדע שכעת בבין הסדרים מותר לך לבחור לעצמך איזה חטיף שאתה רוצה מ'המתוקים מדבש ונופת צופים...' ואז!! כשתאפשר לעצמך לאהוב... לאט לאט אתה תגלה שיש לך איזושהי משיכה ללימוד כזה או כזה... לאט לאט יתפתח לך איזה תחום ביטוי אישי באחד ממקצועות התורה... זה דבר שקורה... זה דבר שאמור להתהוות מעצמו... ואין שום סיבה בעולם שזה לא יקרה!! (ואם אתה שואל אותי... חבל להתערב לך בזה... כל התערבות חיצונית היא רק מפריעה... זה כמו שאני אתחיל להתערב לילד שלי בטעם האישי שלו בממתקים!! אני אתחיל להגיד לו שקרטיב ריאו פחות טעים מקרטיב נסטלה... מה העניין... תן לו לחיות... לפחות בטעם של קרטיב מותר לו שיהיה לו את הטעם שלו... **הבנת לאן אני חותר?** יש כאלו שגם כשהם סו"ס מגיעים ללמוד קצה"ח או מנחת חינוך או כל מיני לימודים שלומדים אותם בעיקר בתור תורתך שעשועי... גם שם הם הולכים לברר ולאסוף מידע מה ר' חיים קנייבסקי היה נוהג ללמוד בדאצ"ע... ד"י... תשחרר... תפסיק להכניס את הראש שלך לצלחת של השני... לפחות בגישמאק בלימוד תרשה לעצמך לבחור את המנה אחרונה שאתה אוהב... כן... יש לך טעם משלך בלימוד!! רק תאפשר לעצמך לזהות אותו...)

אבל בתנאי שמאפשרים... שמשחררים... בקיצור: זה אחד הנושאים הקריטיים!! בחור בן עליה יקר: מהיום אני לא רוצה לשמוע שאלות מהסוג הזה... מה צריך ללמוד בשביל להיות גדול? אני לא רוצה יותר להתפלסף איתך בנושא הזה... הדברים יותר מידי ברורים: בתוך הסדרים של הישיבה... שם אתה צריך לעשות מאמץ להסתדר... (כאן יש באמת מה להתייעץ כשזה ממש לא הולך) ואילו מחוץ לסדרים או בבין הזמנים... אין מקום לשאלה מה צריך... תזרם... תאהב... תתחבר... תאפשר לעצמך להתאהב בספרים מסוימים באוצר הספרים היהודי...

המסר הזה הוא קריטי!! והוא מיועד באופן פרטני לחג השבועות!! כידוע: מצוות היום של חג השבועות זה לכם!!! כי בחג השבועות עיקר הסיפור הוא לבטא שאני מאושר וטוב לי עם העסק הזה!!! כי זה כל הסיפור... והתנאי הבסיסי ביותר להיות מאושר בעסק התורה... זה שאני אהיה בעסק!!! שיהיה לי מינימום של נימה אישית בעסק... שיש לי לכה"פ מינימום של רגעים טבעיים ונעימים בעסק... רגעים שלי!!! רגעים שאני פה לא במירוץ... ולא בהספק... אלא במילוי סיפוקים... כן... יש מילוי סיפוקים בתורה... יש את זה וזה לא מהסיפורים... רק תאפשר... רק אל תחסום... אל תתנגד בכח לנשום את התורה עם הריאות הבריאות שלך... שישו בני מעי שישו... שמח!!! כ"ע מודו דבעינן לכם...

המפגש החודשי בחצר בית יעקב בשעות הקטנות ש-לפנות בוקר...

בר"ח סיון מתחילים!!! לא בליל שבועות...

ישנה מוסכמה כזו שגדלנו עליה שראש חודש זה הראש של החודש וביום הזה מושפע השפע של כל החודש... ובראש חודש סיון זה ממש בולט... מצינו שיש עסק שלם סביב ראש חודש סיון,

כלומר: היות ומתן תורה הוא בו' סיון, אז כבר בראש חודש סיון העסק מתחיל להתחמם!!! ובחודש סיון זה כבר ממש מבוסס!! זה כבר פסוקים מפורשים בתורה!!! בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה בא מדבר סיני ויחן שם ישראל... ומשה עלה אל האלוקים... יש דגש מיוחד שהיות ובו' סיון הולך לקרות משהו... או הסיפור מתחיל מראש חודש,

ובאמת אם תשים לב השל"ה הקדוש עושה עסק גדול מער"ח סיון... הוא מחבר תפילה מיוחדת ליום הזה... (שתאמר א"ה בבית הכנסת או בבית מדרש... אין צורך בהכרח להגיע לקברו...)

ובאמת מה העניין בזה? מאיפה נלקח המושג הזה??? אז לכאורה זה ממש ברור: הרי בט"ו בניסן מתקדש עליו חג הפסח! ואנחנו אומרים: ברוך מקדש ישראל והזמנים, יש פה ברכה מיוחדת... על מה?? על זה שלפני שבועיים בי"ד אלו שקידשו את החודש וזוהו הם קבעו את התאריך ט"ו בניסן שהוא יהיה חג הפסח... זאת אומרת: בי"ד אף פעם לא קידשו את ט"ו בניסן!! בי"ד בסה"כ קידשו את א' בניסן!! זוהו אומר ש"יד ימים לאחמ"כ מגיע ט"ו בניסן... ממילא!!! עם כל הכבוד לט"ו בניסן... אבל הוא כבר תוצאה... הסיפור האמיתי כבר קרה בא' בניסן שאז!!! אז בי"ד קידשו, אז העסק נתקדש וכעת לא נותר לנו אלא להמתין לתאריך ט"ו בניסן...

זו הסיבה שלמעשה בראש חודש כל ההשפעות כבר מגיעים... (אגב: דווקא בחג השבועות, זה קצת פחות קשור לתאריך של החודש כידוע... שהיה חג השבועות תלוי בספירת העומר... אבל בכל זאת זה קשור ואכמ"ל) עכ"פ בהחלט מר"ח סיון משהו מתחיל להתנווצץ... ואם ככה כבר בער"ח צריך להתחיל לחמם מנועים... וכבר הוזכר שאם עמלק יודע לזהות את כ"ט באייר כיום שמומלץ לשייבוש לאומי כדי לגרום ריפיון, מותר גם לנו לדעת שהימים האלו מסוגלים להתחזק בתורה... ואני מכין אותך מראש: יש יצר הרע מיוחד להתבטל בימים האלו!!! ואל תבהל... במקום להיבהל... תסמן לך את זה... תהיה ערוך לזה... כדי שכשיבא הקושי או המפריע... לפחות תדע לחייך ולהגיד לו... אה... זה אתה?? נעים להכיר... בא... בא מהר לבית המדרש... אני רוצה לדבר איתך בלימוד', זכור אל תשכח: מספיק כמה ימים ספורים לתפוס חיזוק ואתה בפנים!! עוזב מה היה... בר"ח סיון באו מדבר סיני ויחן שם...

עוד עצה קטנה: אל תתכוון יותר מידי הרבה לליל שבועות, מדובר בסה"כ בסדר של ארבע שעות, הרבה יותר בשרי ומשמעותי זה מה שתעשה ב-144 שעות שיש לך מר"ח ועד שבועות... ברוגע... בשמחה... וכוהיות...

ההיערכות בירושלים בעיצומה לקראת רבבות אלפי ישראל העולים לרגל בעוד שבוע... כמוכן שכמו בכל שנה בחג השבועות יש את השתי קבוצות המרכזיות שהם לא עולים לרגל כי הם כבר פה... הקבוצה הראשונה זה אלו שעושים גשר מפסח עד שבועות... זה בדרך כלל אלו שמתגוררים בחו"ל במלכות מדי או אלכסנדריה של מצרים ובאיים הרחוקים כתרשיש ויוון ואיטליה של אדום... אם הם כבר היטלטלו בדרכים במשך שבועות ארוכים וכבר זכו להגיע לפסח הם כבר נשארים לחג השבועות... זו הקבוצה הראשונה והקטנה... אבל יש את הקבוצה היותר גדולה של אלו שנאלצו להקריבו פסח שני... מי שמתגורר בדימונה של נחלת שמעון או מיבניאל של נחלת יששכר... וטרח והגיע לירושלים לט"ו באייר... כבר לא שווה לו לחזור הבייתה... יש לו פה בעוד שלוש שבועות חג השבועות!!! מה הוא צריך ללכת הבייתה... אל תשכח שללכת הבייתה זה גם סיכון להיטמא בטומאת מת... (אם מאוד תרצה... אתה יכול להתווכח איתי ולטעון ש-על פניו... באופן נורמלי לא אמור להיות סיכון להיטמא למת סתם ככה על הבוקר... אבל אל תשכח שאנחנו מדברים פה על אנשים שכבר נכחו ברותחים... זה אנשים שנאלצו לעשות פסח שני... ולמה? כי... כי... אל תשאל אותי למה... כי בערב פסח הם נכראה היו אופטימיים כמוך שהם יכולים להסתובב איפה שהם רוצים ויהיה טוב... ואז פתאום הם גילו את עצמם מתחת מנוף ענק ששלח זרועות לחמישים מטר ימינה ומתחתיו היה עוד מנוף ששלח זרוע חמישים מטר אחרה... ו... ואז התברר שמישהו בדיוק מת... וזהו!!! השאר היסטוריה... כאלו אנשים כבר חושבים פעמיים האם לעשות סיונים או קציר חטים בשבוע שלפני שבועות... הם כבר מעדיפים להישאר בירושלים ש-פה יש הרבה יותר מודעות מאובטח מבחינת אוהל הטומאה... אין בירושלים אפילו מרפסת אחת שיוצאת החוצה... מי מדבר על מנופים וכדו') ---

אבל אל תשכח!! חג השבועות הוא חג מתן תורה... בפסח עיקר ההתמקדות סביב הקרבן פסח... בסוכות עיקר מוקד העניין זה ניסוך המים והקפות ערבה וד' המינים סביב המזבח... ובשבועות ? ! איפה עיקר ההתמקדות?? סביב לשכת הגזית!!! כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים...

זה מתחיל כבר בליל ערב ר"ח סיון... כבר אז ניכרת תכונה... בכ"ט אייר בשעות אחה"צ, רבן גמליאל הנשיא מזדור לענות על כל השאלות כי כולם יודעים שמחר לאורך הבוקר הוא יעדר!!! מיד לאחר תמיד של בין הערביים... כשמסתתרים המושב ב"ד הקבוע ר' גמליאל יצא מהמקדש ויתארגן לקראת הישיבה החודשית בבית יעקב... ואכן מהיום בערב מתחילה נהירה המונית לכיוון חצר בית יעקב... ר"ג יושב שם ומתחקר את העדים עד... עד שתתקבל העדות המתאימה ואז יכריזו מקודש מקודש... לפעמים זה הולך מהר וכבר בשעה שש בבוקר נאחזו יודעים שהיום ר"ח... ולפעמים זה שלפעפצ'ץ... זה מתעכב ומתעכב עד!!! עד חצות... (אחרי חצות כבר לא מקבלים יותר עדים, והוחלט סופית שמעברים את החודש)

לבנתיים מתחילה נהירה... אלפי אלפי בחורים בני עליה שמפוזרים בישיבות שקרובות לירושלים מהלך יום אחד... נוהרים בהמוניהם לחצר בית יעקב להעיד עדות החודש... אגב: יש שם הרבה מאוד עקשען... לא... לא בגלל האוכל... כן... נכון שיש שם גם מגשי קוגלים ושתייה... אבל לא זה הסיפור... הסיפור העיקרי הוא שהנה... אתה רואה פה מימין... זו קבוצה של בחורים מ-לוד... מהישיבה של רבי אליעזר... ומצד שמאל נמצאים קבוצה נבחרת מאנטיפרס מהישיבה של רבי עקיבא... והם מחליפים חוויות... התלמידים של ר"א מעדכנים מה הם השמונה עשרה הלכות שרבי אליעזר הסכים לענות עליהם במסכת סוכה, ומה הם הי"ב הלכות שהוא לא הסכים לענות כי הוא לא קיבל מרבותיו... במקביל!! עוד מעט נגיע לשלחן הסמוך ושם התלמידים של ר"ע מעדכנים איזה דרשות חדשות ר"ע הפתיע לאחרונה!!!! ובאמת בדיוק בימים האחרונים רבי עקיבא עורר סערת רוחות בעולם הישיבות בשיעור כללי האחרון שהוא חידש 'יתורא' ד'טמא' שמכאן ששני עושה שלישי לתרומה מן התורה ולא רק מקל וחומר!!! כולם בהלם! לך תשאל את התלמידים של רבי יהושע פה מקדימה... תשאל אותם איך ר' יהושע המעתיק השמועה... איך הוא הגיב על הדרשה של רבי יהושע??

אומרים שהוא בכה... שר"ע זכה לחדש משהו שאפילו ריב"ז הוציא את זה רק מקל וחומר... בקיצור: לא משעמם פה לרגע בבית יעקב... יש פה סנכרון נותנים... מכל ישיבה מגיעים נציגים שמביאים אותם מידע נחוץ... מחליפים חוויות... מתנצחים בק"ו... זה מביא את הבנין אב של הרבה שלו... וזה מביא את הק"ו של הרב שלו... העסק רוחש... ו... וכמוכן לבנתיים גם התור הולך ומתקרב... אל תשכח שכאן למעלה בעליה יושב לו נשיא ישראל שתכל"ס בשבילו הגענו... הגענו לכאן בשביל לזכות ליחידות' אצלו... ולזכות להעיד אצלו עדות החודש... כן... כל אחד זוכה לרבע דקה מול רבן גמליאל אבל זה שווה!! תחשוב מה זה לזכות לעמוד בפיך ברכיים מול העיניים הטהורות של רבן גמליאל הזקן שהוא עמוד כבוד התורה... שכולו טהרה ופרישות... (למדנו השבוע משמת רבי גמליאל בטל כבוד התורה ומתה טהרה ופרישות) מי לא מוכן לצעוד רגלית לילה שלם ולו לזכות להיטפל ולהעיד עדות החודש מול האדם השלם בקדושת יצרו...

לאורך כל הלילה הולכים להגיע כאן רבבות צעירים ואפילו מבוגרים שראו את הלבנה... לבא ולהעיד עדות החודש... ומסתמן שאכן מוקדם בבוקר תצא הקריאה שאכן התקבלה העדות... ואז השמועה תתפרסם ותוך דקות ספורות החצר תתמלא בהמונים... ואז ר"ג יצא למרפסת יחד עם בי"ד ויאמרו מקודש מקודש... ובגג העזרה יעמוד שם כהן ויקבל את האות שאכן התקדש החודש... ואם!!! אם יספיקו לקדש את החודש ממש מוקדם בבוקר עוד לפני הקטרת האימורין... אז יספיקו להגיד לאותם תשעה שזכו בפיס בהעלאת האיברים לכבש... יגידו להם שנייחו אותם לא מחצי כבש ולמטה במערבו אלא עוד יותר למעלה- תחת כרכוב המזבח כדי להודיע שנתקדש החודש בזמנו... לבנתיים יתארגנו שם בלשכת הטלאים לקראת הוצאת שני פרים ואל אחד ושבעת כבשים ושעיר חטאת למוספין... וכמוכן!!! שבמקביל צוות המשוררים והמונגנים של הלויים בבת אחת מקבלים הוראה להגדיל את ההרכב המוזיקלי!!! כידוע: בראש חודש מרחיבים את ההרכב של מספר כלי הנגינה... מאריכים בתוקעים ומאריכים בתקיעה... אמנם החליל לא 'מכה'!!! יש גבול... החליל מקבל את הבסא רק בי"ב ימים שגומרים בהם את ההלל... זה בעז"ה יש יהיה בעוד פחות משבוע בחג השבועות... עכ"פ השיר של יום של ר"ח הוא הכי חשוב!! הוא דוחה אפילו שיר של שבת... ברכי נפשי את ה'... כל זה מה שצפוי שהולך להיות... אבל בסופו של דבר הכל תלוי פה... למעלה... אתה רואה?? אתה רואה את העליית גג הזו!! שם יושב רבן גמליאל והוא יחליט והוא יקבע האם ר"ח היום או לא... גם אם הוא יתבלבל... ויטעה... אפילו שוגג או מזיד ומאיזו סיבה שתהיה ר"ג יחליט שהוא 'מוסיף' יום אחד מדעתו', אז אנחנו מקבלים את זה... רבי עקיבא יוכיף את ראשו, ואין לך אלא בי"ד שבימיך!! עצם המעמד הזה של ההכנעה שלנו כאן לציות מוחלט להנהגת התורה שבארץ היא היא ההכנה המרוממת ביותר למתן תורה, את ההשפעות והקדושה הנוראה שהושפעה שם ברגעים אלו, את זה אני לא יכול להמחיש כאן במדור זה... אני יכול במקרה הטוב להמחיש את הסעודות גדולות שהיו עושים להם שיהיו רגילים לבא... בזה אני טוב... מה שבטוח: שהחצר בית יעקב הזו... היא היחידה שלא חרבה!! היא מלווה אותנו גם היום... את הנכונות להיכנע למרות מהנהגת התורה... לפחות להיות ערוך לכאן (עיין מאמר בדרך ב' בגיליון אודות מסכת גיטין) אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלוהיו.

מזל טוב לרגל ברית האירוסין עם מסכת גיטין...

ברוכה הבאה מסכת גיטין!! אם נתחיל לשפוך את מה שיש בלב על מסכת גיטין תכלה היריעה... **אז קצר ולעניין:** למסכת גיטין יש אופי משלה... אחד מהשינויים המשמעותיים בין נזיר סוטה שלמדנו עד כה ל-גיטין... שינוי וסוטה זה בגדר **'מקרא מרובה** והלכות מועטות, ואילו מסכת גיטין זה 'מקרא מועט **והלכות מרובות**, שתבין: כל הציווי של גיטין בתורה שבכתב... מתחיל ונגמר **בשש עשרה מילים בסה"כ!!!** (וגם זה שמונה מילים שחודרים על עצמם פעמיים "וכתב זה ספר כריתות ונתן בידה ושלחה מביתו", ונוך אמול...) בו בזמן שפרשת סוטה זה 21 פסוקים, ופרשת נזיר זה 21 פסוקים בדיוק... שים לב: לא מילים - פסוקים!!!! זאת אומרת: 99% ממסכת גיטין זה תקנות וגזרות **דרבנן!!!** ממילא זו מסכת עם שפראך משלה... ע"פ רוב יותר מוכר לנו ויותר קל לחיות את זה... סו"ס חביבים דברי סופרים יותר מיינה של תורה... אז קדימה...

עכשיו: אני מתנצל מראש שאני משתף אותך בתחביב אישי שלי... יש לי מין גישמאק מיוחד לספור ולמנות ולאגור ברשימות מסודרות את כל התקנות דרבנן אחד אחד... מסודרים ומסווגים לפי נושאים... בדיוק כמו... כמו תרי"ג מצוות!!! כלומר: כמו שיש מדף ספרים שלם באוצר הספרים שעוסק במנין התרי"ג המצוות שבכתב... (יש את המנין של בה"ש ויש את מנין המצוות של רמב"ם וסמ"ג וסמ"ק ור"י והשגות הרמב"ן...) ותוצא שלם סביב המיון והמנין של המצוות) אז זהו! שהחלום שלי זה לעשות את אותו דבר בתקנות דרבנן... **והאמת היא שזה לא רעיון שלי!!!** זה כבר רעיון קדום של עזרא **הסופר**... פסוק מפורש: "לעזרא הכהן **הסופר, הסופר, סופר** דברי מצוות ה'..." והירושלמי שואל: למה כתוב פעמיים שעזרא היה סופר? אמר רבי אליעזר: שכשם שהיה סופר דברי תורה כך היה סופר **דברי סופרים**!! כלומר: שאם אנחנו בתיקון ליל שבועות, מנינים וסופרים את כל התרי"ג מצוות אחד אחד... אז זהו!! שבתיקון ליל שבועות של עזרא הסופר... אחרי התרי"ג מצוות שבכתב... היה עוד רשימה של כמה מאות או אלפי גזירות שבתורה שבע"פ... **זה החלום שלי!!** החלום שלי זה להעתיק את הספר תורה הזה של עזרא הסופר... (שהוא כמובן לא כתב אותו כי זה היה בע"פ... אז זהו שמאז שהתחילו לכתוב תורה שבע"פ אני חולם להעתיק את הספר תורה שבע"פ שלו... הספר תורה שלו שבכתב היה שמור בכספת בעזרה ובה כה"ג והמלך היו קוראים, לזה אני לא מתיימר להתקרב אבל הספר תורה שלו שבע"פ... מישורו יכול להפריע לי להעתיק אותו מתוך מסקנת הגמ' ???) זה פרויקט מאוד נרחב!!! שאני מכבד אותך מע"ג במה זה להיות אחד מחברי המכון... (מצייגים הי"ד) וקדימה... מתחילים מסכת גיטין שהיא 'דרבנן' מובהקת... קדימה... בא נעשה בינינו מחייב... אני סופר את ה'דרבנן' ואתה סופר... בא נראה כמה יצא לי כמה יצא לך ואז נתחיל להתווכח... (כן... מה את חושב... אחד מההתנגדויות העיקריות הצפויות זה מה נחשב לתקנה **אחא** ומה נפרט ומתחיל לשתיים... כן... הויכוח מהסוג הזה כבר מוכר לנו מספר המצוות לרמב"ם... שבהקדמה הוא מגדיר ט"ז נגאים לפי איזה קריטריונים הוא מפרט או כולל את המצוות... שכל עבודת יוה"כ נחשב לאחת ואילו המצוות שבק"פ נפרטים ל-15 אז על אותו משקל... אותו סוג של לומים"א אמור כליות אותו גם בספירה של דברי סופרים, בא ניקח לדוגמה את עירובי בתשלין!! אם אני אאסוף את כל הדינא דגמ' שבעירובי תבשילין זה יכול להגיע ל-20 דינא דגמ'... מאידך: אולי הכל נחשב לדין אחד... זה הלואי... תכין שניא דנין, ומעריכין ומקדישין ומחרימין בשבת כל זה תקנה אחת, ואילו אין קורין ואין פולין לאור הנר קי"ל שנחשב לשתיים... אכלים ומשקין שנטמאו במשקן נחשב לאחד... ואילו פתם ושומנם ויינם זה ג' תקנות שונות... למה? בא נדבר על זה... אבל קודם נבין שיש פה על מה לדבר)

אז קדימה. יצאנו לדרך. אנחנו כעת נכנסים למסכת גיטין בדיוק בתחילת עונת האג'ואים... הילך שלי כעת מתחיל עם כל המרץ לאסוף ולספור גוגואים... ואילו אני להבדיל!!! אני מתחיל לאגור ולספור דברי סופרים!!! עד סוף התקנה הילך שלי ישכח לגמרי מכל האג'ואים... ואילו אני יצא עם 60 או 90 או אולי 140 דינא דרבנן... ואז נפגש!!! מה יש בטובת: אין לך מושג איזה גישמאק זה... אם רק יכול להגיד לך ששלמדתי מסכת ביצה בשבת 'לכתי על זה', ותוך כדי הלימוד הפדתי לספור ולמנות... אז במסכת ביצה יצא לי 104 דינא דרבנן, ואילו בשבת ועירובין, רק השבועים יצאו לי 202... והגישמאק? א"א לתאו... אתה מזומן... אל דאגה... אין כל הזכיות שמורות... אתה מזומן לקחת את הקדיש...)

אבל בא רגע. רק ננסה להיכנס טיפה לנשמת הדברים מעבר למספרים שבזה... אתה יודע מה המשמעות שעזרא היה 'סופר דברי חכמים? במילים אחרות: הוא 'סופר את הרבנים'!!! הוא חשבי את התקנות והגזרות שיצאים מלשכת הגזית... זה אומר להסכים להיכנס להנהגה של התורה... זה להסכים לקבל מרות ממשרה ובינו שהוסיף יום אחד **מדעתו** והסכים הקב"ה על ידו!!! זהו... הקב"ה הסכים... השאלה היא: האם אנחנו גם מסכימים? ? ובאיזהו מקום עיקר קבלת התורה במובן המעשי מותבטל בזה!! בלהסכים לקבל **הוראה מנהיגה**!!! (תורה היא מלשון הוראה) להיות מוכן להיכנס להוראות שיוצאות חדישים לבקרים מלשכת הגזית... תבין: יש הבדל אחד תהומי בין לספור תרי"ג מצוות דאורייתא לבין לספור תקנות דרבנן... כי אל תשכח שבתרי"ג מצוות יש בל תוסף ובל תגרע... אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה!! ואילו דרבנן? ? איך זה דרבנן? אז ככה... כעת!!! נכון לאלפיים שנה האחרונות, אצלנו גם דרבנן זה פחות או יותר כמו דאורייתא, יש לך 2700 דפי גמ' וזהו!! אין מוצ'רשאי לחדש גזירות חדשות... (למעט כמה תקנות קהילות ספורות שכל כלל ישראל קיבל אותם) אז מבחינתנו גם תקנות דרבנן זה משהו כזה קבוע ולא משתנה... אני וסבא שלי כבר נולדנו לזה... אבל קח בחשבון שאצל עזרא הסופר זה לא היה נראה ככה... שכשעזרא היה סופר דברי חכמים... המשמעות היא ששנה שעברה הוא ספר וזה יצא 933... והשנה נוספו עוד 28 תקנות חדשות מלשכת הגזית... ואתה מבין לבד שיש כאלו שמעקמים את הפרצוף... יש שמנסים להתמרד... ולאף אחד לא קל לעכל איסור ספיחין או איסור יחוד עם פנויה או שביים בהיר אחד זה משנה סדרי עולם... זה לא קל!!! תחשוב על זה!!! ואילו עזרא הסופר רץ כהולם יין ומחבק בחיבה ובאהבה כל תקנה נוספת שיצאה מבית הדין הגדול ומכנים אותם ברכושנות לתוך המלך האהוב שלנו... מאגר של 'דברי סופרים'!! זה המשמעות של ה'סופרים' שלו עזרא...

עכשיו תסתכל לי בעיניים: האם גם אנחנו מוכנים וערוכים להסתער בכזו אהבה על תקנות טריות ועכשיות שיצאו הרגע מלשכת הגזית? ? אנחנו בונים לזה? ? אנחנו ערוכים לכוז אפשרות? ? כן... כשנלמד מסכת גיטין אנחנו נפגוש עשרות תקנות דרבנן מפני תיקון העולם... שזה אומר שברגע שמישהו מגיע (ולו יצויר שעולם כמנהגו נוהג...) אנחנו צריכים להיות ערוכים לאפשרות שפתאום חז"ל מחליטים מכל מיני שיקולים להגביר אכיפה, ולשלילת רישיונות נרחבת... ואני מעדיף לא להיכנס לכל מיני מכשירים שיוחרמו ויורחקו לאלתר והמחזיק אותם במכת מרדות ואתם תסכים לאהוב את זה? ? אבל עזוב... עזוב את העתיד... בעתיד זה יהיה טוב... סו"ס 'מלאה הארץ דעה את ה' ואז אנחנו בטח נרצה את זה... אבל עכשיו!!! אני שואל אותך: עכשיו אנחנו ערוכים רגשית ונפשית לאפשרות כזו שקיימת הנהגת שלטון מלמעלה... לא של בג"ץ אלא של בית דין הגדול... ש... שהם מתקנים!! ו... ואנחנו 'נספור' אותם? ?

הנה לך קבלת עול תורה... נקודה למחשבה לערב חג השבועות!!!

אז הנה... בשביל זה יש לנו מסכת גיטין... ולאורך כל מסכת גיטין... אנחנו נפגוש חוקי יסוד והחלטות בית הדין הגדול... אנחנו נפגוש את כלל ישראל שחי ונושם את בית דין הגדול... והעסק שם תמיד

חי ותוסס... כל כמה שבועות יוצאת עוד תקנה חדשה מבית דין הגדול ולא רק שאנחנו לא יוצאים להפגנות השמאל... אלא יושבים בביהמ"ד ודשים וחוקרים ודנים בגדרי החוק החדש שיצא דן עתה מבית הדין הגדול...

את ההלך רוח הזה ננשום על הדרך מההווה של מסכת גיטין... וננסה לתרגם את זה לחיים שלנו!!! (אני מנסה לחשוב מה קורה אם מחר בית דין הגדול מופיע ומתקן: שיתור אסור לחלק עלונים בבית המדרש... וגם לא שולחים יותר עלונים במיילים... ואני!!! אני נכנס לבית המדרש ומתחיל לדון בזה בחדוותא דישמעתא... (בעצם מה הגדר של עלון...? והאם אוקי מייל יש לו דין של מייל או שזה בסה"כ תא דואר...?) האם אני שם??? אני אווזו שם??? האם אני אבאלע את הגלולה או שיהיה לי אינטרס להוכיח שאין הציבור יכולים לעמוד בה'?? עוברים על זה!!! אחרת... אחרת על מה אני מתפלל... 'ועל ציון משכן כבודך ועל מלכות בית דוד משיחך'... אחרת מה זה קבלת התורה)

סליחה על הגלישה... נחזור לגיטין... המסכת החביבה שהשיכמה לפתחנו בדיוק בערב מתן תורה... זו הזדמנות לחבק את גיטין ולבא איתה למתן תורה ולהחליט: **אני הולך על גיטין!!!**

אני מתחבב דברי סופרים!!!

ובכן: כעת ניגש לטיסה המסורתית... מידי תחילת מסכת אני נוהג לצאת בטיסה אורית בשמי המסכת לסרוק אותה מלמעלה...

אז ככה: מסכת גיטין היא ממש סימטרית!! יש בה תשעים דפים!! והיא מחולקת כמעט בצורה מדוייקת ל-30 30 30... מה זה אומר?

ה-30 דפים **הראשונים** ו-30 דפים **האחרונים** עוסקים ב'מסכת גיטין' (מי יותר מי פחות... אבל בגדול זה גיטין) ואילו ה-30 דפים **האמצעיים**!! זה דפים שלא קשורים בכלל לגיטין... מדובר ברשימה ארוכה של תקנות דרבנן כלליות מפני תיקון העולם!!!! (ברובם תקנות של ר"ג הזקן מפני תיקון העולם, בתור דוגמא: אחד מהם זה תקנת פרוחבל) אז בא נלך כעת לפי הסדר:

זה יוצא בערב **שחודש סיון** זה ה-30 דפים הראשונים של גיטין!!!

וכל **חודש תמוז** זה ה-30 דפים האמצעיים שזה הפוגה מגיטין...

ואז **חודש אב** זה ה-30 דפים האחרונים שזה שוב גיטין!!!

זו התמונת שטח הממש ממש מלמעלה... וכעת ננמיך קצת תעופה...

בא נתמקד כעת בחודש סיון... אז בכ"ו אייר בשעטו"מ אנחנו מתחילים... ועל ההתחלה יש סוגיה עסיסית ומתוקה מדבש... מדובר בסה"כ בחמש דפים הראשונים!! מומלץ ללמוד אותה טוב... תשמע לי... זו כניסה טובה למסכת!! ואז הפוגה... מדף ו: ואילך עד דף ט"ו שזה סוף פרק ראשון... זה סוגיות שונות ומגוונות ומעניינות שקשורות רק **בעקפיץ** לגיטין... הגענו לפרק ב', פרק ב' הוא פרק די ממוקד שעוסק בהלכות כתיבת גט!! (זה כמעט שפראך של הלכות כתיבת סת"ם... כמו שיש הלכות כתיבת מוזה יש כתיבת גט...) מדובר בפרק קל ושווה לכל נפש... פרק בפני עצמו!! ואז אנחנו עוברים לפרק ג', והוא שוב מסתעף... כלומר: הרוח הכללית שנושבת בפרק זה אמנם גיטין אבל זה מסתעף לכל מיני סוגיות מעניינות אחרות... **עכשיו:**

סתם ככה: אם תצמיד אותי לקיר ותתעקש להוציא ממני איזה הגדרה מה זה אומר אורה כללית של גיטין? ? האם יש סוג של אופי מסוים למסכת גיטין? אז כן... הצלחתי למצא איזושהי הגדרה (היא נכונה עכ"פ בשביל לתת רקע כללי בבית מה הולך להעסיק אותי בג' חודשים הקרובים): מסכת גיטין שייכת **לאזור חיג בית דין**... ומילא כל האמנות של גיטין זה שטרות, ועדים, וחותמות, וקיום שטרות, ושליחות, ומינוי שליחות, והפאנאט, כל קיצור: כמו שיש ציוד משרדי וניירת ומסמכים ונסח טאבו ונאמנות... שזה סוג של שפה ונוסחה שמוכרת בלימוד תואר משפטים, אז זהו!! שלהבדיל בין הקודש ובין החול... מה שהסטודנט ללימוד משפטים לומד ואינו מקבל שכן... הרי במסכת גיטין אנחנו זוכים לעמוד ולהתייגע במשפטי ה' ישרים משמחי לב... אשירינו!! זה פחות או יותר האווירה הכללית בפרק ראשון ושלישי ורביעי וחמישי של גיטין... אל תתפוס אותי על המילה... אחרי הכל זו הגדרה קצת גסה... (ממילא אל תתפלא אם מסכת גיטין מסתעפת לסוגיות של שטרות, ושחרורי עבדים, ושכיב מרע, ותיקון העולם... בקיצור: הסדר יום בבי"ד...)

וכאן הגענו לערב ר"ח תמוז ואנחנו יוצאים להפוגה מגיטין ונכנסים לרשימה מאוד מאוד נרחבת ויסודית של תקנות חז"ל בכל חלקי התורה, אז סיכמנו!!! אנחנו סופרים ומונים כל דברי חז"ל... אגב: בהשגחה פרטית, הדפים המפורסמים של אגדות החורבן בפרק הניקין, יוצא בדיוק בתחילת שלושת השבועות... (ואגב: כבר עוררו המפרשים שלא לחינם נכתבו אגדות החורבן בגיטין, לומר שגם אלה תשכחנה ואנוכי לא אשכחך... גם אם יש אנשים שמגרשים נשותיהם אבל הקב"ה אמנם מעניש ומחריב אבל לא מגרש... וכמוש חתן על כלה שיש עליך אלקין) ואז אנחנו מגיעים לחודש אב, וכעת שוב!!! שוב חוזרים לגיטין... האמת היא שאין טעם להמשיך... כי עד חודש אב אף אחד לא יזכור... אבל מה שכן חשוב...

מתי אנחנו חוגגים את חצי הקדנציה? ?

ובכן: רבצען יקרה: אם בעלך יושב ולומד מסכת גיטין בהתמדה!! נא להערץ... נא להתחשב... אם הוא חוזר קצת שארף וקרבי... נא לקחת את זה כמחמאה... בסה"כ 'אורייתא קא מרתחא ליה', ובהחלט צריך כבר לתכנן את חגיגות חצי הקדנציה... כן... לחמם מנועים... סו"ס שלושה חודשים זה זמן... בפרט כשמדובר בחודשי יולי יוני אוגוסט... אז ככה: דבר ראשון: היות וחילקתי את המסכת לג' חלקים!! יש לנו פה שלוש טרמינלים שונים... על כל צרה שלא תבא... תמיד אתה יכול להשתלב... (האמת היא שאין צורך, בגדול אין בגיטין אין משהו שאם לא היית אתמול הפסדת את הרכבת) חוץ מזה בגדול התאריך שמועדף לרעיון אלו הימים שלפני י"ז בתמוז... זה יוצא בדיוק באמצע המסכת! שם בסוגיה של עידית ובינונית וזיבורית!! תברר כבר עכשיו על 3 רמות של צימרים... עידית בינונית וזיבורית... ותבנה כבר עכשיו תכנית שמחולקת ל3 רמות, אם עמדתי בדרישה הגבוהה דיינו 80% עקביות אני זכאי לצימר עידית (תשים כבר עכשיו כסף בצד) ואם ככה ככה (נניח פחות מ-80%) אז בינונית... ואם לא... אז זיבורית... (הכל באיירה טובה כמובן...) מה שבטוח: בערב שבטוח: יוצא זיקא ושמייה טבוה שאם ישראל לא מקבלים את התורה ה"י... אנו מוכרחים להגיע עם משהו בידיים... ובשביל זה יש לנו את גיטין, וכמובן לא לשכוח את המסר הפנימי שטמון בהווה של גיטין כנ"ל... (ואתה בן עליה, אתה מסכים חכם לקחת ולתרגם את המאמר הזה למסכת שלך ולילמודים הפרטיים שלך... סומך עליך)

עלוך השבוע - בחסות: יחידת נופש ברכסים [לזוג 3+] עם חשמל כשר [מצברים] חצר עם נוף, נדנדה וערסל 0527625025

גליון קכ"ה

פרשת במדבר תשפ"ג

'משים עצמו כמדבר' - הויתור והרגשת ה'אין' תנאי לקבלת התורה...

ועל משאם כל אחד במקומו, שלא יריבו זה עם זה, ע"כ. והנה, על מה התקוטטו ורבו בני קהות, הרי הם רבו - מי יחזיק את התורה, מי יזכה במצוה הגדולה הזו, ובכל אופן הארון היה מכלה בהם, מדוע? כי לא יתרו אחד לשני, לא היה כאן 'משים עצמו כמדבר', לא היה כאן מידות טובות, ואם לא מוותרים אפילו על מה שמגיע לך בצדק, וכל אחד עומד על שלו, אין כאן לא תורה ולא מצוות. לעומת זאת, אנו בענין מלאכי מרום איך שמכבדים אחד את השני, ונותנים אחד לשני את הזכות הראשונית לקדש את שמו יתברך. ומהם אנו נלמד לוותר ולבלט את רצוננו לפני חברינו, כמו שאנו כש שמלאכי מרום מספרים קדושתו, דהיינו באופן שנטולים רשות זה מזה ונותנים רשות זה לזה, כמו שאומרים "יקרא זה אל זה" כמו דאיאת באבות דרבי נתן (י"ג) בשעה שרוצים לפתוח בשיר, זה אומר פתח אתה ראשון שאתה גדול ממני ויוצאת השירה מבין כולם כאחד, וכוונתו לא אחד לעשות נחת רוח לכוור ית' ואין הבלד אם הגיע נחת רוח לכוור עולם ממנו או מחבירו 'מיני ומיך תקלס עילאה' ולא טבע בני אדם שכל אחד רוצה להיות ראשון ולהבליט את האני' שבו, אלא כל אחד רוצה בשלמות וטובת חברו וזוהי שלמותו שלו עצמו.

הפלא יועץ כתב (אתר 1) 'אומדן הוותרנות צריך אותה בבית הרבה, והיא גזרת יהלום לענין השלום, ואכן טובה לענין האהבה, מה טובה הוותרנות לכל אשר אתו, משימה שלום בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו, ומבירחה קטטה ואיבה ועל כל פשעים תכסה אהבה, וגם מתן אדם ירחיב לו, ולא תאונה אליו רעה ונעו לא יקרב באהלו ותצילתו מצרה וצוקה, מה טוב חלקה לא ידע אנוש ערכה.

מספר בעל המעשה: מיד לאחר שהתנגדו האירוסין ברוב שמחה, פנינו להזמין מקום לחתונה, ידענו, שאנחנו רוצים תאריך מסוים בלי להתפשר על תאריך פנוי, וב' התאריך שרצינו היה פנוי. החתונה נקבעה ליום שני פרשת חוקת. לאחר כמה ימים התקשר בעל האולם וביקש להתחנן שנוותר על יום ב' שבפרשת חוקת ונמצא מועד אחר לחתונה, משום שמישהו שם מתעקש שהוא זה שהזמין את התאריך הזה.

החלטנו שנשאל את בעל האולם על תאריך קרוב, שבו האולם פנוי. התשובה הייתה שבימים א' וביום ה' באותו שבוע האולם פנוי. ולא היינו שבעי רצון. יום א' זה תחילת השבוע, יום ה' סוף השבוע, שני הימים האלו לא נוחים לנו. סימתי את השיחה עם בעלי האולם בלי להגיע לשום פתרון מעשי, שיישביע את רצון כל הצדדים. אחרי כמה דקות הוא התקשר אלי שוב, מופתע ושמה כאחד. בדיק עכשיו התפנה יום ג' בפרשת חוקת, יום אחד אחרי התאריך המיוחל. הוא שאל אותי מה אני אומר על התאריך הזה. ביקשתי ממנו שיחכה, וייתן

קידמו בנו הקטן בשמחה ושאלו, 'אבא, איזו מתנה הבאת עבורי ממרחקים?' והנה גם האב מביא לו ממתקים המצויים במקום מגוריו הבן, לא ישמח הבן בזה, שהרי זה יש לו גם כאן. וכמה ישימו הבן, אם יביא האב דברים שאינם מצויים כאן, אז ישמח הבן מאוד. והנמשל, שבשמים אין מייחסים כל כך חשיבות לאהבה ויראה המצויים שם למכביר כמו שמחשיבים אפילו מעט ממלחמת היצר.

ומובא בפרשתנו בענין שבט גד 'אליסף בן רעואל', בתחילה בשמות הנשיאים קראו ב' רעואל ובדגלים קראו ב' רעואל, מדוע שינה לו משה את השם? והתשובה, כי כשסידר משה רבנו את הדגלים, סידר את יהודה שבא מ'לאה' בראש - במזרח. ואת ראובן שבא מ'לאה' בראש - בדרום. ואפרים שבא מ'רחל' - במערב. ודן מ'בלהה' - בצפון. היה שבט גד יכול לטעון כמו שדן הוא בכור ל'בלהה' ובכורת זה נהיה הראש דגל, גם אני בכור ל'אליפה' ומדוע אני לא נתמנית לראש דגל, ומדוע לא לקחה שני דגלים, והיה עושה מריבה עם משה, אבל הוא קבל את הדין באהבה ואמר 'אם משה עושה כך, סימן שכך צריך להיות, ואני מוותר ולא מדבר כלום, לכן ה' ציוה למשה לשנות את שמו מדעואל לרעואל ועלה ונתעלה ונעשה ריע לקל, חבר של בורא עולם.

וגם זכה 'גד' משה רבנו נקבר בחלקו שנאמר 'כי שם בחלקו של גד' חלקת מחוקק ספון' (דברים י"ג, י"א). וכל זה אולי בן רעואל, כיון שהוא יתר ושם עצמו כ'מדבר' שאין לו מעצמו כלום. **וכן מצוינו** בסוף הפרשה, ה' מצוה את משה ואהרן 'אל תכריחו את שבט משפחות הקהיה מתוך הליים' (ד', י"ג). בני קהת היו מטעוני הארון, ומובא במדרש רבה (ה', א'), כיון שהיו יודעים שכל מי שטוען הארון שכרו מרובה, לכן היו מניחים את השלחן, המנורה והמזבחות ורצים לארון, ומתוך כך זה מריב ואומר, אני טוען כאן וזה אומר אני טוען כאן, זה אומר אני טוען, וזה אומר לאו, אלא אני טוען, ומתוך שהיו נוהגים קלות ראש, השכינה היתה פוגעת בהם, לכן אמר הקב"ה למשה, 'עשה להם תקנה, שלא יתכלו ולא יסדרו אותם על עבודתם

דברים נפלאים ביותר כהכנה ל'מתן תורה' מובאים בספר "האמנות ואומרה" של הרה"ג ר' משה טולידאנו שליט"א. (פר' במדבר).

בעל הטורים מבאר מדוע התורה סמכה פסוק "אלה המצוות" שבסוף פרשת בחוקתי לתחילת פרשת במדבר "במדבר סיני" ללמדנו שאם אין אדם משים עצמו כמדבר והפקר לכל אינו זוכה לתורה ומצוותיה. עליו להיות כמדבר שאין לו שום רצון וקנין עצמי והוא הפקר שהכל דשים בו, זהו הבית קבול התורה.

יסוד זה מצוינו במה שכתוב 'ויחננו במדבר ויחן שם ישראל כנגד ההר' (שמות י"ט, כ"ב). מבאר רש"י 'ויחן שם ישראל' - לשון יחיד, כאיש אחד בלב אחד, ע"כ.

אמר הקב"ה, הגיע הזמן לתת לבני תורה, שכסולם כאיש אחד בלב אחד, אף אחד לא מתנשא על השני ושומחים איש ברעהו, ונושאים בעול אחד עם השני, זה הזמן לתת את התורה. אבל בלי מידות טובות וכלי אחדות אין תורה, ואפילו שאדם למד ויודע תורה, אם אין לו את היסוד של "מדבר" של מידות טובות, שכל מה שעושים לו הוא שותק ומוריד את הראש, ומקבל מה שבא עליו בדומיה, עדיין לא התחיל לקבל תורה. אדם לא נמדד בכמה יודע תורה נגלה או נסתר, או תפקיד תורני שנמצא בו, אלא אדם נמדד מתי שנעשים לו דברים שלא נראה לו ולא מוצא חן בעיניו, מתי שדורכים לו על ה'בלת', ושם הוא שותק ובוטל, ונושם עמוק, ומעביר על מידותיו והולך הלאה כאילו לא קרה כלום, שם... שם... **שם... ממצא האדם ב'הא' הידיעה, שם הוא זוכה בתורה.**

רבי אליהו ראטה זצ"ל (מנקה הדעת שביושלים, היה משמשו של הרה"ק ר' שלומקע מזוועה זי"ע) היה אומר שלאחר מלאת ימיו ושנותיו של אדם, ישאלוהו בבית דין של מעלה, 'מה הבאת עמך מעולם התחתון'. והנה אם יענה האדם כי הביא דורון לשמים 'אהבה ויראה' שקנה קנין נפש בהיותו בעולם הזה. יענו ויאמרו לו 'הטעם לא אהבך לצד ימין ותשמע את אלפי המלאכים והרבבות השרפים המכריזים בקדושה וטהרה - 'קדוש קדוש קדוש...', שוב הטעם אהבך לצד שמאל ותשמע את חיות הקודש הצועקות 'ברוך כבוד ה' ממקומו...' בידיעת הרוממות בדחילו. ואם, כן יש לנו כאן די הוותר מ'אהבה ויראה' אשר טרחת להביא ממרחקים.

אך שאלתינו, מה הבאת עמך מהדברים שאינם מצויים כאן כשביית המידות ושביית הרצון, כי מזה נהנים כאן בעולמות העליונים, כי בני מלאכי עילון אין לא יצר הרע, ולא קנאה ולא תחרות. על כל חשיבות גדולה יש לכל משג שבירת היצר בעולם הזה. אמנם גם אהבה ויראה מביאים שמחה לכוור עולם אבל שביית היצר מביאה יותר שמחה. הדבר דומה לאב שיצא לדרך ארוכה במדינת היים, ומשחזר -

אני נשואת **עוד שבוע 'מתן תורה'!!!**
סיפר הרה"ג ר' בצלאל פרקש שליט"א, סב אשתי, הרב משולם פרידמן ז"ל, היה מנהל חנות למוצרי עופות ובשר בחיפה, כל תושבי חיפה הותיקים עדיין זוכרים אותו.
בערב שבועות היה לו עבודה רבה בחנות, אבל לביל החג, אחרי הסעודה היה יצא עם בנו ללמוד בבית הכנסת. אחרי שעתיים, העניינים כבר לא שאלו אותו, הם נעצמו מאליהם.
הוא הלך עם בנו הביתה, לנוח מעט לפני 'ותיקין'. בהגיעם הביתה, הוא לקח את המזון ושם על הרצפה, שאל אותו בנו, אבא, תשעה באב היום? למה לישון על הרצפה?
אמר לו אביו: בית הכנסת מלא בלומדי תורה, ואני יישן על המטה?
לדין יאמר: עוד שבוע 'מתן תורה', נישט שלופען!!!

דואר אבות של ה'רבה הרב דוד מטיאס

ברכה אחרונה על משקה חם כגון תה או קפה

בגליון הקודם הבאנו שנחלקו הפוסקים לגבי שיעור זמן השתייה המחיב בברכה אחרונה, דייש הסוברים שחייב ברכה אחרונה במשקה הוא רק כאשר שותה רביעית בכדי שתיית רביעית, דהיינו בתוך פרק הזמן שדרך בני אדם לשתות שיעור רביעית [ושיעור זה הוא מספר שניות], ויש הסוברים שאף לגבי משקה שיעור הזמן הוא שתיית רביעית בכדי אכילת פרס כמו לגבי אוכל, ולמעשה הבאנו שמדברי המשנ"ב (סי' ר"י ס"א) מתבאר שמנהג העולם הוא שאין מברכים ברכה אחרונה על משקה אלא אם כן שתה אותו בשיעור זמן של כדי שתיית רביעית עיי"ש.

אמנם לגבי משקה חם כגון תה או קפה חם שהדרך לשתותו לאט לאט ושווה בשתייתו יותר מכדי שיעור שתיית רביעית, יש מהפוסקים שכתבו שאף לדעה ראשונה מברך אחרי ברכה אחרונה כיון שכך הוא דרך שתייתו (עיין באר היטב סי' ר"ד ס"ק י"ב). מיהו במשנה ברורה (סי' ר"י ס"א) הביא שהחיי אדם והדרך החיים מצדדים שלא לברך ברכה אחרונה על המשקה חם והאלו בשתייתו יותר מכדי שיעור שתיית רביעית וכתב המשנה ברורה שכן הוא מנהג העולם, מיהו כתב שאנשי מעשה נוהגים שבסוף שתייתם מניחים כדי שיעור רביעית להצטנן מעט כדי שיכולו לשתות רביעית בלא הפסק ולברך ברכה אחרונה, וכתב שטוב לעשות כן כדי לצאת אליבא דכולי עלמא עיי"ש.

אך יש לציין שעל אף שכתב המשנ"ב שכן הוא מנהג העולם שאין מברכים ברכה אחרונה על תה או קפה כששוהים בשתייתו יותר מכדי שיעור שתיית רביעית, מכל מקום הנהוגים לברך על תה או קפה חם ברכה אחרונה כששותה רביעית תוך כדי אכילת פרס, יש להם על מה שייסמוכו, שכן ממצאו להרבה מדולי ישראל שברכו ברכה אחרונה על משקה חם כאשר שתאוהו בתוך כדי אכילת פרס [ומשום שיש לצרף באופן זה גם את דעת הגר"א שהכריע כדעת הסוברים שגם בשתייה השיעור הוא בכדי אכילת פרס כמו באוכל], וכן נהג החתם סופר (שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' פ"ה), וכן נהגו הגר"ח מבריסק זצ"ל והגר"ז זצ"ל, וכן נהגו בעל הקהילות יעקב זצ"ל (ארחות רבינו ח"א עמ"צ), והגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"ש זאנז"ל (שו"ת אבני ישיפה ח"א סי' מ"א), וכן נהגו האש"ז אויערבאך זצ"ל (ש"ש ח"ב פנ"ד ס"ק י"ו, ויהיה לאחרים היה מורה הגר"ש זינהגו כמו שמבאר במשנ"ב שלא לברך, עיין ספר וזאת הברכה פ"ה ס"ד] עיי"ש.

תמצית

סיכומי גמרא, הלכה ומוסר
7692282@gmail.com

'הדף היומי' מבחן 176 במדבר סוטה מ"ו - גיטין ד'

להדעת

מבחנים שבועיים
בדף היומי, משלב, ח"ח ואהבת תוד
0737-289-669

לדעת חכמה

1. מה הדין לתנא דמותני' אם נמצא ההורג לפני או אחרי שנערפה העגלה?
א' מותרת.
ב' לפני העריפה היא מותרת, ואחרי העריפה תיקבר במקומה.
ג' ירדתה לנחל איתן אוסרת אותה גם מחיים.
2. מדוע נושמת רבי עקיבא בטל כבוד התורה (רש"י)?
א' מפני שהיה גם ת"ח וגם בעל ממון והיו מכבדים אותו הדבה.
ב' מפני שהיה דורש כל קוץ וקוץ והיו כבוד התורה שאין בה דבר אחד לבטלה.
ג' מפני שר"ע דרש שצריך מ"א"ת ד' אלוסיך תירא" לרבות תלמידי חכמים.
3. מנולן שעד אחד נאמן באיסורים (רש"י)?
א' שהרי האמינה תורה כל אחד מישראל על הפרשת תרומת ושחיטה.
ב' מדכתיב בסוטה "ועד אין בה" וכל טקום שנאמר עד הכונה לשנים.
ג' מדכתיב לגבי ממון "על פי שנים עדים יקום דבר", מבואר שבאיסורים מספיק עד אחד.
4. מה הדין להלכה בגט שניתן בעידי מסירה ואין התוכנים עליו עדים?
א' כשר.
ב' פסול.
ג' יחתים עליו עדים ויחזור ויתנו לה אף שלא בפני עדים.

שאלה מדברי התוס'

- באיזה אופן עד אחד נאמן באיסורים למרות שאיתחזק איסורא?
א' בדבר שהוא בידו עכשיו.
ב' בדבר שהיה בידו אף אם עכשיו אינו בידו.
ג' לעולם אין עד אחד נאמן באיתחזק איסורא.

לערך ישראל יעקב בר יצחק אייזיק ז"ל

מבחן שבועי בדף היומי

1. זקן או סריס שנמצאו מותים, האם מביאים עגלה ערופה?
א' לא.
ב' כן.
ג' זקן כן וסריס לא.
2. מי אומר "ונכפר להם הדם"?
א' זקני ירושלים.
ב' זקני העיר.
ג' רוח הקודש.
3. מדוע בטל דין עגלה ערופה?
א' מפני שרבו הרוצחים ועגלה ערופה כבר לא נוספיקה לכפר.
ב' מפני שרבו הרוצחים בגלוי ועגלה ערופה באה רק על הספק.
ג' כדי שלא יכשלו לעבוד בטקום שערפו את העגלה.
4. מה תיקן יוחנן כהן גדול לעשות עם מעשר שני בלוקח מעמי הארץ?
א' להפריש ולפדותו על פרוטה.
ב' אין צריך להפריש.
ג' עולה ואוכלו בירושלים.
5. כיצד התקיים בבנין בית המקדש "כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו"?
א' ע"י השמיר.
ב' חכמי את האבנים לפני שהביאום לבית המקדש.
ג' מחלוקת.
6. מתי בטלה עונה ויראת חטא?
א' כשמת רבי.
ב' כשמת רבן גמליאל.
ג' כשמת רבי יוחנן.
7. גט שהובא בתוך ארץ ישראל ולא אמרו בפני נכתב ובפני נחתם, ואין עליו עוררין, מה דינו?
א' כשר.
ב' יתקיים בחותמו שמה הוא מוויף.
ג' צריך השליח המביאו להעיד שאינ מוויף.
8. מדוע מספיק עד אחד לוטר בפני נכתב ובפני נחתם?
א' מפני שעד אחד נאמן באיסורים.
ב' מפני שא"צ עדות אלא מדרבנן, ומשום עיגונא הקילו בה חכמים.
ג' מפני שאשה דייקא ומינסבא.
9. מדוע לפי רבי מואיר גט שנכתב במחובר כשר?
א' מפני שאין צריך אלא חתימה בתלוש.
ב' מפני שאין פסול מחובר בגט.
ג' מפני שהעיקר שטסירת הגט תהיה בתלוש.
10. איזה ג"מ בין רבה לרבה נדחתה למסקנה שרבה אית ליה דרכא?
א' גט שהובא ע"י שנים.
ב' ממדינה למדינה בארץ ישראל.
ג' באותה מדינה במדינת הים.

לערך רחוק בר יצחק יוסף סוב"ל

ניתן לעשות את המבחנים:

בטל': 0737-289-669

במעמדות 'נדרים פלוס' (לדעת)

במייל: 7692282@gmail.com

ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:

במייל: 7692282@gmail.com

בפקס: 0799-414-144

בנקודות הפצה להאזנה: 0737-289-669 שלוחה 4

מערכת המבחנים פתוחה מיום שישי בבוקר עד יום שני בלילה

הגרות בכל שבוע:

פרס ראשון על 500 ש"ח במזומן,

פרס שני זיכוי 400 ש"ח ב'יפה נוף',

פרס שלישי: 10 זוכים בזיכוי 120 ש"ח ב'יפה נוף'

משנה ברורה

סימנים קל"ב קל"ג קל"ד

מה יעשה מי שהציבור הגיעו לו'בא לציון' והוא עדיין לא אמר 'אשרי'?

- א' יתפלל כסדר.
- ב' יאמר קדושה דסידרא עם הציבור.
- ג' ישתוק ויכוין למה שהציבור אומרים, ואח"כ יתחיל מאשרי.

האם אפשר לומר את התרגום של קדושה דסידרא בקול רם?

- א' ביחיד כן ובציבור לא.
- ב' גם יחיד לא יאמר בקול רם.
- ג' גם בציבור יכולים לאומרה בקול רם.

מדוע אין לצאת מבית הכנסת לפני קדושה דסידרא אם לא בשעת הדחק?

- א' כיון שהעולם מתקיים על זה צריך להזהר מלזלזל בו.
- ב' מפני שנכון להדר לאומרה בציבור.
- ג' שתי התשובות נכונות.

על מה נאמר שכל צבא השמים שומעים והקב"ה עומד עם פמליא שלו ואומרים אשרי העם שככה לו וכו'?

- א' על קדושה דסידרא.
- ב' על עלינו לשבח.
- ג' על אמן יהא שמיה רבה.

מה יותר טוב לנשמת המת, להתפלל לפני העמוד או לומר קדיש?

- א' להתפלל לפני העמוד.
- ב' לומר קדיש.
- ג' שניהם שקולים.

מדוע נוהגים להרבות בתחנונים בימי שני וחמישי?

- א' מפני שהם ימי רצון.
- ב' מפני שהם ימי דין.
- ג' מפני שבני הכפרים מתקבצים בהם לעירות.

עד מתי אפשר לומר בריך שמיה?

- א' רק בשעה שארון הקודש פתוח.
- ב' עד שפותחים את הס"ת לקרותו.
- ג' עד שמחזירים את הס"ת לארון הקודש.

שמירת הלשון

ח"ב פרק כ"ו "זזהו מה" עד סוף פרק כ"ז

למה מדמה רבינו את הקונה ש"ס מכורך בעור יפה, ולבסוף מצא שכל הכתב בפנים מטושטש?

- א' למי שמקפיד רק על תורה ולא על יראה.
- ב' למי שלומד ולא שומר את פיו מדיבורים אסורים.
- ג' לאדם שעושה כל מעשיו בעצלות הדיבור והמחשבה.

מה הכתה בפסוק "סור מרע ועשה טוב", על איזה טוב מדובר?

- א' תורה ויראה.
- ב' חסד.
- ג' תורה.

שאלה לעיונא מבית: עולם התורה

כתב רבינו (שמירת הלשון ח"ב פכ"ז) וז"ל 'דוע שבלוח אחד מימין היה כתוב בו העניינים שבין אדם למקום, ובלוח השני שמתחיל מלא תרצח לא תנאף עד סוף הלוח היה כתוב בו העניינים שבין אדם לחבירו. עכ"ל. ויש לעיין במצות כבוד אב ואם (הכתובה בלוח הימני) אם זה מצוה שבין אדם לחבירו או מצוה שבין אדם למקום, ונ"מ אם צריך לבקש מחילה מאביו כשבא לעשות תשובה. ובגמרא (קדושין ל"ב.) איתא שהאב שמחל על כבודו כבודו מחול, ומשמע שזה מצוה שבין אדם לחבירו. ועיין מנחת חינוך ל"ג ג', וברכת שמואל יבמות ג' ג'. וע"ע ברמב"ם (ריש פאה) שכתב שהדברים שאדם אוכל פירותיהם בעוה"ז הם מצוות שבין אדם לחבירו, והרי כבוד אב זה אחד מהם.

ניתן לשמוע שיעורים (בעברית ובאידיש) על פרשיות השבוע, ש"ק ומועדים, סיכומי 7 דפים בשעה בגמרא וביאורי הפילה וכן שיעורי על ספירת העומר מגילת רות והכנה לחג השבועות
 בטל 03-6171132
 כמו כן ניתן לשמוע שיעורי תמצית שבועיים בטל 0733-718-246

ניתן לעשות את המבחנים
 בטל: 0737-289-669 □ בעמודות 'דברים פורים' (לחנות) □ במייל: 7692282@gmail.com
 ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:
 □ במייל: 7692282@gmail.com □ בטל: 0799-414-144 □ במקורות הנצפה השנה 89-218-021 (מחיר)
 תערוכת המבחנים פתוחה מיום שישי בבוקר עד יום שני בלילה | הגרלות בכל שבוע על 500 ש"ח בנתונים, וכן זכייה 400 ש"ח בישיב"ע, ועוד 10 זוכים בזיכוי 120 ש"ח בישיב"ע נטוי

תחוב

מבחן 17 כ"ג-כ"ט אייר

חפץ חיים
הלכות רכילות כלל ט' סעיף י"ג עד סוף הספר
אהבת חסד
ח"ג פ"ז "וכל דבר" עד סוף הספר

אהבת חסד

מה זוכה המלמד בן חבירו תורה?
א' לשבת בישיבה של מעלה.
ב' לבנים תלמידי חכמים.
ג' לאריכות ימים ושנים.

מה היה החילוק בין רבא שעסק בתורה לאביי שעסק בתורה וגמילות חסדים?
א' שאביי עשה מעשי חסד שלא היו נעשים בלעדיו, אף שלא בא מעשה לפניו.
ב' שרבא עיקר לימודו היה לעצמו, ואביי עיקר לימודו היה ללמד אחרים.
ג' שאביי עשה חסד אף בדבר שאפשר לעשותו ע"י אחרים.

האם כדי לקיים מה שאמרו חז"ל שאדם צריך לעסוק בגמילות חסדים מספיק שהוא מלמד תורה?
א' כן.
ב' אינו יוצא כל זמן שלא עסק בגמילות חסדים ממש להיטיב לו גם בגופו.
ג' לימוד תורה לרבים מספיק, אבל למעטים לא.

על איזה פעולה בחסד נאמר שהעושה זאת מזומן לחיי עולם הבא?
א' העוסק בתורה וחסד, דכתיב "פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה וכו'".
ב' העושה חסד בצורה שלא המקבל ולא אחרים יודעים מזה.
ג' המדבר עם העני ומפיסו ומפיג דאגתו בנפש חפצה.

מהי הסיבה לכך שענין החסד רפוי ומה הפתרון לזה?
א' החסד רפוי מפני שזה דבר קשה, ויתעורר לחשוב שהשכר הוא לפי הטיחה.
ב' החסד רפוי בגלל שהיצר אינו מניח לאדם להתבונן בחשיבות מידה זו, וצריך להתבונן בפסוקים ומאמרי חז"ל בענין זה.
ג' החסד רפוי בגלל שטבע האדם להרניש את טובת עצמו, וצריך לעקור את מידת האנוכיות ע"י עשיית מעשי חסד.

האם חיוב הצדקה תלוי במקבל כמה הוא צריך או בנותן כמה יש לו לתת?
א' במקבל.
ב' בנותן.
ג' בשניהם.

מדוע כלה ממונו של נקדימון בן גוריון?
א' מפני שלא עסק בצדקה וחסד כלל.
ב' מפני שלא עסק בצדקה וחסד לפי עושרו.
ג' מפני שלא עשה את הצדקה והחסד לשם שמים.

חפץ חיים

מי שחושדים בו בדבר מסוים (חו רכילות לומר מי עשה זאת), מה מותר לו לומר כדי שלא יחשדו בו?
א' מותר לומר מי עשה זאת.
ב' מותר רק לומר אני לא עשיתי זאת.
ג' ישתוק.

מי שכבר עשה שותפות עם רמאי, האם מותר לומר לו ששותפו רמאי?
א' אסור בכל אופן כיון שכבר נשתתפו.
ב' מותר בכל אופן, כיון שאם לא יספר לו הוא עלול להזקק.
ג' מותר רק לפי כללי התר רכילות לתועלת, וכן צריך שידע שהשומע לא יאמין לו אלא רק יחשוש לדברים.

האם מותר להמליץ על שידוך באופן שהמציע בעצמו לא היה רוצה לעשות כזה שידוך?
א' מותר אבל אינו ראוי.
ב' מותר להמליץ באופן כללי ולומר את המעלות הנכונות, אבל אסור לומר שהוא 'כליל המעלות'.
ג' זה איסור גמור מדאורייתא, ויש שנכשלים בזה כדי להרויח ממון.

האם מותר לספר בשידוכים על גנות מעשי אבותיו של החתן?
א' אסור.
ב' מותר.
ג' מותר רק באביו ממש, אבל לא בדורות קודמים.

מי שתברר על חתן וסיכמו פלוני יבדוק את דרגתו בתורה, האם מותר לאותו פלוני לומר את האמת?
א' אסור.
ב' מותר, כיון ששתי הצדדים נטרצו בדבר.
ג' מותר לומר שאינו תלמיד חכם גדול, אבל אסור לומר שיש בו חסרון בחכמת התורה.

אלו חסרונות מותר לספר בשידוכים?
א' חסרונות עצומים כמו מחלה פנימית.
ב' כל חסרון שיכול להשפיע על השידוך.
ג' רק חסרונות רוחניים.

דבר שמותר לספרו בשידוכים, האם מותר לספר דחוקא אם יודעו מעצמו?
א' אסור.
ב' מותר.
ג' מותר רק אם יודע שהחתן יכיר בעצמו את הדברים.

שאלה לעיונא מבית: עולם התורה

כתב רבינו (עשין ב) שהמספר והמקבל לשון הרע או רכילות עובר על "ואהבת לרעך כמוך", שנצטוונו בזה לחוס על חברו וכו' וכבודו כמו שהוא חס על ממונו עצמו וכבודו, והמספר על חברו או המקבל נראה בעליל שאינו אוהבו כלל, והראיה הגדולה לזה וכו'. עכ"ד. ובספר מענה לשון להגרה זקס זצ"ל הקשה בזה שמה צריך ראה שהמדבר על חברו אינו אוהבו, והוכיח מזה שדעת רבינו שחיוב ואהבת לרעך כמוך אינו אהבת הלב, אלא רק לעשות לחבירו מה שהיה רוצה שיעשו לעצמו, והביא שם שכן דעת הרמב"ם (והרמב"ן חוקק בזה), והנה באמת גם בספר אהבת חסד לא מזכיר רבינו שיש מצוה בעצם אהבת השני, ואת המושג 'אהבת חסד' הוא מביא כאהבה ל'מידה' של חסד, וכן משמע שם בפתיחה שכתב 'ואהבת לרעך כמוך היינו כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים עשה אותם לאחר'. וצ"ע בכל זה.

מבחן כללי

חפץ חיים
על כל ספר חפץ חיים
אהבת חסד
על כל ספר אהבת חסד

אהבת חסד

איזה מצוה מקיים הגומל חסד?
א' והלכת בדרכיו.
ב' ואהבת לרעך כמוך.
ג' שתי התשובות נכונות.

מה השיעור של מצות "אם כסף תלוה"?
א' החיוב הוא עשירות מנסיון, וכל המוסף מוסיפין לו.
ב' החיוב הוא שלישיית השקל בשנה, וכל המוסף מוסיפין לו.
ג' כל אחד לפי השגת ידו, ובכל פעם שנדמן לו אפילו כמה פעמים ביום.

האם הימנעות מעשית צדקה וחסד כפי עושרו היא סיבה להפסיד ממנו?
א' לא.
ב' יפסיד אותו ממון שהיה צריך לתת.
ג' ממנו יהיה כלה והולך בגלל זה.

האם נתינת מעשר או חומש היא רק מהרווח או גם מהקרן?
א' בפעם הראשונה יתן מהקרן, ומכאן ולהבא רק מהרווח.
ב' רק מהרווח.
ג' מעשר גם מהקרן וחומש רק מהרווח.

איזה דבר אסור לכולי עלמא לעשות ממצות מעשר?
א' לקנות ספרים ולהשאילם לאחרים כשאין לו ממון אחר לזה.
ב' לפרנס בניו הגדולים.
ג' לשלם שכר לימוד לבניו.

לגבי מה מחשיבים לאדם את כל התוצאות העקיפות שנגרמו ממעשיו?
א' רק לגבי עונשי שמים כשגרם דבר רע לחבירו.
ב' רק לגבי השכר כשעשה טובה ונגרם מזה דברים טובים גם לאחרים.
ג' גם לגבי עונשי שמים וגם לגבי השכר, ומידה טובה מרובה.

מהו הסימן יה"י פצ"ע עצ"ל לסיבות אלו המתרפים מעשית חסד?
א' יראה, העלם ידיעה, פטור, צר עין, עצל.
ב' ידיעת החיוב, יראה ופחד, צר עין, עצלות, לימוד.
ג' יראה, השם יעזור, פטור, צר עין, עצלות.

איזה דבר טוב כתב הח"ח שיקרה אם כולם ידרזו בענין הגמחי"ם?
א' לא יהיה אדם שיצטרך הלואה ולא יהיה לו מהיכן ללות.
ב' יתבטלו כל התלאות והצרות מהעולם.
ג' לא יהיו עניים בעולם, כיון שכל אחד יהיה לו די מחסור בשכר גמילות חסדים.

חפץ חיים

מי אין לו חלק לעולם הבא?
א' המתכבד בקלון חבירו, והמלכין פני חבירו ברבים.
ב' המלכין פני חבירו ברבים, ומי שהורגל בעוון ביטול תורה.
ג' המלכין פני חבירו ברבים ומי שהורגל בעוון לשון הרע.

איזה לאו לא מנה החפץ חיים ששייך לעבור עליו בלשון הרע ורכילות?
א' לא תונו איש את עמיתו.
ב' לא תחניפו את הארץ.
ג' השמר לך פן תשכח את ד' אלוך.

באיזה אופן המדבר לשון הרע עונשו הרבה יותר גדול מסתם לשון הרע?
א' מי שהורגל בעוון זה בתמידות.
ב' בלשון הרע על שקר.
ג' שתי התשובות נכונות.

האם יש אופן שמותר להאמין ממש ללשון הרע, ולא רק לחשוש לדברים?
א' בכל אופן אסור להאמין ממש.
ב' רק באפיקורס מותר להאמין ממש.
ג' יש עוד אופנים שמותר להאמין ממש.

האם מי שמע לשון הרע והאמין ונא לשוב בתשובה צריך לפייס את המדובר?
א' כן.
ב' לא.
ג' בדבר שהוא גנות לנדון חייב לפייסו, ובשאר דברים אין צריך.

לגבי אלו דברים מצינו היתר מיוחד לספר מעשה שאפשר לפרשו או לטובה או לרעה?
א' לספר בפני שלשה, או דבר שהיה אומרו בפני מי שמספר עליו.
ב' לספר לתועלת או בדבר שאינו גנות ממש אלא שלילת המעלות.
ג' שתי התשובות נכונות.

על אלו דברים ברכילות כתב הח"ח שהם חמורים יותר מסתם רכילות?
א' רכילות על תלמיד חכם, או על ישראל בפני נכרים, או כשיש בזה שקר.
ב' רכילות על קטן, רכילות לקרובי המדובר.
ג' שתי התשובות נכונות.

האם יש קשר בין דיני לזון לכף זכות לדיני רכילות?
א' לא.
ב' כן, שבכל מקום שצריך לזון לכף זכות ולא דן עובר גם על איסור קבלת רכילות.
ג' כן, שאסור לשמוע סיפור שאפשר לדונו לכף זכות למרות שיש בזה תועלת.

מחשבה קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

סוטה דף לה

דף לט

ברכת כהנים בחו"ל

כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בג' עשה. ומבואר שיש חיוב לישא כפיים גם בגבולין.

והנה מובא ברמ"א (סי' קכח, מד) שנהגו בארצות אשכנז שאין נושאין כפיים אלא ביו"ט.

ובשו"ת משיב דבר לנצי"ב (ה"ב סי' קד) כתב: "וזכרוננו ששמעתי כמדומה חותני הגאון מהרי"ץ הגאב"ד דוואלין זצ"ל שפעם אחת הסכים רבינו הגר"א ז"ל להנהיג נשיאות כפיים בכל יום בבית מדרשו. ועכבוהו מן השמים ונלקח לבית האסורים בעת המחלוקת הנוראה בוילנא ל"ע. ואח"כ חו"ז הגאון אביר הרועים מוהר"ח ז"ל (הגר"ח מוואלין) הסכים ביום א' שביום המחרת יצוה לישא כפים. ובאותו לילה נשרף חצי העיר ובהכ"נ שבעיר, וראו והתבוננו שיש בזה איזה דבר סוד בסתרי השפעת הברכה היורד ע"י ברכת כהנים בחו"ל, ואין אתנו יודע עד מה".

ועל דרך זו כתב בערוה"ש (סי' קכח, סד) "והנה ודאי אין שום טעם נכון למנהיגו לבטל מ"ע דברכת כהנים כל השנה כולה, וכתבו דמנהג גרוע הוא, אבל מה נעשה וכאילו בת קול יצא שלא להניח לנו לישא כפים בכל השנה כולה, ומקובלנו שב' גדולי הדור בדורות שלפנינו כל אחד במקומו רצה להנהיג נש"כ בכל יום, וכשהגבילו יום המוגבל לזה נתבלבל הענין ולא עלה להם ואמרו שרואים כי מן השמים נגזר כן".

ונאמרו כמה הסברים במנהג זה.

אמנם ברמ"א כתוב דברים ברורים בענין, וכך כתב: "י"א שמי שהוא פנוי אינו נושא כפיו, דהשרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה, והמברך יש לו להיות בשמחה", והגר"א שם מביא מהזוהר על ענין השמחה בנש"כ. ובהמשך מביא הרמ"א את המנהג שלא נושאים כפיים אלא ביו"ט, ומבאר שאז שרויים בשמחת יו"ט וטוב לב הוא יברך, משא"כ בשאר ימים אפילו בשבתות. ותמוה דמה החילוק בין חו"ל לאר"י בדבר זה? אלא, נמצא מתוך דבריו שכשם שאדם שאינו נשוי אינו בשמחה, מפני שאינו בשלמות ללא אשה, וזה גורם חסרון בנש"כ שלו, כך מי שאינו דר בא"י אינו בשמחה.

וביאור הדבר הוא דרך באר"י יש שלמות של אדם מישראל, דאל"כ עומד שלא במקומו. וכן מצינו בספר הזוהר (במדבר דף ק"ח) ששמחה לא שייכת אלא כשישראל שרויים בארצם, ואע"פ שהביאור הפשוט הוא שמדובר בזמן הגאולה, אבל יש כאן הדגשה של שמחה באר"י דוקא. והטעם הוא כנ"ל שכשאדם אינו נמצא בשלמות, אינו בשמחה. ומובן שבחו"ל לא מברכים אלא ביו"ט.

ודבר זה מתחבר עם המשך דברי הגמ' שאין נותנים כוס של ברכה אלא לטוב עין. מעתה, מובן שרק מי ששרוי בשמחה, יש לו טובת עיין ורוחב לב, והוא יכול לברך.

ברכת כהנים באהבה

נוסח ברכת כהנים הוא: "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וציונו לברך את עמו ישראל באהבה".

המפרשים דנו מה המקור שברכת כהנים צריכה להיות באהבה? הבאר שבע מביא מקור מהמדרש. המג"א (קכח, יח) מביא בשם הזוהר (ח"ג קמז, ב) "כל כהן דלא רחים לעמא, או עמא לא רחמין ליה, לא ישא כפיו". ועדיין יש לשאול היכן רמוז הדבר בפסוקי התורה.

בפירוש התפילות לר"י בן יקר (רביה דהרמב"ן) ביאר כך: ראינו לעיל שמהפסוק "אמור להם" דרשינן שאופן הברכה הוא כאדם האומר לחבירו, פנים כנגד פנים. ובגמ' ב"ב (צט, א) איתא שכאשר ישראל עושין רצונו של מקום, הכרובים פונים 'פנים כנגד פנים'. הרי שפנים כנגד פנים מורה על חיבה ואהבה. ומאחר וברכת כהנים דינה להאמר ב'פנים כנגד פנים' עולה מכך שהברכה היא ביטוי של חיבה ואהבה.

בפירוש רמ"ד וואלי (תלמיד חבר של הרמח"ל) פרשת נשא כתב רמז מחודש לכך שיש לברך באהבה, כי המילה "אמור" בשפות לטיניות הוא לשון אהבה. ונראה כוונתו, שהנה לא מצינו בכל התורה כולה שהמילה אמור נאמרה עם קמץ, שבד"כ היא נכתבת עם סגול, ומהו השינוי כאן? אלא שהמילה אהבה בלטינית (וכן הוא בשפות ששרשם לטינית כגון, ספרדית, צרפתית איטלקית וכו') המילה אמור עם קמץ תחת האלף, פירושה "אהבה", וזהו כוונת הרמ"ד וואלי שיש כאן רמז למילה זו.

ומוסיף: "ואל תתמה על רמז הנכרי, שהרי מצינו דכוותיה בדברי רז"ל בכמה מקומות. והטעם הוא, כי לשוננו הקדושה היא האם של כל הלשונות, ומשמעות כולן נכלל בה. ואין מילה בשאר הלשונות שלא נרמזה באיזה מן הצירופים של לשה"ק שהם כ"כ מרובים עד שאין הפה יכול לדבר ואין האזן יכולה לשמוע, כמו שאמרו בספר יצירה".

נמצא לפי"ז דעפ"י דברי הר"י בן יקר ובין והרמ"ד וואלי, המילה "אמור" היא המקור שיש לברך באהבה.

דף מ-א

לימוד אגדתא

מסופר בגמ' שרבי חייא בר אבא ורבי אבהו הגיעו למקום אחד, כל הציבור הלך לדרשת רבי אבהו שהיתה באגדתא, ועזבו את דרשת רבי חייא שהיתה בשמעתא. ואמר לו רבי אבהו משל: שני אנשים באים לעיר כדי למכור סחורה, האחד מוכר מיני סדקית והאחר מוכר אבנים טובות ומרגליות, כולם הולכים לסדקית, שאין צריך לכך ממון רב. וכך דברי אגדתא הם כמיני סדקית ודברי שמעתא הם כאבנים טובות ומרגליות.

ורש"י מוסיף על כך: ולהפיס דעתו הוא אומר.

וההוד כי כל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה", שהם שבע מתוך העשר ספירות. השבוע החמישי הוא כנגד "הוד". ומבאר הגר"א ש"נצח" ו"הוד" הן שני אופנים כיצד הקב"ה שולט על הנבראים. "נצח" הוא מלשון נצחון, שמכריע את הרע ומכניעו. "הוד" שהרע מעצמו בא ומודה לו, בוד לשון הודאה..

כפי שנדפס בסידורים, כל אחת מהספירות הללו מתחלקות למידות הללו עצמן. חסד שבחסד, גבורה שבחסד וכו'. והנה ל"ג בעומר הוא "הוד שבהוד", והיינו שזו הודאה על ההודאה. נמצא שיום זה מיוחד בכך שהוא הודאה על עצם ההודאה! (וכ"כ בערוגת הבושם שם).

והנה ל"ג בעומר הוא יום הסתלקות רשב"י, וביום זה גילה את החלק מהזהר הנקרא "אידרא זוטא". והיא פותחת במילים "לא המתים יהללו ק-ה ולא כל יורדי דומה", כלומר כדי להלל לה' חייב אדם להיות חי.

רשב"י גילה את סודות התורה הכמוסים ביותר. ואותם סודות הם חיבור ל"עץ החיים", שנעלה מהמוות. במקום זה הוא חי ומופקע מהמוות, ודבוק בהקב"ה בהלל והודאה. וכן הוא סוף האידרא זוטא הוא שרשב"י נפטר במילה "חיים עד העולם", כי אצלו המיתה עצמה היתה גילוי של חיים.

מה שרשב"י נתן לנו הוא את הדרך להתחבר לעץ החיים, למקום שמעבר למיתה, ולהיות במצב תמידי של הודאה. המועד של ל"ג בעומר, הוא להודות על ההודאה. להודות על כך שאנו שייכים לעץ החיים.

דף מא-א

מלך ישראל

במעשה דאגריפס שאמרו לו אחינו אתה, ונתחייב כליה שהחניפו לו. ורש"י מבאר שאע"פ שאמו מישראל ומותר לו להיות מלך, אעפ"כ אין הדבר ראוי. והקשו התוס' דאף שאינו ראוי, וכי על זה יתחייבו כליה. וחולקים על רש"י ונוקטים שאינו יכול להיות מלך.

החתם סופר כתב כאן דבר נפלא. כשנבחר אדם מסוים להיות מלך, אין זה תפקיד גרידא, אלא שהוא המייצג את הקב"ה בעולם. מלך ישראל מייצג את מלך מלכי המלכים. ועל כן לא ניתן לקנא במלך, שכן הוא נבחר על ידי ה', ומוכרח להיות כן.

ומסביר שזה הפירוש במה שבא יהושע למשה וסיפר על אלדד ומידד שהתנבאו על כך שמושה ימות וכו', וקינא יהושע לרבו ואמר "אדוני משה כלאם", אך משה לא הקפיד, והיינו משום שאם ה' יבחר בפלוני להיות מנהיג, הרי ראוי לכך. ואם לא נבחר ע"י ה', לא יוכל להיות כזה.

ומוסיף שבזמן שמואל ביקשו כלל ישראל מלך - "ככל העמים", הרי שרצו מלך כמו אצל הגויים, ולא בתור מי שמייצג את הקב"ה.

ומבאר את הפסוק "שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלקיך", וזה שאמרו "מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול", שהרי הוא מייצג את מלכות שמים, ואיך ימחל.

וזה הביאור כאן: אגריפס הגיע מבית הורדוס, והוא לקח את המלכות ע"י קשרים והשתדלות מול הרומאים, ולא מצד שנבחר ע"י ה', כמו שכתוב בספר יוסיפון. והחסרון באגריפס לא היה מצד הענין הפרטי שאינו מישראל, אלא מצד שעיקר מלכותו לא הגיעה מצד הקב"ה, ועל

וביאר בעץ יוסף מדוע רש"י הוצרך לכתוב כן. שהיתה משמעות בגמ' שדברי אגדתא פחותים בערכם מדברי שמעתא, והרי באמת איתא "רצונך להכיר את מי שאמר והיה העולם, למוד הגדה". אלא שקל יותר לשמוע אגדתא משום שיש רבד בלימוד אגדה שהוא שוה לכל נפש. ואין הדברים סותרים למה שאמר רבי אבהו שיותר קל לשמוע אגדתא, ומה שקצת נשמע הערכה פחותה לאגדתא, ע"ז כתב רש"י שאינו כן, שלא אמר כן אלא להפיס דעתו.

והבן יהודיע מוסיף, אנו יודעים שבאגדתא יש את כל הפרד"ס, וא"כ בודאי שכל חמודות התורה נמצאים שם. ועל כן מכנים אותם "מיני סדקית" (מעשי מחט המחברים חלקי הבגד), שמחברים על ידה את כל חלקי התורה והעולמות.

ובאמת שאיתא בשם הגר"א (יהל אור דף כח ע"ד) שבאגדות הש"ס טמונים כל סודות התורה. ואיתא בזהר שסודות התורה הם עיקר התורה, והפשט הוא לבוש. א"כ בודאי לא ניתן לומר שלאגדתא יש חשיבות פחותה משמעתא, שהרי שם הם סודות התורה. אלא הכוונה כאן שכיון שיש רבדים באגדתא, ויש את רובד הסיפורים המושך את הלב, הרי בני אדם נמשכים לכך.

דף מ-ב

מודים לך על שאנו מודים לך

[דף זה נלמד בערב ל"ג בעומר]

ב'מודים' שאומרים הציבור יש לשון "מודים אנחנו לך על שאנו מודים לך", וביאר רש"י "על שנתת בלבנו להיות דבוקים בך ומודים לך", עצם זה שאנו יכולים להודות לה', על זה עצמו צריך להודות.

ועל דרך זה ביאר החת"ס שמה שאנו כופלים בפסוד"ז "כל הנשמה תהלל ק-ה הללוך-ה", שהפעם השניה היא להלל לה' על עצם הדבר שאנו מהללים.

וכן בקדושת לוי (תחילת שיר השירים) מביא את האלשיך על מה שנאמר "מלך מהולל בתשבחות", שהפירוש הוא שאנו מהללים את ה' על שזכינו לשבחו ולהללו. וע"פ דבריו מבאר הקדושת לוי את הלשון "שיר השירים", שהעובדה שאנו משוררים לה', על זה עצמו יש לשיר.

וכע"ז איתא בויקרא רבה (כו, יב) "וכי תזבחו זבח תודה לה' - לעתיד לבא כל הקרבנות בטלים וקרבת תודה אינה בטלה לעולם, כל ההודאות בטלין והודית תודה אינה בטלה לעולם". וצ"ב מה ההבדל בין 'הודאות' לבין 'הודית תודה'?

בערוגת הבושם (פרשת אמור) מבאר "דלעתיד לבא דיהיה עולם התיקון ולא יצטרכו קרבן תודה על ענין נסים שצריכין להודות, אבל מ"מ יהיו מביאין תודה על מה שבכל שעתא ושעתא יתגדל השגתם".

ועל דרך זה ראיתי מבארים, שהתודה היא על כך שזכינו להודות. וכפי שאיתא ברמב"ן (סו"פ בא) שעיקר בריאת האדם הוא כדי שיהיה אדם שיודה לבוראו. זה הקרבן תודה שיהיה שייך גם לעתיד לבא.

והנה כפי שמופיע בסידורים, ימי הספירה מתחלקים לפי מידותיו של הקב"ה שמפורטים בפסוק "לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח

זה נתבעו החכמים שהחניפו לו על כך. שזו עקירה של צורת המלכות האמיתית שכל ענינה הוא להיות כלי לגילוי מלכות ה' בעולם.

דף מא-ב

כל אדם שיש בו חנופה

"כל מי שיש בו חנופה אפילו עוברין שבמעיי אמן מקללין אותו, שנא' אומר לרשע צדיק אתה יקבוהו עמים יזעמוהו לאומים, ואין לאומים אלא עוברין שנא' ולאום מלאום יאמץ".

ויש להבין יותר בעומק מה ענין קללת העוברים לחנופה.

המהרש"א מבאר את ראיית הגמ' שלאום הוא עובר. והרי בודאי שלפי הפשט 'לאום' הוא אומה. ומבאר שהטעם שאומה נקראת 'לאום', הוא מלשון 'אם', שאוה"ע מתייחסות לאימן, ולא לאביהן, שזרמת סוסים זרמתם. אבל אצל עם ישראל מתייחסים לאב, למשפחותם לבית אבותם. אמנם, גם אצל ישראל, היחס לאב מתחיל רק אחרי הלידה, וקודם הלידה היחס הוא רק לאם. נמצא שעוברים במאי אמם בין בישראל בין באומות מתייחסים לאם, ושפיר מובן הכינוי לעוברים "לאום". ואע"פ שרש"י במגילה אומר שהאב נקרא אב משעת ההריון, מ"מ נראה שזהו לדבי שם אב, ולא לגבי היחוס.

[ולאוסף על המהרש"א: קודם לכן נאמר בפסוק 'יקבוהו עמים', הרי שגם 'לאומים' צריך להתפרש על דרך זו, והן הן הדברים].

ומצטרפים הדברים למה שכתב המהר"ל (נתיב התוכחה פ"א) לבאר מה הגנות הגדולה בחנופה. ומבאר שהמחניף מחדש מציאות שאינה קיימת. אפילו דיבור שקר אינו העדר גמור, שכן יכול להיות מצב שדבר השקר יהיה נכון. ואילו חנופה הוא עיוות מוחלט. האומר לרשע שהוא צדיק, יוצר מציאות שכל כולה העדר. וזה הפירוש שהעוברים מקללים אותו, שהעובר הוא מציאות שאינה גמורה, ומכל מקום הוא יותר מציאות מהמחניף. הקללה נובעת מכך שהעובר עומד מול החנף כמי שיש לו יותר מציאות, וזה יוצר קללה וחסרון לחנף. ובזה מבאר המהר"ל גם מה שנאמר כאן שהחנף "נופל בגיהנם", שכן גיהנם הוא חוסר מציאות, המייסר את החוטא במה שחי באופן של שקר וכזב, והחנף שיצר מציאות של העדר ועיוות, שייך לגיהנם.

דף מב-א

ד' כיתות

ד' כיתות אין מקבלין פני שכינה: כת ליצים, כת חנפים, כת שקרים, כת מספרי לשון הרע.

המהר"ל (דרשת שבת תשובה) מבאר, ונוסף נופך על פי דבריו במקומות אחרים: גילוי הקב"ה בעולם מגיע בשם הוי"ה. כל אחת מאותיות שם זה, מבטאת גילוי מסוים. אות יו"ד היא נקודה, האות הקטנה ביותר. זו אחדות ה'. והיא כנגד עולם הבא. האות ה"א היא עצם המציאות של הבריאה. והיא כנגד עולם הזה כמו שאמרו חז"ל על הפסוק כי בקה-ה' צור עולמים. לאחר מכן יש אות וא"ו והיא כנגד השפעת ה' לתחתונים. ולסיום יש את האות ה"א האחרונה. וענינה היא נתינת קיום לנבראים. וכידוע בספרים, שהה"א כפולה: הה"א העליונה היא ה'רעיון' של

המציאות, והה"א התחתונה היא כשהמציאות יוצאת לפועל. מבאר המהר"ל שד' כיתות הם כנגד ד' אותיות השם.

אות יו"ד היא האחדות, וכנגדה עומד החנף, שאין פיו ולבו שווים. הוא יוצר מציאות שאינה קיימת. אין כאן אחדות בין תפיסת המציאות שלו ובין מה שמבטא בפיו.

אות ה"א היא מציאות העולם, כנגד מציאות זו ניצב ה'לץ' שמתעסק בדברי שטות, ומבטל את המציאות.

אות וא"ו מורה על ההשפעה שזורמת ביושר מלמעלה למטה כמהלך אחד מסודר. וכנגדה עומד השקרן שאין לו רגליים והוא מבטל כל 'מהלך'.

אות ה"א אחרונה נותנת מציאות לנבראים, וכנגדה באה הכת של מספרי לשה"ר שכל ענינם להחריב ולהרוס את העולם.

והנה הקשה המהרש"א מדוע לא נזכרו כאן בעלי הגאווה. ומיישב שכאן עוסקים בחטאי הדיבור.

אולם הגר"א בפירושו לאסתר (על דרך הרמז א, א) כתב, "כי ד' רגלי כסא מרכבת הטומאה הוא ד' כתות שאינם מקבלים פני שכינה, והוא חשמ"ל דטומאה כידוע, והכסא עצמו הוא הגאווה". הרי שכל הד' כיתות מביאים לידי גאווה, והיא התוצאה של כולם.

ולאמור בדברי המהר"ל מובן היטב: הרי הגילוי של שם ה' בעולם הוא דרך ד' האותיות, ומצירוף כולן עולה מושג אחד של "גילוי ה'". כנגד זה בצד הרע יש את אותן ד' מידות רעות שמפריעים לגילוי הבוקע מד' אותיות השם, והתוצאה הכללית שלהן היא 'גאווה' שהיא סתירה בשורש לגילוי השם'.

דף מב-ב

ק"ש במלחמה

הכהן היה אומר לאנשי הצבא "שמע ישראל" - אמר ר' יוחנן משום רשב"י, אמר להם הקב"ה לישראל אפילו לא קיימתם אלא ק"ש שחריית וערבית אי אתם נמסרים בידם.

שמע ישראל הוא ייחוד ה'. וראיתי מי שציין לדברי הגור אריה (בראשית מו, כח) שכשיעקב פגש את יוסף לראשונה אחרי כ"ב שנים, היה קורא ק"ש. ומקשים דאם הגיע זמן ק"ש, מדוע יוסף לא קרא ק"ש. ומבאר הגו"א, שהק"ש של יעקב באה מכח השמחה הגדולה שחש בפגישתו עם בנו אהובו, ולקח את השמחה הגדולה וצירף וקשר אותה להקב"ה. כשקוראים ק"ש במלחמה נוצר הייחוד הגמור בין הקב"ה וכלל ישראל, ומכך מגיע הנצחון.

השם משמואל (שבת חוה"מ סוכות תרפ"א) מוסיף, שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד הוא קבלת עול מלכות שמים. והחילוק בין ישראל לאוה"ע, שהגויים עובדים את ה' רק מיראה, ואילו כלל ישראל מקבלים עליהם עול מלכות שמים באהבה ובמשחה.

ומצורפים הדברים למש"כ הגר"א (ביאור למסכת ברכות ריש פ"ה) שבמילה "שמע" יש עי"ן גדולה, ובמילה "אחד" יש דל"ת גדולה, ואם מסירים את האותיות הגדולות (לשון 'עד'), נשארות האותיות 'אשמח', לרמז שכשאומרים שמע ישראל נמצאים בשמחה עצומה.

דף מד-א

דרוש וקבל שכר

"הכן בחוץ מלאכתך ועתדה בשדה לך אחר ובנית ביתך", והבינה הגמ' שהתכלית היא 'ובנית ביתך', ויש כמה פירושים בסוגיין בפרטי הענין. ובסוף הדיון הובא פירושו של ר"א בנו של ריה"ג: הכן בחוץ מלאכתך - זו מקרא ומשנה וגמרא. ועתדה בשדה לך - אלו מעש"ט. אחר ובנית ביתך - דרוש וקבל שכר.

המהר"ל מבאר שמקרא היא המצוה בלי פרטים. משנה היא פרטי המצוה. גמרא היא הבנת הטעמים. וזהו שאמרו לעיל שמי שלא שימש ת"ח דהיינו שלא למד גמרא - ה"ז בור, לפי שאינו מבין את טעמי הדינים. לאחר מכן מגיעים לידי מעש"ט, וכמו שציין המהרש"א שהתלמוד מביא לידי מעשה.

אך סוף דבר הוא "דרוש וקבל שכר", והמהרש"א מבאר שלאחר שאדם לומד תורה ועושה מעשים טובים, הוא בא ל'חכמה עיונית'.

ורבי צדוק הכהן (דובר צדק נר המצוות אות לט) כתב שנקודה זו מתחברת לג' חלקי הבנת השכל - חכמה בינה ודעת.

חכמה - רש"י בחומש מסביר שחכמה היא מה שמקבל האדם מרבו. ומבאר רבי צדוק שזהו החלק של מקרא משנה וגמרא, שמקבל את הידע והחכמה מאחרים.

בינה - אדם לוקח את מה ששמע מאחרים, ומכח זה מצמיח הבנה עצמית ואישית - דבר מתוך דבר. זהו כנגד 'מעשים טובים', וכלשון רבי צדוק: "שאחר שלמד החכמה ונשתלם במעשים טובים היוצאים מן היראה שבאה אחר החכמה".

דעת - הוא מלשון חיבור (והאדם ידע את חוה), שלאחר שאדם תופס ומבין את הדבר, עליו לחבר אותו אליו להיות חלק ממנו. ולאחר שאדם למד מקרא ומשנה וגמרא, וגם עושה מעשים טובים, הוא צריך לראות שהתורה חלק ממנו, וזה ע"י "דרוש וקבל שכר", שמחדש חידו"ת מכח מה שהתורה היא דיליה. ולפי זה ה"קבל שכר" אינו שכר לעת"ל, אלא ההנאה בעוה"ז מהחידושים שנובעים מתורתו, ע"י שמשתעשע בה, אחר שנעשית שלו.

דף מד-ב

מתירא מעבירות שבידו

לריה"ג הירא ורך הלבב מתפרש שירא מעבירות שבידו. ונביא ג' נקודות בענין זה.

(א) הכן יהוידע מדקדק את הלשון "עבירות שבידו", מה ענין הידיים. ומביא שהדבר ידוע במקובלים שאדם החוטא העבירות נרשמות בידיים ובמצח, ואם אינו עושה תשובה, הדבר ניכר היטב, וכידוע מהאריז"ל שראה את חטאי האדם על מצחו. וזה הפירוש 'שבידו' שהעבירות חקוקים בידיו, שלא עזב אותן, ומעכבות אותו מהמלחמה.

(ב) הפירוש 'מתירא מעבירות', שהרי לכאו' הוא מתירא מהעונש.

ובהירים עד מאד דברי הגמ' כאן שגליית היה יוצא בוקר וערב לבטל את ישראל מק"ש. וכבר תמה הכן יהוידע כיצד הפריע להם לקרוא ק"ש, ומה בכך שהוא צועק. ותיירץ שביטל את כוונתם. ולאמור מתפרש שעל ידי יציאתו של גליית, ניסה לבטל את השמחה והחיבור של כלל ישראל לקב"ה באמירת ק"ש.

דף מג

מבנות פוטיאל

איתא בסוגיין שפנחס יצא ללחום במדין כדי לנקום את נקמת זקנו - יוסף הצדיק - שנמכר ע"י המדינים וזהו 'מבנות פוטיאל' שפטפט ביצרו. ואף שמצינו שפנחס היה גם נכדו של יתרו [מבנות פוטיאל שפיטם עגלים לע"ז], איתא להא ולהא, "אי אבוה דאימיה מיוסף, אימיה דאימיה מיתרו, ואי אימיה דאימיה מיוסף, אבוה דאימיה מיתרו, דיקא נמי דכתבי מבנות פוטיאל, תרי משמע".

וצ"ב מה ההדגש שהוא נכדם של יוסף ויתרו, ובפרט ששניהם נרמזו בפסוק "פוטיאל".

ונפתח במה דאיתא בגמ' בסנהדרין (פב, ב) שמפני שהיו השבטים מבזים את פנחס שהוא נכד של יתרו שפיטם עגלים לע"ז, לכן הכתוב ייחס אותו לאהרן הכהן. וצ"ב מה מועיל שהכתוב מייחסו, הרי ידוע לכולם שהיה נכד של אהרן, ואעפ"כ ביזו אותו על הסבא השני שהיה לו, יתרו, שלטענתם משפיע עליו.

ומצינו בספרים (רבי צדוק הכהן פרי צדיק פנחס אות א ורסיסי לילה אות מד, שם משמואל פנחס תרע"ז) באופנים משלימים, שטענת השבטים היתה, שאמנם פנחס קינא את קנאת ה', שהרי בועל ארמית נענש ע"י 'קנאים פוגעים בו', אמנם כדי להיות קנאי שמעמיד את כבוד שמים בעולם, צריך להיות אדם שדבוק לגמרי בהקב"ה, ועושה הכל מתוך אהבה. טענת השבטים היתה שבפנחס יש נקודה ששייכת לע"ז ואינו מקושר בשלימות להקב"ה, והמעשה שעשה היה חיצוני, וממילא אין לו היתר לעשות מעשה קנאות.

ולכן הכתוב מייחסו לאהרן כדי להורות שהפנימיות של פנחס היא אהרן הכהן שכל כולו אהבה וחובה להשי"ת, וזה היה גם אצל פנחס.

אבל סוף סוף פנחס הוא גם נכד של יתרו. והיכן הביטוי של זה?

ומבאר רבי צדוק, דבאמת צ"ב מדוע משה רבינו עצמו לא הרג את זמרי. אלא, שעשה זמרי מעשה כה ירוד וחמור, עד שמשוה לרוב מעלת קדושתו, אינו תופס את המעשה הזה. זה מעשה שמופקע לגמרי מגדרי ישראל, ורק פנחס שהיתה לו איזה שייכות לעולם שמחוץ לכלל ישראל, כנכד של יתרו שפיטם עגלים לע"ז, הוא יכול להרגיש את הפגימה ולפעול.

ויש להוסיף שאולי זה הביאור במה שהיה נכד של יוסף, שכן יוסף הצדיק הוא זה שעמד בנסיון של ביאת בת נכר, ופנחס קיבל ממנו את הכוחות לקנא ולטהר את כלל ישראל מחסרון זה.

נמצא שבתוכו מתחברים ג' חלקים: מזקנו יתרו הוא מקבל את האפשרות לחוש את הפגם. מזקנו יוסף הוא מקבל את הרצון להעמיד את כלל ישראל בקדושה. ומזקנו אהרן הוא קיבל את האהבה והדבקות הנצרכים למי שמבקש לעשות מעשה קנאות.

חלק מהטיבור. כשנשמת האדם משלחת כוחותיה אל הלב והכבד, אז נבנה האדם באופן נכון, ועולה בראשי תיבות מל"ך - מח לב כבד. אך אם הסדר מתהפך, ומתחיל האדם מהכבד, עולה ללב, אבל לנשמה אינו מתעלה. וא"כ עולה בראשי תיבות כל"ב - כבד ולב (עי' גמ' נדרים דף כד.).

מענה ניתן לבאר את המהר"ל כך: כשעוסקים אנו ביצירת האדם, נחלקו השיטות אם מתמקדים בנקודת האמצע, ששם מקום העבודה, הנפש, או שמתמקדים בכיוון אליו צריך לשאוף, שזה הראש, הנשמה.

זה מה שאמרו בגמ' שהמחלוקת לגבי וולד, אינה בהכרח קשורה למחלוקת אודות החיות הכללית. משום שלגבי היצירה יש ויכוח מהיכן מתחילה היצירה, אולם לגבי החיות הקבועה של האדם, בזה יתכן שלכו"ע מתמקדים בחלק הגבוה, של הראש והנשמה.

דף מו-א

לא הנחנוהו בלא לוייה

ידינו לא שפכו את הדם הזה. וכי עלה על דעתנו שזקני בי"ד שופכי דמים הן? אלא שלא הנחנוהו בלא לוייה.

ובגמ' פירטו את המרחק שצריך אדם ללוות את זולתו, ורב ותלמיד וכו'. ומי שאין לו ליווי, יעסוק בתורה.

וצ"ב באותם חילוקים בין רב ותלמיד ואחרים, וכן כיצד יועיל לימוד ד"ת. וביאר המהר"ל שלאדם יש צלם אלוקים, והוא מה ששומר עליו ומעניק לו כוחות. כשאדם יוצא מן היישוב, הוא מאבד את אותו צלם אלוקים, והמזיקין יכולים לשלוט בו.

ובגמ' בהמשך מובא המימרא שאדה"ר גזר על העולם היכן יהיה מקום יישוב, והיכן לא. ומה השייכות לכאן. אלא שאין הפירוש שלקח את מפת העולם והכריז בפיו היכן יהיה יישוב והיכן לא, רק שיש מקומות שיש להם שייכות לאדה"ר, שורש כל בני האדם, ושם יכול לקום מקום יישוב. וזו השייכות לחיוב לוייה, שכשאדם הולך בדרך, הוא מנותק ממקום היישוב, ונחלש הצלם אלוקים.

כשמלווים את האדם, הליווי מחבר אותו לכלל וכבר אינו יחיד, והדבר מעניק לו בחזרה את כח הצלם אלוקים.

ולפי"ז מובן החילוקים בין רב ותלמיד וכו', שכדי שתלמיד יתן לרבו כוח זה, צריך ללוותו יותר.

ומי שאין לו לוייה, מה שמחבר אותו לצורת אדם, הוא עסק התורה.

מבאר המהר"ל שהזקנים באים ואומרים שלא פטרנוהו בלא לוייה. כי אם אין מלוים אותו לחזק את הצלם אלוקים, הרי יש כאן שפיכות דמים, כי אין לו את השמירה וההשגחה העליונה.

בנתיבות שלום מביא את המהר"ל, ומציין שרואים כאן את מעלת וחשיבות החברה, שהחיבור של האדם לאנשים אחרים, נותן לו לא רק השפעה רוחנית אלא את עצם כוחות הצלם אלוקים.

הגר"א (משלי פ"י פכ"ד) על הפסוק "מגורת רשע היא תבואנו ותאות צדיקים יתן", ביאר: "כי הרשע מתירא מן העבירות שבידו כמו"ש הירא מעבירות שבידו, והעבירה עצמה משלמת לו". אולם: "ותאות צדיקים יתן - הקב"ה וכו'".

כלומר יש כאן ניגוד בין עונש העבירה ובין שכר המצוה. עונש העבירה מגיע מהעבירה עצמה, ולא מן הקב"ה, שהרי אין רע יורד מלמעלה. מה שאין כן שכר המצוה משתלם מן הקב"ה. ומבאר הגר"א שזה הטעם ששכר המצוות הוא ללא תכלית, כמו שהקב"ה בלי תכלית. ואילו עונש העבירות מוגבל, כי העבירה עצמה משלמת לו הגמול, והעבירה היא מוגבל.

נמצא שזה הפירוש מתירא מעבירות שבידו, וכפי שכתב הגר"א, שהעבירות עצמן מביאות את העונש.

ג) בספר החסידי הקדום 'רב ייבי' מעיר, אם מתירא מעבירות שבידו, למה לא עושה תשובה. ומבאר שיש עבירות מסוימות שקשה לעשות עליהן תשובה.

אמנם הקוצקער (אמת ואמונה אות תקז) ובסגנון דומה בשפת אמת (שופטים תרל"א) כתב בשם זקנו החי' הרי"מ: כשאדם עושה תשובה עליו להתנתק מן העבירה, ומי שמתירא מעבירות שבידו, הפירוש הוא שאינו ירא מן ה', אלא שהוא בעצבות על מה שעשה מעשה לא טוב ושרוי במרה שחורה. אדם שעובד ה' באמת משאיר מאחורה את הכל ומתקדם הלאה בשמחה בעבודת ה'. מי ששקוע בפחד ויראה על מה שעשה, אינו יכול ללכת למלחמה.

בשפ"א מוסיף שכל ענין התשובה הוא שנעשה אדם חדש, ולא יתכן שהעבירה תשלוט בו לדכא אותו ולמנוע התקדמות (ואע"פ שחטאו נגדו תמיד שלא ישוב אליו). אדם שזה מצבו, אינו יכול ללכת למלחמת ה'.

דף מה

מאין היו מודדין

לר"א מודדין מטיבורו, ולר"ע מחוטמו. והגמ' מנסה לתלותם במחלוקת מניין האדם נוצר, ודחו דאין הדברים תלויים זה בזה.

המהר"ל מבאר שהמחלוקת לגבי הוולד היא, האם עיקרו של אדם הוא באמצע כמו כל דבר בעולם. או שהאדם נידון כמו אילן, והוא כעין אילן הפוך, והשורש של האדם הוא למעלה בראשו. וסתם דבריו ולא פירש יותר.

אבל על מה שאמרו בגמ' שנחלקו היכן עיקר החיות, ביאר דהיינו, שבטיבור שוכנת הנפש, ובחוטם שוכנת הנשמה (ויש להוסיף שהאף מחבר את הנשמה לעולם, דרך הריח שהנשמה נהנית ממנו).

מבואר במקובלים (ובביאור הגר"א משלי ונפש החיים שער א' פי"ד) שלאדם יש נפש שמפעילה את הגוף התחתון, כמו כל בהמה - נפש הבהמית. החלק העליון שבו, היא הנשמה שחצובה מתחת כסא הכבוד - 'נשמה שנתת בי טהורה היא'. ומה שעומד בין הנפש לנשמה הוא ה"רוח" אשר היא עיקר האדם. מאחר והיא עומדת בין הנשמה לנפש, נמצא שתפקידו של האדם להעלות את הנפש למעלה, ולשמור שלא להמשך למטה.

משכן הנשמה הוא במוח. הרוח נמצאת בלב. הנפש שורה בכבד, שהוא

דף מז-ב

הראוי לו - האם יש לו חן כלפיהם.

הבן יהוידע כאן כתב שג' דברים אלה שייכים בקשר של הקב"ה לכלל ישראל. שהרי ישראל הם רעייתו של הקב"ה שנאמר 'וארשתוך לי לעולם'; וכן הם ביתו של ה' שנאמר 'ושכנתי בתוכם'; וכן הם המקח שלו שנאמר 'עם זו קניתי' - וממילא יש כאן ג' סיבות שיהיה חן ישראל בעיני הקב"ה.

ונסיים במה שהובא בקדמונים, שכל דבר שאדם משפיע אליו, הדבר חוזר אליו באופן של חן. אדם שמשקיע באשתו, מעלה חן לפניו. אדם משפיע על ביתו, מוצא חן בעיניו. וכן קנין מקח נחשב כהשפעה, ומוצא חן בעיניו.

דף מז-ב

יש"ו הנוצרי

עיין כל המעשה בגמ' בר' יהושע בן פרחיה ותלמידו.

לפי הגירסא הקדומה שהובאה בהגהות וציונים, אותו תלמיד היה ישו הנוצרי.

והדברים תמוהים, שהרי יהושע בן פרחיה חי באמצע ימי הבית השני, בתחילת תקופת התנאים. ואילו אותו האיש חי לפי המקורות ההיסטוריים בסוף בית שני.

ובהערות הגרי"ש אלישיב זצ"ל כתב מפני טענה זו, שאין הגירסא הנ"ל נכונה.

אולם הגירסא הזו מובאת כאן בתוס' הרא"ש. ובהערות במוסד הרב קוק מציינים שכן הגירסא בתוס' שבת קד, ב ד"ה בן סטדא (ונשמט דיבור זה ע"י הצנזור).

והתוס' הרא"ש מפנה לגמ' בסנהדרין מג, א (ונשמט ע"י הצנזור) שישו הנוצרי נסקל בערב פסח מפני שכיסף והסית והדיח, וכתב התוס' הרא"ש ששם אכן מדובר באותו האיש.

ונושא זה ארוך הוא אך נציין כמה הסברים המובאים בדברי המפרשים:

תוס' הרא"ש מיישב שיש שני ישו הנוצרי, האחד תלמידו של ר' יהושע בן פרחיה, ואחד מאוחר יותר. [וכן שמעתי מדודי שליט"א שבאמת שבתקופת בית שני, היו הרבה נסיונות לשנות את מסורת התורה שבידינו - צדוקים ובייתוסים, וזרמים שונים. וחלק מאותם זרמים היו להקים דת חדשה, המהלך הזה נקרא נצרות, ואחד מאותם שניסה את זה הביא לדת שקיימת עד היום].

ישו אחר כתב בסדר הדורות (ערך רבי יהושע בן פרחיה) שר' יהושע בן פרחיה האריך ימים וחי למעלה ממאתים שנה, עד שבסוף בית שני היה רבו של אותו האיש. וישו זה תמוה, וצריך לזה מקורות נוספים.

ויש בראשונים ביאור אחר, כמו שכתב בספר הויכוח לרמב"ן אות כב, שלפי מקורותינו ישו הנוצרי חי באמצע בית שני, ואף שלפי ספרי ההיסטוריה היה בסוף הבית, זה סילוף של הנוצרים שלא רצו לקבל שבהמ"ק המשיך זמן רב אחרי אותו האיש, כי אין הדבר מתאים לשיטתם שמאז שבה אותו האיש נתבטלה בחירת עם ישראל. וזה שקר, ובאמת חי באמצע בית שני. והסבר זה מופיע גם בספר הקבלה לראב"ד.

העיר לוז

מסופר בגמ' על העיר לוז שאין רשות למלאך המוות להכנס אליה, והזקנים שמבקשים את נפשם למות צריכים לצאת החוצה. מה הפירוש שיש מקום בעולם שאנשים לא מתים, כיצד הדברים קשורים אלינו?

במקובלים העמיקו בענין, ואין לנו עסק בנסתרות. אך נבאר מה שמובא ע"פ פשט במה שכתב בספר מגלה עמוקות (ואתחנן אופן סט) לבאר בדברי הזוהר.

הזוהר (תרומה קנב, א) מקשה אם יש עיר שאין בה שליטה למלאך המוות, היינו מצפים שתהיה זאת עיר הקודש והמקדש - ירושלים.

ואיתא בזוהר שיש ב' טעמים לזה: טעם ראשון, הוא משום שהעיר לוז מוגנת ממלאך המוות כיון שכל העולם נברא בכ"ב אותיות (כמ"ש בספר יצירה), ואילו העיר לוז נבראה באמצעות האות טי"ת שמסמלת את הטוב הגמור, ועל כן אין שם נגיעה למלאך המוות. בית המקדש נברא בכ"ב אותיות, כמו כלליות העולם. ואה"נ שמלאך המוות יש לו גישה שם, משום שבהמ"ק כולל את כל העולם.

טעם שני כתב הזוהר, שאמנם בבהמ"ק יש הגנה ממלאך המוות, אך דבר זה יהיה לעוה"ב. ואילו לוז מגינה בעוה"ז.

וביאור הדבר, שעיקר עולמנו הוא כ"ב אותיות, והעבודה היא לחיות בתוך אותו מגוון, ולגלות את הקב"ה. לעתיד לבא הוא יגיע לבחינה הזו שמתגלית באות טי"ת שבעוה"ז, ושם מלאך המוות לא שולט. אמנם יש את השורש כבר כאן, שכל מה שיהיה בעולם יש לו שורש בזה העולם גם כן. אך אין אנחנו חיים שם. בהמ"ק הוא של כ"ב אותיות, ושם מגיעים לבחינה הזו בעוה"ב, אבל בעוה"ז יש איזה מקום שמשתייך לבחינת טי"ת שהיא פרטית ומצומצמת ביחס להנהגת כלל העולם.

דף מז-א

ג' חינות הן

ג' חינות הן: חן המקום על יושביו, חן אשה על בעלה, חן מקח על לוקחו. נפתח במה שלשון 'חן' הוא 'חינם'. כלומר מציאת חן היא ללא סיבה מסוימת. "מצא חן במדבר", מעלה חן לפניי, כולם לשונות של חן ללא סיבה מסוימת.

המהרש"א מפנה למה שנאמר לעיל ב. - ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת: בת פלוני לפלוני, בית פלוני לפלוני, שדה פלונית לפלוני. הרי שלושת ענינים אלה, נקבעים מראש. וזה הטעם שיש להם חן, שאם לא יהיה חן אשה על בעלה וכו', אדם לא ירצה להשאר עם מה שנגזר עליו. חלק ממה שהקב"ה קבע בעולם, הוא שהוא נותן אשה לאיש, וגם נותן בנייהם חן.

רבי צדוק מוסיף בזה עומק נוסף: כיון שמראש נקבע מי היא אשתו של אדם, היכן הם הבית והשדה, ממילא נוצר חן, שהרי "רוצה אדם בקב שלו יותר מט' קבין של חבירו", ממילא אם זה מה שנקבע לו מראש לפי מזלו, ממילא יש בהם חן אצלו. וזהו סימן אם אכן זה הזיווג והמקח

חג השבועות – חזרה לדרגת לוחות ראשונות והשייכות לדוד המלך

תמצית: קושיות: צ"ב מה השייכות של דוד המלך שהקים עולה של תשובה דוקא לחג שבועות - עיקר העסק בשבועות לכאורה הוא בתורה שבכתב שכן הוא זמן מתן לוחות ראשונות כמבואר בבית הלוי, אבל בזוהר מפורש שעיקר העסק הוא בתורה שבע"פ - עוד צ"ב מהו חג השבועות הרי לוחות ראשונות נשתברו - עיקר מתן תורה הוא גילוי צורת אדם שקודם החטא, פירוש אדם במעלתו, וע"כ דמעלת מקבל התורה במתן תורה היא גבוהה ממעלת מקבל התורה ביום הכיפורים, וממילא שלוחות ראשונות חסרות תורה שבע"פ לא מפני פחיתות האדם אלא מפני מעלת האדם - ככל שהאדם גבוה יותר הוא יותר מכוון למעלה ותורתו בע"פ היא עומדת כנגד תורה שבכתב - העסק בשבועות הוא לשוב למעלת האדם קודם החטא, וע"כ עיקר העסק בשבועות הוא בתורה שבע"פ שהוא מה שנוותר באדם לחברו לתורה שבכתב - ביאור השייכות של פרשת נשא לשבועות, שבה מתבאר פגם עבירה ומעלת התשובה החוזרת למעלה הראשונה - דוד המלך הקים עולה של תשובה, מדוע הוא מיוחד מכל אלו שבאו לפניו? אלא שתשובתו התקבלה, פירוש שהצליח לחזור למעלתו הראשונה - העסק בשבועות הוא לחזור למעלה הראשונה, משא"כ ביום הכיפורים שהוא מהלך של תשובה שאינה כפרה גמורה - לכן דוד המלך שייך במיוחד לשבועות

רבי יהושע אומר בין כל דיבור ודיבור דקדוקיה ואותיותיה של תורה. הרי להדיא דהכל היה כתוב בהם. ועיי' במסכת שבת (דף קד א) ואמר רב חסדא כתב שבלוחות נקרא מבפנים ונקרא מבחוץ, כגון נבוב בובן, בהר רהב, סרו ורס, תפסה הגמרא הני שלשה תיבות שאינם כלל בעשרת הדברות ורק משום דכל התורה היה כתוב בהם. ורק אחר כך כשחטאו ונגזר גלות אם יחטאו עוד נתן להם המשנה והתלמוד והאגדה בעל פה משום הטעם דאמר במדרש הנזכר למעלה" ועיי"ש עוד בדבריו דזהו האותיות הפורחות באויר שראה משה רבינו בשבירת הלוחות, שזהו תורה שבע"פ שהיה חלק מתורה שבכתב עד אז.

ומבואר בדבריו דבחג השבועות שבו ניתנו הלוחות הראשונות היה בזה קבלת תורה שבכתב, דעדיין לא היתה תורה שבע"פ באותו הזמן, ואדרבא מעלת תורה שבע"פ נתגלית רק כשהיא בלבות ישראל, ודבר זה בא רק בלוחות אחרונות ביום הכיפורים, וכן מבואר בעוד מקומות. עכ"פ לפי זה עיקר עיינינו של חג השבועות הוא תורה שבכתב דוקא.

אבל בזוהר (פרשת אמור דף צח.) כתוב להדיא להפך, וז"ל: "ואוליפנא דאורייתא דבעי ליה למלעי בהאי ליליא, אורייתא דבעל פה, בגין דיתדכון כחדא, ממבועא דנחלא עמיקא, לבתר בהאי יומא ליתי תורה שבכתב, ויתחבר בה, וישתכחון כחדא בזווגא חד לעילא וכו' ועל דא חסידי קדמאי לא הוו ניימי בהאי ליליא, והוו לעאן באורייתא, ואמרי ניתי לאחסנא ירותא קדישא לן ולבנן בתרין עלמין, וההוא ליליא כנסת ישראל אתעטרא עלייהו, ואתיא לאזדווגא ביה במלכא, ותרווייהו מתעטרי על רישייהו דאינון דזכאן להכי". ומפורש בדברי דעיקר הלימוד של ליל שבועות הוא תורה שבע"פ. וזה סותר הדברים הנ"ל דעיקר ענין מתן תורה הוא תורה שבכתב.

ובאמת שיש להקשות קושיא זו בעיקרו של חג השבועות, דכיון שיום זה הוא זמן של נתינת לוחות ראשונות, ואותן הלוחות הרי נשברו, א"כ מדוע אנו חוגגים יום זה, שהרי בידנו נותר רק שייכות ללוחות אחרונות, וא"כ מדוע נחשב יום זה ל"יום מתן תורתנו".

א.

בטעם שדוד המלך שייך לחג השבועות אע"פ שעיקר מעלתו שהקים עולה של תשובה

כתב בשערי תשובה סוף הלכות עצרת (ס' תצד): "נוהגין לומר רות בשבועות, ואדוני אבי זקיני בבכור שור כתב הטעם שלפי שדוד המלך עליו השלום מת בעצרת והקדוש ברוך הוא ממלא שנותיהם כו' ובודאי בעצרת נולדו ומגילת רות נכתבה לייחס דוד ע"ש". ומבואר בדבריו שדוד המלך שייך לחג השבועות בדוקא.

והדברים צ"ב, הרי עיקר מעלת דוד המלך שהוא הקים עולה של תשובה (ע"ז ה.), שהשיב את העולם למלכות ה' ע"י משיח בן דוד, ועליו נאמר (תהלים קט, ד) "ואני תפילה" דמבואר בהרבה מקומות בספרי רבי צדוק הכהן (וכן עיי' שערי אורה השער השמיני ופרי עץ חיים הקדמה לשער התפילה) שזו הדרגה של בעל תשובה דלית ליה מגרמיה כלום, וא"כ לכאורה יותר יש לדוד המלך שייכות ליום הכיפורים שהוא זמן התשובה, ומדוע יחסו לדוד המלך שייכות דוקא לחג השבועות שהוא זמן מתן תורתנו.

אם חג השבועות הוא על תורה שבכתב או על תורה שבע"פ

עוד צ"ב בעיקר תכלית חג שבועות, שלכאורה מצינו סתירה אם הוא חג השייך לתורה שבכתב או לתורה שבע"פ, דהנה ידועים דברי הבית הלוי (דרוש י"ח) בענין החילוק שבין לוחות ראשונות ללוחות שניות שכתב וז"ל: "ובודאי נראה מזה מוכרח לומר דבראשונים היה הכל בכתב דכל מה שהתלמיד ותיק עתיד לחדש היה הכל נכתב על הלוחות על ידי כתב אלקים שהיה בנס, וכמו מם וסמך שבלוחות דבנס היו עומדים, וכמו כן היה עליהם בנס כל התורה שבעל פה. ועיי' בירושלמי דשקלים פרק ו' מזה ומזה המה כתובים (והאי פסוק כתוב גבי לוחות ראשונים) חנינא בן אחי

1 מו"ר צ"ל מרגלא בפומיה דברור שדוד נולד ומת באותו היום, שכיון שקיבל את שנותיו מאד"ר, ואד"ר נתן לו ע' שנים בדיק א"כ ע"כ שנולד ומת באותו יום ממש. דו"ק.

ב.

בלוחות הראשונות היתה נכללת התורה שבע"פ בתוך התורה שבכתב מחמת גודל מעלתה

ובביאור הדברים נקדים לבאר דרגת תורה שבע"פ בלוחות ראשונות, הנה מבואר בבית הלוי הנ"ל דעדיין לא היתה תורה שבע"פ בזמן זה, ומשמע שיש כאן חסרון בלוחות אלו שאין לאדם תורה שלו. ודבר זה פשוט שא"א לאומרו, שהרי עיקר הגילוי של מתן תורה אינו על הבחינות העליונות של יתברך בעולם, דהרי הקב"ה כבר נתגלה בקריעת ים סוף יותר ממה שראה יחזקאל בן בוזי במעשה מרכבה.

אלא עיקר הגילוי במתן תורה היה במעלת האדם, שיש כח באדם להתחבר לבורא ולהיות חלק מגילוי בעולם, "אי בעו צדיקי ברו עלמא" (סנהדרין סה:). ואותו הגילוי היה במה שהתורה ניתנה בעולם לאדם, ויש בכח האדם להיות חלק מהתורה, וזהו החידוש הגדול שיש לנו בחג מתן תורה. וכיון שעיקר צורת האדם בעולם הוא בדוגמת אדם הראשון קודם החטא, ובמתן תורה מבואר בדברי רבותינו (שבת קמו.) שעם ישראל בהר סיני פסקה זוהמתן וחזרו למעלת אדם הראשון קודם החטא. [והארכנו בזה במקו"א (עיין מאמר ?)].

והכי מבואר בספר אור תורה להגרי"א חבר בליקוטים שכתב: "וידוע שכל דבור ודבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא, היה כולל כל התורה, ולכן יצאו כל נשמותיהם של ישראל ונתדבקו למקורם, מאחר שנתוסף אורם ולא היו יכולים לאתדבקא בגופם עד שנזדכך גופם ממש, כמו אדם הראשון קודם החטא, כמו שאמרו ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, אז היו הנשמות יכולים להחזיר לגופם, והוא אומרם שהזיל הקדוש ברוך הוא טל שעתיד להחיות בו מתים, והינו כמו לעתיד לבוא בעת תחית המתים, שיהיה אחר שנזדכך גופם, וקבל ענשו בקבר, וסר ממנו זוהמת הנחש שדבוק בחומר. שבשביל כך מת, כאומרם אין מיתה בלא חטא והוא ענין הטל של תחיה, ורצה לומר שיהיו נלושים באור עליון זך, ויחזרו להיות בנין חדש שיהיו קימים נצחיים, ולא יקבלו הפסד, כמו שנאמר, "ואת רוח הטמאה אעביר כו". וכמו כן היה בשעת מתן תורה ממש, לולי חטא העגל כמו שאמרו רבותינו ז"ל".

נמצא שעיקר מתן תורה היה בהתגלות מעלת האדם, וא"כ ברור שחלק התורה השייך במיוחד לאדם היה עיקר גילויו במתן תורה ולא לאחר מכן.

ואע"פ שלולי שחטאו לא היה ספרים הרבה, אבל ביאור הדבר הוא שעיקר מעלת אדם הוא בזה שהוא מבטא לגמרי את רצון ה', וככל שהאדם גבוה יותר כן מחשבתו ודיבורו מבטאים בדקדוק יותר את דברי הקב"ה. וממילא כשחז"ל מגלים שלולי החטא לא היה צורך בתושבע"פ, אדרבה זה מצד מעלת ישראל באותו זמן שכיון שהיו מבטאים לגמרי את דברי הבורא לא היה צורך בספרים הרבה, דכל דיבור ודיבור של האדם וכל פרט בתורה שבע"פ היה מתאים לתורה שבכתב בלא תוספת כלל.

וזהו העומק במה שאמרו שהלוחות הראשונות היה נכלל בהם כל דברי תורה שבע"פ, דהכונה היא שהתורה שבכתב והתורה שבע"פ היו שניהם שני פנים של אותו מטבע, הכל היה מחובר לגמרי יחד.

ונמצא לפי זה, שבדאי היתה תורה שבע"פ בלוחות ראשונות, אלא שאותה תורה שבע"פ לא היתה עומדת בפני עצמה אלא נכללת בתורה שבכתב, ולא מפני שהיא חסרה אלא שזהו עצם מעלתה, כיון שתורה זו היא כ"כ גבוהה שאינה זקוקה לדברים נוספים אלא היא גילוי דברי תורה שבכתב בדיק.

ג.

ענין עצרת הוא לחזור למעלת לוחות ראשונות של אדם הראשון קודם החטא

וענין זה שהלוחות השניות נתחלקו לב' תורות, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, היה מחמת שחטאו וירדו עם ישראל ממדרגתם, ובהכרח היה גילוי התורה שלהם בנפרד בתורה שבע"פ, לפי שאינו מבטא לגמרי את דברי בורא העולם בדקדוק, והוא גילוי של תורה יותר נמוך, וכדי לבוא ולחברו לדבריו יתברך צריך להרבות ספרים אין קץ כדי שיהיה חיבור של משהו למעלה.

ומה שנתחדש ביום הכיפורים הוא, שאחרי הירידה הגדולה שהיתה בחטא העגל עדיין יש דרך לאדם לחזור ולהתחבר למעלה, שאע"פ שירד כ"כ, מ"מ יש בכח בתורה שבע"פ, התורה המורחבת של הרבות ספרים אין קץ, לחברו מחדש לעליונים ולרצונו יתברך.

וזהו הביאור במה שביום הכיפורים יש הצטרפות של ענין התשובה ותורה שבע"פ יחד, שמעלת האדם היא תורה שבע"פ - כח הדיבור של האדם המחבר לתורה, וע"י התורה שניתנה ביוה"כ יכול מעתה לחזור לאותה מעלה.

ובזה יתבאר החילוק הגדול בין תורה דשבועות לתורה דיוה"כ, דאין הכוונה בזה שתורה דיוה"כ היא תורה שבע"פ ומקודם לא היה תורה שבע"פ, אלא שתורה שבע"פ דמתן תורה היא תורה במעלתה, ותורה של יוה"כ היא תורה של דרך תשובה שעל ידה אפשר לשוב למעלת התורה במעלתה כמו שהיה בשבועות.

ולפי"ז מהלך הדברים כך הוא, שאחר שניתנו לנו לוחות השניות ותורה שבע"פ, כל שאיפת האדם היא לחזור לתורה שבע"פ דשבועות, שהיא תורה שבע"פ השייכת לאדה"ר קודם החטא, והדרך להגיע לדבר זה הוא ע"י שעובר דרך יוה"כ - דרך גילוי תורה שבע"פ בפנים התחתונות שלה, וע"י אותה תורה יכול לעלות ולשוב למעלתו.

וא"כ עיקר גילוי מעלת האדם הוא בתורה דשבועות, דביוה"כ מתגלית התורה שהיא חתירה תחת כסא כבודו להשיבו למעלתו, ואדרבא אותה התורה אינה מראה את מעלת האדם אלא להפך. ולכן בעצרת כ"ע מודו דבעינן נמי לכם (פסחים סח:), דעיקר הגילוי של אדם כעומד לעצמו הוא בעצרת, ולעומת זאת ביוה"כ הוא יום שאסור בהנאות הגוף, להראות שיש ביטול לצורת אדם כלפי גילוי של הבורא, דביוה"כ שבו מתעסקים עם צורת אדם אחרי החטא, הדרך היחידה להתחבר למעלה הוא ע"י ביטול הגוף (כמו שנתבאר בדברי האור תורה הנ"ל), אבל בעצרת שמתעסקים עם צורת אדם קודם החטא, עם גופו והנאתו יש חיבור למעלה. וזהו החידוש הגדול של מתן תורה, שהאדם כפי שהוא, עם כל חלקי הגשמיות שלו יכול להיות שייך לתורה, תורה דיליה (קידושין לב:).

וממילא מתורצת קושייתנו, דודאי שביוה"כ ניתנה תורה שבע"פ כפי שמתאימה לאדם שלאחר החטא, אבל כל מגמתנו ורצונונו הוא לשוב למעלת האדם של קודם החטא - לתורה שבע"פ דשבועות, שהיא תורה נשגבה יותר, תורה המחוברת לגמרי לתורה שבכתב. וא"כ חז"ל מגלים בדברי הזוהר הנ"ל שעיקר הלימוד בליל שבועות הוא תורה שבע"פ, ובהמשך הלשון איתא שם שזהו החיבור של תורה שבע"פ יחד עם תורה שבכתב, שהיא התורה שבע"פ בצורה המרוממת ביותר. ואע"פ שבזמן הזה אין לנו שייכות לאותה תורה שבע"פ, מ"מ העבודה ביום זה היא להתחבר לאותו מקום, שהרי בידינו לתקן הקלקול של החטא.

ד.

ענין שייכות פרשת נשא לשבועות שהתשובה מתקנת את כל הפגם

ויש להוסיף הסבר בזה, ע"פ מה שנתבאר בפרשת נשא, שהפרשה נקראת בכל שנה בסמוך לעצרת או מלפניה או לאחריה, ופרשה זו נראית שלא במקומה, תחילת הפרשה מדבר על המשך המספר של בני לוי, ובסוף הפרשה נזכרה חנוכת המשכן כפי הסדר הראוי. אבל באמצע באה פרשת גוזל ונשבע לשקר שחייב אשם, דכתב רש"י (ה, ו): "ונשנית כאן בשביל שני דברים שנתחדשו בה וכו' והשני על גזל הגר שהוא ניתן לכהנים", ובהמשך לפרשה זו באה פרשת סוטה כמבואר ברש"י (ה, יב): "אם אתה מעכב מתנות הכהן חייך שתצטרך לבא אצלו להביא לו את הסוטה", ופרשת נזיר דכל הרואה סוטה בקלקולה וכו', ותמוה מאד מדוע פרשת גוזל ונשבע לשקר שייכת כאן במקום הזה בגמר ספירת עם ישראל ולפני חנוכת המשכן.

ונתבאר ע"פ דברי הזוהר על אתר (קכב.) וז"ל: "וכל מאן דעבר על פקודי אורייתא, כביכול פגים לעילא פגים לתתא, פגים לגרמיה פגים לכל עלמין, מתל לאינן מפרישי ימין, דשטיי בארבא, קם חד שטיי בינייהו, בעא לנקבא וכו', ועל דא איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם וגו' וכו' (תא חזי), (הושע ו, ז) והמה כאדם עברו ברית, אדם עבר על פקודא חד דאורייתא, גרים ליה לגרמיה מיתה, וגרם לכל עלמא, פגים לעילא פגים לתתא, וההוא חובא תלייא עד דיקיים קודשא בריך הוא עלמא כמלקדמין, ויתעבר ההוא פגימו מעלמא וכו' אלא ודאי דא מהניא להו, בגין דעביד תשובה כביכול הוא עביד ליה ממש, דהא מה דפגים לעילא אתקין ליה, ובמה בתשובה, דכתב איש או אשה כי יעשו וגו', והתודו את חטאתם, והשיב, ותשובה אתקין כלא, אתקין לעילא אתקין לתתא, אתקין לגרמיה אתקין לכל עלמא".

פירוש, שכח הקלקול של החטא הוא שהאדם פוגם ומקלקל למעלה ולכל העולם כולו, והמשל שהזוהר מביא מבואר במדרש (ויק"ד ד, ו): "משל לבני אדם שהיו יושבין בספינה נטל אחד מהן מקדח והתחיל קודח תחתיו אמרו לו חבריו מה אתה יושב ועושה אמר להם מה אכפת לכם לא תחתני אני קודח אמרו לו שהמים עולין ומציפין עלינו את הספינה כך אמר איוב (איוב יט) ואף אמנם שגיתי אתי תלן משוגתי, אמרו לו חבריו (שם לד) כי יוסף על חטאתו פשע בינינו יספוק אתה מספיק בינינו את עונותיך", וזהו הביאור בגוזל ונשבע לשקר, שהוא גוזל את אביו ופוגם לו ולכל העולם כולו.

ובזה מבואר מדוע פרשה זו שייכת לכאן, אחרי שעם ישראל עומדים מסביב למשכן ומחזירים לגמרי לשכינה, מכאן ואילך כל עבירה היא פגם שפוגם בספינה כולה. והחידוש הוא שאפילו בכהאי גוונא תשובה מועלת, והשיב את האשם, תשובה מתקנת את כל הפגם מלמעלה עד למטה.

ואולי זהו הביאור בכך שכאן מוזכר גזל הגר דוקא, דגזל הגר נראה שאין למי להשיב ואין כאן תיקון ח"ו, והחידוש הוא דאפילו זה האשם המושב לה' לכהן, גם בזה יש תיקון. פרשה זו באה בשייכות לחג השבועות, לפי שזו עבודתינו בחג זה לתקן את האשם ולהשיבו לה', לחזור למעלתנו שהיא חיבור גמור לתורה שבכתב.

ה.

דוד המלך חידש תשובה שמחזירה למעלה הראשונה - עבודת חג השבועות לשוב למעלתנו הראשונה של לוחות הראשונות ומדרגת אדם הראשון קודם החטא

ולפי זה מתבאר השייכות של חג השבועות לדוד המלך, דהנה כבר נתבאר שעיקר מעלת דוד המלך הוא זה שהקים עולה של תשובה, והביאור בזה, דהרי בודאי היתה תשובה גם קודם דוד המלך, שהרי מצינו תשובה גם אצל אדם הראשון, קין, ראובן, יהודה, משה רבינו יהושע שאול, ועוד הרבה עשו תשובה לפני דוד המלך.

אלא החידוש של דוד המלך שדוקא הוא נאמר עליו שהקים עולה של תשובה, מובא בשם הגר"א (תיקוני זוהר תיקון נח, עיין לשם ספר הדע"ה ח"ב דרוש ד' ענף כד סימן א, ופח"י יו"כ מאמר יא, ג), דמעלת דוד המלך היא שחובתו הועילה לו בחייו, דלא רק ששב אלא תשובתו התקבלה, שהרי נאמר עליו "גם ה' העביר חטאתך ולא תמות" (שמואל ב יב, יג) ודרשו חז"ל (שהש"ר א, ו) שנמחל לו על כל עוונותיו, ושחזר למלכותו (תנחומא תשא ד, ד), וכן כשהכניס שלמה המלך הארון לבית קדשי הקדשים התגלה לעיני כל שהיתה כאן מחילה גמורה (שבת ל.).

מה שאין כן בכל התשובות של מי שקדם לדוד, דוגמת אדה"ר ששב, שתשובתו לא הועילה לו להחזירו לגמרי למקומו הראשון, שהרי עדיין גזירת מיתה עומדת במקומה.

ופירוש הדבר, שבתשובה יש ב' מדרגות, תחילת התשובה מועלת במקצת ודוחה את הפורענות או ממתקת אותה, אבל עדיין אינה מתקנת את האדם להחזירו למדרגתו הקודמת, ויש את סוף התשובה המועילה לגמרי ומחזירה את החוטא אל שורשו (עיין בלשם שם בהרחבה).

והנה, מה שזכו ישראל ביוה"כ הוא למדרגה הראשונה של התשובה, והיא שנתנה להם את לוחות השניות ותורה שבע"פ, אבל מ"מ לא חזרו לגמרי למעלתן, שהרי נאמר (שמות לב, לד) "וביום פקדי ופקדתי".

אבל שייכותנו ליום השבועות הוא בכך שאנו עומדים מצפים להגיע לתשובה השלימה שתחזירנו לגמרי למעלתנו הראשונה, דכל מה שיש לנו מלוחות הראשונות היום הוא שברי לוחות מונחים בארון, אבל דרך שברים אלה אנו יכולים לשוב למדרגת לוחות ראשונות, וכך יש לנו שייכות לעצרת דבעינן נמי לכם אפי' בזמן הזה. דוד המלך הוא שהקים עולה של תשובה, פירוש שהוא הביא לעולם את הגילוי של תשובה המתגלית לגמרי, ועל כן המשיח שיחזיר את העולם לגמרי לתיקון מוחלט הוא משיח בן דוד.

וממילא דוד המלך שייך בדוקא לחג השבועות ולא ליום הכיפורים, שעיקר חידושו של דוד המלך הוא בכך שתשובתו מועלת לגמרי, ובחג השבועות אין אנו מתעסקים עם תחילת התשובה השייך ליום הכיפורים, אלא אנו מתעסקים עם תשובה המחזרת אותנו למעלתנו הראשונה - ללוחות הראשונות, ולמדרגת אדם הראשון קודם החטא.

עטרת המועדים

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

בדין תמימות • ספירת יום הנ' • בגדר ובדיני ברה"ת • היתר שבותים בחג השבועות

לגרע בספירה ביום ו', מ"מ אדרבה בתפילת מעריב הוא גמר יום ו' ועתה מתחיל ספירה דיום ז', דהתמימות דכל יום, גומרם תלוי בתחילת יום הבא, והיכא דמתפלל מעריב בליל שבת, הרי הושלם ספירה דיום ו' עד תפילת ערבית ומתקיים בהו תמימות.

ומיושבת היטב דעת הט"ז, דהך דינא לא להקדים תפילת ערבית דשבועות, הוא נאמר אך לענין גמר הספירה, דבעי השלמת הספירה עד עיצומו של יום החמישים, וא"כ בהקדמת מעריב, הרי גמר הספירה בתפילת המעריב, באופן דלא הושלמה דין התמימות דבעינן עד עצם היום הזה, וכמש"נ.

ב

ספירת יום החמישים

כתב הלבוש ריש סי' תצ"ד, "ביום החמישים לספירת עומר הוא חג השבועות, שנאמר עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום, ופירושו עד ולא עד בכלל, כלומר עד חמישים תספרו ויום החמישים עצמו לא תספרו כי הוא עצמו יו"ט דכתיב וכו'.

ודברי הלבוש טעונים ביאור, במאי דכתב דיום הנ' לא תספרו, כי הוא עצמו יו"ט, וכי איזה נתינת טעם יש בזה במאי דהוא עצמו יו"ט, ואמנם הרא"ש סוף פסחים פירש דדרך המקרא למנות בסכום עשירית אף שהוא פחות אחד, אכן הלבוש בא לתת טעם בזה, וצ"ב.

והנראה פשוט בזה, עפ"ד הרוקח ה' ספירת העומר אות רצ"ד דכתב, "תספרו חמישים יום וכו' מיום הביאכם וכו' צריך לספור מ"ט יום אבל ביום נ' אין צריך לספור שהרי נזכר בברכה ובתפילה". והיינו דמעיקר הדין בעינן לספור יום החמישים, אכן כיון דלבא"ה נזכר בברכה ובתפילה זה קיום ספירת יום הנ'. וזהו עדמש"כ במשך חכמה פרשת אמור בהך קרא תספרו חמישים יום, דספירה יסודה דמשונה מזולתו במכוון, דבזב וזבה דוספרה לה שבעת ימים כתיב הוא כי תראה במכוון שיום זה טהור ולא ראתה נדה וכן הוא זיבה, והרי ימים אלו נספרין במה שהם טהורין ומכוונים מזולתן. אבל השבע שבתות במה ספירתם מכוין שיהא נשתנה מזולתו, אם לא דזה הוי ספירה ממש בפה, ותספרו חמישים יום שיום החמישים הוא יו"ט והוא מכוון בזה ונשתנה מזולתו בחגיגתו וקרבנו, ומיושבת קושית התוס' פרק המדיר וכו' שיו"ט הוא הספירה, עכת"ד.

ומבואר מדברי הרוקח והמשך חכמה, דענין הספירה הוא מאי דמתידד היום ע"י ספירתו, והיכא דמיוחד מחמת עצמו לא בעי לספורו וליחדו, דהרי מיוחד מחמת עצמו, ואך הרוקח איירי כלפי דמתידד היכא דליכא קרבנות והיינו בברכה ובתפילה, ואילו המשך חכמה בדאורייתא מיוחד הוא מחמת חגיגתו וקרבנו.

והן הן דברי הלבוש דכתב ויום החמישים לא תספרו כי הוא הוא עצמו יו"ט, וזוהי נתינת טעם דלא בעי לספור, דהרי ענין הספירה ליחדו

א

בדין תמימות

הט"ז ריש סי' תצ"ד כתב, דמאחרין להתחיל ערבית בכניסת שבועות כדי שיהיו ימי הספירה תמימות. והגר"ז ביאר בזה, דע"י התפילה דמקבל תוספת יו"ט נמצא דמחסר בתמימות. וקשה דא"כ נימא כן בכל ליל שבת בימי הספירה דלא להתפלל מעריב קודם צה"כ בליל שבת דהרי מחסר הוא בתמימות דיום ו', וצ"ע.

והנראה לומר, דהנה סיום הספירה היא ביום חג השבועות יום נ' לספירה ונאמר בעצם היום הזה, ועיין רמב"ן פרשת אמור ומש"כ מרן הגרי"ז עה"ת בזה. והיינו דבעי שבע שבתות תמימות וגמרו של ספירה עד עצם היום הזה יעויין ר"ה ו ע"ב, ולשון שאילתות פ' אמור שאילתא ק"ז "וכד מלו שבעה שבועי דהו להו ארבעין ותשעה יומי, יומא דחמישין דאתיהבית ביה תורה לישראל קדשיה הקב"ה ושווי' יומא טבא לישראל דכתיב תספרו חמישים יום וכו' עכ"ל. ומבואר דקדושת יום החמישים הוי רק לאחר שמלו ימי ספירה.

ומפורסמים דברי הנצי"ב שם, דביו"ט דשבועות לא נאמר כלל הך דינא דתוספת יו"ט, וחלוק מכל שבת ויו"ט דנאמר בהו דין תוספת, והיינו טעמא דלענין שבועות הקפידה תורה על עצם היום דכתיב בה וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש, ולשון עצם היום הוי עצומו של יום, כמו דמעטינן כרת בתוספת יו"ט מקרא דוכל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה, והיינו משום דבעינן עיצומו של יום.

והנה אנו לא קי"ל כהנצי"ב בזה, כמבואר בט"ז ובמג"א דאיכא תוספת יו"ט לשבועות, ואך דכתבו דלא להקדים מפני דבעי תמימות.

אמנם נראה בזה, דאף ע"י התוספת, אכתי לכלל עיצומו של יום לא בא, ונהי דע"י התוספת יו"ט חייל קדושת יו"ט וחדית לן הט"ז בזה דע"י קבלה זו מחסר בתמימות והיינו גמר יום הקודם. מ"מ ל"עצם היום הזה" לא מהני התוספת, וכמבואר לענין תוספת יו"ט דליכא כרת מה"ט בזמן תוספת.

ואשר לפי"ז כיון דגמר הספירה הוא "כד מלו שבעה שבועי דהו לי' ארבעין ותשעין יומי ויומא דחמישים קדשי הקב"ה", כלשון השאלות, ונתבאר דיום החמישים הוא בעצם היום הזה, נמצא דגמר הספירה הוא נשלם עד עצם היום, ובעינן תמימות עד עצם היום הזה דהוא יום חמישין דמתן תורה, וא"כ כיון דמתפלל ערבית קודם צאה"כ וחל תוספת יו"ט, וקדושת היו"ט דחל מגרע ביום הקודם כמש"כ הגר"ז, נמצא דאיכא גמר ספירת ארבעין ותשע, עוד קודם דהגיע "עצם היום הזה", והרי בעינן כד מלו שבעה שבועי, והיינו דבעי תמימות עד עצם היום הזה. וכ"ז ביום אחרון דספירה דגמרו דיום מ"ט בעינן עד עצם היום הזה, לא כן לענין שאר הימים אף דאית בהא משום תמימות מכל מקום גמרו דכל יום מימי הספירה אינו תלוי בהגיע "עצם יום הבא". ולכן היכא דקיבל שבת ע"י מעריב בשאר ימי הספירה אף דאהי קבלת השבת

מזולתו, וזהו מתקיים ע"י שהוא הוא עצמו יו"ט, וכמש"נ.

והנפק"מ בזה, היכא דיום לאחר שבועות סופר יום נ"א לעומר, דאליבא דהלבוש רוקח ומשך חכמה הרי איכא בזה משום בל תוסיף דבעי ספירת נ' יום, והוספה זו הוי תוספת על החמישים יום וקא עבר בבל תוסיף, לא כן אליבא דהרא"ש דנאמר ספירת מ"ט יום, א"כ היכא דסופר יום נ"א אינו מוסיף בספירת המ"ט, ואמנם אי יספור יום נ' אליבא דהרא"ש קאי בבל תוסיף, ופשוט.

ג

בגדר ובדיני ברה"ת

הנה המחבר או"ח סי' מ"ז סעיף י"ד פסק דנשים מברכות ברכת התורה. והב"י שם אייתי כן בשם האגור דהטעם משום שהם חייבות ללמוד הדינין שנצטוו, הובא במג"א על אתר. והשיג ע"ז בבית הלוי ח"א סימן ו' דבשלמא אנשים מחויבים במצות ת"ת שפיר שייך בהו ברכת התורה. אכן נשים אף דמחויבות ללמוד הדינין שלהם כדי לדעת היאך לעשות, מ"מ פטורות ממצות ת"ת, ואין לימודם מדין ת"ת, אלא כדי לדעת היאך לקיים מצוות דידהו, וצ"ע"ג.

וראיתי באבי עזרי ריש הל' ת"ת חידוש גדול, דכתב שם דזהו ודאי דנשים פטורות ממ"ע דלימוד תורה דילפי" מ"ושננתם" או "ולמדתם", שבזה נדרש בניכם ולא בנותיכם, אבל כל מצוה ומצוה שנאמרה בתורה שהתורה מצוה אותה נכלל בציווי הזה גם שנדע אותה, כמו שכתוב וקשרתם לאות על ירך יש בכלל זה לשמוע מה שאני מצוה ולדעת מה שאני מצוה וגם לדעת את כל פרטי המצוה וחלקיה באופן זה חייב ובאופן זה פטור, וכן הוא במצות אלו שהנשים חייבות, הציווי לקיים המצוה נאמר גם לנשים, כמו שמור את יום השבת, ונכלל בזה שהיא צריכה לדעת הלכותיה, וזה ג"כ מצות לימוד, אלא שאשה פטורה מהמצוה הכללית של ולמדתם ששם איתמעטו נשים, אבל המצוה הפרטית שבכל מצוה שנכלל בה שצריכין לדעת מזה אין מיעוט בנשים וכו', וע"כ שייך שפיר שאשה צריכה לברך ברכת התורה משום שהיא מחויבת במצות שחייבת והוא פרט בעצם המצוה. והוסיף שם שזהו ביאור הגמ' בע"ז ג' ע"א עכו"ם שעוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול, ובתוס' כתבו אף דאיתא בסנהדרין דעכו"ם שעוסק בתורה חייב מיתה, אמנם בע"ז איירי בשבע מצות דידהו, והוא תמוה דאכתי אין לזה שם ת"ת, וע"כ דמצות דידהו בכלל המצוה שמחויב, נכלל גם החיוב לדעת אותה וללמוד אותה, והוא מצות לימוד התורה אף שאין עליהם מצות ושננתם, וכן הוא בנשים ולכן שפיר מברכות, עכת"ד.

ומבואר מדבריו, דמלבד המצוה הכללית דת"ת, הרי בכל מצוה ומצוה מלבד הציווי גופא נאמר חיוב דהלכות המצוה, ואף זה בכלל ת"ת פרטי דהמצוה. ועיי' ט"ז ריש ה' פסח דתמה ע"ד הטור והוא גמ' ערוכה פסחים ז' ע"א דמהא דשואלין ודורשין ל' יום קודם הפסח מזה ילפי' דחל חובת ביעור ל' יום קודם, וקשה מה שייך חובת הביעור למאי דשואלין ודורשין, יעו"ש. ולדברי האבי עזרי יתכן, דזהו ע"ד ראיא דמהא דשואלין ודורשין והיינו ת"ת דה' פסח, א"כ ע"כ דחיובי הפסח חלים קודם הפסח ל' יום, וזהו הגורם להחייב דשואלין ודורשין. וזהו דכתב הטור דמהא דשואלין ודורשין ל' יום קודם הפסח ע"כ דחיובי המועד הם חלים ל' יום קודם, ומחמת זה נאמר חיובא דת"ת דשואלין ודורשין, וכמש"נ.

והנראה לבאר באופן אחר עפמש"כ הרמב"ן סה"מ מ' ט"ו, "שנצטוונו להודות לשמו ית' בכל עת שנקרא בתורה על הטובה הגדולה שעשה לנו בתנו תורתו אלינו, והודיענו המעשים הרצויים לפניו שבהם ננחל

חיי העולם הבא" וכו'. ומבואר ברמב"ן דאין בה"ת על קיום מצות ת"ת, אלא בשעה שקוראים בתורה מברכין על מה שאנו יודעים על ידי התורה המעשים הרצויים לפניו, והיינו כיצד לקיים המצוות. ולפי"ז מבואר דאף נשים מחויבות מהאי טעמא לתת הודאה על הא דידועות דרך התורה היאך לקיים מצוות דידהו, דזהו כל ענין בה"ת לא על קיום מצות "ושננתם" או "ולמדתם", כי אם על הא דאנו יודעים דרך התורה היאך לקיים המצות כלשון הרמב"ן, והיינו כברכת השבת.

באופן דשני דרכים המה בביאור שיטת האגור, והדבר תלוי בעיקר גדר בה"ת, דאי בה"ת הוא ברכה על מצות הלימוד תורה, בהא ע"כ כמש"כ באבי עזרי דדבר זה איתא אף בנשים והיינו דנכלל בכל ציווי וציווי ת"ת דידיה וכמש"כ שם. אכן אי גדר בה"ת כרמב"ן דלעולם אין זה על מצות ת"ת אלא "להודות על הטובה הגדולה בתנו תורתו אלינו, והודיענו המעשים הרצויים לפניו שבהם ננחל חיי העולם הבא", א"כ ענין זה קיים אף בנשים במצוות דידהו, דהרי הן בכלל האי שבחא, והנפק"מ אי בעי עמידה בברה"ת, דאי הוי ברכת המצוות בעי עמידה, ואילו למש"כ אליבא דהרמב"ן הוי כברכת השבת, דאפשר בישיבה ככל ברכת השבת, כמש"כ הפמ"ג בפתיחה הכוללת ה' ברכות בסופו, וכמש"נ.

...

הפמ"ג סי' נ"ב כתב דיתכן לכיין שיעלה ברכת אהבה רבה במקום ברכת התורה לק"ש ולא להלימוד לאחר מכן, ותמה ע"ז הביאור הלכה היאך אפשר למפלגינהו.

המג"א סי' תצ"ד וסי' מ"ז סקי"ב כתב לענין ברה"ת, דמהני דעתו שיעלה הברכה ליום אחד, ולכאורה סותר למש"כ בביאור הלכה הנ"ל דלא שייך לכיין להגביל ברכה"ת. לזמן, וצ"ע.

ובחיי אדם בנש"א כלל ט' סק"ג, הקשה סתירת דברי המג"א דבסי' תרל"ט לענין ציצית כתב דלא מהני לכיין דברכת הציצית יעלה לחלק מהיום. וצ"ע.

ואשר יראה בהאי ענינא ובהקדם יסוד שנתגלה לן מדברי הביאור הלכה, דכתב בסי' תקי"ח סעיף א', בהיתרא ד"מתוך" בהוצאה ביו"ט דשרי להוציא ספרים כדי ללמוד בהם ואילו לצורך שאר דבר מצוה שאינו לצורך אותו היום אין מתירין. ובשם הריטב"א אייתי שם דלא הותר משום מתוך אלא מצוה השייכא ליום זה, ולא לשריפת קדשים או מילה שלא בזמנה, "ות"ת מקרי דבר השייך לאותו היום".

והנה הח"ח ישב בזה קושית האחרונים, אמאי מילה שלא בזמנה לא נימא מתוך, והרי חיובו בכל רגע כמש"כ המג"א סי' תל"ד, ואין זה רק מדין זריזין כשריפת קדשים. והעיר בזה האבנ"ז סי' ת"ו, וכן המלאכת יו"ט מאד נתקשה בזה. ולזה חדית לן הח"ח דלא סגי בזה, דהחיוב הוא כל רגע, אלא בעינן חיוב דהוא חיובא ביום זה, והיינו "חובת היום". [ואף דאינו מחיובי היו"ט, מ"מ הוא חובה המתייחס להיום] ובזה הוסיף הבה"ל, דמצות ת"ת הינה חיוב המתייחס לאותו היום ולכן בזה אמרינן מתוך. ומתבאר, דמצות ת"ת הוא חובת היום ואינו חיובא כל רגע.

ויסוד הדבר יש ללמוד מדברי רבינו יונה ברכות דף ו' ע"א בדפי הרי"ף, דביאר הטעם דהמברך ברכה"ת בבקר ואע"פ שהפסיק מלימודו ואח"כ חוזר ללימודו דא"צ לברך שוב ברכה"ת. וכתב, "משום דעדיין לא נגמרה מצותה שהיא כל היום, ולפיכך כשקורא וחוזר למצותו הוא חוזר, ואפילו כשקורא בלילה לא נאמר שהלילה מהיום האחר הוא שיצטרך לחזור ולברך, שאע"פ שבשאר דברים אנו אומרינן היום הולך אחר הלילה, גבי

דכבוד התורה הוא היתר מסוים דלא גרע מכבוד הבריות וכמש"כ, אכן לשמחת התורה ליכא היתר. ואה"נ באופן דמרקדין בשבועות לכבודה של תורה, הרי הוא בכלל אותו ההיתר דשמחת תורה, והכל תלוי לשם מה מרקדין, אלא"כ בעינן דוקא לפני הס"ת.

שו"ר בהליכות שלמה בפ"ב ה' חג השבועות וז"ל, מה שנהגו בהרבה ישיבות וכד' לערוך ריקודים ומחולות בחג מתן תורה, מנהג יפה הוא, ואין לערער עליו, כי כבודה של תורה הוא שעוסקיה שמחים בה ביום שנתנה לנו הקב"ה בהר סיני, ולפיכך מותר לרקוד בו אף על פי שהוא יום טוב. והנה חדית לן הגרש"ז דאף דאין מתכונים ואין עוסקין בזה לכבודה של תורה כי אם בתורת שמחה, מ"מ כיון דבזה גופא מתקיים כבוד התורה, א"כ הוא בכלל ההיתר דריקוד "לכבודה של תורה".

והנה נסתפקו בבית מדרשא באדם הרוצה להיות ניעור כל ליל שבועות בלימוד ובמסירת שעורים. ואמנם בכדי להיות נעור הוא צריך לתרופה בהתקדש ליל החג האם שרינן איסור רפואה בשבת ויו"ט, כדי להיות נעור כל הלילה.

ואשר להנ"ל יש לדון לפמש"כ המג"א סי' תצ"ד בטעם המנהג דנעורין כל הלילה לפי שישאל היו ישנים כל הלילה והוצרך הקב"ה להעיר אותם כדאיתא במדרש, לכן אנו צריכים לתקן זה. ומתבאר מדברי המג"א דשורש הענין בניעורין כל הלילה הוא כדי לתקן הפגם, דהיינו פגם בכבוד התורה במאי שישנו כל ישראל בלילה דקודם מתן תורה, ולזה בעינן לתקן, והוא תיקון דכבוד התורה. והנה מצינו דלכבודה של תורה התירו שבות דמטפחין ומרקדין, כדכתב המהרי"ק בשם הגאונים בשורש ט' הביאו הב"י בסי' שלט והעתיקו הדרכי משה תרס"ט ובמג"א שם.

ובהגהות הגרע"א שם סי' תרס"ט אייתי לדברי הבתי כהונה במנהג הקדמון לרקד עם האבוקה לפני הס"ת בשמחת תורה. והפר"ח תמה ע"ז הרי ע"י הנענוע הוא מסתפק מהשמן שבנר ואיכא כיבוי. וכתב הבתי כהונה תו"ד כמו דמצינו דהתירו הגאונים לטפח ולרקד לכבודה של תורה, כמו"כ כיבוי אינו אלא משאצ"ל. ואף שהוא שבות חמור דלא התירו לחולה שאבס"כ, ולא מצטרף לתרי דרבנן כמבואר בדברי הרמ"א שט"ז, וספיקו לחומרא כמש"כ שער הציון סי' שט"ז, ובארנו בזה לעיל סי' כ"ז דהוא היתר מסוים דכבוד התורה דלא גרע מכבוד הבריות וכבוד מלכים, יעו"ש.

ומעתה איכא לדון, דכיון דהלימוד בליל שבועות, מלבד קיום מצות ת"ת עוד אית ביה משום כבוד התורה להמג"א, דזהו כל ענין התיקון בזה הלילה לתקן פגם דכבוד התורה, והוא נתקן במאי דנעורין כל הלילה ולומדים. א"כ י"ל דבדין כבוד התורה הותר שבותים, כמש"כ הבתי כהונה דילפי' ממאי דהתירו הגאונים הריקוד, והתיר אף משאצ"ל, וא"כ הך שבות דרפואה ביו"ט, יתכן דיש להתיר לכבודה של תורה, וע"ד דפסק הגרש"ז להתיר הריקוד, דאף דאין כוונתו לכבוד התורה מ"מ כל דמתקיים בזה כבוד התורה הרי הוא בכלל ההיתרים דכבוד התורה, כמש"נא.

הקריאה הלילה הולך אחר היום וכדאמרינן בירושלמי אמר ר' יוחנן אנו אגירי דיממא אנו יזפינן ביממא ופרעינן בליליא וכו', הנה שקריאת הלילה היא מהיום ההוא, ולפיכך בברכה שבירך בבקר להפטר ממה שלומד ביום באותה הברכה נפטר ג"כ במה שלומד בלילה, ע"כ.

ומתבאר מדברי רבינו יונה, דיסוד החיוב דת"ת הוא חובת היום, ונתחדש בזה דהלילה הולך בתר היום. והן הן דברי הביאור הלכה דחובת ת"ת חובת היום ומכח זה נשנה בהן חידושא, דמתוך, שמתיר למלאכת יו"ט. ושאני משריפת קדשים דאין חיובו חובת היום, ואפילו ממילה שלא בזמנה, דחובתו בכל שעה, מ"מ אינו חובת היום.

ואשר לפ"ז מיושב היטב, דמחד גיסא תמה הביאור הלכה בדברי הפמ"ג סי' נ"ב דחידוש דיכול לכוין בברכת אהבה רבה יעלה לו במקום ברכה"ת רק לק"ש ולא לאחר מכן. ותמה הח"ח הרי לא שיך להגביל ברכה. והקשינו הרי במג"א מבואר בסי' תצ"ד וסי' מ"ז, דיכול לכוין דהברכה"ת יעלה לו עד למחר. ושוב מתחייב מדינא בברכה"ת. ולפמש"כ דחובת ת"ת הוא חובת היום והלילה הולך אחר היום. א"כ מאי דמכוין שיהני הברכה עד למחרת, אדרבה זהו עיקר הברכה על הך יומא דמחויב ב"י, ורק אם היה דעתו לפטור ליום אחר מכן מהני. אמנם כל שלא כיוון לפטור יום הבא, הרי הברכה קאי על חובתו ביום זה. וכ"ז לענין יום הבא. אכן באותו היום גופא, בהא קסבר הח"ח דא"א למפליגי' ודלא כהפמ"ג.

ומיושבת היטב קושית החיי אדם בסתירת דברי המג"א. דהמג"א פשיטא לי' דבציצית לא יתכן לכוין שיעלה לו הברכה בבקר רק עד לחצות ותו לא. לא כן בברכה"ת, הרי כ"ד המג"א זהו לענין יום הבא, דהוא חיוב מחודש למחרת, ושפיר בזה שייך למפליגיניה, דכל הברכה תהיה להך יומא, ולא ליומא אחרינא, דאכתי חובתו לא באה, וכמש"נ.

ד

היתר שבותים בחג השבועות

מטין משמי' דהגרש"ז אויערבאך זצ"ל, להתיר לרקוד בחג השבועות כשם שהותר בשמחת תורה.

והנראה לדון בזה, דהנה יסוד ההיתר דהתירו ריקודין אף דהוא שבות לכבוד התורה. עמד בזה הפמ"ג שם דלכאורה חובת מצוה אינה מתירה שבותים כמתני' דר"ה לב ע"ב. ובסי' כ"ז הארכנו בזה דיסוד ההיתר, כדמצינו דכבוד הבריות דוחה שבותים, וכן כבוד מלכים כדאיתא בברכות י"ט, מזה למדו הגאונים דכ"ש וכ"ש הוא לכבוד התורה. והגרע"א ה' לולב ציין לדברי הבתי כהונה דאף התיר משאצ"ל לכבודה של תורה.

והנה הריקוד בשמחת תורה היא ריקוד לכבודה של תורה ולפני הספר תורה, וכידוע מהגר"א דכ"ז דהס"ת בחוץ היה מרקד לפני הס"ת. אמנם לענין חג השבועות, ודאי איכא שמחה עצומה בקבלת התורה ובלימודה, אכן שמחה זו ליכא מתיר בזה להתיר שבות דריקוד, וכמו ד"שמחה יתירה" דסוכות אינו מתיר ריקודים לקיום "ושמחת". אלא

(א) והנה אף דפסק המ"ב בסי' של"ט סק"ח דכל ההיתר דכבוד התורה הוא לענין מטפחין ומרקדין ולא בכלי נגינה וזהו דלא כהבתי כהונה, מ"מ לעיל בסי' כ"ז כתבנו ד"ל דההיתר רק בשבותים דהם בכלל "גזירה" ולא "מלאכה", ועיין מ"ב סי' שכ"ח סק"כ מהרדב"ז דשבות דרפואה אינו אלא גזירה ולא מלאכה, וראי' ממאי דאסרינן רק לחולה ולא לבריא, ואילו היה מלאכה, לא היה בזה חילוקי גברא. נמצא דשבות דרפואה הוי גזירה כדן מטפחין ומרקדין דהוי בשם גזירה ולא מלאכה, [וכמו שדנו התוס' בשבת להתיר בזה"ז דאין בקיאי לתקן כלי שיר, ושמעתי דבקצוה"ש דן כמו"כ לענין שחיקת סממנים], ואכתי יש לדון לפמש"כ המ"ב בסי' של"ח סק"י דלא התיר אמירה לעכו"ם כדי לנגן לכבוד התורה, ובעטרת המועדים סי' פ"ג בפלוגת השל"ה והמג"א לענין אמירה לעכו"ם אי נדון כמלאכה מדין שליחות לחומרא עיי"ש מש"כ בזה. ומ"מ י"ל דהיתרא דמטפחין רק אי הוי בעידנא, וא"כ בנידון דידן ליכא ראי' להתיר, יעוין מש"כ באריכות בסי' כ"ז, וצ"ע.

מצוה קצח

להלוות לנכרי בריבית

שנאמר לנכרי תשיך

מפי השמועה למדו שזו מצות עשה

הב"ח (י"ד ריש סי' קנט) מבאר את כוונת הרמב"ם, דוודאי אין מצוה בקום ועשה למצוא נכרי ולהלוות לו כסף ע"מ להרוויח את הריבית, אלא אמרה תורה לאדם שבא להלוות לנכרי שתהא ההלוואה בריבית. ועד כמה דליכא מצוה בעצם ההלוואה, מבואר הא דאמרו בגמ' דאיכא מעלה במי שאינו מלוה לנכרי כדי שלא יקח את הריבית. ודבריו תמוהים דגם לפי מה שתירץ הלא אין שום איסור להלוות לנכרי, וכן אם נטילת הריבית היא מצוה ליכא שום הגריעותא של המלוה לנכרי בריבית, אלא אדרבה מצוה היא.

יש שהוכיחו מתשובות הר"ן (סי' נו) שנקט בדעת הרמב"ם דאיכא מצוה להלוות לנכרי בריבית. אך טעות בידם, היות ובדברי הר"ן לא הוזכר כן בדעת הרמב"ם, אלא נשאל הר"ן האם אדם שיש לו ממון מצווה לבקש אחר לוויים נכרים ולהלוות להם בריבית, ואין בידינו את תשובת הר"ן במלוואה, אלא כתב דאין זה ודאי דנקטינן להלכה כדעת הרמב"ם, וחסר ההמשך ולא נודעה דעת הר"ן בזה.

ראיה ממלוי בריבית החוזרים לכשרותן

יש שהביאו הוכחה נוספת מהא דאמרו בגמ' בסנהדרין (כה:): דחזרתן של מלוי בריבית לכשרותן היא כשיקרעו את שטריהן ויחזרו חזרה גמורה דאפילו לנכרי אינם מלוים בריבית. וחזינן דליכא מצוה בהלוואה בריבית לנכרי, דאי איכא מצוה, לא מסתבר להצריך אדם שימנע מקיום מצוה כדי לחזור לכשרותו. אמנם אי משום הא לא קשיא כ"כ, דאפשר דכוונת הגמ' דעיקר החזרה אינה כשנמנע מן העבירה, אלא דצריך לחדול מלטעום טעם ריבית, ולכן יש לו להימנע גם מהלוואה בריבית בהיתר.

אם המלוה שלא בריבית עובר בלא תחנם

התוס' בב"מ (הנ"ל) כתבו דאסר הכתוב להלוות להם בריבית, ועוד דאם מלוה בחינם בלא ריבית עובר בלא תחנם. ולכא' תקשה טענה זו על הראשונים שהעמידו דליכא מצוה להלוות לנכרי בריבית, דהא עובר בלא תחנם כשמלוה שלא בריבית, כשם שהמשאיל חפצים לנכרי בחינם עובר בלא תחנם. וכן כתב במגדל עוז (שם) בדעת הרמב"ם "כמו שהוזכרנו בלאו על לא תחנם, לומר שלא ליתן להם מתנות חינם, הוזכרנו בעשה אף כשנלוה אותם שלא נלוה אותם חינם אלא בריבית". ושיטת שאר הראשונים טעונה ביאור.

ויש לפקפק בעצם הענין אם שייך לומר שיש איסור לא תחנם בהלוואה לנכרי בלא ריבית. דהתוס' בהמשך מסופקים אם גזל של הנכרי אוסר גם לקיחת ריבית מן הנכרי או שאין בריבית משום גזל, והוא נידון בפני עצמו עד כמה ריבית היא גזל ואין

מחלוקת הרמב"ם והראשונים אי איכא מצוה להלוות לנכרי בריבית

נאמר בפרשת כי תצא "לנכרי תשיך ולא חיך לא תשיך" (דברים כג כא), ונחלקו הראשונים אי איכא מצוה להלוות לנכרי בריבית או שאינה מצוה. דעת הרמב"ם (בסה"מ ובפ"ה מהל' מלוה ולוה ה"א) שהיא מצות עשה וז"ל "שציונו לבקש ריבית מן הגוי, ואז נלוה לו עד שלא נועיליהו ולא נעזור לו אבל נזיקהו וכו'", והיינו דהמצוה להזיקו ע"י הלוואה בריבית. הגמ' (ב"מ ע:) דנה בכוונת הכתוב ומסקת הגמ' דבא כדי לעבור עליו בעשה ולא תעשה. ומפרש הר"ן דמסקנת הסוגיא כהרמב"ם דאיכא מצוה להלוות בריבית, וכן משמע מהתוס' (שם).

דעת החולקים דהא דאמר קרא "לנכרי תשיך" אינו מצות עשה אלא לאו הבא מכלל עשה, ובא להוסיף איסור עשה על הלוואה לישראל. ויש ב' נוסחאות בזה - לשון רש"י (דברים שם) "לנכרי תשיך - ולא לאחיך. לאו הבא מכלל עשה, עשה, לעבור עליו בשני לאוין ועשה", וכן כתב בהשגת הראב"ד (פ"ה מהל' מלוה ולוה ה"א ובמנין המצוות) על פסק הרמב"ם דאיכא מצוה להלוות לנכרי. וכך ביארו הרמב"ן הרשב"א והריטב"א את סוגית הגמ' בב"מ, דנאמר בפסוק איסור עשה ולא מצות עשה.

הרמב"ן (עה"ת שם) הוסיף דברים בזה ומבאר את ענין המצוה, דסלקא דעתך דכשם שאסור לגזול את הנכרי כך יהא איסור להלוות לו בריבית ולהזיקו בכך, ובא הכתוב לומר דאין איסור ריבית כגזל היות והריבית ניתנת לדעת שניהם וברצונם, ולא נאסרה הריבית אלא מצד האחווה והחסד, ולכך לא נאסרה בנכרי. ודברים הרבה נאמרו בדעת הרמב"ן, לדייק אם הריבית היא גזל או לא. ויש שהשוו את דברי הרמב"ן למש"כ הגר"א (ח"מ שע"ס ק"ז) על פסק השו"ע דהמשחק בקוביא עם הנכרי אין בו משום גזל, ומדמה הגר"א משחק בקוביא לריבית, דכשם דאין איסור ריבית למלוה לנכרי מפני שנותן מדעתו, כך אין איסור לשחק בקוביא עם הנכרי.

הראיות דאיכא מעלה כשאינו נוטל ריבית מן הנכרי

ונבוא לדון בדעת הרמב"ם דאיכא מצוה בהלוואה לנכרי בריבית, וכמו שמבאר הר"ן את הגמ'. והקשו עליו (בגה' מיימוניות ועוד) מהא דמציונו בגמ' שבח למי שאינו מלוה בריבית אפילו לנכרי, דדרשו (מכות כד.) "בא דוד והעמידן על אחת עשרה דכתיב מזמור לדוד ה' מי יגור באהלך מי ישכון בהר קדשך... כספו לא נתן בנשך - אפילו בריבית עובד כוכבים". ואי איכא מצות עשה להלוות בריבית, לא שייך לציין לשבח את הנמנע מלקיים את המצוה.

למען ספות הרוה את הצמאה לא יאבה ה' סלוח לו". ופירש רש"י הטעם "השווה וחבר נכרי לישראל, ומראה בעצמו שהשבת אבדה אינה חשובה לו מצות בוראו, שאף לנכרי הוא עושה כן שלא נצטוו עליהם". וה"נ הזהירה תורה שכשמלווה לנכרי אין לעשות עימו טובה, כמשמעות לשון הרמב"ם - שנלוה לו עד שלא נועילהו ולא נעזור לו אבל נזיקהו, ובמקום שנמנע מלהלוות לו בריבית כשהיה יכול לקחת עובר על המצוה.

ואהכי לא קשיא מהא דדרשו מ'לא נתן כספו בנשך' - לנכרי, וכן מהחוזר בתשובה שאינו נוטל ריבית מן הנכרי, הרוצה להלוות לנכרי בלי ריבית, כשאינו רוצה להרוויח, ולא זו בלבד אלא רוצה להימנע מלטעום טעם ריבית, בוודאי מותר לו לכתחילה להלוות באופן זה.

יישוב הקושיות על הרמב"ם

ובזה מיושבת קושיה ידועה שהקשו האחרונים על מה שכ' הט"ז בכמה מקומות (ריש הל' ר"ה ועוד) דבדבר שהתורה מתירה בפירוש, לא אסרו חכמים, דדבריו סותרים למה שאמרו בגמ' דאין להלוות לנכרי בריבית שמא ילמד ממעשיו ועוד טעמים, ואע"פ שהיא מצוה לדעת הרמב"ם. ולהנ"ל קשיא מעיקרא ליתא, דבסתם הלוואה לנכרי אין מצוה להלוות לו בריבית, ואין מצוה לחפש נכרי כדי להלוות לו בריבית. ומי שנמנע מלקחת ריבית מחמת איזה טעמים, אינו שייך למצוה דלא נצטווה להלוות בריבית בכגון דא.

וכן יש לבאר את מה שהקשו על שיטת הרמב"ם מהא דאמרו בגמ' (ב"מ ע"א.) "עמי ונכרי עמי קודם" ומק' הגמ' פשיטא, ומתוך "אמר רב נחמן אמר לי הונא לא נצרכא דאפילו לנכרי בריבית ולישראל בחינם". וק' לש' הרמב"ם דהא בהלוואה לנכרי בריבית מקיים מצוה. והיה מקום ליישב דקמ"ל דמלוה לישראל גם במקום שיש לו הפסד, אבל להנ"ל לק"מ דהיכא שרוצה להלוות לישראל במקום להלוות לנכרי בריבית, אינו עובר על המצוה כלל, דיש לו סיבה לכך שאינו מלוה לנכרי בריבית, ובכה"ג לא נצטווה כלל להלוות בריבית.

נמצא - יסוד המצוה שלא לעשות טובה לנכרי ולא ליתן לו בחינם כעין לא תחנם, וכשרוצה בריבית מקיים את המצוה. ולכך רק במקום שהיה אמור לקחת ריבית ונמנע, ביטל את המצוה, אך אם אינו רוצה לקחת ריבית מכל סיבה שהיא או מפני שאין הכסף עומד להלוואה בריבית, אינו מחויב לקחת ריבית, וכשאינו נוטל את הריבית אינו נותן כלום לנכרי ואינו עובר בלא תחנם סתם כי אין רצונו בזה.

כאן מקומו. וא"כ אם ריבית היא גזל אפי' בנכרי פשיטא שאם מלוה לנכרי בלי ריבית, בוודאי אין בהלוואה משום לא תחנם. דלא תחנם מלשון חינם, וכיון שההלוואה אינה מחייבת תשלום ריבית המלווה בלי ריבית אינו נותן חינם אלא רק לא גזל את חברו. ואף אי נימא דאין בריבית משום גזל, המלווה אינו נותן לנכרי משלו כלום, ואין בזה משום לא תחנם. דהגם שמותר לו לקצוץ בהלוואה שיחזיר לו ריבית, מ"מ כשהלווה בלא קציצה אינו נותן כלום דמקבל את כספו במלואו וכל דבר שרגילות לעשותו לאחר אינו נחשב נתינה¹. וצ"ב כוונת התוס', שבתחילת הדברים כתבו שיש בהלוואה בלי ריבית משום לא תחנם ומשמע דההלוואה מחייבת ריבית ומש"ה כשאינו נוטל את הריבית נתן מתנת חינם לנכרי, ואח"כ נסתפקו אם יש גזל בריבית הרי דאין הריבית חלק מההלוואה.

דיוק לשון הרמב"ם וביאור דבריו

וליישב שיטת הרמב"ם נראה לדייק את לשונו, ממה שכתב לגבי הלוואה לנכרי וז"ל (בהל' מלוה ולוה שם) "העכו"ם וגר תושב לוין מהן ומלווין אותן בריבית, שנאמר 'לא תשיך לאחיך' לאחיך אסור ולשאר העולם מותר, ומצות עשה להשיך לעכו"ם, שנאמר 'לנכרי תשיך' מפי השמועה למדו שזו מצות עשה וזהו דין תורה". פתח בהיתר להלוות בריבית לנכרי ולגר תושב ויליף מרישא דקרא, וסיים במצוה להשיך לנכרי כדכתיב בסיפא דקרא, וצ"ב. ואולי אפשר לומר דההיתר הוא כלפי גר תושב, והמצוה היא לגבי הנכרי, אבל דחוק להעמיד כך את דבריו. ופשטות דבריו יש לומר, דבוודאי איכא מצוה להלוות לנכרי בריבית, אך אם מלווה לו שלא בריבית לא ביטל את המצוה. דהמכוון במצוה שלא להלוות לנכרי בחינם, דהיינו שבמקום שהיה אמור ליטול ריבית ורק מחמת שרוצה לעשות עימו טובה אינו נוטל ריבית, ביטל את המצוה. אולם גם אלמלא אסרה תורה את הריבית, אין בהלוואה סתם שום חיוב ריבית, ומי שאינו נוטל ריבית, לא נתן לחבירו כלום בהלוואה זו. וממילא המצוה אינה לקחת ריבית מהנכרי, אלא שלא לוותר לו על ריבית שהיה אמור לתת, שלכך מי שעסקו בהלוואה בריבית לנכרים, אסור לו להלוות להם בלא ריבית, דבזה ביטל את המצוה. אבל סתם אדם יכול להלוות לשכנו הנכרי כסף שאינו עומד לשום צורך, בלא ריבית, דבכל ההנהגה הרגילה להלוות זה לזה ולא נחשב נתינה בחינם ואינו בכלל 'לא תחנם'.

וכוונת הרמב"ם שפתח ואמר דמותר לקחת ריבית מן הנכרי לכל מי שרוצה, ואם אדם רוצה לקחת ריבית והוא מצפה לזה, מחויב לקחת מן הנכרי ריבית, ואם לא לקח ביטל את המצוה.

דימוי המצוה למחזיר אבידה לנכרי

ולכאו' יש לדמות את ענין המצוה זו למחזיר אבידה לעכו"ם דאי' בסנהדרין (ע"ו): "והמחזיר אבידה לנכרי, עליו הכתוב אומר,

¹ ענה הח"ח שתמיד מפנה את הדרך לאחרים, וא"ל הנכרי דא"כ יאריך ימים. והח"ח בוודאי לא עבר על לא תחנם, דלא נתן מאומה אלא נהג כפי הרגילות.

¹ ומסופר על הח"ח שבעודו מהלך ברחוב הופיע מולו נכרי שהיה נראה מבוגר יותר, והח"ח פינה עבורו את הדרך, ולשאלת הנכרי מדוע עשה זאת,

נידונים מעשיים בהלכות טהרת כהנים

ע"פ הספר "משמרת הכהנים" הלכות טהרת כהנים
מאת הגאון רבי ישראל כהן שליט"א

נערך ע"י הרה"ג י. מנדלזון

זהירות ודינים לכהנים וישראלים כשיש מת בבנין מגורים

הנפל בחדר סגור, מכל מקום נאסר החדר מדרגות, וכל המקומות שבבית הפתוחים אל החדר הסגור, משום 'דין סוף טומאה לצאת', ולנפל אף קרוביו אסורים להיטמא לו [ויכול הכהן להיכנס לחדר סגור שאין הטומאה עוברת וכן"ל]. וכן ה"ה בכ"ז כשיש שאר טומאות המטמאות באהל כאבר מן החי וכדומה.

כהן השוהה בביתו הסגור

אך כל זמן שהכהן בביתו ודלתו סגורה אינו נטמא כלל והוא שאמרו 'סוף טומאה להכנס לא אמרינן' [וכל דלת הקבועה בבית חוצצת].

ולכן צריכים להיזהר שכשיש מת בבנין, ויש כהן הדר באחת מן הקומות, שלא לפתוח את דלת הבית של הכהן, בשעה שנמצא שם כהן זכר, שהרי מיד יטמא [ואף בשעה שדלת המת סגורה וכן"ל].

הלכך, אם בני ביתו של הכהן, [כאשתו או בתו, שאינם מזהרות על הטומאה], רוצים לצאת או להיכנס אל הבית, יוכל הכהן להיכנס לחדר פנימי, ויסגור את הדלת אחריו, או יצא למרפסת שאינה מקורה יחד עם גג הבית [דהיינו, שיש הפסק אפילו מועט בין גג המרפסת לגג הבית], ובכך יוכלו בני ביתו לפתוח את דלת הבית.

זהירות בשעת ההודעה לכהן על טומאה בבנין

יש לעורר, שבעת שמודיעים לכהן על מת בבנין, יזהר שלא יפתח הכהן את דלת ביתו מחמת הדפיקות. ועל כן,

טומאת המת מתפשטת למקומות נוספים בעוד דרכים הנקראים בלשון רבותינו: 'טומאת פתחים', ו'סוף טומאה לצאת'. ופירושם: טומאת פתחים. מת הנמצא בחדר והדלת פתוחה לחדר אחר, נטמא אף החדר הפתוח אליו, משום שהטומאה עוברת דרך הפתח ומטמאה אף את החדרים הפתוחים למקום שנמצא בו המת. ונקטו האחרונים, שטומאה זו מטמאה מן התורה*. סוף טומאה לצאת. טומאה הנמצאת בחדר סגור, ועתידה הטומאה לצאת משם, הרי המקום שמעבר לדלת מטמא, ודנו הפוסקים אם טומאה זו מן התורה.

מעבר בחדר מדרגות כשבאחד מהבתים נפטר או נפל

כשיש מת בבנין מגורים אם דלת בית המת פתוחה הרי מטמאה לחדר המדרגות והמקומות הפתוחים לשם מן התורה, ואם דלת בית המת סגורה מטמאה לחדר מדרגות עכ"פ מדרבנן.

וראוי שדלת הבית ששם המת תהיה סגורה ככל שיותר זמן, והתועלת בכך, שחזר המדרגות בבנין יטמא רק מדין סוף טומאה לצאת, שיש הסוברים שהוא מדרבנן וכן"ל, ואם כהן יעבור שם מחוסר ידיעה לא יטמא מדין טומאת פתחים שיעיקר דינה מן התורה.

וה"ה שיש להיזהר בכ"ז, כאשר אשה הפילה נפל בבית, ועתידים להוציא את הנפל דרך חדר המדרגות². משנה זהירות כשהנפל בבית של כהנים, שאז אף אם נמצא עתה

(א) המג"א (או"ח סי' שמג) והחת"ס (יו"ד סי' שמ) ועוד מכמה וכמה ראיות ושבדאי הוי מה"ת דלא כדמשמע פשוט דברי הש"ך (סי' שעג סק"ב). ועי' במשמרת הכהנים פרק י' ס"ק א-ג אם מצרפים את שיטת הש"ך, ואם דבריו אמורים רק לענין פתח מועט שפחות משלשה טפחים, אבל אם הוא גדול משיעור זה, וכל שכן פתח כניסה לחדר המצוי, טומאתו מהתורה לכו"ע. עוד שם במח' האחרונים אם עובר באיסור לא יבוא בטומאת פתחים וסטול"צ.

(ב) טומאה זו ממ' יום מהעיבור ואילך [ולא לפי מנין הרופאים], ונתבארו פרטי דיניו בספר פרק ב' ושם שיעור שמטמא אף קודם שיצא הנפל לאויר העולם.

מרפסות, רעפים, מרזבים או מזגנים הצמודים לאחת מהדלתות. וה"ה שיכולה הטומאה, מחמת מאהילים אלו, לעבור לבתים נוספים. ואם הוחלט, באיזה פתח יוציאו את המת, אין צריך להיזהר, אלא במאהילים הסמוכים לדלת זו בלבד, וכן בחלונות הפתוחים אליו, שלא ישהו שם כהנים, ויטמאו בטומאת אהל.

הלכך, כשיש מת בבנין שגר הכהן [או בסמוך], יסגור הכהן את חלונות ביתו, שפעמים עלולה הטומאה להיכנס לביתו, דרך מאהילים אלו, ויטמא הבית.

והוסיף הגר"י פישוהוף על הדברים הנ"ל: ראוי לכל כהן, לידע לדינים אלו, שאם ח"ו יקרהו מקרה, רח"ל, ידע את אשר לפניו.

סיכום ההנהגה הנכונה כשיש מת בבנין

א'. כדי למנוע את הכהנים מלהיכנס לבנין, יש לכתוב הודעה על כך, ולתלות בסמוך לבנין שיש שם מת במקום הבולט להעין.

ב'. אופן ההודעה לכהן הגר בבנין שיש שם מת: ביום חול, יודיע לכהן באמצעות טלפון. ואם אי אפשר בכך, או בשבת, ידפוק בדלת בית הכהן, ויחזיק את ידית הדלת למנוע את פתיחתה, ויודיעו מעבר לדלת, שיש מת בבנין, ושלא יפתח את הדלת.

ג'. אסור לכהן לצאת לחדר המדרגות, אלא ישאר בביתו ויסגור את דלת ביתו כל העת. וכאשר צריכים בתו או אשתו לצאת מהבית, יכנסו האב הכהן ובניו לחדר, ויסגרו את הדלת, וכן יכולים לצאת למרפסת שאין לה גג יחד עם הבית.

ד'. יסגור הכהן את חלונות ביתו, במקום שיש לחוש שתכנס הטומאה דרך מאהילים מחוץ לחלון.

דינים אלו, אינם רק באותו כניסה שיש מת, אלא אף בכניסה הסמוכה לכניסה שיש מת, כגון, שיש מאהילים בשיעור טפח, שהטומאה עוברת דרכם אף אל כניסות אלו.

הדופק על דלת בית הכהן להודיעו, יש לו להחזיק את ידית הדלת, ובכך ימנע מהכהן את פתיחת הדלת, ויאמר לו מאחורי הדלת שיש מת בבנין ושאסור לו לצאת [וכן שלא יפתח הדלת]. וביום חול מן הנכון יותר שיתקשרו בטלפון אל הכהן, ויודיעהו, כדי למנוע תקלה זו. ובכל זה, צריך זהירות גם לגבי בניו הקטנים של הכהן, ואפילו תינוק בין יומו.

מניעת טומאה כשיש מת בבנין

יש אפשרות למנוע את הטומאה מהבנין, אף כשהמת עדיין נמצא בבנין, וזאת, אם יוציאו את המת תחת מקום שאין לו גג עם הבנין, כגון מרפסת שאינה מקורה [או מקום מקורה ויש הפסק אפילו מועט בין גג המרפסת לגג הבית] ובכגון זה אין המת מטמא משום סוף טומאה לצאת, ונמצא הבנין טהור.

דעות רבותינו אם מהני עצה לחשוב להוציא המת קודם למרפסת

מת הנמצא בבית, אך בדעתם להוציאו למקום שאינו מקורה כנ"ל, ורק לאחר מכן להחזירו לבית, ושוב להוציאו דרך חדר המדרגות צידד הגר"ד לנדו שליט"א שאפשר שבזה אין דין 'סוף טומאה לצאת' לחדר מדרגות, מכיון שעדיין לא הכניסו את המת לבית, ונמצא שיש בזה עוד עצה שלא יהיה טומאה לחדר המדרגות אף שלא הוציאו את המת כלל. אולם דעת הגר"נ הכהן קופשיץ שליט"א שמכיוון שמכל מקום דעתם להוציא את המת בסוף דרך החדר מדרגות, לעולם יש לחדר המדרגות 'דין סוף טומאה לצאת', ומטמא. ולענין מעשה טוב שיחשבו בני הבית כן שבזה מרוחים שאם יעבור שם כהן יתכן שאינו נטמא, אולם מ"מ מאידך לא יסמוך משום כן הכהן להקל שיתכן שאינו מהני.

עוד זהירות ממאהילים סמוכים למקום המת

מת בבית, ועדיין לא הוחלט מאיזה פתח יצא, כל המאהילים הסמוכים לדלתות שמחוץ לבית הרי הם מטמאים תחתיהם. ולכן יש להיזהר מלעבור תחת

ג) ועי' הערות הרבנים בסוף הספר (ריש פכ"ב דין ציון קברים) אם דין ציון קברים הוא אפילו אם הטומאה נמצאת שם זמן מועט, והערת הגר"י פישוהוף שם. ובספר סוף פכ"ב אם מחוייב להוציא הוצאות לאפרושי חברו מאיסורא וכמה דרגות בדבר לענין טהרת כהנים יעו"ש.

שאלות בירורים תרומות והנצחות
c205501040@gmail.com

לע"נ מוקיר ורחים רבנן והוא גופיה צורבא מרבנן שם טוב בן נאוה זצוקללה"ה

בן חמש למקרא בן עשר למשנה בן חמש עשרה לגמרא, או דלמא עדיף להקדים את תחילת לימוד הגמרא כמה שאפשר, כמנהג ישראל מדורי דורות.

נושא שני - קדימה: האם צריך להתחיל קצת חומש, נביא ומשנה, ולהתקדם מיד לגמרא, בשביל לחדד את הראש וליישר את השכל, ולהשלים את שאר התנ"ך והמשניות בשנים מאוחרות יותר. או ללמוד לפי הסדר את כל התנ"ך והמשניות כראוי בשינון הדק היטב, ורק אחר כך להתחיל גמרא כפי הסדר - כדי שידעו את הבסיס חזק. או לפחות, להשקיע במקביל ללימוד הגמרא, לסיים לימוד נ"ך ומשניות.

נושא שלישי - גירסא: האם צריך לדעת את כל המקרא היטב כמעט בעל פה - כלשון הגר"א באיגרת, ורק אז להמשיך ללימוד המשנה והגמ', או שמספיק מה שלמדו והבינו את הפסוקים, אפילו שבסוף לא יודעים, והעיקר להתקדם ללימוד הגמ'.

נושא רביעי - למדן: יש טוענים שאם נשקיע בגירסא נקבל ידען ונפסיד את הלמדן, כי הילד לא מתרגל לחשוב בשנים הקריטיות של ההתפתחות, אם יתחיל לחשוב רק בגיל מאוחר יותר כאשר מקבל את כח הסברה. יהיה פחות למדן מחבריו בישיבה שלמדו בשיטה הישנה. וצריך ללמד את הילד ששינון ללא הבנה אין בו תועלת, כי לימוד בלי הבנה אינו לימוד, ולכן צריך להשקיע תכף ומיד בהבנה.

מאידך יש טוענים שאדרבה המציאות תוכיח שהתיאוריה מופרכת ביסודה, שגם המשקיעים הרבה בשינון וחזרה, הם למדנים לא פחות מאחרים, ואדרבה הידיעות מסייעות להם להבין היטב את העניין. והשינון מכניס היטב את התנ"ך לזכרון למען יעמדו ימים רבים.

נושא חמישי - טעמי המקרא/טייטש: האם צריך לתת דגש על לימוד המקרא עם טעמי המקרא, כדי שידעו היטב את תורת השם בבחינת 'שימה בפיהם', וכך זוכרים היטב את הפסוקים, וידעו את התורה כצורתה וכנתינתה מסיני כמבואר בגמ' קידושין ונדרים שכך היו לומדים, וכצורת קריאת תורה בבית הכנסת, וכל הטעון הסבר המלמד יבהיר, כדי שבינו את הפסוק.

או שהעיקר בלימוד המקרא, הוא דוקא לימוד עם טייטש על פי פירוש רש"י כדי שיהיה הבנה של תוכן המילים, ולא כל כך חשוב להניח את הדגש שידעו בדיוק את טעמי המקרא, כי רק בעבר שלא היה ניקוד, לכן הטעמים היו מרכיב חיוני בהבנה, אבל כיום שהכל מודפס ומנוקד, אין חשיבות להשקיע הרבה בטעמים.

2. שיטת עץ חיים

שיטת בריסק: החיידר בבריסק נפתח בשנת תרנ"ו ומנה מאות תלמידים ובשנות השיא מעל 1200 תלמידים, והתנהל על ידי הגר"ח מבריסק זצ"ל, וחדל מלפעול במלחמת העולם הראשונה. בשנת תרע"ט החיידר נוסד מחדש על ידי בנו הגרי"ז מבריסק זצ"ל, שהנחה את סדר הלימוד בו. והעיד הגרי"ד סולביצ'יק זצ"ל שבחיידר בבריסק לא לימדו משניות ונביא אלא חומש וגמרא, וכך נהגו גם בת"ת עץ חיים, אך הגרי"ז שכר מלמד פרטי לבניו שילמד עמם משניות, ואמר שילד שלומד משניות יהיה לו תועלת גדולה ובסיס גדול ללימוד הגמרא (הרב מבריסק

חלק א עמוד 226, חלק ג עמוד 166-165). בתלמוד תורה עץ חיים בירושלים, הנהיגו את שיטת הלימוד כמו שיטת החיידר בבריסק, ובעקבותיהם הנהיגו כך הרבה חיידרים כמו ת"ת מאה שערים, ללמוד גמרא מגיל 7, וללא לימוד משניות ונביא כסדר, ובשנים המאוחרות הכניסו בת"ת עץ חיים לימוד של חלק מנ"ך ומשניות.

והורה הגרי"ז מבריסק זצ"ל (עובדות והנהגות לבית בריסק חלק ג עמוד קמד) למנהל ת"ת תשב"ר בבני ברק הגר"ר משה הלוי זצ"ל, כשהגיע להתייעץ לאחר פטירת החזון איש, איזה סדר לימוד להנהיג בתלמוד תורה, והשיב, ללמד כמו שמלמדים בעץ חיים בלי לשנות, ולא להוסיף שום לימוד זר שלא שמענו עד הנה. וכן הורה למייסדי ת"ת קמניץ ללמד כמו שמלמדים בעץ חיים, בלי שינויים והוספות חדשות. והוסיפו על פי דרכו שאין קושיא כלל מדוע לא מקיימים את המשנה באבות, משום שכך נהגו במשך הדורות, וכן נהגו בבריסק וכך המשיכו בעץ חיים, ובודאי נהגו כדין.

שיטה זו מבוססת על מה שכתב הש"ך (סימן רמה ס"ק ה), להצדיק את המנהג להתחיל גמרא הכי מהר שאפשר. וכפי שכתב החתם סופר (דרשות חלק א עמוד קיב: תורת משה פרשת בשלח), שרבותינו הפכו את דרך הלימוד, ללמד קודם את הנערים גמרא ואח"כ להשלים את לימוד התנ"ך, בגלל שלימוד הפשוטות של המקרא בלי דרשת חז"ל גורם להפסד הדעות, ולכן קודם הדגישו בתורה שבעל פה לדעת את המסורת והדרשות, וכך ניבדל מהעמים ומהכופרים למיניהם. ומביא את הגמ' (ברכות דף כח:): מנעו בניכם מן ההגיון, שזה הולך על המקרא, ואותם שהפכו את הסדר, אין אחד מבניהם שלא יצא מהדת, ואין אחד מהם חפץ בלימוד ש"ס ובהוראת היתר ואיסור כלל.

מיד גמרא: לדעת החזון איש (מעשה איש חלק ו עמוד נז) במענה לחיידר שרצו להנהיג ללמוד יותר משניות לפני שמתחילים גמרא כדרך המהר"ל, השיב 'כמה שיותר מהר ללמוד גמרא'.

וכתב בספר **תורת הנפש** (להגר"ר יוסף אברהם וולף עמוד

תמונה מכיתה בחיידר בבריסק פורסמה בספר על הגרמ"ד סולביצ'יק זצ"ל - התמונה מארכיונו של הרב הגאון רבי שמעון יוסף מלר שליט"א מחבר הספרים על "בית בריסק" ו"ישיבת חברון"

קפ"א ארון של קנים

כח התפילה: כתב המשנה ברורה (סימן מז ס"ק י, סימן קכב ס"ק ח) ויסודו בחיי אדם (חלק א כלל כד סעיף יט) נכון וראוי לכל אדם להתפלל בכל יום ביחוד על צרכיו ופרנסתו, ושלא ימוש התורה מפיו וזרעו וזרעו, ושיהיו כל יוצאי חלציו עובדי השם באמת, ושלא ימצא חס ושלוש פסול בזרעו. ותמיד תהיה תפלת האב והאם שגורה בפיהם להתפלל על בניהם שיהיו לומדי תורה וצדיקים ובעלי מדות טובות ויכוין מאוד בברכת אהבה רבה ובברכת התורה בשעה שאומרים ונהיה אנחנו וצאצאינו, וכן כשאומר בובא לציון למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה.

כתב השל"ה הקדוש (מסכת תמיד פרק נר מצוה אות קלב), וביותר צריך זירח להתפלל שיהיה לו זרע כשר עד עולם ואגב כל צרכיהם וזיווגם, מה' יצא הדבר. ולבי אומר, שעת הצון לתפילה זו בערב ראש חודש סיון, הוא החודש שבו נתנה התורה, ואז נקראים בניו לה' אלהינו.

כעין זה כותב בפלא יועץ (ערך עצרת), ומה טוב דבר בעתו לשפוך נפשו בימים האלה ובזמן הזה, שיזכה הוא ובניו לכתרה של תורה, ללמוד וללמד לשמור ולעשות.

בשבת: כאשר חל ערב ראש חודש סיון בשבת, כמו השנה שנת תשפ"ג, נחלקו הפוסקים (דור המלקטים שבת חלק ב עמוד 919-920) האם מותר לומר תפילת השל"ה בשבת קודש.

אסור: לדעת הגר"ח קנייבסקי זצ"ל (אשי ישראל פרק לו הערה סג), והג"ר שריה דבליצקי זצ"ל (אסיפת יצחק כ סיון תשס"ו) אין לאומרה בשבת, והוסיף הגר"ח קנייבסקי שיקדימנה ליום קודם שלא צריך דוקא בערב ר"ח, ורק בהרהור מותר בשבת. ולדעת הג"ר יוסף ליברמן זצ"ל (משנת יוסף חלק ט סימן קכו), ונטעי גבריאל (שבועות פרק א הערה י ד"ה גם, הערה כח) אימרה ביום חמישי כאשר אומרים סדר יו"כ קטן מוקדם.

מותר: לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל (אשרי האיש או"ח חלק ג פרק סה אות יז), וקובץ הלכות (שבת חלק א פרק טו סעיף יז), והג"ר משה שטרנבוך שליט"א (קונטרס דבר השבת הערה נ), והגרי"י בעלסקי זצ"ל, והפסקי תשובות (סימן רפח אות ז), מותר לאומרה בשבת. והוסיף הגרי"ש שידלג את הבקשה על פרנסה.

ספק: לדעת הג"ר אביגדר נבנצל שליט"א (אסיפת יצחק ט סיון תשס"ו), צ"ע אם מותר בשבת. ולדעת הג"ר אפרים גרינבלט זצ"ל (אסיפת יצחק כב סיון תשס"ו), רבים מתירים ויש מחמירים.

לדעת הגרא"מ שך זצ"ל (עדות הג"ר מאיר ויסברגר זצ"ל והג"ר משה אינהורן שליט"א) למנהלי תלמוד תורה ברכת יעקב בפתח תקוה, שאינו יודע מה היא השיטה הנכונה בלימוד תשב"ר, אבל מייסדי עץ חיים ידעו, הלא הם הגרי"ח זוננפלד זצ"ל והגרי"ש סלנט זצ"ל, ויעתיקו מהם את סדרי הלימוד, וכך עשו בפועל. ולגבי לימוד חשבון ועברית זה צריך להיות ברמה לימודית כמו בלימודי קודש, והמלמדים צריכים להיות על רמה.

לדעת הג"ר משה שטרנבוך שליט"א (תשובות והנהגות חלק ב סימן תנז) הסיבה שלא נהגו ללמוד כל התנ"ך בתלמוד תורה קודם התחלת לימוד גמרא, כי לימוד תנ"ך כפשוטו עלול לגשם חס ושלוש הנהגות הקב"ה עם ישראל, וקשה יותר ללמוד תנ"ך, מללמוד סוגיא עמוקה בש"ס.

לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל (בנתיבות ההלכה קובץ מט עמוד 973) צריך להתחיל ללמוד גמרא בגיל צעיר כמנהג החדרים הישנים, ולא כמנהג החדרים החדשים שמתחילים בגיל מאוחר יותר. עוד הורה שאין עיקר הכוונת תלמידי תשב"ר לשינון משניות בעל פה, אלא עיקר הדרכתם צריכה להיות להבין דברי חז"ל הקדושים לפי יכולתם ואח"כ לחזור ולשנות פרקים ולחזור על לימודם.

3. שיטת זילברמן

כדברי המשנה: הג"ר יצחק שלמה זילברמן זצ"ל הקים את תלמוד תורה "אדרת אליהו" בירושלים שבין החומות, כפשיטות דברי המשנה (סוטה פרק ה משנה כא) בן חמש למקרא, בן עשר למשנה, ובן חמש עשרה לתלמוד, ועל פי מה שהנהיג הגר"א (כמבואר בהקדמת בני הגר"א לשו"ע, ובביאור על כמה אגדות, ובעוד מקומות) ללמוד

קסה, קצט) ששמע מגדולי הדור ובכללם מרן החזו"א והגרי"ז מבריסק שבזמננו צריך להתחיל את לימוד הגמ' במקודם, ואמר החזו"א שכיום הלימוד מנעורים ועד שיבה חדל להיות נחלת רוב עמנו בעוונותינו הרבים, עלינו להקדים את עומק הלימוד של התלמוד לעומת סדריהם של הדורות הראשונים. והמשנה בן חמש למקרא וכו' מדברת בשנים כתיקונן שהדבר היה בידי האב ובידי בית דין לסדר את צורת הלימוד עד גיל מבוגר, אבל בתקופת הרדיפות שאין אפשרות לתכנון שלם של סדר הלימוד, המשנה לא דיברה על זה, וזה בין ברדיפות הגוף ובין ברדיפות הנפש.

חומש וקצת נביא: לדעת הסטייפלער זצ"ל (אשכבתיה דרבי חלק ב עמוד קלה) המנהג הוא שלא ללמוד את כל התנ"ך בתחילה, אלא רק חמשה חומשי תורה, ובנביאים יהושע שופטים שמואל מלכים. ולענין שאר ספרי תנ"ך סומכים על כך שהתלמוד בבלי בלול ממקרא משנה ותלמוד, והטעם למנהג משום שבזמננו יש רח"ל כאלו שמלמדים תנ"ך בשביל ללמוד ממנו מליצות לשוניות. והוסיף שבזמנו כשהיה ילד, מיד כאשר הילד ידע היטב את פרשת משפטים, כבר התחילו ללמוד גמרא, ולא המתינו שילמד קודם משניות.

לדעת הגר"ח קנייבסקי זצ"ל (עדות השואל לרבני הילכתא) במענה לחיידר שרצו לשנות את שיטת הלימוד לשיטת זכרו' שמתמקדת בשינון וזכירה, ואמר על עצמו שלמד בחיידר 'מרכז בני ברק' שלמדו שם רגיל, ויצאו משם תלמידי חכמים גדולים ביותר, אז למה לשנות, הרי חז"ל כבר אמרו כל המשנה ידו על התחתונה.

בישיבה קטנה וישיבה גדולה של קהילת אדרת אליהו במסגרת המשך לשיטה. יודעי דבר אומרים שאת לימוד המשניות בחיידרים גם כן הרב זילברמן זצ"ל הכניס, כאשר הוא הקים את ת"ת קמניץ, וכל החיידרים אחריו.

ומבואר בגמ' (שבת דף סג.) 'ליגמר איניש והדר ליסבר'. ופירש רש"י (ד"ה דליגמר) לגרוס שמעתא מרביה, ואף על גב דלא ידע לכולהו טעמיה. הרי שיש תועלת בגריסת הדברים בשינון ללא הבנת עומק הדברים, ומספיק בהבנה הבסיסית. ולכן צריך לעודד בתלמודי התורה את הלימוד והשינון של המילים בלי ההבנה לעומק, בתנ"ך ובמשניות בניגון, משום שאופן לימוד כזה נחשב 'הבל פה של תינוקות של בית רבן', 'גירסא דינקותא', 'מקרי דרדקי', 'שימה בפיהם', וכך גם ילדים שאין להם רמה גבוהה יוכלו ללמוד היטב בשטייגען. לפי שיטה זו צריך תחילה ללמוד את התורה בשינון, ורק אחר כך לעסוק בהבנת עומק הנלמד.

והשמחה של הילדים בשיטה זו גדולה, כאשר הם מלאים סיפוק מהידע המופלג שמקבלים, ולומדים על פי טבעם שהמוח של הילד כל זמן שלא התבגר עדיין לא בנוי לעומס של הבנה בספרות עמוקות, כי אם לשינון הלימוד, וזה הזמן המתאים ביותר ליהודי ללמוד מקרא ומשנה.

4. שיטת זכרו

זכרו תורת משה עבדי: לפני 29 שנה נוסדה 'שיטת זכרו' על ידי הג"ר משה קלצקין שליט"א והג"ר אברהם מנדלזון שליט"א. כגרסה מתונה של שיטת זילברמן. עקרונות השיטה הם לימוד בהספק גבוה, שינון מרובה של התנ"ך והמשניות, בהקפדה גדולה על הבנת הנלמד, בדגש על ניצול זמן גבוה במיוחד, ומתחילים לימוד משנה בכיתה ד' בגיל 9 בערך, וגמרא בכיתה ו' בגיל 11 בערך, כדי שיוכלו להשתלב בקלות בישיבות רגילות. בשנים האחרונות השיטה צוברת תאוצה כאשר עשרות חיידרים ברחבי העולם מצטרפים לשיטה, ליטאי חסידי ירושלמי וספרדי, בארץ ובחו"ל.

לדעת הגראי"ל שטיינמן זצ"ל (מוסף שבת קודש פרשת וישב תשע"ט, בזאת תבחנו עמוד רצו הערה לג, אגרת הגר"א עם פניני הגראי"ל) כפי שהעיד בשמו המפקח הג"ר צבי מנדלסון שליט"א, שהגראי"ל זיהה בחשיבות שיטת זכרו לגדל דורות של ת"ח השולטים במקרא ובמשנה, וגם לימוד הגמרא יהיה יותר קנוי בנפשם, והוא התעניין בפרטי השיטה וגם בחן את התלמידים עם דגש על ההבנה, והתפעל מכך שהם שולטים בכל מה שלמדו, ועודד לפתוח תלמודי תורה בשיטה זו, כי הם יודעים מצוין ולומדים היטב חומש ומשניות, וכן הורה להעדיף חיידר של זכרו על פני חיידר קרוב לבית, למרות שבאופן כללי העדיף חיידר קרוב לבית, והוסיף הגראי"ל, שבאמת היינו צריכים לצאת לרחובות ולרקוד על כך שהילדים יודעים באופן ברור ובהיר כל כך

עם הילדים כל המקרא עם הטעמים, ובחזרות מרובות עד שידעו כמעט בעל פה (אגרת הגר"א), ולימוד ששה סדרי משנה עם הרבה חזרות ושינון בעל פה (קונטרס ושנתם לבניך, פינת יקרת גיליון 1).

וכדעת הב"ח המהר"ל, השל"ה, היעב"ץ, ווי העמודים, תולדות אדם, ר' ירוחם ממיר מנוחה וקדושה (לתלמיד הגר"ח מוולאז'ין שער התורה סימנים ב ה), ועוד, ע"פ דברי חז"ל שסדר הלימוד הוא: מקרא, ואחריו משנה, ואחריו תלמוד, ואין לשנותו (סוטה דף מד. מסכת סופרים פרק טו הלכה ח ט. ועוד).

וכתב בפלפולא חריפתא (מחבר תוס' יום טוב ועוד ספרים, בהקדמה לפני פסקי הרא"ש למסכת ברכות), מכיון שמבואר בחז"ל שלא ידלג האדם ממשנה לגמרא, צריך לסיים קודם משנה ואחר כך ללמוד גמ' ולא לשבש את הסדר הנכון.

הרב זילברמן כותב (במכתבו שנדפס בפינת יקרת חלק ו עמוד ה) שהג"ר יחזקאל אברמסקי זצ"ל הדרך אותו להשאיר את בניו בבית וללמוד איתם כל כ"ד כתבי הקודש כמבואר בשו"ע ולגמור איתם את כל המשנה והתוספתא, ואח"כ ללמוד גמ'. והסטייפלער זצ"ל תמך בת"ת במכתב המלצה ובתרומה מפני "שעושים כדיון", וכן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל תמך בת"ת ואמר שמכיר העניינים מקרוב והמליץ לשלוח לשם.

לגבי הטענה של מנהג ישראל והוראות גדולי הדורות, ביאר הג"ר יום טוב זילברמן שליט"א (לרבני הילכתא), שהסיבה שלא השקיעו בעבר בלימוד תנ"ך היה בגלל נגע ההשכלה ולכן למדו רק כמה פרשיות חומש, ולא השקיעו בשינון המשניות כי היו טרודים בשמדות וגירושים, גזירות ורדיפות, ומיהרו ללמד גמרא, שהוא היסוד והעיקר כי מי שאין לו גישה לתלמוד יהיה עם הארץ גמור, ועשו כך שלא תשתכח תורה מישראל. וכעין מש"כ התוס' (קידושין מא:): "ועכשיו שאנו נוהגים לקדש בנותינו אפי' קטנות היינו משום שבכל יום ויום הגלות מתגבר עלינו, ואם יש סיפק ביד אדם עכשיו לתת לבתו נדוניא שמא לאחר זמן לא יהיה סיפק בידו ותשב בתו עגונה לעולם".

בהמשך, נולד גם החשש מהשפעת המשכילים (כפי שהובא לעיל דברי החזו"א והסטייפלער שזה הטעם שלא לימדו תנ"ך), אבל כיום שנגע ההשכלה כמעט שאינו קיים, וניסיונות היצר הרע מתמקדים בעיקר במתירנות ולא בהסברים מלומדים של המשכילים, וברוך ד' הלימוד נהפך לנחלת הכלל עד זקנה ושיבה והרחיב ד' לנו ופרינו בארץ ויש אלפי מוסדות מתנוססים לתפארה, שפיר אפשר להחזיר עטרה ליושנה, ולהשקיע בלימוד התנ"ך כמה שנים כהוראת הגר"א על פי דברי חז"ל.

רוב התלמידים שלומדים בשיטת זילברמן, ממשיכים

את כל חמשה חומשי תורה.

והעיד בנו הג"ר משה שטיינמן שליט"א שמכל מקום היה דעתו שצריך תלמודי תורה מכל הסוגים, כדי שכל אחד יוכל ללמוד במקום שליבו חפץ ומתאים לפי טבעו. והרבה ילדים יש להם תועלת גדולה מהשיטה הזאת. אך יש ילדים שקשה להם ללמוד בדרך זו שלא עומדים בקצב של ההספק הנרובה.

ויש מכתב (מתאריך יג ניסן תשנ"ט) הסכמה לחיידר בשיטת 'זכרו' מאת ראשי ישיבת ליקווד - הג"ר אריה מלכיאל קוטלר שליט"א, הג"ר ירוחם אלשין שליט"א, הג"ר דוד צבי שוסטאל שליט"א, הג"ר ישראל צבי ניומאן שליט"א, והמשגיח הגה"צ רבי מתתיהו חיים סלומון שליט"א, והצטרף למכתב ראש ישיבת תורה ודעת הג"ר אברהם יעקב הכהן פאם זצ"ל, וגדולי ארץ ישראל הג"ר אהרן יהודה לייב שטיינמן זצ"ל והג"ר מיכל יהודה לפקוביץ זצ"ל, בו הם מעודדים את הקמת התלמוד תורה בליקווד על פי שיטת זכרו שמקיימים את דברי רש"י בקידושין שיהיו דברי תורה מחודדים בפ"ך חזור עליהם ובדוק בעומקם, ורואים הצלחה גדולה בלימודם.

וכן יש מכתב מתאריך (ד טבת תשמ"ב) מאת הג"ר יעקב קמנצקי זצ"ל בו הוא מתפעל מהתרשמותו מהתלמידים בתלמוד תורה הדר ציון בירושלים שזה אחד המקומות המיוחדים בעולמנו שיש לתינוקות של בית רבן ידיעה רחבה במקרא ובמשנה.

5. שיטת תורת אמת

שיטת ההספק: בשנת תשכ"א נוסד בבני ברק ת"ת תורת אמת על פי שיטת המהר"ל, על ידי הג"ר חיים פרידלנדר זצ"ל בהסכמת הסטייפלער זצ"ל (מסילות חיים בחינוך), ואמר הגר"ח פרידלנדר (עדות בנו הג"ר אליהו לרבני הילכתא) שהמניע שלו להקים כזה חיידר היה עשרים שנה קודם, כשראה בישיבת לומז'ה את האחים הג"ר יעקב אדלשטיין זצ"ל ויבדלחט"א הג"ר גרשון אדלשטיין שליט"א, שהגיעו לישיבה לאחר שאביהם למד איתם את כל הש"ס ושלטו בש"ס היטב, ותוך תקופה קצרה הם היו במזרח של ישיבת לומז'ה, ובכך הוא ראה מה התועלת של ריבוי הידיעות. והוסיף הג"ר אליהו שראשי ישיבות מעידים שרואים בחוש, שהבחורים עם ריבוי הידיעות, הוא חזק יותר בלימוד בישיבה.

מתוך: כעין זה ישנם מוסדות שמשלבים גם שיטת זכרו וגם מה שעושים בחדרים הרגילים, העקרון הוא ניצול זמן ללמוד כמה שיותר בגירסא דינקותא, בדגש על צורת לימוד שגורמת לילדים גם לגרוס הרבה פעמים את החומר וגם להבין היטב כדי שישאר חקוק בלבם לכל החיים.

עד אמצע כ"ה ד' גומרים חמישה חומשי תורה עם הרבה חזרות והבנה מצוינת, בתחילת כ"ה ד' מתחילים משנה ושוב הבנה מצוינת בשילוב חזרות בגירסא ברמה שהילדים מהלימוד בכתה יודעים את המשנה כמעט בע"פ, וכל שבוע יש מבחנים בכל הכתות לבדוק את רמת ההבנה. כשמגיעים לגמרא לומדים רגיל כמו בכל החדרים.

6. מאמר החכם

נצטט מספר מימרות שנאמרו בנושא מפי הרבנים הגאונים שליט"א (לרבני הילכתא):

לפי טבעו: ברור לכל מי שדרך על מפתן החינוך, שהמציאות משתנית כל הזמן, ולא הרי נפשות של הילדים כיום, כמו הנפשות שהיו לפני עשרות שנים, ולא הרי חיידר אחד כמשנהו, ולא דומה ילד אחד לחבירו, כשם שאין פרצופיהן שוים, כך אין דעותיהם שוות, וצריך חכמה ותבונה רבה כיצד לבנות כל חיידר כדי שיהיה תועלת לתלמידים.

ובאמת כל השיטות נכונות שהרי לכל שיטה יש גדולי ישראל שתמכו בה, אלו ואלו דברי אלקים חיים, והעיקרון היסודי שצריך להיות שהילד יהיה לו חשק וסיפוק בלימוד בחיידר, והמסקנה המתבקשת הציבור גדול ויש כמה סוגי מסגרות, באופן שיהיה לכל אחד כפי טבעו, ומוטל על כל אב לדאוג לבנו את צורת הלימוד שמתאימה לו לפי תכונות נפשו, בכדי לקיים כראוי את מצות וְלַמְדָתָם אֹתָם אֵת כָּנִיכָם, ויבחר לו את המוסד החינוכי הנכון עבורו, וכמו כן במידת הצורך להוסיף בלימודים מחוץ למסגרת של החיידר.

עיקר הטעם של השיטה הישנה שלא רוצים לשנות, מתבסס על הגימוק שאם ישימו את הדגש על ההספק לא יצליחו להבין היטב, אבל אם ריבוי ההספק אינו על החשבון ההבנה, אין הכי נמי שטובים השנים מן האחד.

מסגרת לימודית: במצב הנתון כיום, מסגרת של חיידר שמיועד לכלל הציבור ולמאות תלמידים כאחד, שישנם תלמידים רבים בכל כיתה, בהכרח שיתקינו בו תכנית לימודים שמתאימה לממוצע של הילדים, ונוצר מצב מוכרח שהלימוד הנבחר ללמד את הילדים, אינו מתאים בדיוק לכל התלמידים, כי מלמדים כפי הממוצע של רוב התלמידים, וכאשר יש ילדים מוכשרים יותר מהממוצע או חלשים פחות מהממוצע, צריכים ההורים לשים לב להשלים להם את הפערים.

7. חומש על הסדר

סדר הפרשיות: יש עוד נושא, האם ללמוד חומש לפי סדר פרשת השבוע (כפי שנהוג בהרבה חיידרים במקהלות החסידים), או ללמוד חומש לפי סדר ההתקדמות וההספק ללא קשר לפרשת השבוע (כפי שנהוג בכל החיידרים הליטאים, וחלק מהחיידרים במקהלות החסידים).

והנה בשו"ת שבט הלוי (חלק ג סימן קמד, חלק ח סימן רז, חלק יא סימן רכו), הורה לגבי דרך הלימוד שלומדים את החומש לפי הסדר, אם נעשה בהשגחה מעולה על ידי תלמידי חכמים הוא דרך נכון ומובחר לכל הדעות, ומעודד את החדרים שלומדים כך, אך הוא מדגיש שחלילה אין לפקפק בדרך הלימוד שהיו נהוגים עד היום ללמוד כל שבוע את פרשת השבוע, ועוד שישנם ילדים שלא מסוגלים ללמוד בצורה של איכות הלימוד החשוב הזה.

והביא בדבריו את דברי החתם סופר (שהובא לעיל), וביאר שהכוונה היא שלא להעמיק יותר מידי בתנ"ך בתור ילדים, אבל את היסודות מה שלומדים ברוב החדרים את זה כן צריך ללמוד. עוד כתב שכל דברי החתם סופר הוא רק לגבי נ"ך, אבל לגבי חמשה חומשי תורה שיש לנו מסורות של דברי חז"ל ודאי שצריך ללמדם לתלמידים.

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. חיידר: מימות יהושע בן גמלא תיקנו מלמדי תינוקות, וגם היום מקיימים מצות לימוד התורה לבנו על ידי החיידר.
- ב. פולמוס השיטות: שיטות חלוקות קיימות כיום במוסדות התלמודי תורה, והפולמוס תלוי בכמה גזונים. באיזה גיל להתחיל משנה וגמ', האם להקדים גמרא או לגמור תחילה תנ"ך ומשניות, האם יש ענין לגרוס בלי להבין היטב, האם ללמוד עם טעמי המקרא וניגון או ללמוד עם טייטש.
- ג. שיטת עץ חיים: כפי שנהגו מדורי דורות, להתחיל גמ' הכי מוקדם שאפשר בגיל 7 בערך, ולמדו תחילה את כל החומש ורק קצת ג'ך ומשניות.
- ד. שיטת זילברמן: כפשוטו המשנה. בן חמש למקרא. בן עשר למשנה. בן חמש עשרה לגמרא. ללמוד ולדעת את כל התנ"ך בטעמים.
- ה. שיטת זכרו: על בסיס שיטת זילברמן בהספק מהיר יותר, לומדים ויודעים תנ"ך, ומתחילים משנה בגיל 9, וגמ' בגיל 11.
- ו. שיטת תורת אמת: על בסיס הנ"ל ויותר דומה לחיידר רגיל. בכיתה ד' מתחילים משנה, וגמרא לומדים כרגיל.
- ז. סדר הפרשיות: מנהגים חלוקים, האם ללמוד חומש לפי פרשת השבוע, או לפי הספק. אין להעמיק יותר מידי בנביא, אבל צריך ללמוד את היסודות וחומש ילמדו בעיון עם פירוש רש"י.

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל מזומן
הזוכה בהגרלת גיליון 394 בסך 100 שקל מזומן
האברך המופלג הר"ר מאיר טפר שליט"א
כולל 'זכרון מיכאל' זכרון יעקב

שאלה: מה הגדר של מצות תלמוד תורה?

מה המקור למצות תלמוד תורה? כמה החיוב ללמוד?

מקורות: גמ' (נדרים דף ח. מנחות דף צט:); ר"ן ורא"ש (נדרים שם); רמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה ח); שו"ע (י"ד סימן רמו סעיף א); שו"ע הגר"ז (הלכות תלמוד תורה פרק ג קונטרס אחרון); אור ישראל (אגרת כז); אור שמח (תלמוד תורה פרק א הלכה ב); בית הלוי (פרשת משפטים); קהילות יעקב (ברכות סימן טו); דברות משה (קדושין סימן מד ענף ב); דברי יהושע (מאמר ג פרק ב); ברכת שמואל (קידושין סימן כז).

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות המובחרות ישולבו במדית האפשר בגיליון הקרוב.

בכדי להשיב ולהכנס להגרלה, מספיק לעיין במראה מקום אחד! נא לשלוח את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצידוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שולוח 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. במקס מספר 6507823-1532
5. במייל 5047867@gmail.com

המדור הוקדש על ידי משה פיגו ני"ו
לרפואת הרב חיים עזריה בן רבקה שליט"א
בתוך שאר חולי ישראל

עדכוני הלכה

מידות טובות

סיפר הג"ר רבי לוי הכהן רבינוביץ צ"ל (גם אני אודך רשימות על בעל מעדני השלחן). כאשר הייתי ילד בחיידר נהגתי תמיד בשעת חזרת הלימוד לחזור עם ילד שלא זכה להבין כל כך את השיעור, ובזכות המאמץ ללמוד איתו ראיתי הרבה הצלחה בחיים, ותליתי שזה בזכות הלימוד המיוחד, שחיזקתי גם את מי שלא הבין כל כך את השיעור בחיידר.

הייתי נוהג לומר לילד שאני רוצה ללמוד איתו, ואדרבה שיבוא להסביר לי, ועשיתי את עצמי כאילו לא הבנתי כראוי את הסוגיא ומחפש חברותא לליבון הענין, וכך נתתי גם הרגשה נפלאה לשני.

נושא הגיליון הבא:

'מצות תלמוד תורה'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

ברכת מזל טוב לאברך החשוב מחשובי הלומדים בישיבת מיר
הג"ר יצחק אייזיק שפירא שליט"א לרגל שמחת הולדת בתו תחי'
בשעטו"מ ברכתינו שירוה ממנה ומכל צאצאיו רוב נחת דקדושה
הוקדש על ידי גיסו שליט"א

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירודי הלכה אקטואליים
- קו סידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

פקס: 02-6507823

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 236

פרשת במדבר

תשפ"ג

- קיים מצוה ויש אומדנא דמוכח שלא היה רוצה לצאת יד"ח ♦ הרב מאיר קאופמן
- טעות במנין השבועות בספירת העומר ♦ הרב אורי יצחקי
- ענה לחבירו בספירת העומר והתחרט תוך כדי דיבור ♦ הרב חיים הלפרט
- בדין ספר ימים בלא שבועות דממשיך לספור בברכה ♦ הרב אליסף פרלמן
- לצאת ידי חובת ברכת התורה בשמיעת ברכת אהבת עולם מחבירו (לחלק תפילה או ברכה לב' כוונות שונות לו ולחבירו) ♦ הרב זאב פראנק והרב אברהם זנגר

והנה לגבי קנינים קי"ל דבמקום אומדנא דמוכח שאינו רוצה הקנין לא חל, וב' טעמים נאמרו בדבר; א. דחשיב טעות ונחשב שאין לו דעת לדבר (כן משמע בראב"ה ח"ג אלף ל"ב ד"ה ואשר). ב. בשו"ת רעק"א (תנינא נ"א) כתב דחל תנאי מדין אומדנא דמוכח.

ויש לדון אם גם במצוות שייך לדון שאם יש אומדנא דמוכח שאינו רוצה לצאת יד"ח לא יצא יד"ח, מצד ב' הטעמים, דהוי ככונה בטעות ונחשב שלא היתה לו כונה לצאת, וכן לפי מה שכתבו הפוסקים שמועיל תנאי במצוות, יחשב שיש כאן אומדנא דמוכח שעשה תנאי, ויתכן עוד דגם אם לגבי חלויות לא שייך לדון אלא מצד דין תנאי, מ"מ לגבי מצוה א"צ לדין תנאי, אלא עצם זה שמחשבתו בטעות נחשב שלא היתה כונה למצוה, ויבואר להלן.

מה נחשב טעות במצוות וקנינים

ב] והנה באמת יש לדון בכל האופנים הנ"ל בכל מקרה לגופו האם זה נחשב אומדנא דמוכח, ובפרט לגבי קיום מצוה שלא כדין או במקום איסור, דהנה מצאנו לגבי קידושין דהמקדש חיבי לאוין חל הקידושין ולא הוי מק"ט אע"פ שכל בעילותיו יהיו באיסור, ועי' חזו"א (אבה"ע ע"ט סקט"ז) שכתב לדון בטעם הדבר דאיסור אינו גורם שיחשב אומדנא דמוכח לגבי מעשה אדם, אמנם יש לחלק דשם הנידון הוא כלפי מעשה גשמי, אולם כאן שכל הנידון הוא כלפי קיום מצוה שכל המטרה היא עשיית רצונו יתברך, יתכן שודאי אם זה שלא כדין חשיב אומדנא דמוכח שאינו רוצה.

והנה בחזו"א (דמאי ס"ב סק"ו ד"ה וכן) דן במקדים מעשר לתרומה בשוגג דיתכן דהוי הפרשה בטעות, והניח בצ"ע. ומבואר דמה שעובר עבירה זה סיבה להיחשב טעות. מאידך גיסא קי"ל דהתורם ולא בירך לא יברך אח"כ ולא הוזכר שיש כאן אומדנא דמוכח דכיון שלא בירך אינו רוצה להפריש, אלא דשם הרי מצד המעשה הוא לא בירך ולא מצד חסרון ידיעה שהיה לו, ויתכן שלא מונח כאן אומדנא דמוכח, והכל לפי הענין והכל לפי האדם.

אם מועילה מסירת מודעה לבטל מצוה

ג] ועתה נבאר האם יש דין טעות במצוות, דהנה מבואר בשו"ע (י"ד סי' ר"א ס"ב) שאדם יכול למסור מודעה לבטל נדריו ע"י שיאמר שכל נדרים שידור מכאן עד זמן פלוני אינם נדר, ויש דעות שאי"ז מועיל גם אם אינו זכור בשעת הנדר, וכן פסק השו"ע, והרמ"א מחמיר בזה. ובטעם הדבר עי' ר"ן (נדרים ע"ה) ורשב"א (כ"ג) דנחשב נדר בטעות, ועי' רעק"א שם שביאר דנחשב כאילו נעשה בטעות ונכשל בלשונו בלי דעת, ומבואר שע"י גילוי מעיקרא אדם יכול לגלות שכה"ג אין רצונו שזה יחול וחשיב חסרון דעת.

והנה בחזו"א (קמ"ג סק"י) ביאר שבמקח שאדם עושה לא מועיל גילוי דעת מעיקרא, דכיון שזה בינו לחברו אין בכוחו לעשות כן, משא"כ נדרים שזה בינו לבין עצמו יכול לגלות דעתו שכה"ג אין

הרב מאיר קאופמן

קיים מצוה ויש אומדנא דמוכח שאם היה יודע לא היה רוצה לצאת יד"ח

יש לדון באופן שאדם קיים מצוה אולם יש אומדנא דמוכח שאם היה יודע פרט מסוים לא היה רוצה לקיים עתה את המצוה אלא רק לאחר זמן, האם מתבטל קיום המצוה ע"י אומדנא דמוכח. שאלה זו יש בה נפ"מ בכמה אופנים;

א. קיים המצוה באופן של בדיעבד, ואם היה יודע שאי"ז לכתחילה בודאי לא היה רוצה לצאת, כגון ששמע קריאת המגילה והתברר שהקורא חרש, או שמע הבלדה והתברר שהיין היה מגולה.

ב. קרא ק"ש קודם הנץ החמה וזכר אח"כ שלא קרא ק"ש של ערבית, ויש כאן אומדנא דמוכח שאינו רוצה לצאת יד"ח ק"ש של שחרית כדי שיוכל לקרוא ק"ש של ערבית, וכן מי ששמע הבלדה בבית הכנסת ונזכר שצריך להבדיל לאשתו בבית, וברור אצלו שלא היה רוצה לצאת בכה"ג.

ג. בליל הסדר קודם שולחן עורך ראה שעומד להגיע זמן חצות ואכל מיד אפיקומן ואח"כ התברר שהשעון מקולקל, ובודאי יש אומדנא דמוכח שלא היה רוצה לצאת מצות אפיקומן כדי שיוכל לאכול שולחן עורך.

ד. במקום שעשה איסור, כגון שכיון לצאת ידי חובת המצוה בשומע כעונה וזה היה כנגד ערוה, שאם לא יוצא יד"ח זה נחשב רק הרהור, ואם יוצא יד"ח יש כאן איסור דאורייתא, ויש אומדנא דמוכח שאם היה יודע מהאיסור לא היה מכוין לצאת יד"ח.

ה. בספר בר אלמוגים סי' ג' (ב) האריך בענין זה, והביא מהדברי מלכיאל (ח"א סכ"ב סק"ח) שדן באונן ששמע תקיעת שופר וכיון לצאת ועבר בזה איסור, האם יש לדון מצד אומדנא דמוכח שאינו רוצה לקיים המצוה.

כונה בטעות במצוות

א] שורש הדברים, דהנה נחלקו אמוראים (ר"ה כ"ח) אם מצוות צריכות כונה וקי"ל (סי' ס') דמצוות צריכות כונה, אמנם יש חולקים ופוסקים שמצוות א"צ כונה (עי' משנ"ב), ולכן מי שקיים מצוה ללא כונה יחזור ויעשנה ללא ברכה, והמ"ב הביא דעת הרדב"ז שבדרבנן מצוות א"צ כונה אולם הביא שהגר"א חולק, וכן הראשונים בכל המקומות שדנו על מצוות דרבנן דנו בזה בדין מצוות צריכות כונה. עוד נחלקו הראשונים למ"ד מצוות א"צ כונה האם מועילה כונה מפורשת שלא יצא יד"ח, ולהלכה נפסק בשו"ע (סי' תע"ה) דמועילה כונה מפורשת.

כונה להחיל חלות, דבזה אם יש אומדנא דמוכח שאינו רוצה חשיב שחסר ברצון לדבר, אבל כאן שאין דין רצון אלא רק צריך מציאות של כונה להגדיר את המעשה או שיש דין כונה נפרדת שהמציאות תעשה לשם מצוה, כל שנתמלאו התנאים הנצרכים יצא יד"ח ממילא ולא שייך בזה דין טעות, והרי זה כמי ששחט בהמה ואמר שטעה בזה דודאי לא חשיב טעות, ה"ה כאן כל שבפועל הוי מעשה מצוה או שעשה זה לשם מעשה מצוה של עבודת ה' יצא ממילא יד"ח, ומבואר היטב הא דמשמע בכל דוכתי דאין טעות במצוות.

אומדנא דמוכח לבטל מצוה מדין כונה הפכית

ה] מבואר בשו"ע (סי' תע"ה) דגם למ"ד מצות א"צ כונה, אם מכוין להדיא שלא לצאת אינו יוצא יד"ח, ובטעם הדבר מצאנו ב' דרכים; א. בר"ן מבואר שדימה זאת לקדשים דאם מכוין לדבר אחר גרע, כלומר דכל סברת המ"ד דא"צ כונה הוא משום דהמעשה מצד עצמו נחשב כמעשה מצוה, אבל אם עושה אותו להדיא שלא לשם מצוה הרי זה כמו למ"ד מצוות צ"כ, שאין לזה שם מעשה מצוה. ב. בל' הרא"ש (סוכה פ"ג סל"ג) מבואר דהטעם הוא משום דבע"כ לא נפיק, כלומר שאי אפשר להכריח אדם לקיים מצוה [והאריכו בזה בחז"א ובחידושי הגר"ש היימן ובקובץ שעורים]. והנה מבואר בגמ' דלענין בל' תוס' למ"ד מצוות צ"כ, כל שלא מכוין לשם מצוה אין בזה איסור, אמנם למ"ד א"צ כונה יש בזה איסור בל' תוס', ולכן המוצא תפילין מבואר בגמ' בשלהי ירוש'ין שאינו יכול ללבושם שנים שנים משום איסור בל' תוס', והקשו האחרונים למה לא יכוין שלא לצאת יד"ח, ותירצו דכוין שבאמת גם אם מכוין שלא לצאת אין זה מחסר במעשה מצוה אלא רק יש כאן סיבה חיצונית שלא יוצא יד"ח, לכן אי"ז מועיל שלא יעבור על איסור בל' תוס'.

והנה לפ"ז אם נבוא לדון בדין אומדנא דמוכח שאינו רוצה לצאת יד"ח המצוה, הניחא אם הגדר שע"י שמכוין לא לצאת הרי זה מפיקע מהמעשה שם מעשה מצוה, י"ל דכל שבפועל כיוון לשם מצוה לא חסר במעשה מצוה ובע"כ יוצא יד"ח, אבל אם נימא דיש עוד דין צדדי דכל שמכוין שלא לצאת לא יוצא בע"כ, שוב צ"ב למה לא יועיל אומדנא דמוכח שלא יצא יד"ח. וצ"ל דחידוש זה דאם אינו רוצה לצאת יד"ח אינו יוצא בע"כ, מאחר ואי"ז חסרון בדין רצון אלא זה עוד חלות נפרד המעכבת את קיום המצוה, לכן רק אם יש כונה בפועל הרי זה מעכב את הקיום, ואומדנא דמוכח אינו מועילה לענין זה.

והנה מבואר בשו"ע דאם חברו שואלו איזה יום סופרים היום וענה לו, יספור אח"כ בלא ברכה כיון שיצא למ"ד מצות א"צ כונה, ועי' ט"ז שדן דיש כאן אומדנא דמוכח שאינו רוצה לצאת יד"ח, אמנם מדברי כל הפוסקים מבואר לא כך, וכן מוכח בגמ' בפסחים שדנה שאם אוכל מרור לשם כרפס למ"ד מצות א"צ כונה יצא יד"ח מרור, והרי שם לא בירך ובודאי שרצונו לקיים מצות מרור בברכה כדינו ובזמנו, ואעפ"כ מבואר דלמ"ד א"צ כונה יצא יד"ח כל שלא כיון להדיא שאינו רוצה לצאת בזה, [ואין לומר דשאני התם דהוי מידי דאכילה, דהרי מבואר דלמ"ד צ"כ בודאי שלא יצא].

ובפשוטו מבואר בזה כמו שנתבאר, דאומדנא דמוכח אינה מבטלת מצוה, ולפ"ז את"ש מה שכתבנו לעיל דלא מועיל למסור מודעה שאינו רוצה לצאת יד"ח כמו בנדרים, דרק בנדרים שיש דין טעות מועיל ע"י מסירת מודעה שיחשב טעות, אבל כאן אין דין טעות ולכן רק מחשבה בפועל מועילה שלא יצא יד"ח.

אומדנא דמוכח לבטל מצוה מדין תנאי במצות

ו] ועדיין יש להקשות בענין זה, דהנה ידוע הנידון האם מועיל תנאי במצות, ובסי' תפ"ט מבואר דהמתפלל מבעוד יום יספור מספק דשמא אפשר לספור מפלג המנחה, ובלילה יחזור ויספור בברכה, והמג"א ומשנ"ב פירשו שהכונה שיעשה תנאי שאם יזכור לספור בלילה מתכוין שלא לצאת יד"ח, ועי' רעק"א (סי' מ"ו) שהביא דין תנאי במצוות לגבי מי שחושש שיפסיד זמן ק"ש אם ימתין לקרא ק"ש עם הציבור בשעת התפלה, וכתב רעק"א שיכול לקרוא ק"ש לפני התפלה על תנאי.

וצ"ב דהא כתב בשו"ת רעק"א (תנינא נ"א) דאומדנא דמוכח מועיל מדין תנאי, וא"כ צ"ב למה לא יועיל אומדנא דמוכח במצוות מדין תנאי. אלא דבאמת צ"ב לאידך גיסא, דלפי המבואר לעיל דלא שייך ענין טעות במצות מפני שהכונה איננה כונת חלות אלא כונת מעשה וכל שכיוון נשלמו תנאי המצוה ובע"כ יצא יד"ח, א"כ צ"ב מה שייך תנאי במצוות, דהרי ידועים דברי הרא"ש דתנאי הוא מילתא אחרייתא הבא לבטל את המעשה ואינו מועיל מצד חסרון בגוף המעשה, וא"כ לא שייך תנאי כי אם כשאדם מחיל חלות וכיו"ב, אבל במצוה שהוא מציאות קיימת ואינו תלוי בדעתו של אדם לקבוע את חלות המצוה, אלא כל שנתקיימו תנאי המצוה יוצא יד"ח בע"כ, מה שייך בזה תנאי.

רצונו שיחול ונחשב נדר טעות וכאילו לא היתה דעתו שלמה מעיקרא, ולפ"ז יש לדון לגבי מצוות שאדם יוכל לגלות דעתו על אופנים מסוימים, שאם יעשה מצוה במצב מסוים אינו רוצה לצאת יד"ח, כגון בהבדלה יוכל לגלות דעתו מעיקרא שאם שומע בבית הכנסת ואשתו לא שמעה בבית אין רצונו לצאת בזה.

מסירת מודעה למי שחושש שיענה לחבירו כמה סופרים היום

ויתכן שיש נפ"מ בזה לגבי ספירת העומר דמבואר בשו"ע שאם חברו שואלו איזה יום וענה לו יצא יד"ח למ"ד מצות א"צ כונה, וראיתי לדון שימסור מודעה שאם עושה ספירה בצורה כזו אינו רוצה לצאת יד"ח כדי שיוכל לספור אח"כ בברכה. ואף שלד' הרמ"א אי"ז מועיל, מ"מ במצוה דמעיקר הדין קיי"ל מצות צריכות כונה וכן בצירוף עוד ספיקות ודאי יש לצרף את הכרעת השו"ע דמועילה מסירת מודעה, ובפרט לבני ספרד.

והנה בספר בר אלמוגים שם הביא דמבואר בגמ' (שבת קה): דהקורע על מתו חייב חטאת, ומבואר בראשונים דהוי מתקן מחמת שקיים מצות קריעה, וצ"ע למה לא נימא שיש כאן אומדנא דמוכח שאינו רוצה לצאת בזה ידי מצות קריעה וממילא יחשב מקלקל.

ויש מקום לדון דכיון שהוא עשה בתורת תיקון הרי זה נחשב תיקון בכל גווני, אולם בתוס' שבת ק"ו מבואר דחובל וצריך לכלבו והתברר שזה איסורי הנאה חשיב מקלקל ופטור, ולפ"ז ה"ה אם קרע על מת והתברר שהוא לא מת לכאו' יחשב מקלקל, וא"כ קשה שמדין אומדנא דמוכח נימא שלא יצא ידי חובתו. אולם יתכן שיש לחלק בין מקום שהתיקון בגוף הדבר, שכל שאין תיקון אין סיבה שיתחייב, משא"כ כאן שהתיקון הוא קיום חיצוני משפיק במה שהוא עשה לצורך מה שחשב שיש תיקון. ועוד יש לדון דמצות קריעה שיסודה להראות האבלות שזהו כבוד המת, יתכן שבזה אין הכלל של מצות צריכות כונה, וכדעת האחרונים שבמצות שעיקרם התוצאה כגון צדקה א"צ כונה לכו"ע, [אמנם עדיין יש לדון מצד כונה הפכית, עי' להלן].

עוד הביא בבר אלמוגים שם משו"ת הרא"ש שכתב דמי ששכח לאכול אפיקומן נוטל ידיו לאחר הסעודה ואוכל אפיקומן וחוזר ומברך ברכת המזון עם כוס והכוס ששתה קודם נחשב כוס בטעות ואין לו תורת כוס ג' וממילא אינו נחשב כשותה בין הכוסות, ומשמעות לשונו שמדין טעות הכוס הנ"ל אינו נחשב שתיה, אמנם המ"ב כתב דאם בעלמא אינו רגיל לשתות כוס של ברכת המזון, גם כאן יברך בפעם השניה ללא כוס, ואם יש אומדנא שעל דעת זה לא רצה לצאת המצוה אין החילוק מובן, ומשמע מזה דיוסד סברת הרא"ש הוא שנקבע דהכוס של ברכת המזון האחרון, בו מתקיים דין כוס ג', ואין כוונת הרא"ש מדין טעות, וצ"ע בזה.

עוד הביא בבר אלמוגים מהבית מאיר (סי' קס"ט סקנ"ד) שכתב לדון בכונת חליצה האם היא כונת הקנאה או כונת מצוה, וכתב דמהא דמבואר שיש בזה דין טעות חזינן שהיא כונת הקנאה, דאם היא כונת מצוה הרי אין טעות במצוות. ומבואר שנקט דאין דין טעות במצות, וכל שבפועל כיון יצא יד"ח, ולפ"ז לא יועיל למסור מודעה שאם יעשה המצוה בדיעבד לא יצא יד"ח, דלו יהא דנחשב עי"ז כאילו עשה את המעשה בטעות, מ"מ אין טעות במצוות, אמנם טעמא בעי למה שלא יהיה כאן דין טעות.

חקירה בגדר כונה במצוות

ד] והנה בעיקר הדין מצוות צריכות כונה יש לבאר בב' אופנים; א. המעשה מצד עצמו הוא מעשה מצוה גמור אלא שכדי לצאת בזה יד"ח צריך לעשות את זה בתור עבודת ה', ועי' אמרי בינה (אר"ח סי' ד) שכתב שיסודו משום 'לעבדו בכל לבבכם', וכן בלבוש (סי' ס') כתב דילפינן לה מקרא ולא כתב מהו המקור, ובפשוטו הוא על דרך הנ"ל. ב. הקרן אורה בהקדמה למס' זבחים כתב שלא מצא לזה מקור בתורה ובע"כ הוא מסבאר דאל"כ הרי זה מתעסק, דהיינו כדי שהמעשה יחשב מעשה מצוה אין לזה שם מעשה מצוה אלא אם עושהו מתוך כונה, וכן מבואר בל' הגמ' בר"ה דאם אינו מכוין הרי זה כמתעסק, ועי' רמב"ן שלהי ר"ה ובאו"ז הובא בהגהות אשרי שדימו דין כונה בשחיטה ובטבילה לדין מצות צריכות כונה, והנה שם ודאי שהדין כונה אינו משום עבודת ה' שהרי זהו רק מעשה מתיר, אלא הכונה היא כדי שיהיה לזה שם מעשה טבילה, ועי' טורי אבן בר"ה שדן שבמצוה של אכילת קרבן פסח כיון שהמצוה היא רק בחפץ זה א"צ כונה, וזה כסברא הנ"ל שכל הכונה היא כדי להגדיר את זה כמעשה מצוה, ולכן זה נצרך רק באופן ששייך לקיים המצוה באופן אחר, משא"כ כשבהכרח מעשה זה הוא מעשה המצוה, וכן דן במנח"ח לגבי מילה.

ולפ"ז יש לדון דענין טעות שייך רק במקום שצריך רצון לדבר או

ב. והנראה דלכאורה יש להוכיח דין זה מהמשנ"ב, דיעוין במשנה ברורה בס"ק ז' שכתב דאם מנה שבועות ולא ימים כגון שאמר ביום השביעי היום שבוע אחד ולא הזכיר ימים כלל לכו"ע לא יצא, ובשעה"צ ס"ק י"א הקשה ממה שכתב המגן אברהם דיצא, ותיירץ בשם האליה רבה והחק יעקב דהמג"א קאי אלאחר שבעה ימים, כגון שאמר "היום שבעה ימים ויום אחד" ולא אמר מקודם "היום שמונה ימים" כמנהגנו, ובפשוטו כוונת תירוצו דהמג"א לא פליג על הדין והסופר שבועות בלא ימים לא יצא יד"ח, ומה שכתב דיצא הוא משום דכה"ג נחשב כספירת ימים!!! אלא מהני ספירה כה"ג שאומר שבועות וימים להיחשב כספירת ימים, (ולפ"ז מש"כ המג"א שיצא תלי בפלוגתא המובאת במשנ"ב בס"ק ז' שאם סיפר ימים לחוד ולא הזכיר שבועות י"א שיצא בדיעבד וי"א שצריך לחזור ולספור ימים ושבועות כדון, וע"כ חזר וסופר בלא ברכה ואם שכח לחזור ולספור מונה שאר ימים בברכה, ע"כ, וקצת תימא על סתימת המשנ"ב בס"ק ט' שכתב דיצא, ולא העיר מדבריו בס"ק ז', ויש להעיר מזה על מש"כ בספר "סער המועדים" להגרי"ד ספטימוס שליט"א בקיצור הלכות ספירת העומר פרק א' סכ"ח שאם הוא באמצע השבוע כגון ביום השמיני, אם אמר רק היום שמונה ימים לעומר או שאמר רק היום שבוע אחד ויום אחד יצא, ע"כ, ובהערה ס"ד כתב - משנ"ב שם ספר ימים בלא שבועות דלא יצא ולכן נראה דמן דאף באמצע השבוע אם ספר ימים בלא שבועות דלא יצא ולכן נראה דמן הראוי לחזור ולספור כדון לצאת ידי כו"ע, עכ"ל, והדברים מפליאים שתלה את הדין בכף החיים ומשמע שלמשנ"ב עצמו א"צ לחזור, ומקורו באמת בסתימת המשנ"ב בס"ק ט', אבל מה יעשה לדברי המשנ"ב המפורשים בס"ק ז', ובפרט שדברי המשנ"ב בס"ק ז' באו בהרחבה וביאור ממקור הדין ברבותינו האחרונים בטוט"ד, ודברי המשנ"ב בס"ק ט' באו בלא ביאור ומקור כאילו אומרם מסברת עצמו, ולא יתכן שהמשנ"ב יסתור את עצמו בשני הסעיפים, וע"כ שסמך עצמו בס"ק ט' על מש"כ בס"ק ז', וצ"ע"ג).

ג. שוב התבוננתי במקור הדין וראיתי שאין ההוכחה שלנו מדברי המשנ"ב הנ"ל פשוטה, ותחילה נעיין במקור הדין במג"א, דהמג"א כתב שכן הוא בטור, וכוונתו למש"כ הטור בשם ראב"ה שאין צריך למנות הימים רק עד שיגיע לשבעה ימים!!! ואז עד ז' ימים יספור ימים, וכשיגיע יום ז' יאמר היום שבוע אחד, וביום ח' יאמר היום שבוע אחד ויום אחד ואינו צריך לומר היום שמונה ימים שהן שבוע אחד ויום אחד, וכן משם ואילך על דרך זה, וס"ל דיש לספור כן לכתחלה, וכתב המחזה"ש דניהו דלא קיימא לן כוותיהו, מכל מקום בדיעבד יש לסמוך עליו, עכ"ל, וביאור שיטת הראב"ה הוא דאיהו פליג על מנהג דידן, דאנן ס"ל כמוש"כ הטור בתחילה והוא מתשובת הרא"ש כשיטת הר"ף והרמב"ם דלכתחילה יש לספור ימים ושבועות בכל ימי הספירה, אבל הראב"ה ס"ל שאין צריך למנות הימים רק עד שיגיע לשבעה ימים, אבל מכאן ואילך אין צריך למנות ימים של שבוע שעבר עם השבוע הבא, ולכן ביום השמיני יאמר היום שבוע אחד ויום אחד ואין צריך לומר היום שמונה ימים, ע"כ, ואע"פ דאנן לא קימ"ל כהראב"ה, ביארו החוק יעקב והא"ר והמחצית השקל דכוונת המג"א דיש לסמוך בדיעבד על הראב"ה. (ומכ"ז נבין שמש"כ המשנ"ב בס"ק ז' דאם ביום השמיני אמר "היום שבעה ימים ויום אחד" ולא אמר מקודם "היום שמונה ימים" כמנהגנו, שחייב לחזור ולספור בלא ברכה, הדברים מוכרחים ממקור הדין, דהא כל סמיכתו בכה"ג על הראב"ה אע"פ דלא קימ"ל כוותיה, ומזה מוכח גם מש"כ לעיל שהמשנ"ב שסתם דבריו בס"ק ט' ע"כ שסמך על מש"כ בס"ק ז').

ד. ונהדר לביאור הראיה שלנו מדברי המשנ"ב, דהנה מש"כ הראב"ה שאין צריך למנות הימים רק עד שיגיע לשבעה ימים אבל מכאן ואילך אין צריך למנות ימים של שבוע שעבר עם השבוע הבא, משמע להדיא היפך מש"כ לעיל דחשיב כה"ג ספירת הימים, דהא מה דמהני ספירה זו לפי הראב"ה הוא משום שבשבוע השני א"צ לספור את הימים של השבוע שעבר, ואי נימא שאמירתו "שבוע אחד" מהני כאילו אמר "שבעה ימים" ומצטרפת לאמירת "יום אחד" להיחשב כספירת "שמונה ימים", א"כ הרי ספר את ימי השבוע הקודם, וע"כ דכוונתו דבשבוע השני באמת א"צ כלל לספור את ימי השבוע הקודם, ומה שמוקדים אמירת "שבוע אחד" לאמירת "יום אחד" הוא כדי שיונן שסופר את הימים של השבוע השני ולא של השבוע הראשון. ומכ"ז מבואר שנסתרה ההוכחה שלנו דמהני אמירת "שבוע אחד ושני ימים" כספירת תשעה ימים.

ובר מן דין יש להעיר מש"כ בספר הליכות שלמה (מועדי השנה ניסן - אב) פרק י"א סעיף ד': אמר היום ששה ימים ועוד שלשה ימים בעומר נראה דלא יצא מפני שסוף סוף לא אמר מנין היום בפירושו, ע"כ, ובדבר הלכה אות ו' כתב דמה שהביאו הפוסקים וכו"ה במ"ב ס' תפ"ט סק"א דאם אמר ביום ל"ט ארבעים חסר אחת נמי יצא, והוא משו"ת פרי הארץ, היינו דוקא בזה וכיר"ב כגון עשרים ושלשים חסר אחת, והוא משום דמצינו בלישנא דקרא ומתני' מנין כזה והוה צורת ספירה גמורה כמבואר בפרי הארץ שם, אבל בשאר גווני נראה דלא יצא, וכ"ש אם אמר ביום מ"ט "היום יום האחרון לספירה" דודאי לא יצא, כי אין ניכר מדבורו

אכן ביארנו במקום אחר דיש מקום לומר דבאמת במצות לא שייך תנאי מילתא אחריתי, אלא ענין תנאי במצוות הוא רק בתורת עשיה על צד, ואמנם לגבי חלויות של קנינים וכיו"ב לא שייך עשיה על צד כדביארו האחרונים, אבל במצוות דצריך מציאות של כונת מצוה, כל שכיוון רק על צד נחשב שכל הכונה היא רק עד כמה שזו המציאות [וכעין שחידש הגר"ח לגבי תנאי בנדרים דא"צ למשפטי התנאים, כי התנאי מועיל מחמת שאין כאן דיבור יותר מזה], ולפ"ז י"ל דחידוש זה שחידשו האחרונים בדין תנאי במצוות, והיינו דשייך עשיית מצוה על צד, דבר זה שייך רק ע"י מחשבה בפועל המגרעת בכונה, אבל דין אומדנא דמוכח לא מהני כי אם מדין תנאי מילתא אחריתי, ואפי' אם דין תנאי בקנינים ג"כ היה מדין עשיה על צד, ואז בע"כ דאומדנא דמוכח ג"כ מועלת להגביל את המעשה שיהא עשיה על צד, מ"מ זהו רק בעשיה של חלות, דכיון שהאדם פועל הרי הוא יכול להגביל עשייתו, אבל במצוות שזהו רק כונת מעשה, רק כונה בפועל יכולה להגביל את העשיה.

והנה יש אחרונים שדנו לגבי תנאי במצוות דצריך שיתקיימו בזה בזה כל משפטי התנאים וכן דין איתיה בשליחות, ומשמע שנקטו דזה מועיל מפרשת תנאים שבתורה ואי"ז דין בפנ"ע של עשיה על צד, וא"כ צ"ע כנ"ל למה שלא יהיה שייך דין טעות במצוות. וצ"ל לדבריהם דאומדנא דמוכח אינה יכולה להועיל מדין תנאי (ודלא כד' הגר"ח א), כי תנאי הוא חלות חיובית ולא הגבלה של המעשה, וא"א להחיל חלות חיובית ע"י אומדנא דמוכח, ואומדנא דמוכח מועלת רק מדין טעות, וטעות אינה מבטלת את המצוה כמו שנתבאר, [וכדברי הגר"ח הידועים לגבי חליצה, דכל הנידון דיועיל תנאי בחליצה הוא רק מצד מילתא אחריתי אבל מצד עשיה על צד או חסרון דעת לא שייך תנאי אע"פ שחליצה צריכה כונה]. עוד י"ל בזה, דאף אם אומדנא דמוכח מועלת מדין תנאי (כד' הגר"ח א), זהו רק בקנינים שאדם מחיל את החלות, משא"כ במקום שהוא רק עושה את המעשה ואינו מחיל שום חלות, כלומר דאי"ז נעשה ע"י דעתו, וצ"ע בכל זה.

והנה הגרש"ש (יבמות סימן נ') נקט דמועיל תנאי במצוות רק מצד דין כונה הפכית המועלת גם למ"ד מצוות א"צ כונה, דזהו דין בפנ"ע דבע"כ לא נפיק, ולפ"ז יותר קשה להבין למה שלא יועיל דבר זה ע"י אומדנא דמוכח, וצ"ע.

בדין חזרה תוך כדי דיבור ממצוה

[ז' ידוע לדון האם אדם יכול לחזור בו תוך כדי דיבור מקיום מצוה, כגון שלקח אתרוג ותוכ"ד רואה שיש לו אתרוג יותר מהודר, או שרצה לצאת הבדלה ונזכר בתוכ"ד שצריך להוציא את בני ביתו, והגרש"ז א"צ צידד שזה מועיל, אולם הנה ברמב"ם מבואר דבהקדש לא מועילה חזרה תוכ"ד וכן בתמורה, והקצוה"ח (סי' רנ"ה) ביאר דדין חזרה תוכ"ד הוא מדין טעות ובמקום שלא מועילה טעות לא מועילה חזרה, ולפ"ז לפי המבואר דאין דין טעות במצוות, א"כ גם חזרה תוכ"ד לא תועיל במצוות. אמנם הש"ך שם נקט לא כן, וכן הוא פשוט הגמ' דמועיל חזרה תוכ"ד בהקדש אע"פ שאים דין טעות בהקדש, אולם עדיין י"ל דרק בחלות שאדם מחיל ע"י דעתו אמרינן דחסר בגמירות דעת שלו להחיל עד כדי דיבור, אבל במקום שאדם רק עושה מעשה, והדין דעת הוא רק כדי להגדיר את המעשה, בזה יתכן דכו"ע מודו דלא שייך בזה חזרה תוכ"ד וכמבואר.

הרב אורי יצחקי

טעות במנין השבועות בספירת העומר

א. אירע שאחד ספר בסוף השבוע הרביעי "היום עשרים ושמונה יום שהם שלושה שבועות ושבעה ימים בעומר". והנה כיון שספר בתחילה "היום עשרים ושמונה יום" ולא טעה אלא במנין השבועות שבמקום לומר "ארבעה שבועות" אמר "שלושה שבועות ושבעה ימים", הרי אפילו את"ל דספירת השבועות לא עלתה לו ונמצא שספר רק ימים בלא שבועות, הרי דינו מפורש במשנ"ב בס"ק ז' שאם סיפר ימים לחוד ולא הזכיר שבועות י"א שיצא בדיעבד וי"א שצריך לחזור ולספור ימים ושבועות כדון, וע"כ חזר וסופר בלא ברכה ואם שכח לחזור ולספור מונה שאר ימים בברכה, ע"כ, וא"כ לכאורה ה"ה בנידו"ד יחזור ויספור בלא ברכה ואם שכח יוכל לספור בימים הבאים בברכה. אלא דאכתי יש להסתפק מה יהא הדין אם לא אמר כלל בתחילה "היום עשרים ושמונה יום" אלא רק "היום שלושה שבועות ושבעה ימים בעומר", אם נחשבת ספירה זו כספירת שבועות או ימים או דלא נחשבת ספירה כלל, ואת"ל דנחשבת כספירת ימים או שבועות מה דינו בכה"ג.

חזרה תכ"ד מק"ש

ובהליכות שלמה [תפלה פ"ז אות י"ג] כתב "קרא ק"ש לפני התפלה וכיון לצאת בה ידי המצוה, ותכ"ד מגמר הקריאה נזכר שעדיף שלא לצאת בקריאה זו כדי שיוכל לקיים ק"ש בברכותיה, יש להסתפק אם מועילה חזרתו מהכוונה לצאת, ולכאורה נראה שתועיל". ובדבר הלכה אות כ"ד הובא שהמקור ממגדף דרק התם דחמיר ל"מ חזרה אחרי שודאי עשאו בהסכמה גמורה, אבל לענין כוונה לצאת דלא חמיר כולי מהני חזרה תכ"ד.

ביסוד האחרו' דכוונה במצוה מגדיר המעשה

והנה במה שצייד הגרשז"א שאפשר לחזור מכוונה לצאת יל"ע ממש"כ האחרונים [עי' בחי' ר' ראובן סוכה ס"ט ובחי' ר' שלמה היימן ל"ה, ועוד] דדין כוונה במצוות אינו דין בפני עצמו, אלא נצרך להגדיר את המעשה בתורת מעשה מצוה, דלפ"ז מסתבר שלא שייך לחזור מהכוונה אחרי שכוונתו כבר הגדירה המעשה. ומדברי הגרשז"א מבואר חידוש גדול, דאפשר ע"י שחזור תכ"ד מכוונתו להפקיע השם מעשה מצוה.

אם מהני חזרה תכ"ד אף למ"ד מצוות אצ"כ

ולפ"מ שצייד הגרשז"א דמהני חזרה תכ"ד למצוות מסתבר דאף בניד"ד בספירת העומר מהני חזרה. אולם יל"ד בזה, דהא בדברי הגרשז"א מבואר שיסוד דין חזרה מבוסס על חזרה מכוונה למצוות, ולפ"ז יל"ע אם הוא שייך בניד"ד, דהא כתב המ"ב סקכ"ד דהטעם שא"א לברך אחרי שענה לחבירו, דמשום חומרת ברכה לבטלה חוששים שמצוות א"צ כוונה, ולפ"ז עד כמה שמצוות א"צ כוונה נמצא שיצא בספירתו אף בלי כוונה ולא יועיל מה שמתחרט על כוונתו לצאת, דהא לא בעי כוונה כל עיקר.

אם ע"י חזרה תכ"ד הוי ככוונה הופכית

אולם י"ל דשם ע"י שתכ"ד לא רוצה לצאת, מיחשבא ספירתו כספירה שיש בה כוונה הופכית שלא לצאת, דכמו שמהני להפקיע שם מעשה מצוה למ"ד צ"כ, כך אפשר דמהני לאשוויי ככוונה הופכית למ"ד א"צ כוונה ופקע מינה שם מעשה מצוה. אלא דיל"ד שמא רק למ"ד מצוות צ"כ שייך לעקור הכוונה וממילא פקע שם מעשה מצוה, אבל למ"ד א"צ כוונה, דיש למעשה שם מעשה מצוה אף בלי כוונה, שמא לא שייך לעקור שם מעשה מצוה.

אפשר דתליא בב' הדרכים בגדר כוונה הופכית

אך י"ל דתליא בגדר כוונה הופכית, דידוע שיש בזה ב' דרכים [עי' בחי' ר' ראובן הנ"ל]. א'. כמש"נ לעיל, ולפ"ז י"ל דל"מ תכ"ד. אולם מצינו דרך נוספת ע"פ בתוס' והרא"ש בסוכה דף ל"ט דאינו משום שמפקיע שם מעשה מצוה, אלא משום ש'בע"כ לא נפק', ולפ"ז אפשר דמהני חזרה לאשוויי 'בע"כ'.

וכן מוכח ממה שצייד הגרשז"א דבהבדלה מהני חזרה תכ"ד מכוונתו לצאת ויכול אח"כ להבדיל בברכה, ואמאי לא ניחוש שמצוות א"צ כוונה וא"א לחזור ממה שיצא יד"ח הבדלה, ומוכרח שאף למ"ד מצוות אצ"כ כוונה אפשר תכ"ד לאשוויי ככוונה הופכית שלא לצאת בשעת שמיעה, ולפ"ז ה"ה בנד"ד כשענה לחבירו את מספר היום, יכול לחזור תכ"ד אף למ"ד מצוות אצ"כ. אך יש לדחות, דשם בהבדלה דהתם שאני שיוצא יד"ח רק ע"י שומע כעונה, ולזה בעינן כוונת שומע אף למ"ד מצוות אצ"כ, ולהכי הוא דמהני חזרה תכ"ד מכוונתו, אבל בספירת העומר בניד"ד שספר בעצמו שמא ל"מ חזרה תכ"ד למיחשבה ככוונה שלא לצאת. אולם בסוגיא בר"ה דף כ"ט משמע שאף כוונת שומע תליא בדין מצוות צ"כ, ולפ"ז יש ללמוד אף לניד"ד דתועיל חזרה תכ"ד לאשוויי ככוונה הופכית.

בספק הגרשז"א בכוונה למצוה תכ"ד למצוה

והנה מצינו דחידושו של הגרשז"א זצ"ל אינו רק ששייך לחזור מכוונה למצוות, אלא אף עיקר כוונה למצוות מהני תכ"ד למצוה, דשם בהליכות שלמה [דבר הלכה אות כ"ג] הובא שהגרשז"א זצ"ל הסתפק במי שרק בתוכ"ד למצוה נתכוין לצאת אם מהני, וסיים דאולי תליא בספק הנ"ל אי מהני חזרה תכ"ד.

ודבריו מחודשים, דמהיכ"ת שתועיל כוונה אחר המעשה, אך י"ל דהמקור ממה שמצינו בנדרים פ"ז דאם קרע תכ"ד קודם המיתה יצא יד"ח קריעה, ובאר הר"ן "שאע"פ שבשעה שקרע עדיין לא מת ולא הויא קריעה כלל כיון שמת תוכ"ד כמאן דקרע השתא דמי", וה"ה כוונת מצוה תכ"ד למצוה הוי כמאן דמכוין בשעת מצוה.

בד' הגריש"א דל"מ כוונה למצוה תכ"ד למצוה

אולם אף בזה יל"ד, דשם לענין כוונה במצוות שצריך להגדיר את

מספר היום כלל שהרי לא אמר כמה הם ימי הספירה, עכ"ל, ונראה דניד"ד דבאנו להחשיב אמירה של "שלושה שבועות ושבעה אחד" כספירת כ"ח יום נמי אינה דרך ספירה.

ה. אך אכתי יש לקיים את הדין שנסתפקנו בו בסופר בסוף שבוע רביעי "שלושה שבועות ושבעה ימים", דגם בזה נסמוך בדיעבד על הראב"ה כמו שאנו סומכים עליו בספירת "שבוע אחד ויום אחד".

אך באמת לא דמי, דשאני הכא דמיירי ביומא דמשלם השבוע, דבזה גם לראב"ה הרי צריך לספור כספירה דידן "היום שמונה ועשרים יום שהם ארבעה שבועות בעומר", וא"כ הרי גם לראב"ה לא מהני ושוב אין לנו על מי לסמוך.

ובני החרף הרה"ג ר' משה שליט"א טען דלמא לראב"ה מהני ספירה זו בדיעבד, דכמו שמהני באמצע השבוע ה"ה מהני בסוף השבוע, דכמו שבאמצע שבוע שני סופר רק את ימי השבוע שעומד בו וא"צ לספור את ימי השבוע הקודם, ה"ה בסוף השבוע מהני בדיעבד כשסופר את ימי השבוע שעומד בו דהיינו השבוע הרביעי באומר "שבעה ימים", וא"צ להזכיר את הימים שבשבועות הקודמים, ומהני אמירת "שלושה שבועות" כדי שיהא היכר שאמירת "שבעה ימים" מתחסת לשבוע זה ולא לקודמים וכמושנת"ב לעיל בספירת "שבוע אחר ויום אחד".

ויש להשיב בתרתי, חדא דילמא גם לראב"ה לא תיקנו כלל אמירת הימים של שבוע שעומד בו עם הזכרת השבועות הקודמים רק באמצע השבוע אבל ביומי דמישלם לא תיקנו כלל ספירה כזו, והראיה ממה שגם הראב"ה מודה דבסוף השבוע לכתחילה צריך לספור כספירה דידן. ועוד י"ל דאת"ל דלראב"ה מהני בדיעבד, לכאורה אין לנו ראיה כלל שניתן לסמוך עליו אפילו בדיעבד, דכל מה שחידש המג"א לפי האחרונים הוא דלדין אפשר לסמוך בדיעבד על מה שהראב"ה סובר שהוא לכתחילה, אבל מה שגם לפי הראב"ה הוא רק בדיעבד, מאן לימא לן שלדין יש לסמוך אפילו בדיעבד.

וקצת סמך לזה מצאתי בספר הלכות חג בחג להגרמ"מ קארפ שליט"א [ספירת העומר וחג השבועות בפרק ה' סעיף ו' הערה 8] שכתב שאם ביום השלמת השבועות יודע דלא מנה השבועות כדין ומסתפק אם מנה הימים כדין, נראה דחוזר ומברך, דמלבד דעת רוה"פ דיום השלמת שבועות הוא לעיכובא, הרי סירכיה נקט והשבועות מגלה על הימים דלא מנאם כדין, ובאמת דאף בשאר ימים נראה כן בסברא אך קשה לעשות מעשה לחוד על סמך סברא זו, אבל ביום השלמת השבועות נראה דבזדאי חוזר ומברך, עכ"ל, וניד"ד דמי להא דודאי לא מנה השבועות וספק אי מנה הימים, א"כ יש לו לספור שוב בברכה.

הרב חיים הלפרט

ענה לחבירו בספה"ע והתחרט תכ"ד

יל"ע במי שענה לחבירו את מספר היום של ספירת העומר דכתב השו"ע בסי' תפ"ט ס"ד דאינו יכול לחזור ולמנות בברכה [עי' במ"ב ובשעה"צ הפרטים בזה], אם יש עצה שיתקן טעותו ע"י שתכ"ד יתחרט ויחזור בו מספירתו. ומסברא נראה דא"א לבטל מצוה אחרי שעשאה.

ויש להוסיף, דהנה הדברי יחזקאל [סי' כ"ז סק"ג] באר דהחידוש בתכ"ד אינו שאפשר לחזור, אלא שבדברים שמהני חזרה מיד, אף תכ"ד נחשב כיחידה אחת של זמן שמחמתה הוי כחזרה מיד, דלפ"ז בדברים שלא מהני חזרה אפי' מיד, פשוט של"מ חזרה תכ"ד.

בספק הגרשז"א אי מהני חזרה תכ"ד בהבדלה

אולם מצינו בשש"כ ח"ב פ"ס הערה ל"ד ששמע מהגרשז"א זצ"ל להסתפק במי שיצא הבדלה בבהכ"נ מדין שומע כעונה ותכ"ד לשמיעתו חזר בו דשם מהני חזרתו, ובבאור הא דמהני חזרה כתב דהיות ומצוות צריכות כוונה, שמא יכול לחזור תכ"ד מכוונתו לצאת, וע"ש שהוכיח דמהני חזרה במצוות מדמצינו בנדרים דף פ"ז שאף מגדף היה יכול לחזור בו תכ"ד אי לאו דחמור. אך סיים דאפשר שאחר שיצא יד"ח המצוה, א"א לחזור, ולכאורה כוונתו, דאחרי שנפטר מהמצוה ל"מ חזרה לחדש עליו חיוב.

חזרה תכ"ד באפיקומן

וע"ע בשש"כ ח"ג שהסתפק לא רק בהבדלה שהוא בדיבור אלא אף במעשה מצוה גמור "וכן במצות אפיקומן, אם מתחרט לאחר שאכל כזית בתכ"ד, ורוצה להוסיף עוד לאכול, אם אפשר לחזור בו מכוונתו לאפיקומן".

המעשה מצוה [לפי מה שייסדו האחרונים הנ"ל] ל"מ כוונה אלא בשעת מעשה, ואכן בהערות הגריש"א זצ"ל בחגיגה י"ט ע"א הובא דנקט דל"מ כוונה למצוה אחר המעשה.

העושה מלאכה קודם שהבדיל ותכ"ד אמר ברוך המבדיל

ויש להוכיח דא"א ללמוד מתכ"ד בקריעה לכל מקום, דאטו נימא דמי שעשה מלאכה במוצ"ש קודם הבדלה דיש לו עצה לתקן איסורו ע"י שתכ"ד למלאכה יאמר 'ברוך המבדיל', דודאי א"א לבטל את עשיית המלאכה. ובבאור החילוק מקריעה, "ל עפמשינ לעיל דל"מ חזרה להפקיע שם המעשה, דלהכי ל"מ חזרה להפקיע מהמעשה שם חילול, אבל לקריעה יש אותו שם קריעה בכל גוונא [מלבד לענין שבת דיש חילוק בין קורע על מתו לקורע סתם אי חשיב מתקן, אבל בניד"ד הוא אותו שם קריעה], ורק שצריך לעשותה בשעת מיתה, ולזה מהני תכ"ד להחשיבו באותו זמן, אבל העושה מצוה קודם שחל בו שם מעשה מצוה, אפשר דל"מ תכ"ד לשנות את שם המעשה.

מאי שנא מגדף משאר איסורים דל"מ חזרה

ויש להוסיף לתמוה על עיקר הוכחת הגרשז"א זצ"ל ממגדף דה"ה דמהני חזרה מכוונה במצוות, דהנה בעיקר חזרה תכ"ד לגידופו הקשה השטמ"ק בנדרים פ"ז בשם הרא"ם איך שייך לחזור מגידוף שנעשה, דמ"ש ממחלל שבת ושאר איסורין דא"א לחזור תכ"ד.

ביסוד החילוק בין מגדף לשאר איסורים

ובקוב"ש ב"ב אות ת"ל תירץ, "ונראה הכוונה דבכל איסורין אם לא נתכוין לאיסור הוי שוגג, אבל המעשה גרידא היא מעשה איסור, אלא דבלא דעת לא הוי מזיד, אבל במגדף אם לא חיטב בלבבו אין כאן מעשה איסור כלל וכו', וזהו ההבדל בין מגדף לשאר איסורין לענין תכ"ד, דמעשה א"י לבטלה ע"י חזרה, אבל במחשבה שייך חזרה, והא דמהניא חזרה בכל הקנינים, היינו משום דגם התם עיקר הקנין נעשה ע"י המחשבה דגמר ומקני".

ומבואר בקוב"ש שזו פשוט שלא שייך חזרה ממעשה, ורק בגידוף שייך חזרה שהוא דבר התלוי במחשבה, והא דמהני חזרה תכ"ד בקנינים על אף שיש מעשה קנין באר הקוב"ש "משום דגם התם עיקר הקנין נעשה ע"י המחשבה דגמר ומקני", וכוונתו ע"פ מה שידוע מהחז"א בשם אביו דקנין חל ע"י גמ"ד והמעשה קנין רק היכי תימצא לגמ"ד, דלהכי דמי למגדף דמהני חזרה תכ"ד.

ולפ"ז יל"ד במה שהוכיח הגרשז"א דמהני חזרה במצוות ממגדף, דשאני מגדף דהחפצא של האיסור הוא המחשבה דלהכי שייכא חזרה תכ"ד למחשבתו, אבל במצוות מנ"ל דשייכא חזרה מכוונת המצוה, הא פשוט שכוונה ל"ה עיקר החפצא דמצוה, אלא מהני רק לאשוויי שם מעשה מצוה, ומנ"ל דאפשר לעקור המעשה ע"י חזרה, ואף את"ל דכוונה במצוות הוי דין בפנ"ע [ולא כיסוד רבותינו הנ"ל], אכתי לא מצינו חזרה אלא בדברים שתלויים במחשבה כמש"כ הקוב"ש, אבל כוונה במצוות דל"מ אלא בצירוף המעשה, מנ"ל דמהני בהו חזרה אחרי שהצטרפו למעשה.

חזרה תכ"ד בקנינים דהוי עשיית 'חלות'

דרך נוספת י"ל בהא דמהני חזרה תכ"ד בקנינים, דאינו משום שעיקר הקנין חל במחשבה [כמש"כ הקוב"ש] אשר לפ"ז יש פתח נוסף לדון שמא אף בספירת העומר מהני חזרה תכ"ד, דהנה באמת יש אחרונים שנקטו דעיקר הקנין הוא גוף מעשה הקנין [ורק דבעי גם דעת לקנין], דלפ"ז א"א לפרש כהקוב"ש דטעמא דמהני חזרה תכ"ד משום דהעיקר הוא המחשבה, אלא לשיטתם מוכרח שיש ב' אופנים בהא דמהני חזרה תכ"ד. א. בדברים התלויים במחשבה כמגדף מהני חזרה כמש"כ הקוב"ש. ב. ישנו אופן נוסף שמהני חזרה אף בדברים שאין עיקרם במחשבה, כגון בקנינים וקידושין שהם מידי דעשייה של הגברא, והיינו דיש חילוק בין מעשה גרידא לבין עשייה שפועלת 'חלות', דכל שבא לפעול חלות עם המעשה קנין או הקידושין, מהני חזרה תכ"ד מפעולת חלות הקנין והקידושין.

ולפ"ז יל"ד בדרך נוספת שמא מהני חזרה תכ"ד בקידוש והבדלה, דהנה ידועה שי' הרמב"ם דהבדלה דאורי' מדין קידוש - קדשהו בכניסתו וביציאתו, ובשעה צ' בס' רצ"ו סק"א הביא כמה ראשו' כהרמב"ם, ובמ"ב סק"א מבואר דאף אי הבדלה דרבנן, גדר התקנה כקידוש דילפי' מאסמכתא.

בהא דקידוש שבת דומה לקידוש יובל ומועדות

ובגדר מצות קידוש כתב הרמב"ן פר' יתרו, "שנקדשהו בזכרון, כענין וקדשתם את שנת החמשים שנה, שהוא טעון קדוש ב"ד

לומר ביובל מקודש מקודש, אף כאן צוה שנזכור את יום השבת בקדשנו אותו וכו', לפי שכל הטעונים קדוש מתקדשים בכניסתן פעם אחת, כגון קדוש החדש, וקדוש היובל, אבל ביום אסמכתא, ואין אומרים בו מקודש כלל, שדיינו בפעם אחת בכניסתו". ומבואר שדימה קידוש השבת לקידוש יובל. ובגדר קידוש יובל כתב הגר"ח פ"י משמיטה ויובל, "דאין היובל נוהג אא"כ הוקבע ע"י ספירה וקידוש ב"ד, ואם לא הוקבע ע"י ספירה או שלא קידשוהו אינו ספירה וכו', וכמו דבקידוש ר"ח אם לא קדשוהו ב"ד לא הוי ר"ח כלל, כמו כן בקידוש שנת החמשים אם לא קדשוהו ב"ד אין דין יובל על השנה כלל", ומבואר שקידוש יובל פועל את קדושת היובל, ומדימוי הרמב"ן בין קידוש השבת לקידוש יובל יש ללמוד שאף קידוש השבת הוי פעולת קידוש דומיא דקידוש יובל. ואע"פ שבדרך אמונה בשעה צ' סק"ח כתב שהחז"א הכריע שהקידוש אינו מעכב, מ"מ י"ל שודאי קידוש יובל הוי פעולת קידוש, ורק יל"ד אי מעכב, ודמייא לקידוש בכור דאע"פ שקדוש מרחם, מ"מ מצוה להקדישו, ואף קידוש השבת הוי פעולת קידוש ע"י הגברא אע"פ ששבת קביעא וקיימא. וכ"כ המהר"ם חלאווה בפסחים דף ק"ו אהא דאמרו דזכור את יום השבת לקדשו קאי על לילה, "פי' בכניסתו כדרך שב"ד מקדשין המועדין", ומבואר דקידוש השבת דומה לב"ד שמקדשין המועדות.

חזרה תכ"ד בקידוש ובכור מדין עשיית חלות

ולאור הנ"ל יל"ד דאף את"ל דל"מ חזרה תכ"ד בכוונה במצוות [ולא כחידושו של הגרשז"א], מ"מ בקידוש מהני חזרה תכ"ד, דדמי לקנינים וקידושין דמהני חזרה, וכן יל"ד לענין הקדש בכור דאע"פ שקדוש מרחם מ"מ כיון דמצוה להקדישו שמא מהני חזרה תכ"ד ככל הקדש שמהני חזרה תכ"ד.

אף בהבדלה מהני חזרה תכ"ד מדין קידוש

ולפ"ז יל"ד ולחדש עוד דלפי המבואר ברמב"ם דהבדלה מדין קידוש, שמא אף בהבדלה מהני חזרה תכ"ד כדינו של הגרשז"א, אבל לא דמהני חזרה מהכוונה לצאת, אלא דדמי לקנינים וקידושין שמהני חזרה תכ"ד, ואף בהבדלה איכא פעולת קידוש השבת ע"י שמבדיל קדושתה אף ביציאתה, דלהכי אפשר דמהני חזרה תכ"ד.

חזרה תכ"ד מהשמטת כספים וקרקעות

ועי' בדרך אמונה ריש פ"ט משמיטה ויובל שדימה את כל המקומות שאע"פ שחלן מאליהם יש בהם מצוה על הגברא, כגון שמיטת כספים לשי' רוב הראשו' דהוא אפקעתא דמלכא ומ"מ יש מצוה להשמיטו, וכן שמיטת קרקעות שכתב החז"א דאע"פ שממילא חל ההפקד, מ"מ יש מצוה על הבעלים להשמיט הקרקע, וכן בקדושת בכור, ובכל הנהו יל"ד אם מהני חזרה תכ"ד כגון מהשמטת כספים וקרקעות, דומיא דקנינים דמהני חזרה תכ"ד, דלא דמי לשאר מעשה מצוות דל"מ בהו חזרה, דשאני התם דאינו עשייה דידיה אלא מעשה מציאותי שא"א לבטלו, אבל בהנהו דהוי עשייה דידיה שמא מהני חזרה תכ"ד.

ולפי כל הנ"ל יל"ד אם ספיה"ע דומה לאיסורים ומצוות דל"מ בהו חרטה כמבואר ברא"ם, או שדומה לקנינים וקידושין דמועיל בהם חזרה. ולכאורה נראה שאחרי שספר וקיים המצוה הוי כשאר המצוות שלא מועיל בהם חזרה.

בד' הרמב"ם דספירת העומר כקידוש יובל

אולם יל"ד ממש"כ הרמב"ם דמהות ספיה"ע כקידוש יובל, דכתב בספר המצוות מצוה ק"מ, "היא שצונו למנות השנים וכו', ומצוה זו כלומר ספירת שני השמיטה וכו', שימנו שנה שנה מן החמשים שנה כמו שימנה כל איש ואיש ממנו ימי העומר". ומבואר שספיה"ע כספירת יובל. וכ"כ במצוה קס"א, "היא שצונו לספור מקצירת העומר תשעה וארבעים יום והוא אמרו יתעלה וספרתם לכם ממחרת השבת. ודע כי כמו שנתחייבו ב"ד למנות שנות יובל שנה שנה ושמטה שמיטה כמו שבארנו במה שקדם כך חייב כל אחד ואחד ממנו למנות ימי העומר יום יום ושבע שבוע, שהוא אמר תספרו חמשים יום ואמר שבעה שבועות תספר לך. וכמו שמנין השנים והשמטים מצוה אחת כמו שבארנו כן ספיה"ע מצוה אחת". ומבואר שספיה"ע כקידוש יובל. ולפ"ז יל"ד דכמו שקידוש יובל הוי פעולת קידוש, כך ספיה"ע הוי פעולת קידוש, וכן משמע ברה"ה דף ה' מנה ימים וקדש עצרת". ולפ"ז אפשר שאף בספירת העומר מהני חזרה תכ"ד דומיא דקידוש והבדלה.

בד' הדבר אברהם בגדר מצות ספירת העומר

ויש להוסיף לזה את דבריו הנודעים של הדבר אברהם ח"א סי' ל"ד דהמצוה של ספירת העומר ל"ה במה שמוציא מילות המספר

דספירה בודאי בזה"ז דרבנן, מ"מ יכול לברך, דהוי ס"ס, שמא לא דילג כלל, ואת"ל שדילג, שמא קיי"ל כתוס' דאפילו בדילג יום אחד מברך, אלא ע"כ דליתא, דאפי' במקום דיש ס"ס להצריך לברך אמרינן ספק ברכות להקל. עכ"ל וכתב דזהו דלא כהפ"ח דנקט דהטעם הוא משום דהוי ס"ס ומברכים בס"ס בדרבנן, ובשו"ת להורות נתן ח"ג סוף סי' כו' וכן ראיתי מביאים בשם הגר"א גנחובסקי זצ"ל דס"ל דעיקר טעמו דהמשנ"ב אכן כדרכו של התרומת הדשן דהיינו משום דהוא דאיכא ספק דאורייתא, משא"כ בשאר ס"ס דלא אמרינן בהא דיברך על המצוה, ורק דרכו של המשנ"ב להביא הטעם היותר פשוט ולכך נקט טעם זה של הפ"ח.

דינים העולים

העולה מכל הנ"ל, לדעת הגרשו"א זצ"ל בודאי יל"ד דמהני חזרה תל"ד לאשוויי ככוונה הופכית דומיא דהבדלה שמבואר מדבריו שאפשר תל"ד לאשוויי ככוונה הופכית, וכן למה שנתבאר דל"מ חזרה מכוונה במצוות וכ"ש דל"מ לאשוויי ככוונה הופכית, מ"מ יל"ד שמא מצות ספה"ע דומה למצות קידוש והבדלה דאפשר שמועיל בהם חזרה תל"ד, משום שבכל הנהו יש פעולת קידוש, וצ"ע לדינא.

הרב אליסף פרלמן

בביאור דברי המשנ"ב בספר ימים בלא שבועות דממשיך לספור בברכה

[א] כתב השו"ע סי' תפ"ט ס"א וסופר הימים והשבועות ע"כ ומקור הדברים בגמ' מנחות סו. דפליגי אמוראי בזה"ל אמר אביי מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי. רבנן דבי רב אשי מנו יומי ומנו שבועי. אממר מני יומי ולא מני שבועי, אמר זכר למקדש הוא. ע"כ בגמ', ופסק השו"ע כדברי אביי ודלא כאממר, והנה בדברי אממר מבואר טעמו משום דהוי זכר למקדש, והיינו דזה ודאי דמדאו' יש מצוה למימני יומי ושבועי, וכמו שהביא המשנ"ב סק"ז דכתיב תספרו חמשים יום וכתוב שבעה שבועות תספר לך אלא דס"ל דבזמן הזה דהוי מדרבנן זכר למקדש לא תיקנו אלא יומי.

ויש לבאר אם אביי דפליג הוא משום דס"ל דגם אם זה מדרבנן תקנו כעין דאו' למימני יומי ושבועי או משום דפליג וס"ל דגם בזמן הזה הוא מדאו', ובפרי חדש ביאר טעמא דאביי משום דס"ל דאע"ג דבזמן הזה הוא מדרבנן מ"מ צריך שיספור יומי ושבועי, ויש בזה נפק"מ דהנה כתב המג"א דאם סיפר ימים לחוד ולא הזכיר שבועות יצא בדיעבד והיינו משום דהוי מדרבנן, אבל אי הוי מדאו' היה צריך לחזור, ואכן המשנ"ב סק"ז הביא דיש בזה מחלו' וי"א שצריך לחזור ולספור ימים ושבועות כדין, אלא דבביאור שיטתם דן השעה"צ סק"ט האם זהו משום דס"ל דהוי מדאו' גם בזמן הזה, או דילמא תקנו רבנן כעין דאו' דיומי ושבועי חדא ניהו, וזהו מעכב, ועל כן לשיטתם חוזר וסופר בברכה.

והמשנ"ב סק"ז הכריע כיון דהוא מחלו' אם צריך לחזור ולספור בברכה ע"כ חוזר וסופר בלא ברכה, ופסק עוד [וציין בשעה"צ לנהר שלום] דאם שכח לחזור ולספור מונה שאר ימים בברכה, ע"כ ובביאור דין זה דחוזר ומונה בשאר ימים בברכה אע"ג דלהבה"ג ספירת כל הימים מעכבים, והרי יש שיטה שעדיין לא ספר כיון דהשבועות מעכבים, רק הביאור בפשטות הוא על דרך דברי המשנ"ב להלן לגבי ספק שם שם יום אחד מלספור דמבואר דכיון דאיכא ספק ספיקא הרי הוא ממשיך לספור בברכה, והכי נמי אין איכא ס"ס דאפשר דאין הימים מעכבים וגם אם נימא דמעכבים אפשר שיצא בספירת הימים לחוד, וכך אכן מבואר במשנ"ב ס"ק לח' דזהו הטעם דיחזור ויספור בשאר ימים.

[ב] אך לכאו' יש לדון בדבר זה בהקדם דהנה בדברי התרומת הדשן סי' לו' מבואר טעם אחר בהא דממשיך לספור בברכה וז"ל דמצאתי בספר א"ז הגדול דראב"ה סבר, דספירה בזמן הזה דאורייתא, ופסק מתוך כך, דהבעיות דלא איפשיטא בתלמודא אזלינן בה לחומרא לגבי ספירה, וצריך לחזור ולספור כמו גבי ספק אמר אמת ויצ"ב, ספק לא אמר, חוזר משום דאורייתא היא, כל זה כתב ראב"ה. וא"כ בנ"ד נמי, מצוה הוא לספור מתוך הספק, שלא ספר הלילה שעבר, ואף על גב דהתוס' במנחות, ואשירי בשם ר"י דלעיל, פליגי בהדיא בהא, וסבירא להו דספירה בזמן הזה, אינו אלא מדרבנן, זכר למקדש, הא אינהו נמי סבירא, דכל לילה מצוה בפני עצמה, וא"כ שפיר סופר בברכה, עכ"ל.

והביאו החיי אדם כלל ה' ס"ו דפסק התם דבס"ס דרבנן אין מברכים על המצוה וכתב הנשמת אדם ראייה לדבריו מדברי התרומת הדשן הנ"ל דאחר שהביאו כתב וקשה דאפי' אי נימא

והנה לפי הביאור הנ"ל א"כ דוקא בהאי ספיקא דאמרינן דיש טעם לחייבו לספור בברכה כיון דיש צד דספירה דאו' וא"כ הוא חייב לספור בברכה כדין ספק דאו' לחומרא, אבל בנידון דידן הא ליכא כלל צד לומר דמשום ספיקא דאו' יוכל להמשיך לברך שהרי להצד דספיה"ע דאו' א"כ בודאי יש לו חיוב למימני יומי ושבועי וכאן שלא ספר שבועי בודאי לא יצא ידי דאו' וא"כ להצד הזה בודאי לא יוכל לספור אי נימא כהבה"ג דהימים מעכבים, ורק אי נימא דבס"ס דרבנן יכולים לברך מהני לו לברך ולפי מאי דנקטינן דבהכי אין יכול לברך א"כ לא יוכל להמשיך לספור בברכה.

[ג] ואין לומר דאכתי יברך בשאר הימים, משום דנימא הכי, דאי דאורייתא הוא אמנם ודאי הוא דלא בירך יום אחד אבל הא מיהת כיון דאיכא מחלו' אם סופר כל יום בפני עצמו או כל הימים מעכבים א"כ כיון דספק דאו' לחומרא הרי יש לו ודאי לספור מספק והכי נמי דיש לו לברך, ומאי אית לך למימר שמא ספירה בזמן הזה היא דרבנן והוי ספק בדרבנן ואין יכול להמשיך לברך, הא לתוס' דס"ל דהוי דרבנן ס"ל נמי דכל יום הוי מצוה בפני עצמה וא"כ ודאי יכול להמשיך ולברך.

אכן אי נימא הכי יקשה מאד בהא דפסק השו"ע דאם שכח יום אחד לברך בודאי שוב לא ימשיך לספור בברכה, ורק בספק שכח הוא דיכול להמשיך לספור, וצ"ב דהא לפי התרומת הדשן אית לן למימר כהחשבון הנ"ל דאם הוא דאו' עדיין הוא בספק דאו' לחומרא וצריך להמשיך לספור וממילא לברך ואי הוי דרבנן הלא הוא שיטת התוס' ולדידהו ודאי מברך בכל יום מחדש, וע"כ מוכח דלא אמרינן הכי, ורק בספק שכח הוא דמצד דמארינן לומר כך, [ובתרומת הדשן ביאר זאת דאת ה'ספ' שכח' החשיב לספק דאו' לברך, אבל את הודאי שכח נראה דלא החשיב לספק דאו' להחמיר בשאר ימים לברך, ואפשר דנקט דבדאו' נקטינן לעיקר כדברי בה"ג דבעינן תמימות ויל"ע], וא"כ ה"נ בנידון דידן אין אנו יכולים לצרף זאת כיון דעל הצד דהוי דאו' נקטינן דודאי דילג יום אחד בספירתו.

[ד] אלא די"ל לאיך גיסא דעל הצד דאינו כהבה"ג אלא כל יום בפני עצמו א"כ למ"ד ספירה דאו' הא אית ליה חיוב דאו' לברך וא"כ שפיר יש כאן ספיקא דאו' לברך בכל יום, וגם על הצד דהימים מעכבים הא מיהת דאיכא ספק שמא חייב להמשיך לספור מדרבנן משום דסגי בספירת הימים בלא שבועות ויצא ידי ספירה בכך ויכול להמשיך לספור בברכה בשאר ימים [ואמנם יש לדחות צד זה עפ"י המבואר לעיל דאי נקטינן דהוי דאו' א"כ נקטינן נמי כהבה"ג דתמימות מעכבות ויל"ע].

אך זה אינו, ובזה לא סגי לן בשביל לברך בשאר ימים, דהתם דוקא ביאר התרומת הדשן דהוא יכול ודאי לברך דלהצד דס"ל כתוס' דספירה בזמן הזה מדרבנן א"כ הלא ס"ל נמי דאין הימים מעכבים, וא"כ בודאי יכול לברך, אבל בנידון דידן דהוא להיפך דאנו מגיעים בספק דרבנן לענין הספק אי סגי בימים בלא שבועות ודבר זה אין לו הכרע בדרבנן, וא"כ אכתי אין לנו טעם שיוכל לברך בשאר ימים על הצד דהוא דרבנן דמספק בלבד אינו יכול לברך.

[ה] ואמנם המג"א נקט דכל כמה דהוי דרבנן הרי נקטינן דסגי ליה בספירת הימים לבד וא"צ כלל לחזור ולספור, ומעתה לדבריו דכבר נקטינן דיצא ידי ספירה באותו היום ע"י ספירת הימים א"כ י"ל דגם כלפי המשך הספירה בשאר הימים נקטינן דיכול להמשיך לספור בברכה שהרי בודאי יצא ידי ספירתו עד כמה שהוא דרבנן.

אכן לפי מה שכתב הפרי חדש שם דגם אם אמרינן דהוא דרבנן מכל מקום כיון דפסקינן דבעינן יומי ושבועי הרי שהוא לעיכובא גם בדרבנן, וכן האריך בזה השער הציון סק"ט לבאר די"ל דכל דתקון כעין דאו' תקון ועל כן גם אם זה דרבנן הרי שיש לומר שהוא לעיכובא שיספור גם את השבועות, ונמצא דהוא עדיין בספק אם יצא ידי חובתו בדרבנן, ואין בו הכרעה שיצא ידי חובתו ועל כן כתב המשנ"ב דיחזור לספור באותו היום בלא ברכה, הלא מעתה דלענין שאר הימים הוא נשאר בספקו וא"כ לא יכול לחזור לספור בשאר הימים בברכה.

ואשר לפי כל הנ"ל צ"ב מאי דפסק המשנ"ב דיכול להמשיך לספור

אם אפשר לצאת בברכת אהבה רבה שמברך רק לשם ברכת התורה

שורש הספק, דשמה הא דקי"ל דברכת 'אהבה רבה' עולה גם לברכת התורה, היינו דוקא כשאומרה לשם ברכת קריאת שמע וכעיקר תקנתה, ואגב זה פוטרתו גם מברכת התורה אע"פ שאינו עיקר טופס ברכת התורה שתיקנו חכמים, אבל כשכבר קרא ק"ש בברכותיה ורוצה לברך 'אהבה רבה' לשם חובת ברכת התורה לחוד, מאן יימר שיוכל לשנות מטבע ברכת התורה ולצאת בנוסח אחר.

אמנם מת"ד רבינו יונה (ריש ברכות) לכא"ו יש ללמוד שאין לחלק בזה, דאיירי לענין הקורא ק"ש בביהכ"נ מבעוד יום, שיצא רק ידי חובת הברכות, ויחזור ויקרא ק"ש בלילה, וכתב עלה בזה"ל: וכתב רב עמרם ז"ל, שבשעה שקורא אותה יברך 'אקב"ו לקורא קריאת שמע', ואומר מורי הרב שאין זה נכון, שברכה זו לא מצינו אותה בשום מקום, ולפיכך נראה לו שיותר נכון שיאמר 'אהבת עולם' שנתקנה אצלה, ואפילו על קריאת הפסוקים או קריאת תלמוד תורה מצינו שנפטר מברכה באמירתה כדאמרינן השכים לקרות קודם שקרא קריאת שמע צריך לברך, לאחר שקרא ק"ש אין צריך לברך, מאי טעמא שכבר נפטר באהבה רבה, ע"כ.

הרי דאע"פ שכבר יצא ידי חובת ברכות קריאת שמע במה שבירך בביהכ"נ, ואינו מברך עתה 'אהבת עולם' אלא כברכה על מצות קריאת שמע שחוזר וקורא, מ"מ שפיר דמי לברכה רק כברכת המצוה על קריאת שמע, ומדמסייע לה רבינו יונה ממה שאפילו על תלמוד תורה דעלמא מצינו שנפטר בברכת 'אהבה רבה', שמע מינה דגם במקום שכבר בירכה ויצא ידי חובת ברכת קריאת שמע, יוכל לחזור ולברכה לשם ברכת התורה בלחוד.

המברך 'אהבת עולם' לברכת קריאת שמע אם יוכל להוציא אחר לברכת התורה

אבל שמה י"ל בנידון דידן דבר חדש, דאמנם אם גם חבירו המוציא בברכת 'אהבת עולם' ישן ביום והתחייב בברכת התורה, ויתכוין גם לפטור בה את עצמו וגם להוציא לחבירו, שפיר דמי לצאת מן הספק בשמיעה מאחר, אבל בכגון שחבירו אינו מברך 'אהבת עולם' לשם ברכת התורה, רק כשאר ברכות קריאת שמע, שמה י"ל שלא יוכל לצאת בשמיעתה הימנו, והיינו טעמא דהא קי"ל דכל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתם, והכא נמי הרי המשמיע אינו מחויב בברכת התורה, ומברך 'אהבת עולם' רק לשם ברכת קריאת שמע, ואיך יוכל השומע לצאת בה ידי חובת ברכת התורה, מה שאינו אצל המשמיע, את"ל במחויב בדבר מצד אחר דחשיב לאו בר חיובא, [ושייך לענינא דיומא שחל יו"ט דשבועות בערב שבת, ויו"ט שני של גלויות בשבת, אם במוצאי שבת יוכל בן חו"ל לצאת בשמיעת ההבדלה מן א"י, שהרי הבן א"י מחויב בהבדלה רק מצד השבת, ואילו הבן חו"ל גם מצד היו"ט, יעוין בספר יו"ט שני כהלכתו (פ"ח סט"ו)].

אלא דהנה הא קי"ל בברכת המצוות דאע"פ שיצא מוציא, וגם בברכת התורה יכול מי שכבר בירך לעצמו לברך שוב לפטור את חבירו כמבואר במ"ב (ו' סק"ו), וא"כ אפילו לא היה מברך 'אהבת עולם' לעצמו לשם ברכת קריאת שמע, יכול לברכה לשם ברכת התורה רק כדי שיצא חבירו בשמיעתה, ופשוט דמה שמכוין גם לצאת בה לעצמו לשם ברכת קריאת שמע אינו מגרע, מ"מ בניד"ד שמה יש לחדש דלא שייך ענינא דאע"פ שיצא מוציא וכדלהלן.

דהנה קי"ל (תקפ"ט ס"ד) לענין תקיעת שופר דטומטום אפילו את מינו אינו מוציא, והטעם במ"ב (סק"ו) דשמה אם יקרע ימצא שטומטום זה נקיבה וחבירו זכר, וידועה הקושיה דלמה לא ניזיל לקולא משום ספק ספיקא, שמה התוקע זכר, ואת"ל נקיבה שמה גם השומע נקיבה, וכתב בשו"ת חמדת שלמה (אהע"ז סי' י"ז סק"ה) ליישב עפ"מ שפירש"י לר"ה (כ"ט א' ד"ה אע"פ) בטעמא דאע"פ שיצא מוציא, שהרי כל ישראל ערבין זה בזה למצוות, והיינו דממילא גם אחר שיצא חשיב מחויב בדבר להוציא את חבירו, ומעתה בטומטום הבא להוציא את מינו, האיכא ספק ספיקא לפוטרו מן הערבות והחיוב להוציא, דשמה השומע נקיבה, ואת"ל זכר שמה התוקע נקיבה, ושוב חשיב אינו מחויב בדבר שאינו מוציא אפילו אי כלפי שמיא גליא דשניהם זכרים.

ולמדנו מדברי חמדת שלמה, דלעולם יש לדון על חיוב המשמיע להוציא השומע משום ערבות, וכל שיש בו הכרעה לקולא, תו חשיב אינו מחויב בדבר בתורת ודאי, ולא יוכל להוציא השומע אפילו אם לפי האמת ישנה סיבה לחיוב. והשתא גם בנידון דידן, הרי דין ברכת התורה אחר שנת יום במחלוקת שנוי, והמנהג להקל דלא הוה הפסק כמבואר בש"ע ובמ"ב, רק שכתב המ"ב שטוב לצאת דעת המחמירים ולכוין בברכת 'אהבת עולם', אבל כלפי

בשאר הימים בברכה בכה"ג שספר רק את הימים, ולכא"ו מוכח מהא דהמשנ"ב ס"ל לעיקר כדעת הפר"ח דגם בספק ספיקא דרבנן כשהכרענו עפ"י דמישיך לספור אמרינן דיספור בברכה, ודלא כמו שנקט החיי אדם, ומה שפסק בסי' רטו' סק"כ דאינו מברך מחמת הס"ס דרבנן, זהו כאשר הספק נופל על הברכה עצמה דבזה החמירו בחומר הברכה שלא יברך אך כאשר הספק נופל על עיקר המצוה והוכרע דיש לו לקיימה א"כ הכי נמי דמברך על סמך כך.

[ו] אלא דבעיקר דברי התרומת הדשן לא נתבאר לי מהו דקאמר דאי נימא דספירה בזמן הזה דרבנן בודאי יכול לברך בשאר הימים שהרי מאן איהו דס"ל דבזמן הזה הוא מדרבנן זהו שיטת התוס' והרי הם ס"ל נמי דיכול לספור בכל יום בפני עצמו, עכ"ל והוסיף בזה ומי מזיקני דבהא ניזול בתרייהו ולא בהא, ולדקדק כולי האי, מאחר דכתבו הגאונים דהזכרת השם בברכה לבטלה, אינו אלא מדרבנן. עכ"ל ובגדר ענין זה דאין לדקדק, והא כל מחלו' עומדת בפני עצמה ומאי הועיל לן בהא דתוס' דס"ל דהוי דרבנן ס"ל נמי דהוי דאין מעכב תמימות.

ולכא"ו נראה דיש איזה טעם לתלות דאי הוי מדרבנן אכן הוא סברא לנקוט דאין הימים מעכבים זה את זה וצ"ב בתליה זאת, והנראה בהקדם דהנה חקרו האחרונים אם הך דינא דתמימות לפי בה"ג דמעכב שיספור בכל הימים האם הוא משום דכך הוא עיקר המצוה שכל הימים כל אחד הוא חלק אחד במצוה, או דילמא איהו נמי מודה דהוי מצוה בכל יום ורק דס"ל דאיכא דין נוסף של תמימות, והנראה דאי נימא הכי דהוא דין נוסף, י"ל דבדרבנן לא מעכב דין זה ד"ל דאע"ג דכל דתקון דרבנן כעין דאו' תקון הני מילי במה שהוא עיקר צורת המצוה אך מה שהוא דין נוסף ואינו בעיקר המצוה אפשר שלא תיקנוהו רבנן דהא אין כאן אלא זכר למקדש.

ומעתה אפשר לומר דזהו דלא נקט זאת התרומת הדשן להקל היכא דודאי שכח, [ועיין מה שנתבאר בזה לעיל אות ג'] דהא אכתי איכא לדון דגם אי הוי דרבנן הא מיהת אפשר דמעכב כל הימים משום תמימות גם בדרבנן דאפשר דתיקנוהו כעין דאו' לגמרי גם לענין תמימות, ומה שכתב דאין לדקדק בכך י"ל דהיינו היכא דהוא ספק שכח דבהכי צירף זאת התרומת הדשן דס"ס כבר הוי ספק ספיקא בדרבנן, ובהכי הוא דאין לדקדק, [אמנם אינו כ"כ במשמע בתרוה"ד כיון דכבר בדאו' הזכיר רק את הספק שכח], ואכתי צ"ע בכל זה כיון דלא הזכיר התרוה"ד אלא שכך שיטת התוס', ואין לדקדק, ולא הזכיר משום דתליא בהדדי ויל"ע.

הרב זאב פראנק

לצאת ידי חובת ברכת התורה בשמיעת ברכת אהבת עולם מחבירו

הנה איתא בש"ע (מ"ז ס"א) לענין ברכת התורה, דשנת קבע ביום על מיטתו הוי הפסק, ויש אומרים דלא הוי הפסק וכן נהגו. ובמ"ב (סק"ה) הביא לכמה גדולי האחרונים שכתבו לברך, ומסיק דאף דבפמ"ג משמע דנוכל לסמוך על המנהג הזה שלא לברך, עכ"פ נראה פשוט דהסומך על כל הפוסקים שהזכרנו ומברך לא הפסיד, ע"כ, ולעיל (סק"ג) מבואר שמנהגינו להקל כדעת היש אומרים.

והנה שמעתי מהגאון רבי זלמן גודמן שליט"א, שבבחרותו כשלמד בישיבת פוניבז' איחר באחד הימים לסדר ב', והמשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל שפגש בו הבין שקם עתה משנתו, ופנה אליו בשאלה מה יעשה לענין ברכת התורה, וכשאמר לו הגר"ז שהרי המנהג שלא לברך, ענהו המשגיח 'החפץ חיים אמר לי לברך אחר שנת יום ברכת אשר בחר בנו', והוסיף הגר"ז דמ"מ אנו אין לנו אלא המבואר במ"ב שהמנהג להקל והסומך לברך לא הפסיד.

אלא שכתב המ"ב (סק"ג) דלמאי דקי"ל (ס"ז) שברכת 'אהבה רבה' דשחרית פוטרת ברכת התורה אם למד מיד בלי הפסק, פשוט דה"ה לברכת 'אהבת עולם' דערבית, ונפקא מינה למי שישן ביום שינת קבע על מיטתו, דאפילו למנהגינו שלא לברך אחר שינת יום, מ"מ טוב יותר שיכוין בברכת 'אהבת עולם' לצאת דעת רוב הפוסקים המחמירים בזה.

ויש לעיין במי ששכח לכוין בברכת 'אהבת עולם' שתעלה גם לברכת התורה וללמוד מיד לאחר התפילה, ורוצה לצאת מן הספק בשמיעת הברכה מאחד המתפללים במנין הבא, שכשיברך 'אהבת עולם' יכוין להוציא ידי חובתו, ותעלה לו לברכת התורה לדעת הסוברים דשנת יום חשיבא הפסק, אם הויה תקנתא מעלייתא.

הרב אברהם זנגר

בענין הני"ל

במאמר הקודם האריך ידידי הג"ר זאב פראנק שליט"א בנידון אם אפשר לצאת יד"ח ברכת התורה ע"י שמיעת ברכת אהבה רבה מחבירו, ויש בזה נפ"מ למי שמסופק אם בירך ברכת התורה ואין לו מי שיוציאו, או מי שלא ישן בלילה ואינו מוצא בבוקר מי שיוציאו, וכן מי שישן שינת קבע ביום ונזכר לאחר מעריב שלא זכר לכיון בברכת אהבת עולם לצאת יד"ח וכן לא זכר ללמוד מיד לאחר התפילה (ע"י ביאור הלכה סי' מ"ז ס"ז דנחלקו הראשונים אם יוצא יד"ח בלא כוונה, ובשו"ע שם ס"ח נסתפק אם יצא יד"ח באופן שלא למד לאחר התפילה), ובכל האופנים הללו העצה היא לצאת יד"ח מחבירו המברך אהבה רבה או אהבת עולם. ודן בזה ידידי הני"ל מכמה פנים, ואבא בזה כמאסף אחר הקוצרים לדון בשאלה זו מטעמים נוספים, ואכתוב בקצרה את כל הטעמים שיש לדון בהם;

שינוי מוטבע שטבעו חכמים בברכות

א] י"ל דא"א לצאת יד"ח ברכות התורה בברכות ק"ש אלא כשמקיים בזה דין ברכות ק"ש, אבל כשאינו מקיים בזה דין ברכות ק"ש הני"ל שינוי מוטבע שטבעו חכמים, [כעין מה שמצאנו בברכת מעין ג' דאם מברך על פירות מז' המינים יכול לפטור לכתחילה בברכה זו גם שאר פירות (שו"ע סי' ר"ח סי"ג) אף שבעיקרה נתקנה הברכה רק על ז' המינים]. ולפ"ז גם מי שבירך בעצמו ברכת אהבה רבה כדי לצאת בזה יד"ח ברכות התורה לא יצא יד"ח אם אינו מקיים בזה גם חובת ברכות ק"ש. אולם י"ל דרק מדרבנן לא יצא אבל מדאורייתא יצא יד"ח כי אין הנוסח מעכב מדאו', ולכן מי שחושש רק מצד ד' השאג"א דברכת התורה הוא חיוב דאו' וספיא דאו' לחומר, י"ל דיכול לצאת מחבירו בשעת הדחק, ומצד החיוב דרבנן יש להקל מדין ספק ברכות להקל. [ע"י ספר בר אלמוגים (סי' י"א אות ו') גליין פירושים משולחן רבינו הגר"א גנחובסקי (הדאינו תשע"ד, וירא תש"פ, במדבר תשפ"ב) מכתב הגר"ח קנייבסקי זצ"ל שזדפס בקובץ שערי הוראה (ד' עמ' י"ח) שו"ת שביבי אש (ח"א סי' כ"ז וסי' ל"א אות ז') שערי זבולון (ארו"ח ח"ג סי' ק"ב) משברי ים (תפלה סי' פ"ח אות ט"ז)].

ברכה שאין לה פתיחה

ב] י"ל דברכה זו הואיל ואין לה פתיחה אין יוצאים בה יד"ח אלא כשהיא ברכה הסמוכה לחברתה, כלומר רק כשמברך ברכה זו לאחר ברכת יוצר אור או ברכת המעריב ערבים. אולם מצאנו בדברי רבינו יונה (ריש ברכות) שכתב לגבי מי שקרא ק"ש בברכותיה מבע"י דחוזר וקורא ק"ש בלילה ומברך לפניו ברכת אהבת עולם, וז"ל; 'וא"ת כיון שאינו אומר ברכת מעריב ערבים הויא לה ברכה שאינה סמוכה לחברתה וכו' י"ל שכיון שבמקומה היא סמוכה לחברתה אין לחוש עכשיו כשאומר אותה על ק"ש אם אינו פותח בברוך, שכיוצא בזה מציינו בתלמוד (ברכות כט:; בתפלת הדרך שאינה פותחת בברוך וחותרם בה שומע תפלה מפני דכיון דבשמונה עשרה ברכת שומע תפלה סמוכה לחברתה אם עכשיו אינה סמוכה לחברתה לא חיישינן להכי' עכ"ל. ולפ"ז נמצא דאין בזה חסרון גם לגבי חיוב ברכת התורה. [מ"ח שליט"א בספרו שערי זבולון (שם), אולם הביא שם ד' הרשב"א (ברכות יא. וכן בשו"ת ח"א סי' ש"ח) שכתב דברכת אהבה רבה נתקנה מעיקרא לחתום ושלא לפתוח, ולפ"ז י"ל דאינה פוטרת חובת ברכת התורה שנתקנה לפתוח ולחתום, וע"ש שהאריך בזה. ולכא"ו יש לדון דסו"ס מאחר ואפשר לפטור חובת ברכת התורה בברכה זו כשמברך על ק"ש, ה"ה כשמברך בפנ"ע מהני אע"פ שאין בה פתיחה, כי מטבע ברכה זו נתקנה בלא פתיחה ויוצאים בה יד"ח ברכת התורה, ואין המכוון דדוקא לצאת יד"ח ברכות ק"ש א"צ פתיחה, וצ"ת].

אין דין שומע כעונה בברכת ק"ש בפחות מעשרה

ג] אחד הרבנים שליט"א נקט בפשיטות דלא מהני משום ד' הרמ"א (סי' נ"ט ס"ד) דאין יחיד מוציא את חבירו יד"ח בברכות ק"ש אלא רק בעשרה, וכן נסתפק בזה בשו"ת שביבי אש (ח"א סי' ל"א).

אולם מסברא אינו נראה כלל, דרק אם בא להוציא בברכות ק"ש צריך עשרה, אבל אם בא להוציא יד"ח ברכות התורה פשיטא דא"צ עשרה, דהנה הטעם דצריך עשרה בברכות ק"ש כתב הגר"ז (סי' נ"ט ס"ד); 'אין יחיד מוציא את היחיד אפילו מי שאינו בקי אלא בברכת הנהנין וברכת המצוות וכיוצא בהן משאר כל הברכות חוץ מברכת ק"ש וכל ברכות השחר שהן ברכות שבח והודאה ונתקנו לאמרם בפיו או שישמע אותן ברוב עם שהיא הדרת מלך כש"ט שומעין מאחד ועונין אחריו אמן' עכ"ל. הרי דהחילוק הוא בין ברכות השבח לברכת המצוות, [וגם בברכות השבח לא תקנו כן כי אם בברכות אלו ולא בשאר ברכות השבח, ע"י פמ"ג (סי' ח' א"א

חובת המשמיע משום ערבות, לכא"ו אין לחייבו מחמת הספק פלוגתא, שיוכל לומר אסמוך על המנהג דאין כאן הפסק, ואינך חייב בברכת התורה כדי שאתחייב להוציאך בה, וממילא גם אם כלפי שמיא גליא מילתא דהעיקר כדעת המחייבים, מ"מ חשיב המשמיע אינו מחויב בדבר בודאי שלא יוכל השומע לצאת הימנו משום דינא דאע"פ שיצא מוציא, ואי מצד מה שהמשמיע יוצא בברכת 'אהבת עולם' גם לחובת עצמו, הרי הוא לשם ברכת קריאת שמע, וכלפי מצות ברכת התורה לאו בר חיובא הוא וכו"ל.

ברכת אהבת עולם גם היא ברכת התורה על ק"ש

אלא דיש לדון בזה מטעם אחר, דאע"פ שאצל המברך היא ברכת קריאת שמע והשומע בא לצאת ידי חובת ברכת התורה, מ"מ תרוייהו חדא מילתא היא וענין חיוב אחד, והוא בהקדם מש"כ בבה"ל (נ"ב ס"א ד"ה ומ"מ) לענין מי שלאחר שהתחיל בברכות קריאת שמע נזכר שעדיין לא אמר ברכת התורה, והביא להפמ"ג שכתב דכיון להדיא שלא לצאת בברכת 'אהבה רבה', כדי שלכ"ע יוכל לברכה אחר התפילה, וכתב עלה בזה"ל: ולענ"ד צע"ג בזה, לפי מה שכתב המאמר מרדכי דלכן אמרו בגמרא 'שכבר נפטר באהבה רבה' לפי שאהבה רבה גופא היא ברכת התורה, ובאמת שכדבריו מוכח בירושלמי פ"א דברכות, שקורא שם לאהבה רבה ברכת התורה, כי קריאת שמע נמי תורה היא, א"כ איך יוכל לחלוף הכוונה לשניהם, דהיינו לענין קריאת שמע יכוין שהברכה זו תהיה לשם ברכה עליה וכו' ולענין שאר דברי תורה יכוין שהברכה זו קוראה על מנת שלא לצאת בה ברכת התורה וכו', ע"כ, ומעתה בכגון דא שאצל המברך היא ברכת קריאת שמע והשומע בא לצאת בה ידי חובת ברכת התורה, שמא נימא דחשיב מחויב בדבר מצד אחר, כי הכל חד ענין חיוב הוא - ברכת התורה, כי גם ברכת קריאת שמע יסודה ברכת המצוה על התלמוד תורה שבקריאת שמע, עד כדי שכתב הבה"ל שלא יוכל לחלק בכוונתו לצאת ידי ברכת קריאת שמע ולא ידי ברכת התורה.

איברא דזה אינו, דאע"פ שענין ברכת ק"ש כברכת התורה על ק"ש, מ"מ סו"ס חיוב בפני עצמו הוא, ולא שייך בחיוב ברכת התורה שעל שאר תלמוד תורה, ולא מיבעי למ"ד ברכת התורה דאורייתא, פשוט דהמברך 'אהבת עולם' לשם ברכת קריאת שמע חשיב לאו בר חיובא לגבי המחויב בברכת התורה, דרבנן לגבי דאורייתא כאינו מחויב בדבר, ואת"ל נמי במחויב בדבר מצד אחר דחשיב בר חיובא, הני מילי כששוו בחיובם, שניהם מדאורייתא או שניהם מדרבנן, אלא אפילו למ"ד ברכת התורה נמי מדרבנן, מ"מ שתי תקנות חלוקות הן, ברכת התורה על כלל מצות תלמוד תורה, וברכה מסויימת על מצות קריאת שמע, ונמצא המשמיע שאינו מחויב בדבר מצד חובת השומע, רק מצד אחר.

דברי רבותינו בנידון דיין

ונבוא לדברי רבותינו בזה, שבספר אשי ישראל (פ"ה הערה ל"ג) הביא מהגר"ח קנייבסקי, דנראה שאי אפשר לבקש מאחר שיוציאו בברכת 'אהבה רבה' ידי חובת ברכת התורה, ורק בברכת התורה יכול לבקש שאחר יוציאנו, ע"כ. ובספר בר אלמוגים (עמוד ק"א) להגר"א גנחובסקי הביאו, ויעו"ש שנתקשה בטעמא דמילתא, ואכן בספר אגן הסהר (ח"א עמוד 391) מובא שפעם אחת התקיימה בישיבת טשעבין סעודת בר מצוה לאחד מבני הנדיבים, וקודם דרשת בר המצוה שאלו רבינו אם התכוין לצאת ידי חובת ברכת התורה בברכת 'אהבת עולם' [שכשבירך בבוקר היה קטן ולא בר חיובא], והשיב שלא כיון, והמתינו זמן רב עד שמצאו מי שיוציאו בברכת 'אהבת עולם', הרי שנקט למעשה שיכול לצאת יד"ח ברכת התורה בשמיעה מאחר שמברך לשם ברכת קריאת שמע.

מסקנת הדברים

א] נחלקו הפוסקים בדין שנת קבע ביום אם היא הפסק לברכת התורה, והמנהג להקל, ולצאת דעת המחמירים טוב שיכוין ליפטר בברכת 'אהבת עולם' דערבית וילמד מיד אחר התפילה. **ב**] ברכת 'אהבה רבה' שפוטרת מברכת התורה, יש ללמוד מת"ד רבינו יונה דהיינו אפילו כבר יצא ידי חובת ברכת קריאת שמע, וחוזר ומברך רק לשם ברכת התורה. **ג**] שכח לכון בברכת 'אהבת עולם' ורוצה לצאת בברכה מחבירו המברך 'אהבת עולם', יש לדון דשמא כל שאצל המברך היא רק ברכת קריאת שמע, חשיב אינו מחויב בדבר, ואע"פ שברכת התורה כשאר ברכת המצוות דק"ל אע"פ שיצא מוציא, י"ל דבזה שהמנהג שלא לברך, אין לחבירו חיוב ערבות להוציא, ושוב ה"ל אינו מחויב בדבר גם אם כלפי שמיא גליא שהשומע כן חייב בברכת התורה, כמו שיש ללמוד מדברי החמדת שלמה. **ד**] וכבר נחלקו בזה רבותינו, שמהגר"ח קנייבסקי מובא דלא שייך לצאת חיוב ברכת התורה בשמיעת ברכת 'אהבה רבה' מחבירו, ואילו הגר"א גנחובסקי נקט שכן אפשר.

רב סק"ט). ומעתה אם אין ערבות בספק, נמצא שהבית הלוי היה צריך להודיע לכל הציבור שהמסופקים אינם יכולים לצאת בברכתו כי להצד שהוא פטור מברכה הרי הוא מוציאם רק מדין ערבות, ולפי יסוד החמדת שלמה הלא אין לו דין ערבות משום דספק דרבנן לקולא.

אך הוסיף ואמר דזה תלוי בפלוגתת הגרע"א והצל"ח, דד' הצל"ח (ברכות כ:): דהמוציא אחד מדין ערבות יכול להוציא בברכה זו גם מי שאין לו ערבות אליו מדין שומע כעונה, דהוי כמברך בעצמו, אולם מדברי הגרע"א (גליון השרע סי' רע"א ושו"ת סי' ז) מוכח דחולק עליו, והארכנו בפלוגתא זו בספר בירורי ברכות (סי' ג'), ולפ"ד הצל"ח מאחר שמוציא יד"ח אחד מהציבור מדין ערבות יכול להוציא יד"ח גם את שאר הציבור מדין שומע כעונה, ואכמ"ל.

תרתני דסתרי לברך ברכה אחת ולחלק את הכוונה לב' חלקים - לו ולחבירו

ו] בספר שאלת רב (ח"א עמ' ק"ס) כתב טעם אחר דאינו יוצא יד"ח, דל"ל דהוי תרתני דסתרי לברך ברכה אחת ולחלק את הכוונה לב' חלקים, דלעצמו הוא מכויין לברך את הברכה לשם ברכת ק"ש ולחבירו לשם ברכות התורה, ומתוך המשא ומתן שם עם הגר"ח קנייבסקי יצ"ל נראה שזה היה טעמו שנקט בפשיטות דאינו יכול להוציא יד"ח. [ולפ"ז מי שבירך בעצמו ברכת אהבה רבה לשם ברכת התורה יצא יד"ח, וכן מי שבירך רק כדי להוציא את חבירו בברכת התורה יצא יד"ח]. ועד"ז כתב בשו"ת שביבי אש (ח"א סי' כ"ז וסי' ל"א אות ז) בביאור ד' הגר"ח קנייבסקי יצ"ל.

ונראה להביא כמה מקורות בענין זה;

שתה יין ובא לצאת יד"ח מחבירו המברך ברהמ"ז על אכילת פת

א. קיי"ל דהשותה יין ובירך ברהמ"ז יצא בדיעבד, ונחלקו הפוסקים אם יוצא בדיעבד יד"ח גם בשמיעת ברהמ"ז מחבירו המברך על אכילת פת, וד' הרדב"ז (ח"ב סי' תשע"ה) דלא יצא יד"ח, וביאר דכיון ש'המברך מברך כדי לפטור עצמו מאכילת דגן שהיא ברכת ג' והשומע בא לפטור עצמו מברכה מעין ג', בזה לא שמענו שיהיה כונת המברך לענין אחד והשומע לענין אחר' עכ"ל.

ש"ץ המוציא את הציבור יד"ח שחרית ואת עצמו יד"ח תשלומין דמעריב

ב. השערי תשובה (סי' קצ"ז ס"ג) הביא פלוגתת הפוסקים הנ"ל, ותמה ע"ד הרדב"ז, מאי שנא ממש"כ הרדב"ז (ח"א סי' שס"א, הובא בפוסקים ומשנ"ב סי' ק"ח סק"ד) דש"ץ שצריך להתפלל תשלומין של מעריב יכול לצאת יד"ח התשלומין בחזרת הש"ץ דשחרית, וכיון בה להוציא יד"ח שחרית של חובה למי שאינו בקי, ולהוציא את עצמו יד"ח תשלומין של מעריב, הרי דאפשר לחלק תפלה אחת לב' חיובים נפרדים, לכל אחד לפי מה שהוא צריך, והברכי יוסף (סי' ק"ח סק"א, הובא במשנ"ב סק"ה) למד מזה דה"ה יחיד מהציבור יכול לצאת יד"ח תשלומין של מעריב בשמיעת חזרת הש"ץ אע"פ שהכוונות אינן שוות ע"ש, והניח השערי תשובה בצ"ע.

גדר תשלומין - ב"פ שחרית או השלמת מעריב

ג. אכן בד' הרדב"ז והברכ"י י"ל ע"פ מה שידוע לחקור בגדר תפלת תשלומין, אם גדר התקנה הוא להתפלל שחרית ב"פ, ושם תפלה זו הוא שחרית, או גדר התקנה הוא דאפשר להשלים תפלת מעריב בזמן שחרית, ושם תפלה זו הוא מעריב, והארכנו בזה טובא במק"א. ולצד הא' יש לבאר ד' הרדב"ז והברכ"י, דאין כוונתם דאפשר לכיון ב' כוונות סותרות בדבר אחד, דלגבי אחרים הרי הוא מכויין שתהא תפלת שחרית ואילו לגבי עצמו הוא מכויין שתהא תפלת תשלומין של מעריב, אלא ס"ל דשם תפלה אחת הוא, וכשם שהש"ץ יכול לצאת יד"ח תפלת שחרית ידידה בחזרת הש"ץ (כגון שלא התפלל בלחש), ה"ה דיכול לצאת יד"ח תשלומין בחזרת הש"ץ, דהיינו הך, והגם דא"א לצאת יד"ח תשלומין בתפלת החובה, דהא זה גופא החיוב להתפלל ב' פעמים, מ"מ יכול לצאת יד"ח בחזרת הש"ץ, כי תפלת הציבור ותפלת היחיד אינם סתירה זל"ז, כשם שהש"ץ יכול לצאת יד"ח תפלת היחיד ידידה בחזרת הש"ץ כאמור. וכן נראה מדברי הברכ"י שם שנקט דא"צ שהש"ץ יכוין להוציא את היחיד בתשלומין של מעריב, אלא כיון שמכוין להוציא את כל הציבור יד"ח תפלה יצא יד"ח, אע"פ שהש"ץ מכויין לשם שחרית, משום דהיינו הך. [וכן בספר שאלת רב שם הקשה השואל להגר"ח קנייבסקי יצ"ל מדברי הרדב"ז והברכ"י הנ"ל על הוראתו דהמברך אהבה רבה אינו יכול להוציא את חבירו יד"ח ברכות התורה, וכתב דהגר"ח יצ"ל לא

סק"ט], וא"כ בברכות התורה שהוא מקיים בו חובת ברכת המצוות פשיטא דא"צ עשרה.

והר"ן על הר"ף (מגילה יג: מדפי הר"ף) כתב באופ"א וז"ל; 'ראו חכמים בברכות ק"ש שלא יהא אחד מברך ואחד יוצא אלא בצירוף עשרה מפני דבר שבקדושה שבהם דהיינו בשפה ברורה וכו', ואף בברכות ק"ש דערבית אין פורסין בה בפחות מעשרה להוציא אחר ידי חובתו ואע"ג דלית בה קדושה ולא פלוג רבנן בתקנתיהו' עכ"ל. וגם לדבריו פשוט דלא פלוג רבנן רק כשבא לצאת יד"ח ברכות ק"ש.

אם ברכות התורה כברכת הנהנין דאין בה ערבות

ג] בגליון עשר עטרות (צ"ה פ' האזינו, לכ"ק האדמו"ר מדז"קוב הגר"ח הרובין שליט"א) דן בזה עפ"מ שחידש דאין דין ערבות בברכות התורה משום דהוי כברכת הנהנין (עי' לבוש סי' מ"ז ס"ו וקה"י ברכות סי' כ"ב), ולפ"ז י"ל דאינו מוציא, כי ברכות ק"ש דרבנן וברכות התורה דאו' (לד' השאג"א, עי' משנ"ב סי' מ"ז סק"א), ואף אם ברכות התורה דרבנן י"ל דדין זה תלוי בנידון האחרונים אם יש דין שומע כעונה בב' חיובים שונים [בדומה למש"כ בגליון רעק"א (סי' ר"ט) בשם ספר אורים גדולים דהמברך הגומל מפני שהיה חולה ונתרפא אינו יכול להוציא את חבירו שעלה מן הים, דב' חיובים שונים הם, והארכנו בענין זה בספר בירורי ברכות (בהערות לחידושי הגר"א גנחובסקי יצ"ל סי' י"ג)].

אולם הוא חידוש גדול מאד לומר דאין ערבות בברכות התורה, ובספר תהלה לדוד (סי' ח' סק"ג) כתב עובדא בהגה"צ רבי לוי יצחק מברדיטשוב יצ"ל שהיה ניעור כל הלילה ורצה לברך ברכות התורה ולכן ביקש מאחד שישן שישמע ממנו הברכות ויצא ממנו יד"ח, והגר"י יצ"ל בירך והוציא, הרי שנקט דיש בזה דין ערבות, וכ"כ בשו"ת בית שלמה (אר"ח סי' י"ד ד"ה ולפי זה צ"ל) ושו"ת האלף לך שלמה (סי' ל"ב), וכן משמע במשנ"ב (סי' ו' סק"י).

דין ערבות על חומרא או ספק שדינו לקולא

ה] ידידי הגר"ז פראנק שליט"א פלפל בחכמה, דשמא אין דין ערבות בזה מטעם אחר, דאם אין בזה ספק גמור אלא חומרא בעלמא, י"ל דאין המברך מחויב מדין ערבות לדאוג לחומרותו של חבירו, והביא כן מדברי החמדת שלמה. והנה בענין זה הארכנו טובא במקום אחר, והבאנו דברי הגר"ח קנייבסקי יצ"ל במכתבו הנדפס בספר שבת לישראל (עמ' תע"ה) שכתב כיסוד החמדת שלמה, אולם בספרו נחל איתן (סי' ז' סעי' ג' מבואר להיפך, דלגבי עגלה ערופה כשנמצאו ב' עיירות מכוונות, הדין הוא דהזקנים משני הערים רוחצים ידיהם, וצידד שם דאפשר שאחד מהם יברך ויוציא את כולם בדרך ממנ"פ, או שמברך עבור עירו או שמוציא את בני העיר האחרת מדין ערבות. הרי דאע"פ שהמברך אינו מחויב מדין ערבות לדאוג לספק ברכות של חבירו, שהרי חבירו בעצמו פטור מדין ספק ברכות להקל (והיינו משום דספיקא דרבנן לקולא כמבואר בב"י סי' ס"ז), מ"מ יכול להוציא מדין ערבות.

מנהג העולם להוציא קריאה של חומרא במגילה מדין ערבות

וכן יש להוכיח ממנהג העולם דאין הלכה כד' החמדת שלמה, דבכל מקום שקוראים מגילה בתורת חומרא ולא מעיקר הדין לא שמענו מקפידים שהבעל קורא יהא דוקא מי שיוציא יד"ח לעצמו בקריאה זו, כגון המחמירים לקרא מגילה בט"ו בב"ב וכי"ב, אלא הוא מוציא את הציבור מדין ערבות. וכן בר"ה המקפידים לשמוע מיני תקיעות שונות לאחר התפילה כדי לצאת ידי כל השיטות לא שמענו מקפידים שיתקע להם דוקא מי שעדיין לא תקע לעצמו את כל התקיעות הללו, ומצוי הדבר שהבעל תוקע במנין הראשון שכבר תקע תקיעות הללו תוקע שוב לאחר המנין השני, ובפשוטו הוא מוציאם יד"ח מדין ערבות אף שאי"ז אלא חומרא בעלמא.

במעשה דהבית הלוי ששכח לספור ספה"ע

וכשדיברתי בענין זה עם מו"ר הגר"א גנחובסקי יצ"ל אמר לאלתר ידע להביא כדמות ראה שיש ערבות גם בספק, דהנה ידוע המעשה על הבית הלוי יצ"ל ששכח לספור יום אחד ספה"ע בהיותו רבה של בריסק וביקש מאחד המתפללים שלא יברך בעצמו אלא ישמע ממנו את הברכה והוא יוציאנו מדין ערבות כדי שיוכל לברך בציבור כפי הנהוג שהמרא דאתרא הוא הש"ץ בספה"ע. והנה מקובל היה שכל מי שמסופק אם יכול לברך מתכוין לצאת יד"ח בברכתו של הרב, והרב מתכוין להוציא את כולם. [ועי' ביה"ל (סי' תפ"ט ס"ג) דהמנהג בזמן הראשונים והרמ"א היה שהש"ץ מוציא את כל הקהל בברכתו, ובגליון רעק"א (על המג"א סק"ב) כתב דכך ראוי לעשות משום ברוב עם הדרת מלך, וכך הנהיג הגר"א בעירו (כמובא בתוספת מעשה

הסכים עם הקושיא, וביאר בכוונתו דשם תפלה חד הוא].

שדן אם התוקע למלכויות יכול להוציא את חבריו התוקע לזכרונות או דא"א לכוין ב' כוונות סותרות, והוכיח מדברי הרדב"ז הנ"ל דאין בזה חסרון, ודן לחלק בין תפילה דרבנן לתקיעות דאו', דהרדב"ז לטעמיה דס"ל דמצוות דרבנן א"צ כוונה, וכיון שא"צ כוונה כלל אין חסרון בכוונות סותרות, אבל במצוות דאו' דבעי כוונה י"ל דא"א לכוין ב' כוונות סותרות.

לצאת יד"ח ק"ש ערבית מהקורא ק"ש שחרית

1. בשו"ת בצל החכמה (ח"ד סי' ק"ט) הביא פלוגתא בין ספר פתחי שערים לספר פסקי תשובה בשם האמרי אמת אם מי שקורא ק"ש של שחרית קודם נץ החמה יכול להוציא את חבריו בק"ש של ערבית, והאמרי אמת הוכיח דמהני מהשו"ע הנ"ל לגבי תקיעות. [ובעל בצל החכמה האריך לדחות דכל התקיעות ענין אחד הם, וכן האריך בזה חתנו בשו"ת באר שרים (ח"ג סי' ז'), אולם לכאן בדברי השעה"צ הנ"ל מבואר לא כן, וכן מבואר בב"י שם בשם הרא"ם, ואדרבא מסברא היה נראה דק"ש של שחרית ושל מעריב שם אחד הוא ממש, אלא דיש חיוב לקרא ק"ש הן ביום והן בלילה, וכמש"כ בספר אפיקי מגינים (סי' נ"ח סק"ב) דמי שקרא ק"ש של שחרית לאחר עלות השחר ולא קרא עדיין של ערבית יצא ממילא ק"ש של ערבית אף שנתכוין לשל שחרית, כי שם ק"ש חד הוא].

תלוי אם מוציאו מדין ערבית או מדין שומע כעונה

2. ונראה דיש מקום ליישב תמיהת השערי תשובה הנ"ל באות א' באופ"א, דנידון זה אם אפשר לכוין לעצמו לשם חיוב אחד ולחבירו לשם חיוב אחר, הרי זה תלוי אם הוא מוציא את חבריו מדין שומע כעונה או מדין ערבית, דאם אין לו דין ערבית לחבירו ומוציאו רק מדין שומע כעונה, י"ל דאינו יכול להוציאו אלא באותו חיוב שהוא מוציא את עצמו [כדברי האורים גדולים שהביא הגר"ע (בגליון השו"ע סי' ר"ט) דהמברך הגומל מפני שהיה חולה ונתרפא אינו יכול להוציא את חבריו החייב מפני שעלה מן הים, דהו"ב חיובים שונים וכנ"ל אות ג', וכן י"ל לפ"ז דהמברך על מצות עירוב על עירוב תבשילין אינו יכול להוציא בברכתו את חבריו המברך על מצות עירוב חצירות (דן בזה בספר נחל איתן להגר"ח קנייבסקי זצ"ל סי' ט"ו ס"ב סק"א) ואכמ"ל], אבל אם יש לו דין ערבית ויכול להוציאו יד"ח אף אם אינו מוציא את עצמו כלל, בכה"ג שפיר י"ל דיכול לחלק כוונתו לשנים.

ולכן לגבי ברכה אחרונה י"ל דס"ל לרדב"ז דמדברנן אין דין ערבית בברכה אחרונה [כד' הרא"ה והריטב"א שהביא המשנ"ב סי' קצ"ז סק"ד דגזרו ברכה אחרונה אטו ברכה ראשונה], משא"כ לגבי תפלה דהש"ץ מוציא את הציבור מדין ערבית.

תמצית הדברים

העולה מן האמור דיש מקורות לכאן ולכאן אם אפשר לחלק ברכתו לב' כוונות נפרדות, ונפ"מ לניד"ד אם אפשר לברך ברכת ק"ש ולכוין לעצמו לשם ברכת ק"ש ולחבירו לשם ברכות התורה. ולדינא ד' הגר"ח קנייבסקי זצ"ל דאינו יכול להוציאו באופן זה, [בספר אגן הסהר (ח"ד עמ' 379) כתב שזמ"ע מהגר"א גנחובסקי זצ"ל שהגר"ח זצ"ל חזר בו מזה, אולם הגר"ח זצ"ל כתב כן בכמה מכתבים (אשי ישראל פ"ל הערה ל"ג, שאלת רב ח"א עמ' ק"ס, מחשבת עם עמ' שנו'), קובץ שערי הוראה ד' עמ' נ"ח], וצ"ע הי מינייהו בתרא].

אולם הגר"א גנחובסקי זצ"ל צידד דיכול להוציאו. והנה הגר"א גנחובסקי היה מעורר תמיד לנער בר מצוה שיתכוין לקיים מצות ברכת התורה בליל הבר מצוה בברכת אהבת עולם, כי נתחייב בברכת התורה מדאו' ולא יצא במה שביד בבוקר בעודו קטן [ונזכרתי בזה כמה פעמים, וכן הרחיב בזה בספרו בר אלמוגים סי' ס"ה, וכבר עורר בזה בשו"ת ארץ צבי (סי' ט"ז), וכן נהגו הגר"ז מבריסק והגר"שז אויערבאך והגר"ש אלישיב זצ"ל לעורר על כך לנער בר מצוה, אמנם רבים וטובים דנו ליישב בכמה אופנים מנהג העולם בכל הדורות שלא עוררו בזה (עי' ספר אוצר בר מצוה סי' א' ליקוט נחב בענין זה)], ופ"א נזכרתי כשניגש נער בר מצוה עם אביו בליל הבר מצוה לקבל את ברכתו, ושאלו הגר"א זצ"ל אם כיוון בברכת אהבת עולם לקיים מצות ברכת התורה, וכשהשיב בשלילה אמר לו הגר"א שיש לו עצה ללכת לביהכ"ס איצקוביץ שיש שם מנינים עד שעה מאוחרת ולבקש מאחד שיוציאו בברכת אהבת עולם, והוסיף הגר"א ג' שבלא"ה הוא הולך לשם וישמח ללוותו, וכן הוה. ולא ידוע אם באמת התכוין ללכת לשם כדי להשלים ברכו וקדיש, או שעשה כן כדי להיות בטוח שלא יפסיד הנער מצוה דאו' של ברכת התורה בתחילת הכנסו למצוות, וכידוע שהיה רגיל לשקוד בלי גבול על תקנת חבריו מתוך גאונות מפליאה, לא רק בגשמיות כי אם גם ברוחניות, וזכורני שליווה פ"א בחזר צעיר מביתו עד בית הוריו הסמוך לביהכ"ס איצקוביץ (מהלך כעשר דק') באומרו שהוא בלא"ה צריך ללכת לשם כדי להשלים ברכו, וכמדומה שלבסוף לא נכנס לשם כלל, וכנראה עשה כן כדי לתת כבוד לבחור ולעודדו].

וכן נראה מדברי הפר"ח שכתב על דברי הרדב"ז ויש ראייה לדין זה מסוף סימן ק"ט והדין הוא ברור, ונראה דכוונתו לדברי הרמ"א שם דהמתפלל בביהכ"ס תפילת שחרית בלחש בשעת חזרת הש"ץ של מוסף יכול לומר קדושת מוסף עם הציבור משום דשניהם קדושת י"ח וקדושתן שוה'. ונראה שהפר"ח פירש כוונת הרדב"ז דאין נפ"מ בין תפלת חובה לתשלומין כי שניהם תפלת י"ח ושם תפלה אחת להם, ולזה הביא ראייה מדברי הרמ"א שכתב דאין נפ"מ בין קדושת שחרית לקדושת מוסף כי שניהם קדושת שמו"ע. ומשמע דס"ל דא"א לחלק כוונות נפרדות לאותה תפלה, ויסוד ד' הרדב"ז הוא רק משום דשם תפלה חד הוא כמו שנתבאר.

אמנם המקור חיים (לבעל החוות יאיר סי' ק"ח ס"א) השיג ע"ד הרדב"ז מד' השו"ע שם דס"ל דהמתפלל שחרית בשעת חזרת הש"ץ של מוסף אינו יכול לענות קדושה עם הציבור הואיל והם ב' תפילות נפרדות, וכוונתו להשיג דכיון דחזינן דב' תפילות נפרדות נחשבות כב' ענינים שונים, ה"ה שחרית ותשלומין של מעריב נחשבים כב' ענינים שונים ועל כן א"א לחלק תפילתו ע"י ב' כוונות שונות לעצמו ולציבור. ונמצא דכו"ע מודו לעיקר היסוד דא"א לחלק הכוונה לשנים, והפלוגתא היא רק בגדר תפלת תשלומין.

לצאת יד"ח מעריב בשמיעת חזרת הש"ץ דמנחה

ולפ"ז כתב בספר שומר אמת (סי' פ"ד ענף ג') לדון אם אפשר לצאת יד"ח תפלת ערבית ע"י שמיעת חזרת הש"ץ של מנחה לאחר פלג המנחה. ועד"ז דן בספר שערי זבולון (ש"ץ שער ב' סוף פ"א) אם ש"ץ יכול לכוין בחזרת הש"ץ שיהא לעצמו תפילת נדבה ולגבי הוציא את האחרים יהא תפילת חובה, וכתבו דלא דמי לד' הרדב"ז שחידש דאפשר לצאת יד"ח תשלומין דמעריב בתפלת שחרית, דהתם י"ל דגדר תפלת תשלומין הוא להתפלל ב"פ שחרית, ושם תפלה חד הוא, אבל באופנים הנ"ל י"ל דא"א לחלק התפילה לב' כוונות נפרדות למברך ולשומע.

ש"ץ שאמר רק פ"א ה' אלוקים אמת

ד. מבואר בשו"ע (סי' ס"א ס"ג) דהש"ץ חוזר ואומר בסוף ק"ש בקול רם ה' אלוקים אמת' כדי להשלים לרמ"ח תיבות, ומבואר בב"י שם דמוציא בזה את הציבור מדין שומע כעונה, ובשו"ת רב פעלים (ח"ב סי' ט"ו) וכה"ח (סי' ס"א סק"ג) בשם חסד לאברהם כתבו דבעינן כוונת שומע ומשמע. ובמשנ"ב (סק"ח) הביא פלוגתא גדולי האחרונים אם הש"ץ מסיים בתחילה בלחש ה' אלוקים אמת' או רק ה' אלוקים, דד' הרמ"ע מפאנו דאם יאמר ב"פ 'אמת' הוי רמ"ט תיבות ולא רמ"ח, וביאור ד' החולקים כתב בשו"ת רבי אליהו מזרחי (סי' ב', וצ"י לו בממ"א שם) דתיבת 'אמת' הראשונה שאומרים הש"ץ והציבור היא תחלת ברכת אמת ויציב ואינה מצטרפת למנין רמ"ח, אולם תיבת 'אמת' השניה שחוזר ואומר הש"ץ בקול רם אינה חלק מברכת אמת ויציב אלא נאמרת כדי להשלים רמ"ח תיבות דק"ש ונמצא החשבון מכוון, ואדרבא אם יאמר הש"ץ 'אמת' רק פ"א אין לו אלא רמ"ז תיבות.

והוסיף הרא"ם חידוש נפלא, דאם אמר הש"ץ רק פ"א אמת, לא זו בלבד שהוא בעצמו אין לו רמ"ח תיבות, אלא גם הציבור לא יצאו בזה יד"ח, 'והוא והקהל כולם נשארים בקלקולם ולא יתקן דבר', עכ"ד. וכוונתו דכיון שתיתב 'אמת' משמשת אצל הש"ץ כתחילת ברכת אמת ויציב אינה יכולה להשמש לציבור כתוספת תיבה לק"ש, דהוי תרתי דסתרי. ולכאן נראה דס"ל דלא שייך לחלק אמירתו ע"י ב' כוונות שונות, לעצמו ולציבור, וכד' הרדב"ז הנ"ל באות א'.

התוקע למלכויות אם מוציא את התוקע לזכרונות

ה. מבואר בשו"ע (סי' תקפ"ח ס"ד) 'היה זה צריך פשוטה ראשונה וזה צריך פשוטה אחרונה תקיעה אחת מוציאה את שניהם', ונקטו האחרונים דמירי גם כשתוקע לאחד תקיעה של תשר"ת ולאחר תקיעה של תש"ת, והנה כשאחד תוקע לעצמו אינו יכול לכוין שתעלה לו לתקיעה אחרונה של תשר"ת וגם לתקיעה ראשונה של תש"ת מדין ממנ"פ (דהא רק אחד מהם הוא הסדר הנכון) כמבואר בשעה"צ (סי' תק"צ סק"ג), והיינו משום דהן כוונות סותרות, אבל כשתוקע לב' אנשים יכול לכוין ב' כוונות סותרות אלו.

והנה המגיה לספר שלמי ציבור (קעא), היה גאון מופלג וידידו של החיד"א, והחיד"א מביא ממנו בספריו ברכי יוסף ועוד) וכן בספר ערך השלחן (סי' ק"ח ס"א) הביאו מקור לדינו של הרדב"ז הנ"ל לגבי תפלת תשלומין מדין השו"ע הנ"ל לגבי תקיעות, [והיינו שנקטו דטעמו של הרדב"ז הוא משום דס"ל דאפשר לחלק תפלתו ע"י ב' כוונות נפרדות שתעלה לב' אנשים וכדפירש השערי תשובה הנ"ל].

וכן השדי חמד (ר"ה סי' ב' סק"ח) הביא משו"ת בית אב (סי' פ"ד)

תוספת שבת

זמני הדלק"נ שבת מוקדם פרשת במדבר

ירושלים: 7:56 מוקדם: 6:46

בני ברק: 7:11 מוקדם: 7:01

מודיעין עילית: 7:05 מוקדם: 6:55

חיפה: 7:06 מוקדם: 6:46

טבריה: 7:02 מוקדם: 6:52

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

חידה: מהו הדבר שמותר ביום רביעי, אסור ביום חמישי, מצוה ביום ששי, וחייב בשבת? (הגרי"א דינר שליט"א) ועוד חידה: האם יכול לעבור על סרך חילול שבת בפעולה שעושה ביום חמישי?

(וכן שבה"ל ח"ו סי' כא, ב') אבל המשנ"ב פסק כשיטת המג"א והפרימ"ג והא"ר שזה רק משום שאינו כבוד השבת, ולא חשש לט"ז לסרך חילול שבת, ולכן התיר לגזור ציפורני רגליו ביום ה', וכן הזכיר המשנ"ב על התספורת בס"ק ה' שלכתחילה אינו יקרא דשבת להסתפר ולהתרחץ ביום ה' אבל כשא"א מותר להסתפר ולהתרחץ ביום ה', והטעם שבציפורני רגליו ולהסתפר התיר יותר ביום ה' מאשר ציפורני ידיו, משום שבשערות וציפורני רגליו אין כ"כ חסרון בכבוד שבת כשנגזרים ביום ה', ובפרט שאין מסתפרים עד עיקרי השערות, משא"כ ציפורני ידיו הגלויים כשנגזרים ביום ה' ניכר יותר הזלזול בכבוד שבת,

ולפי הביאור הראשון כתב הא"ר כ"ש שאסור לקצוץ ביום ד' שיש פחות כבוד שבת שהרי הציפורנים כבר גדלו יותר.. וכן כתב בבאר היטב "ושאר הימים אין לקוץ כלל" (רק בער"ש ויו"ט) וביאר מרן הגרי"ש כהנמן זצוק"ל שכשאינן באפשרותו לקצוץ ציפורנים ותספורת ביום ו' עדיף יום ה' מיום ד' שכך יצמחו פחות עד שבת, (מתוך ספר חוט שני א' פרק ה' סק"ב, והתיר הגר"ק זצ"ל לגזור ציפורנים כשמפריע לנט"י, ואסר לכתחילה להתרחץ בליל ו', ע"ש)

ובבאר היטב בס"י רס"ז ס"ק י"ב הביא בשם הספר חסידים: מעשה בחסיד שפניו מוריקות א"ל למה פניך מוריקות א"ל מפני שהיתי מדבר בויכולו בשעה שהציבור היו אומרים אותו, ובברכת מגן אבות וביתגדל, ולא היתי נזהר ליטול הציפורנים בער"ש! (אמנם המשנ"ב שם השמיט נטילת ציפורנים וצ"ע).

חידה: מהו המצוה שניתן לקיימה רק בימי ד' וה' (ויקיימוהו שבוע הבא...)? תשובה: עיין שו"ע תקכ"ז סעיף י"ד

תשובה: גזירת ציפורנים, שבשבת זה איסור גזוז ואפי' בשינוי, (עיין סי' שמ) ומאידך כתב השו"ע בס"י ר"ס וז"ל: ומצוה לחוף הראש ולגלח הציפורנים בערב שבת, ומביא המשנ"ב: וביום ה' מקפידין שלא ליטלן, מפני שהציפורנים מתחילים לחזור ולצמוח ביום שלישי לגילוחן, וא"כ אין זה תיקון כבוד שבת שחוזר לצאת, יש שכתבו שלא לקוץ ציפורני הידים והרגלים ביום אחד, ואין לקוץ אלא בער"ש או בעיו"ט, והנכון שיקוץ מן הרגלים ביום ה', ומן הידים ביום ששי. (ומקורו מהמג"א) ובמחצית השקל הסביר שציפורני הידים יותר נראות ולכן עדיף שהם יהיו ביום ו', וכן השע"ת בס"י רנ"א מתיר ביום ה' כשחל ר"ח או יו"ט ביום ו'.

אמנם באליהו רבה הביא טעם נוסף לאיסור המהרש"ל לגזוז ביום ה' משום סרך חילול שבת, מאחר והציפורנים גדלים לאחר ג' ימים, נחשב שגורם שיגדלו בשבת! וכן כתב הט"ז: לאחר שהביא המהרש"ל שאין להסתפר ביום ה' .. וז"ל: שמעתי הטעם דדרך השערות והציפורנים המגולחים להתחיל לצמוח ביום ג' שאחר הנטילה ע"כ אין לעשות שיהיה זה בשבת וע"כ גם בגילוח שערות אין לעשות ביום ה' עכ"ל.

מוכת מדברי הט"ז ששייך לעבור בסרך חילול שבת ע"י מעשה הנעשה ביום ה'!

השבת ערב ר"ח לכתחילה יש להקדים בסעודה ג' ולא לאכול פת לאחר השקיעה!

אבל הידעת שלכתחילה בכל שבת יש להקדים שסעודה ג' לא תהיה סמוך לשקיעה?

10 דק' לפני השקיעה, ובפרט בימי ספירת העומר שגם לפני אסור לאכול.. וכמו שכתב השו"ע בס"י רל"ה סעיף ב' וז"ל: אסור להתחיל לאכול חצי שעה סמוך לזמן ק"ש של ערבית וכתב המשנ"ב בס"ק י"ט ומשמע מהמגן אברהם דאפי' במוצ"ש יש להזהר שלא להתחיל אז הסעודה ועיין רצ"ט סק"א, עכ"ל. ושם המשנ"ב התיר למי שלא אכל סעודה ג' שיאכל לאחר שקיעה ובתנאי שיהיה חצי שעה לפני צאת הכוכבים, (ומשום שסבר כר"ת, רסא ב') מוכח שמי שאוחז שצאת הכוכבים זה 20 דק' לאחר השקיעה, יש להקדים סעודה ג' לפחות בעשר דק'.. ובפרט שיש מקומות שהרים מסתירים השמש וי"א שהשקיעה מוקדמת בכעשר דק' מהמופיע בלוחות ובדאורי' יש לחשוש לזה, ואכן החזו"א אמר שאין לאכול סעודה ג' לאחר השקיעה, ולאגר"מ כשהתחיל במזיד מאוחר אינו מצטרף לזימון (דרשו), אמנם אותם המתפללים 20 דק' ראוי שיראו שוב קר"ש לאחר התפילה לחשוש לדעה השניה (פסקי תשובות בשם הגר"ש סלנט והגרשז"א).

וכמו שכתב המשנ"ב בס"י קפ"ח ס"י להנצל ממחלוקת האחרונים אם לומר רצה או יעלה ויבוא, וז"ל המשנ"ב בס"ק לג: ולפיכך אף אם חל ר"ח במוצ"ש יזכיר בברהמ"ז של שבת לבד ולא של ר"ח, ודוקא שגמר סעודתו מבעו"י אבל אם אכל פת גם בלילה ויש עליו חיוב להזכיר גם של ר"ח ושניהן א"א להזכיר דהוי תרתי דסתרי דהיאך יאמר ביום השבת הזה ואח"כ יאמר ביום ר"ח הזה, דהא ר"ח ביום א' א"כ מוטב להזכיר של ר"ח דזה יש חיוב לכו"ע משא"כ בהזכרת שבת דיש פלוגתא בראשונים אם חייב להזכירו במו"ש.. וי"א יזכיר רצה וגם יעלה ויבוא דאזלינן בתר התחלת הסעודה וגם בתר שעה שהוא מברך בו ולא קפדינן במה דנראים כסותרים אהדדי דברצה נתחייב משעה שהתחיל הסעודה ביום ואח"כ כשנמשך הזמן ולא בירך והגיע לילה של יו"ט או של ר"ח ניתוסף עליו חיוב לזכור מעין המאורע של שעה שהוא מברך בו, עכ"ל וע"ש בביאה"ל.

אמנם יש להעיר שלכאורה המתפללים בימות החול מעריב 20 דק' לאחר השקיעה כל שבת יאסר עליהם להתחיל בסעודה ג'

דברי מרן המשגיח רבי דב יפה זצוק"ל על ניצול הזמן ללימוד במוצאי שבת ובפרט כשחל בר"ח ובחשיבות אכילת סעודת מלוה מלכה עם נטילת ידים

למדו יותר מדאי בשבת קודש?!!... וכנראה שהסיבה היא מעשה שטן שיודע את מעלת הזמן והתועלת הנשגבה שיכולה לצמוח מכך לכל השבוע, והוא אינו מעוניין בכך!!! ולכן עושה הכל כדי שלא ננצלו כראוי, ומוטל על כל אחד לחשוב ולהתבונן, כיצד לנצל כראוי זמן יקר וחשוב זה, שהשפעתו מרובה.

באחד משבתות הקיץ ערכו מפגש לבוגרי הישיבה עם מיני תרגימא כדי לשמוע דברי חיזוק ממרן המשגיח זצוק"ל. אחר שגמר לדבר ציין המשגיח בפני כולם שאמנם הוא יטעם מעט ממה שהוגש, אבל הוא מתכוין אח"כ לאכול סעודת מלוה מלכה עם נטילת ידים. לבן עליה מבני משפחתו העיר בחומרה כאשר שם לב שלא אכל מלוה מלכה עם נטילת ידים קודם חצות, על אף שהצטדק שכבר אכל מזונות.

ישנם המזמרים בסעודת מלוה מלכה, וענין זה כבר מובא ברבנו יונה בספר היראה (אות ק') וז"ל: "יסדר שולחנו במוצאי שבת, אף על פי שאינו צריך אלא לכזית, וילוה את המלך בשירות ותשבחות..." עכ"ל.

אין תחליף לזמן

ה"חידושי הרי"ם" אמר פעם בליל יוה"כ: "אם אין אני לי מי לי" - אם אני לא יעשה מה שאני יכול מי יעשה במקומי? אף אחד לא יכול לעשות במקומי את עבודת ד' שלי, וכשם ש"אם אין אני לי מי לי" - כן גם "אם לא עכשיו אימתי", כלומר שלא תאמר נעשה זאת מחר, כיוון שלמחר יש את התפקיד שלו מצד עצמו. עלינו לשמוע בקול הנביא שצווח ואומר "שימו לבבכם על דרכיכם"...! ואחד הדברים שאדם ישים לב הוא, כמה הזמן חשוב, ושאינו תחליף לזמן!!

ארוכה מני ים

מוצאי השבתות שבימות החורף ארוכים במיוחד, ויש בהם מאות רגעים שאפשר לנצל... ויש לחפש עצות היאך לנצל את הזמן הזה, כגון ע"י חברות או לייחד משהו ללמוד בזמן זה, וב"ה התורה היא מאוד מגוונת - ויש מספיק מה ללמוד.

עמוד והתחזק

ישב כל אחד עם עצמו ויתבונן במעשיו האם הוא באמת מנצל את הזמן במוצ"ש?! האם ההתרפות הזאת מוצדקת?! והרי זהו זמן שלא יחזור!! וגם אם ילמד טוב ביום ראשון, זה עדיין לא יהיה תיקון למה שהתרפה במוצאי שבת!!! ומכיון שלצערנו ישנם הרבה שמתרפים בזמן זה שייך לומר בזה "אם ראית זמן שמתרפים בו מן התורה, עמוד והתחזק ואתה נוטל שכר כולם"!!!

סיפור מהגר"א טורק שליט"א על מסירות נפש על שבת קודש

נגע במעיל, והוא יצא שלם בנפשו ובממונו. והעידו השוהים עימו באותה שבת, כי במשך כל היום שמר על שלוותו וקור רוחו, ואיש לא הרגיש כי קיימת בו דאגה כלשהי לגורל הכסף המונח במעיל. זאת הודות לרוב בטחונו ושלימות נפשו מצדקת הפעולה שעשה - שמירת כבודה של שבת קדש, ורק לאחר שעשה הבדלה הלך ואכץ מצא את כספו.

דבר מאוד תועלתו וחשוב, להתחיל את השבוע בצורה טובה, כמאמר החכם מכל אדם "טוב אחרית דבר מראשיתו", שאם הראשית טובה יש לה כח גרירה... ולכן במוצ"ש ק כיון שזה ראשית השבוע יש בכוחו לרומם את כל השבוע! ומש"כ כדאי להתחיל ללמוד מיד בצאת השבת, וע"י שאדם מתחיל כך את השבוע, הוא גם ממשיך על עצמו את "אור השבת" שהקדושה של שבת תמשך לשאר ימות השבוע!

טוב הדבר שהבחורים לא ילכו בכלל לחדר לאחר הבדלה, כדי להניח את הכובע והחליפה וכדו' אלא מיד להתחיל ללמוד! וגם מי שמוכרח יש לו להשתדל לחזור מהר ככל האפשר לביהמ"ד. היו פעמים שביקש המשגיח במפורש מכל הבחורים, שמיד אחר הבדלה יתיישבו ללמוד, ושלא לצאת מבהמ"ד כלל, וכל זה כדי להתחיל ללמוד מיד בראשית השבוע.

לא די בשמיעת שיחה, גם אם מתחילים את השבוע בשמיעת השיחה, אעפ"כ ראוי שכל אחד יתחיל ללמוד אח"כ גם בעצמו, כיון שיש הבדל בין מי שרק שומע, לבין מי שלומד בעצמו.

מובא שמרן החזו"א זצ"ל אמר כמה פעמים: שיש להזדרז ביותר ללמוד במוצאי שבת קודש ובראש חודש, לסימן טוב [דינים והנהגות סוף יו"ד]. כמו"כ שמעתי בשם גדול אחד שקבלה בידו שאם אדם יתיישב ללמוד מיד במוצאי שבת, ולא יתעסק בשום דבר, זוהי סגולה שלא יהיו לו מפריעים וביטולים במשך השבוע הבעל"ט.

מהרי"ל היה מקפל הטלית שלו בכל מוצ"ש כדי להתעסק במצוה מיד (משנ"ב סוף סי' רצ"ט)

בשעה שאוכלים סעודת מלוה מלכה צריכים לזכור לכך שאוכלים עכשיו - כדי ללוות את שבת המלכה... ולא סתם לעשות סעודה משום שצריכים לאכול במוצאי שבת, וזה מה שנקרא מלוה מלכה, וכבוד המלכה הוא! ואפשר עוד ללמוד על החשיבות שיש בסעודה זו, מכך שיש על זה סימן שלם בשו"ע (סי' ש'). וראוי לכל אחד ליטול ידים בסעודה זו, כפי המובא בשו"ע שלכתחילה יש ליטול ידים לסעודת מלוה מלכה, ואמנם המ"ב אומר שאם אכל בסמוך לא כדאי שיאכל אכילה גסה, ולכן שבכה"ג יאכל מזונות או פירות.

היצה"ר אינו מעוניין בתועלת נשגבה זו

אמר המשגיח: מעוניין אני לדעת מהי הסיבה שלא תמיד מתחילים ללמוד מיד במוצ"ש, לנצל את הזמן של ראשית השבוע, האם

סיפר הגר"א טורק שליט"א: על זקנו הצדיק רבי שמואל שטרויס זצ"ל, שעל שמו נקראה 'חצר שטרויס' המפורסמת בירושלים, מסופר גדולות ונצורות אודות מסירות הנפש שגילה לשמירת השבת. שהיה מנהל בנק ופעם ראה פתאום בבגד השבת סכום כסף עצום... והפקיר בעיצומו של יום השבת את מעילו שבו היה מונח הון רב של פקדונות כספיים, ובדרך נס איש לא

לפרטים והנצחות או להצטרפות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324@gmail.com

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת במדבר תשפ"ג

ההלויים למטה אבותם לא התפקדו בתוכם וגו'. אך את מטה לוי לא תפקוד וגו'. (א, מ"ז - מ"ט). צריך ביאור אחר שכבר נאמר בפס' מ"ז שהלויים לא התפקדו בתוכם, חוזר הכתוב ואומר ציווי, 'אך את מטה לוי לא תפקוד בתוך בני ישראל', והרי כבר נאמר שהם לא נמנו בתוך בני ישראל.

ועיין ברמב"ן שעמד בזה, וכתב שמתחילה ראה משה מדעתו שלא למנות הלויים, משום שנאמר לעיל 'ואתכם יהיו איש איש למטה', וכיון שלא מינה נשיא משבט לוי, לא מנה אותם, והיה מסופק בדבר, [ומספק לא רצה למנות, שהרי הרמב"ן פי' לעיל שאסור למנות שלא לצורך], עד שפירש לו הקב"ה שלא ימנה אותם בתוך בני ישראל. ולכאורה יש בזה חידוש, שיבא הציווי על דבר ספק.

ונראה לכאור בזה בעוד אופן, דהנה מבואר במקראות, שבמנין הזה שנמנו, נתקיימו בזה שני מניינים, הא' מנין כל שבט ושבט כמה הוא, וכמו שפירש רש"י בפסוק ב', למשפחותם, דע מנין כל שבט ושבט, ו'אחר מנין כל שבט, יש מנין כל מחנה, שהוא דין מנין בפני עצמו, ועוד יש מנין נוסף, שהוא מנין של כל בני ישראל יחד, וכמבואר בפסוק מ"ה פקודי כל בני ישראל, ומבואר שאע"פ שהרי אפשר לחשב סך מנין כל בני ישראל, ע"י צירוף סך מנין כל השבטים יחד, אעפ"כ נאמר בתורה המנין, משום שהוא דין מנין בפני עצמו דכל ישראל.

ולפי זה י"ל, דמה שסבר משה שלא למנות את בני לוי, היינו רק בדין מנין השבט, שלזה היה צריך להיות נשיא, וכמו שכתוב 'ואתכם יהיו איש איש למטה', דלמנין המטה הוא דצריך את הנשיאים, וממילא כיון שלא נתמנה להם נשיא, ידע שאין לו למנותם, אבל בדין המנין של כל ישראל, דלזה לא היה צריך נשיא, סבר משה למנותם, דמהיכ"ת דלא למנותם במנין זה של כל ישראל, ולזה היה צריך ציווי ואמירה מיוחדת, שגם במנין זה לא ימנה את בני לוי.

ונראה שכן מדויק בלשון המקראות, דבפסוק מ"ז, כתוב 'והלויים למטה אבותם לא התפקדו', דהיינו המנין של מטה אבותם, שזהו מנין השבט, ובפסוק מ"ט, שהוא הציווי שלא לפקוד את בני לוי, נאמר בפסוק, 'אך את מטה לוי לא תפקוד וגו' בתוך בני ישראל', היינו דהציווי לענין המנין של כל ישראל, וע"ז היה צריך את האמירה דלא תפקוד.

איש על דגלו באותות. (ב, כ'). בתרגום יונתן מבואר דכל אחד מהדגלים כתוב פסוק באמצעו, ואלו הם הפסוקים, בדגל מחנה

יהודה, קומה ה' ויפוצו אויבך. ובדגל מחנה ראובן, שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד. ובדגל מחנה אפרים, וענן ה' עליהם יומם. ובדגל מחנה דן, ובנוחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל וגו'.

והנה הפסוקים קומה ה', וענן ה' עליהם יומם, והפסוק דובנוחה יאמר, מבואר דנכתבו כאן, באשר הם מענין של מסעות וחניות, אבל הפסוק שמע ישראל וגו' שנכתב בדגל מחנה ראובן, שהוא יהוד השם, צריך ביאור מה הוא שייך לדגלים, ולמה הוא נכתב על הדגל.

והנה עוד איתא בתרגום יונתן, שעל המפה של הדגלים היו חקוקים צורת החיות, ובדגל מחנה ראובן, היה חקוק צורת אילה, ובאמת ראוי היה להיות חקוק בדגל מחנה ראובן צורת שור, אבל משה רבנו החליף, כדי שלא יזכר להם עוון העגל. ופירשו המפרשים דהטעם דהאילה היא היפך החטא, משום שהאילה כוחה בתפילה להקב"ה, כמבואר בחז"ל והובא בפרוש רש"י בתהילים, (מ"ב, ב') על הפסוק 'כאיל תערוג על אפיקי מים', למים הם מתכנסות אליה וכו' ומה היא עושה חופרת גומא ומכנסת קרניה לתוכה וגועה ולהלן שם פי' דהאילה הנקיבה רחמה צר וכשכורעת לילד וצועקת להקב"ה ומרחם עליה כמבואר בגמ' ב"ב דף ט"ז ע"ב.

ולפי"ז מבואר היטב שייכות הפסוק שמע ישראל ה' אלוקינו וגו', שהוא האמונה ביהוד השם, לדגל מחנה ראובן, דבדגל מחנה ראובן, שבו החליף משה רבנו, את השור באילה, שבזה יש תיקון לחטא העגל, ובאמונת שמע ישראל וגו' נתקן פגם זה, כי לו לבד ראוי להתפלל כתפילת האילה.

אכן לפירוש זה, עדיין לא נתבאר שייכות הפסוק שמע ישראל לענין המסעות, כשאר פסוקים האמורים בענין מסע הדגלים.

אמנם באמת עיקר מהות הדגלים אינו שייך דווקא לענין נסיעת הארון והנחיתו, אלא ענינו הוא הניית בני ישראל סביב למשכן ה', והשראת שכינתו עליהם אחר חטא העגל, וכמבואר במקראות בשיר השירים, שהחיבה הגדולה של מחולת המחנניים, הוא סוף וגמר הכפרה על חטא העגל, שאז זכו לאותה מדרגה גבוהה שנתאוו לה במעמד הר סיני, ולפי"ז מבואר היטב השייכות שלא להזכיר את חטא העגל בדגלים, וגם מבואר היטב השייכות של הפסוק שמע ישראל, שהוא שלמות האמונה, והוא היפוך חטא העגל.

אכן נראה לומר בזה עוד, דהנה במדרש תנחומא (והובא ברש"י בפסוק ב') איתא, שהדגלים היו מקומם באותו סדר שמסר יעקב אבינו לבניו, שיהיו סביב למטתו בעת שנשאוהו ממצרים, יהודה ישכר וזבולון מן המזרח, וראובן ושמעון וגד מן הדרום וכו'. ומבואר

דסדר הדגלים סביב המשכן, הוא כסדר השבטים בעת שנשאו את ארונו של יעקב. וצריך ביאור מזה השייכות בין סדר נשיאת מטתו של יעקב, לסדר החניה סביב למשכן. ונראה לבאר בזה, עפי"ד פרקי דרבי אליעזר, דהאבן שהניח עליה יעקב אבינו את ראשו, ועשאה מצבה, היא אבן השתיה שעליה נבנה בית המקדש, ובמשנה ביומא תנן, דאבן שתיה, הוא מקום הארון. ומבואר שמקומו של יעקב אבינו הוא מקום הארון. אשר לפי זה, מבואר היטב השייכות בין הסדר שנשאו את מיטתו של יעקב, לסדר שהיו חונים סביב למשכן, דכיון דמטתו של יעקב היא כמו המקדש, א"כ הסדר שהיו חונים סביב למשכן, צריך להיות כמו הסדר שהשבטים היו סביב למיטתו, דענין אחד הוא, נשיאת מיטתו של יעקב, והחניה סביב למשכן. והנה בגמ' בפסחים דף נ"ו איתא שבשעה שביקש יעקב לגלות לבניו את הקץ ונסתלקה הימנו שכניה, אמר שמא ח"ו יש במטתי פסול וכו', אמרו לו בניו, שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד, אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד.

ובמדרש בפר' ויחי איתא, שאמר יעקב אבינו לבניו, שמא יש בלבבכם מחלוקת על הקב"ה, אמרו לו בניו שמע ישראל וגו', אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד. ומבואר שיעקב אבינו היה חושש שמא אין מטתו שלימה, ויש בזרעו מי שיש בלבו מחלוקת על השכינה, שהרי בודאי שמי שבלבו מחלוקת על השכינה, אינו ראוי לשאת מטתו של יעקב, ועיין ברש"י בפר' ויחי (נ', י"ג) שיעקב אבינו אמר שאל ישאו מיטתו לא איש מצרי ולא אחד מבני בניו שהם מכנות כנען, ובודאי דמי שבלבו מחלוקת על השכינה, לא עדיף מינייהו. וא"כ נמצא שכל מה שהשבטים היו יכולים לשאת את מטתו של יעקב, שזהו היסוד להעמדת הדגלים של שבטי קה, הוא רק אחר שאמרו שמע ישראל, שבזה אמרו שאין בלבם אלא אחד, ורק עי"ז היו ראויים לשאת את מטתו של יעקב. ולפי"ז מבואר היטב השייכות של הפסוק שמע ישראל, למחול הדגלים, שכל מה שהיו ראויים לזה, הוא רק מכח מה שאמרו שמע ישראל.

ודגלו עלי אהבה

מתוך משא הכנה לקבלת התורה בבית המדרש הגדול 'שערי תבונה', רמות.

הנה בענין הדגלים מבואר במדרש בארוכה שהוא מדרגה רוחנית גבוהה, ובזה ישראל הם כמו מלאכי השרת, וכמו שמלאכי השרת עשויים בסדר של דגלים, ישראל גם הם חונים בסדר של דגלים. וזהו לשון המדרש 'בשעה שנגלה הקב"ה על הר סיני, ירדו עמו כ"ב רבבות של מלאכים וכו', והיו כולם עשויים דגלים דגלים, שנאמר דגול מרבבה, כיון שראו אותן ישראל שהם עשויים דגלים דגלים, התחילו מתאווים לדגלים, אמרו הלואי כך אנו נעשים דגלים כמותן וכו', אמר להם הקב"ה מה נתאיתם לעשות דגלים, חייכם שאני ממלא משאלותיכם, ימלא ה' כל משאלותיך, מיד הודיע הקב"ה אותם לישראל ואמר למשה לך עשה אותם דגלים כמו שנתאוו.

הרי מבואר דכל ענין הדגלים של ישראל הוא כמו שמלאכי השרת עשויים דגלים דגלים, כן גם ישראל יהיו עשויים דגלים דגלים. עוד כתוב במדרש 'חיבה גדולה חיבבן הקב"ה שעשאו דגלים כמלאכי השרת כדי שיהיו נכרין, ומנין שהוא אהבה לישראל, שכן שלמה אומר הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה'. הרי שעל ידי הדגלים הם ככיתות של מלאכי השרת שעשויים דגלים דגלים. והנה ענין הדגלים אצל מלאכי השרת הוא שכך הוא אופן חנייתם סביב מנגד כסא הכבוד, שאופן מצאיתם ושירותם הוא באופן של חניה בדגלים סביב מנגד כסא הכבוד, וא"כ מה שייך כלל ענין זה אצל ישראל.

ומבואר דכשישראל נתאוו לדגלים, היינו שנתאוו גם הם להיות חונים סביב מנגד כסא הכבוד, וכמו שהמלאכים חונים סביב מנגד כסא הכבוד, כך הם רוצים להיות חונים סביב מנגד כסא הכבוד, וכשנצטוו בסדר הדגלים, היינו שנתחדש להם הענין שהם חונים כנגד מקום השכינה. בתוס' בזבחים (דף ס: ד"ה מאי) כתבו דכל קדושת מחנה ישראל הוא המשכה מקדושת המקדש, ולא יתכן שיהא קדושה במחנה ישראל, בלא שיהיה קדושת מקדש. הרי מבואר דכל קדושת מחנה ישראל היא המשכה מכח קדושת המקדש, והביאור הוא כי החפצא של מחנה ישראל הוא חנייה מסביב לאהל מועד.

ברש"י בזבחים (דף קיב:) כתב דכל קדושת מחנה ישראל בא מכח חנייתן בסדר הדגלים, וכשבטלו הדגלים בטלה קדושת מחנה ישראל, כי לא הייתה חנייתן עוד סביבות המשכן. הרי דשורש קדושת מחנה ישראל היא בדגלים, והוא משום שבזה הם חונים מסביב למשכן. וצריך להבין הרי מה שמלאכי השרת חונים מסביב לכסא הכבוד הוא מגודל ועליונות מדרגת המלאכים, ואיך נתאוו ישראל להיות גם הם חונים מסביב כמו מלאכי השרת, והרי צריך להיות מלאכי השרת כדי להיות במדרגה של חונים מסביב לכסא הכבוד, ובשביל לחנות מסביב לכסא הכבוד צריך להיות ראוי לחנות חניה כזו. ומבואר מזה שישאל יבא ולא תעלות למדרגה של מלאכי השרת, ויכולים להכשיר את עצמם להיות ראויים למדרגה כזו של חניה מסביב לאהל מועד, וכשנתאוו לדגלים, נכלל בזה שנתאוו להתעלות למדרגה זו ולהכשיר את עצמם להיות כמלאכי השרת ולהיות ראויים לחנות מסביב לאהל מועד.

במדרש כתוב 'אמר להם הקב"ה מה נתאיתם לעשות דגלים, חייכם שאני ממלא משאלותיכם 'ימלא ה' כל משאלותיך', מיד הודיע הקב"ה אותם לישראל ואמר למשה לך עשה אותם דגלים כמו שנתאוו. ומבואר דהקב"ה נתן להם את הדגלים על ידי מה שנתאוו לזה, והקב"ה נהג עמהם בדרך של 'ימלא ה' כל משאלותיך', הרי שמכח התשוקה וההפץ להיות בדרגה זו ובמדרגה עליונה כמו מלאכי השרת, בזה גופא זכו להתעלות ולהיות ראויים לזה. הנה למדנו שברוחניות יש מהלך של 'ימלא ה' כל משאלותיך', ברוחניות ע"י עצם השאיפה והתשוקה וע"י הביקוש עצמו זוכים מאת הקב"ה שנותן את ההתעלות המבוקשת. ומכאן יש לכל אחד ואחד ללמוד לבקש מאת ה' על ההתעלות הרוחנית, לבקש להבין ולהשכיל את דברי התורה קדושה, והקב"ה ממלא כל משאלותיו, וגם אם אינו מבחין בכך להדיא, מ"מ כך הוא המציאות, ומה שלאחר זמן נוספת לו הבנה, הוא מכח משאלתו ובקשתו.

שיעור מרן הגאון רבי אשר ייים שליט"א

שמירת המקדש

"והלויים יחנו סביב למשכן העדות ואל יהיה קצף על עדת בני ישראל ושמרו הלויים את משמרת משכן העדות" (א' נ"ג).

"אמנם היות השמירה והסיבוב סביב למקדש תמיד הוא לכבד אותו ולפארו, ושלא יהרסו הסכלים גם כן והטמאים אליו ולא בעת האנינות וכל מי שלא רחץ גופו".

וא"כ לכאורה נסתרים דברי הרמב"ם והרמב"ן וסייעתם מפשטות הכתובים, וצ"ב בדבריהם.

אך באמת נראה פשוט מכל דיני מצוה זו, שאין תכלית השמירה שלא יכנס זר, דהלא מקומות השמירה מבוארים בריש תמיד ובריש מדות, והם בחמישה שערי הר הבית ובארבע פינותיו, בחמישה שערי העזרה ובארבע פינותיה, והכהנים שומרים בבית המוקד, בבית אבטינס ובבית הניצוץ, ואת"ל דמצות השמירה שלא יכנס זר אין להם לשמור אלא בשערים ולא בפניות. ועוד דהלא מותר לזר ליכנס להר הבית, ואף לעזרה מותר לו ליכנס עד י"א אמה, ולמה שמרו באותן המקומות ולא בתחילת עזרת הכהנים שמשם ואילך אסור לזר ליכנס. ומוכח מזה שאין מצוה זו כדי שלא יכנס זר אלא לכבוד הבית.

ונראה עוד דהנה שיטת הרמב"ם (שם הלכה ב') דאין מצות השמירה אלא בלילה, וכ"ה דעת הרמב"ן כאן [ולקמן (אות ב') יבואר ענין זה], והלא בלילה אין כלל חשש לזר שיכנס לעזרה שהרי בלילה נגעלו דלתותיה, ועיין בפיה"מ להרמב"ם (סוף פ"ק דמדות) דדלתות העזרה היו נגעלות במפתחות ופירש כן את דברי המשנה עי"ש, ואיך יכנס בה זר, וביום הרי לא נצטוו כלל על השמירה, וע"כ דאין ענין שמירה זו שלא יכנס זר אלא לכבוד ולרוממו בלבד.

[ובאמת רש"י שכתב דענין השמירה שלא יכנס בה זר אפשר דס"ל דגם ביום יש מצות שמירה, כשיטת המפרש שם בריש תמיד, עיין להלן (אות ב').]

ומה דמשמע מפשטיה דקרא דענין השמירה היא למנוע כניסת זרים, אפשר דאין זה אלא במשכן שבמדבר שלא היו לו דלתות ויכול זר ליכנס אליו ביום ובלילה, אבל בבית עולמים אין כלל חשש לכניסת זר בלילה.

ומריש הו"א דיש שני דינים בשמירת המקדש, דלכאורה יש לתמוה על כל תלונת בני"ב בפרשת קרח, הלא כבר נצטוו בשמירת המקדש בפרשת במדבר ככתוב (א' נ"ג) "והלויים יחנו סביב למשכן העדות ולא יהיה קצף על עדת בני ישראל ושמרו הלויים את משמרת משכן העדות" ופירש הרמב"ן דהכונה למצוה זו דשמירת המקדש,

א. שמירה מכניסת זר או לכבוד ורוממות

כתב הרמב"ם (פ"ח מבית הבחירה ה"א):

"שמירת המקדש מצות עשה, ואע"פ שאין שם פחד מאויב ולא מלסטים, שאין שמירתו אלא כבוד לו, אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין".

וכך כתב גם בספר המצוות (עשין כ"ב) "שאינן השמירה אלא לכבודו ולגדלו ולרוממו" עי"ש. וכך כתב החינוך בעקבותיו (מצוה שפ"ח), וגם הרמב"ן כאן כתב "וטעם ושמרו הלויים את משמרת משכן העדות, שישמרו אותו וילכו סביב המשכן כמו שאמרו הכהנים שומרים מבפנים והלויים מבחוץ, והם כלם כשומרים לראש המלך". והלא ז"ב דאין מלכו של עולם צריך שמירה, ומבואר מדבריהם דכל ענין שמירה זו אינה אלא לכבוד ולתפארת ולא משום עצם השמירה.

ונראה שמשמע זה כתב הרמב"ם דיני שמירת המקדש בהלכות בית הבחירה ולא בהלכות כלי המקדש והעובדים בו, דאין השמירה "עבודה" אלא חלק מתבנית הבית וכבודו של פלטרין של מלך, וכיון שכן ראוי הוא לקבוע לו מקום בהלכות בית הבחירה.

אך באמת מפשטות הכתובים נראה בעליל שנצטוו לשמור את המקדש כדי שלא יכנס בו זר, שהרי באו בני"ב ואמרו (לקמן י"ז כ"ח) "כל הקרב הקרב אל משכן ה' ימות האם תמנו לגוע" וכו', ופירש"י שם "אין אנו יכולים להיות זהירים בכך כולנו רשאים ליכנס לחצר אהל מועד, ואחד שיקריב עצמו יותר מחבירו ויכנס לתוך אהל מועד ימות", וע"ז נצטוו (שם ריש פרק י"ח) לשאת את עון כהונתם ולשמור את המקדש שלא יקרב בו זר (וע"ע רש"י שם פסוק כ"ג). וגם בפרשת במדבר (ג' ו-ז) על הנאמר שם "הקרב את מטה לוי והעמדת אותו לפני אהרן הכהן ושרתו אותו ושמרו את משמרתו וכו'" כתב רש"י, "ומהו השירות, ושמרו את משמרתו, לפי שמירת המקדש עליו שלא יקרב זר, כמו שנאמר ואתה ובניך ובית אביך תשאו את עון המקדש, והלויים הללו מסייעים אותם, זה הוא השירות". ועיין עוד בביאור הגר"א בריש מסכת תמיד "האי שמירה מפורש בסדר קרח משום שלא יכנס זר לתוכו".

ומכל זה משמע דמצות השמירה היא שלא יכנס זר למקדש. וכ"כ הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג פרק מ"ה):

לעילוי נשמת

מרת מלכה מזהלה בת הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

הרה"ח משה בן משה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ד

הונצח ע"י בני ידידנו עוז הר"ר דוד הגר הי"ו לוס אנג'לס

הרי דענין הכבוד שבשמירה היא כדי "שלא יסיח דעת ממנו" דאין זה לכבוד בית ה' שיהיה שמם וכלל ישראל יסיח דעת ממנו, ולפי"ז נראה דביום עצם עבודת הכהנים הלא הוא היפך ענין היסח הדעת ואין כבוד גדול ממנו, אבל בלילה שבו אין עבודה במקדש מלבד הקטרת האברים ופדרים שנתותרו, נצטוינו לשמור כדי שלא יסיחו דעת מן המקדש.

ומריש הו"א דבאמת נוהגת מצוה זו אף ביום מבחינת עצם המצוה, אלא שבפועל אין המצוה אלא בלילה שבו יש היסח הדעת משום שאין בו עבודה, ונפ"מ בדרך זה דאם מסיבה כל שהיא תתבטל עבודת הבית, כמו מ"ז בתמוז שבו בטל התמיד וכדו' יהיו מצווים בשמירה אף ביום. וניחא לפי"ז שבשלת המקומות שבהם הרמב"ם רגיל לכתוב תמצית גדר המצוות בקיצור, במנין המצוות, בספר המצוות, ובפרטי המצוות שבתחילת ההלכות שבמשנה תורה, לא כתב דמצוה זו בלילה ולא ביום ואדרבה בסהמ"צ כתב דמצוה זו נוהגת תמיד, ולפי המבואר ניחא, דבעיקר גדרה נוהגת מצות השמירה ביום ובלילה אבל כיון שמהות המצוה שלא יסיחו דעתם, מתקיים ענין זה ביום ע"י כהני המקדש, ולפי"ז אין בהכרח מחלוקת בין הראשונים בענין זה.

אך באמת נראה טפי מפשטות לשון הרמב"ם ד"שמירה זו מצותה כל הלילה" דאין עיקר המצוה נוהגת אלא בלילה, ומה שכתב דהמצוה לשמור תמיד כוונתו בזמן השמירה שלא יפסקו מלשמור וללכת סביב, ולא סגי בשמירה של יוצא ונכנס וכדו', וטעם הדברים כנ"ל, דגדר המצוה משום היסח הדעת וביום ליכא היסח הדעת.

ג. שמירת המקדש ע"י שאינם ברי חיובא

ונראה דזו סברת הראשונים שם בתמיד (ע"ש בפ"ה הרא"ש, הראב"ד רבינו גרשום והמפרש) דאפשר לשמור המקדש גם ע"י קטנים, והמשנה למלך שם תמה בזה איך תתקיים המצוה ע"י קטנים שאינם ברי חיוב, ולהנ"ל נראה דכיון דאין המצוה שישמרו אלא שהמקדש יהיה משומר, דאין דומה פלטרין שיש עליו שומרים לפלטרין שאין עליו שומרים, לא בעינן בזה ברי חיוב.

אך באמת נראה עוד דבכל מצוה המוטלת על רבים ומתקיימת ע"י אחדים מהם אין צורך שתקויים ע"י ברי חיוב, דבהנהו מצוות אין המצוה בעצם העשייה, שהרי כולם מצווין ואין כולם עושים, וע"כ דמהות המצוה הוא באחריות, דכולם אחראים שהמעשה יעשה, ומהות המצוה בתוצאת המעשה ולא בעצם עשייתה, וא"כ לא איכפת לן אם המצוה מתקיימת דוקא ע"י ברי חיוב, אלא שתתקיים כהלכתה כדת של תורה.

ורא' לזה ממה שמותר להאכיל קדשים לקטנים כמבואר ברמב"ם (פ"י ממעה"ק הי"ז) ובזבחים (צ"ט ע"א) אף שאכילת קדשים מצוה היא. וגם העבודה היתה כשרה בקטנים לולי שנתמעטו מקרא בחולין (כ"ד ע"ב). וכן במצות מילה דגם עכו"ם כשר בו [במקום שאין אב כמובן למעיין] כמבואר בע"ז (כ"ז ע"א) אף שאינו ברי חיוב כלל [אלא דלמ"ד שם דבעינן מילה לשמה פסול משום שעושה אדעתא דנפשיה ואין המילה כהלכתה], ועיין בקצוה"ח (ס"ה שפ"ב ס"ק ב' בסופו) שכ' דגם קטן כשר למילה כשאין אב. וכן במצות הריגת חייבי מיתות המוטלת על הבי"ד כתב בשו"ת הרשב"א (ה"א ס"ה שני"ז) דאפשר לקיים המצוה ע"י עכו"ם אף שאינו ברי חיוב, כיון שהוא שליח הבי"ד, והיינו דאף שאין שליחות לעכו"ם, אי"צ לזה דין שליחות אלא שהמעשה יעשה ותוצאתו תוטבט כנ"ל. וכיו"ב עיין תפא"י (מדות פ"א מט"ו) דביו"ט יבנו את ביהמ"ק ע"י נכרים.

וכן בקרא דהקרב את מטה לוי (ג' ו') כפי שהובא לעיל, וא"כ מה נתחדש בפרשת קרח אחרי מחלוקת קרח ועדתו. ואפשר דלאחר שראו בני ישראל במחלוקת שעשה קרח, שערער על קדושת הכהונה וטען שכל העדה כולם קדושים וכולם ראויים לעבוד ולשרת בבית ה' ונהו אחריו עם רב ור"נ ראשי סנהדראות, חרדו שמא יקום קרח חדש בכל דור ודור וירפה את לב העם מלרומם את משרתי ה' וכבוד המקדש, ואז נצטוו במצות שמירת המקדש לגדלו לכבודו ולרוממו ולהקדישו בעיני העם.

וקצת רמז לדרך זה יש למצוא בלשון רש"י בפרשת פנחס (כ"ג י') דבליעת קרח באדמה היתה לנס "שלא יקרב זר לחלוק על הכהונה" הרי שלא היה החשש שמא יקרבו בשוגג, אלא שלא יחלקו על הכהונה כמו שעשה קרח וכדברינו.

ואפשר עוד להוסיף, דאף שאכן נצטוו להפריש זר מלהיכנס למקדש, אבל לא מצוינו מצות שמירה שלא יעברו בני"י על שום איסור מאיסורי התורה, ומה שנתנה לאו זה מכל הלאוין אם לא משום כבוד הבית ורוממותו, ונמצא שאף שבנ"י חששו פן ימותו ואמרו "האם תמנו לגויע", עיקר מצות השמירה לא להצלת בני"י היא, אלא לכבוד המקדש שלא יתחלל ע"י כניסת זר וטמא לדברי הרמב"ם במו"נ ומשמעות הפסוק בדברי הימים כנ"ל.

ושמחתי בראותי בביאור הגר"א בריש תמיד כיסוד דברינו הנ"ל, שהקשה על שאלת הגמ' בריש תמיד מנא הני מילי שמצוה לשמור, דהלא מקרא מלא דבר הכתוב, וביאר דשאלת הגמ' מנ"ל דצריך לשמור אף בבית המקדש שדלתותיה ננעלות ואין חשש שיכנס זר עי"ש, אלא שהוספנו לפי דרך זה דזה מקורם של הראשונים דבאמת אין מצוה בשמירה אלא לכבודו ולרוממו כנ"ל.

אמנם אף לדברינו עדיין צ"ע בדברי הרמב"ם במורה נבוכים הנ"ל, דמחד כתב כשיטתו דשמירה זו היא לרוממו ולפארו, אך מאידך כתב עוד שלא יכנסו בטומאה באנינות ושלא רחצו גופם. ועוד קשה למה לא כתב כפשטיה דקרא שהשמירה היא כדי שלא יכנס זר. והדברים פלאיים לכאורה.

ואולי יש קצת מקור לדבריו בדברי הימים (ב' כ"ג י"ט) ויעמד השוערים על שערי בית ה' ולא יבוא טמא לכל דבר, הרי שתפקיד השוערים היה שלא יכנסו בטומאה. אמנם לפשטות הכתוב שם מדובר במצות השוערים, ועיין מנחת אשר במדבר (סימן ד') אם השומרים והשוערים חד הם או שמא זה לחוד וזה לחוד עי"ש.

ב. אם מצוותה גם ביום

כתב הרמב"ם (שם ה"ב) "שמירה זו מצותה כל הלילה" וכ"ה ברמב"ן כאן, וכ"ה בחינוך (מצוה שפ"ח) ובפירוש הר"ש (מדות פ"א ה"א). ובמנחת חינוך תמה מנ"ל לרמב"ם דאין מצוה זו אלא בלילה, והביא את דברי המפרש בריש תמיד דמצוה זו נוהגת ביום ובלילה עי"ש [וכבר הראיתי פנים (לעיל אות א') לומר שגם דעת רש"י כן היא].

ונראה בטעם הרמב"ם והרמב"ן לפי דברי הרא"ש שם בריש תמיד שכתב:

"שימור זה אינו משום חישוב גניבה דאין עניות במקום עשירות, אלא גזירת הכתוב הוא דכתיב ושמרו וגם כבוד המקדש שלא יסיחו דעתם ממנו לא ביום ולא בלילה, כדכתיב ביהודיע (מ"ב י"א) ושמרתם את משמרת הבית".

אך צ"ע ממה דאיתא ביוצר לשבת הגדול "חרש שוטה וקטן אין לשין דלמא ישגון", ומשמע דמלבד דפסול משום דבעי לשמה יש לפסול גם משום שאינם בני שימור. ולכאורה יש לדון בזה עוד מהמבואר במשנה (בבא מציעא מ"ב ע"א) דאם מסר לבנו הקטן אין זה שמירה, ויש לחלק בין שימור מצה ושמירת המקדש ובין שמירת הפקדון, וז"פ.

אך יש לדון מטעם אחר אם אפשר לקיים שמירת המקדש ע"י חש"ו, דהנה צ"ע בעצם ענין השמירה מה הוא, ועל מה הם שומרים, וראיתי באבנ"ז שם דפשיטא ל"י דאף שטעם השמירה הוא משום כבוד מ"מ ענין השמירה הוא כפשוטו ובודאי צריכים הם לשמור, ונסתפק אם הם שומרים מגנבים וליסטים, או דענין השמירה הוא שלא יכנסו זרים ויתחייבו מיתה ע"ש. ולפי"ד נראה פשוט דאין המצוה מתקיימת אלא במי שידוע לשמור, אבל בחש"ו שאין בהם דעת אין כאן שמירה כלל, ורק בקטן שהוא חכם ועכ"פ יודע לשמור מתקיימת המצוה, והיינו רובים (שם בתמיד) שעדיין לא הגיעו לפרקן, אבל מ"מ יודעים לשמור.

אך ראיתי במנ"ח שם שכתב דאף חרש ושוטה מהני בזה, ונראה דס"ל דאין כאן גדר שמירה כלל וכל ענין השמירה הוא רק גדר כבוד ופאר, כדרך הזקיפים בארמונות המלכים שאין להם תפקיד שמירה כלל אלא עומדים שם לכבוד, וכן בשמירת המקדש, וא"כ אף ע"י חש"ו ק שאינם בני שמירה מתקיימת מצוה זו ולא כהבנת האב"נ הנ"ל, ודו"ק בכ"ז.

ד. בזמן הזה

בשו"ת אבנ"ז (יו"ד ח"ב סי' תמ"ט) דן באריכות אם מצוה זו נוהגת בזמן הזה, ובתחילת דבריו כתב לחקור מה מהות שמירה זו, אם לשמור כלי המקדש שלא יגנבם או שלא יכנס בו זר. דאם מצות השמירה היא משום כלי המקדש לא שייך בזמנה"ז, ואם משום כניסת זרים נוהגת מצוה זו אף בזמנה"ז, ע"ש.

אך באמת נראה פשוט דאין מצוה זו נוהגת כלל בזמנה"ז, דכבר נתבאר דכל עניינה משום "שאינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין", ואם אין לנו פלטרין, שומרין למה לן, והלא מצות השמירה לכבדו לגדלו ולרוממו, ובזמן שאין בית, את מה נכבד ואת מה נרומם. וראיה לזה מהא דבמצוה כ"א כתב הרמב"ם דמצות מורא המקדש נוהגת בזמנה"ז, ובמצוה כ"ב לגבי מצות שמירת המקדש לא כתב כן, ומדשתק ש"מ לא ניח"ל, וז"ב.

והנה האבנ"ז כתב שם בסוף דבריו דאסור לשמור את המקדש בזמנה"ז, דהלא משורר ששיער חייב מיתה, וחזינן בתענית (י"ז ע"א) דחלוקת המשמרות לא בטלה בחורבן הבית, וכהן שידוע משמרו אסור לשתות יין בו ביום, וכן הוא בחלוקה שבין המשוררים לשוערים ע"ש. אך באמת אין זה נראה כלל, דהלא כתב הרמב"ם (פ"ג מכלי המקדש ה"ח) דמשורר שנתקלקל קולו יכול להיות שוער, וברדב"ז שם כתב דק"ו הוא דיכול להיות שומר, הרי לן דאין זה חלוקה ע"י רוח הקודש אלא חלוקה מעשית לפי יכולתם של הלויים וכחם, א"כ פשוט לכאורה דחלוקה זו בטלה בחורבן הבית, וקצאתי.

וביאור כל זה נראה כנ"ל, דבכל מצוה המוטלת על רבים ואין כולם חייבים לעסוק בפועל בקיומה, הוי יסוד גדרה הוא חיוב שהדבר ייעשה, ולא עצם העשייה, ולכן לא בעינן עשייה ע"י בר חיובא, וכן נראה גם לענין שמירת המקדש המוטלת על הרבים (ועיין מנחת אשר במדבר סימן ד') דג"כ כל המצוה היא שיהיה משומר ולא שישמרו, וגם ע"י קטנים הוא משומר, ודו"ק בזה.

וכיוצא בזה נראה דמצות "ועשו לי מקדש" אפשר לקיים ע"י קטנים כיון שהיא מוטלת על הכלל, וראי' לזה ממה שאין מבטלין תינוקות של בית רבן בשביל בנין בית המקדש כמבואר בשבת (ק"ט ע"ב) וברמב"ם (פ"א מבית הבחירה ה"ב), הרי שעכ"פ יכולה המצוה להתקיים על ידם.

ועיין עוד שהארכת ביסוד זה במנחת אשר במדבר (סימן נ"א) והבאתי דוגמאות רבות לכך.

והנה בחידושי הגרא"מ הורוויץ מפינסק (פסחים פ"ח ע"א) הקשה איך מותר להאכיל קרבן פסח לקטן והלא מבטל מצות אכילה, ולדרכנו ניחא דהמצוה של אכילת בשר כל הפסח מוטלת על כל החבורה ומתקיימת אף ע"י קטן, ודו"ק.

ומצינו עוד כיוצא בזה בתוס' (קידושין ל"ו ע"ב ד"ה חוץ) דאף דפשוט דנשים פטורות מעבודות הקרבנות כיון דאינן שייכות במצות בגדי כהונה וממילא פטורות ממצות העבודה מ"מ צריך קרא לפוסלן [אם מ"מ ילבשו את הבגדים], הרי דאף שאינן בנות חיוב עדיין אפשר לעשות מצוה זו על ידן ע"ש. ועוד כיוצ"ב בסוכה (מ"ט ע"א) דפרחי כהונה קטנים (עיין רש"י) הם שהיו שורפים את יין הנסכים שבשיתין, אף שמצותו בשריפה מגז"ש כמבואר שם ודו"ק.

וראיתי באבנ"ז (יו"ד סימן תמ"ט) שכתב בתחילה דמש"ה מהני מצות שמירת המקדש אף ע"י קטנים, שהרי קטנים אוכלים תרומה וקדשים וכן מהני יבום בקטן וחרש, ושוב דחה דשאני אכילה וביאה שכן נהנה, וכמו שאמרו "המתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה", ע"ש, ומלבד מה שיש לדון בסברא זו, דמה לן במה שנהנה כיון דמ"מ אינן ברי חיובא, ואינו דומה קטן למתעסק, הרי נראה מבואר מכל הנ"ל דבכל כה"ג מהני בכל המצוות.

ולכאורה יש לדון אם אפשר לקיים מצוה זו ע"י חרש שוטה וקטן, עפ"י המבואר בשו"ע (או"ח סי' ת"ס סעי' א') דחש"ו פסולים לשמירת מצות מצוה, וכיון דשימור במצה לאו מצוה היא דנימא דפסולין משום דלא הוי ברי חיובא במצוות, וז"פ, ע"כ פסולין הוא משום דאינם בני שמירה, וא"כ יש לפוסלן לכאורה אף בשמירת המקדש.

אך באמת נראה פשוט דאין זה נכון, דכל פסול חש"ו בשימור מצות מצוה אינו משום דלאו בני דעה נינהו לכיון לשמה כמבואר שם שימור לשמה, והנהו לאו בני דעה נינהו לכיון לשמה כמבואר שם בשו"ע, וככל דיני לשמה כגון גט וציצית דפסול בהו קטן, אבל בשמירת המקדש דלא בעינן כונת השומר לשמה, אלא שהמקדש יהיה משומר, משום דאינו דומה פלטרין שיש עליו שומרים לפלטרין שאין עליו שומרין, ולא מצינו דין לשמה בשמירת המקדש, שפיר מתקיימת המצוה אף ע"י קטנים. וראיתי שוב באבני נזר שם יו"ד שהקשה כנ"ל מפסול חש"ו בשימור דמצות מצוה והניח בצ"ע, ולענ"ד פשוט כנ"ל. ובאמת מבואר להדיא בירושלמי תרומות (ב' ע"א) דשוטה וקטן בני שמירה הם לגבי שימור תרומה וקדשים, ומסתבר דה"ה בשמירת מקדש, ודו"ק.

היו נכונים ליום השלישי

(לקראת חג מתן תורה)

ועוד אמרתי לאורו ולדרכו של אוה"ח בדברי הגמ' בב"מ (נ"ט ע"ב) כאשר נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע בתנור של עכנאי ואמרו שם:

"תנא באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו אמר להם אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח, נעקר חרוב ממקומו מאה אמה, ואמרי לה ארבע מאות אמה, אמרו לו אין מביאין ראייה מן החרוב, חזר ואמר להם אם הלכה כמותי אמת המים יוכיחו, חזרו אמרתי לאחוריהם, אמרו לו אין מביאין ראייה מאמת המים, חזר ואמר להם אם הלכה כמותי כותלי בית המדרש יוכיחו, הטו כותלי בית המדרש ליפול, גער בהם רבי יהושע אמר להם אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה אתם מה טיבכם, לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע, ולא זקפו מפני כבודו של ר"א, ועדיין מטין ועומדין, חזר ואמר להם אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו, יצאתה בת קול ואמרה מה לכם אצל ר"א שהלכה כמותו בכ"מ, עמד רבי יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא, מאי לא בשמים היא, אמר רבי ירמיה שכבר ניתנה תורה מהר סיני אין אנו משגיחין בבת קול שכבר כתבת בהר סיני בתורה אחרי רבים להטות".

ונראה דשלשת ההוכחות שהביא ר' אליעזר הגדול, החרוב, אמת המים, וכותלי בית המדרש, רמזו היו לשלושת דרכי קנין תורה וכתרה שכולם הצטיין רבי אליעזר והיה מופלא בדורו, החרוב רומז על ההסתפקות במועט וסיגוף (כהא דרשב"י ור' אלעזר בנו שנונו מן החרוב "ב שנים שחיו במערה כמבואר בשבת ל"ג ע"ב), ועוד מצינו "כל העולם ניוון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין" (תענית י"א), וכך אמרו חז"ל "פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה" וכו' (אבות פ"ו מ"ד). אמת המים רמז היא לתורה שנמשלה למים היורדים ממקום גבוה למקום נמוך, וכותלי בית המדרש רמז הם לדיבוק חברים והרבצת התורה של רבי אליעזר בן הורקנוס.

כי שלשה הם עמודי התורה, המכשירים את האדם לזכות בכתרה של תורה העמל, הענוה, ודיבוק חברים, שלשה הם כנגד שלשת ימי הגבלה.

עלינו לנצל ימים אלה כדי לבא אל שער המלך, בלבוש תכלת וארגמן, מוכנים ומזומנים לקנין תורה ולשמחתה.

שלם ותמים לא שיהיה בד בבד שעליהם אמר הכתוב חרב אל הבדים אלא יתוועדו יחד ויחדדו זה לזה ויסבירו פנים זה לזה וכנגד זה אמר ויחן שם ישראל לשון יחיד שנעשו כולן יחד כאיש אחד והן עתה הם ראויים לקבלת התורה". ע"כ.

הרי לן שלושת יסודות ההכנה לקנין תורה, העמל, הענוה, ודיבוק חברים, ונראה עוד דיסודות אלה רמוזים אף במה שאמרו (במדבר רבה וילקו"ש תרפ"ד):

"בשלשה דברים ניתנה תורה באש, במים ובמדבר".

וצריך ביאור מה ענין שלושת אלה ומה רמז טמון בהם.

האש יש בו כח עצום, אין דוגמתו לשרוף ולכלות, ומאיך לחמם ולהאיר, ואש התורה היא העמל והיגיעה השוברת גוף ומאירה את הנפש.

המים, עליהם אמרו חז"ל (תענית ד' ע"א):

"תורה נמשלה למים, מה מים מניחים מקום גבוה ויורדים למקום נמוך אף דברי תורה אינם מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליהם".

הרי לן שהאש והמים מסמלים את שני היסודות הראשונים שכתב בעל אוה"ח, היגיעה והענוה.

והתורה ניתנה אף במדבר, ואף שאור החיים פירש ענין המדבר לענוה, פירוש זה במחלוקת הראשונים היא שנויה דהנה אמרו:

"מאי דכתיב ממדבר מתנה, כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל תורה ניתנה לו במתנה" (נדרים נ"ה ע"א).

וברש"י שם "מלמד תורה בחנם לכל".

עיין עוד בעירובין (נ"ד ע"א):

"אם משים אדם עצמו כמדבר שהכל דשין בו התורה ניתנת לו במתנה".

הרי שהמדבר רמז לדיבוק חברים ופלפול תלמידים והרבצת תורה לכל דורש ומבקש ה'. אמנם בדברי הר"ן בנדרים שם יש מקור לפירוש האוה"ח, דכתב הר"ן שבדרשה זו:

"נתכוין ר' יוסף להזהיר לרבא שיהא שפל רוח ביותר".

הרי שפירש שהמדבר רומז לענוה ושפלות עיי"ש.

"בשלשה דברים ניתנה תורה באש במים ובמדבר" (במדבר רבה א' ז').

הנה צריך ביאור בשלשה אלה, מה רמז יש בהן. ולמה רק בהם ועל ידם ניתן כלי חמדה לישראל.

הנה הארכנו כבר פעמים רבות בענין ימי הספירה שכולם ימי הכנה לקבלת התורה, ובמה שאמרו גדולי הדורות שמ"ט ימי הספירה מכוונים כנגד מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, אך השבוע מתקברים אנו לשלשת ימי הגבלה, השלב האחרון בהכנה ליום קבלת התורה. ואם מ"ט ימי הספירה מכוונים כנגד הדברים שהתורה נקנית בהם, יש לעיין בשלשת ימי הגבלה כנגד מה הם, ומה ענינם.

ונראה בזה עפ"י דברי אור החיים (שמות י"ט ב') עה"פ "ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן שם ישראל נגד ההר" וז"ל:

"אכן כוונת הכתוב היא להקדים ג' עניינים הם עיקרי ההכנה לקבלת התורה שבאמצעותם נתרצה ה' להנחילם נחלת שדי היא תורתנו הנעימה, הא' הוא התגברות והתעצמות בעסק התורה כי העצלות הוא עשב המפסיד השגתה ולזה תמצא כי כל מקום שיזכירנה ה' לתורה ידקדק לומר לשון חוזק ואומץ עד גדר שימית עצמו עליה דכתיב זאת התורה אדם כי ימות וגו' ודרשו ז"ל אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה וכמו כן רבותינו ז"ל ידקדקו בהזכרתם לומר עסק התורה השתדלות התורה ורבים כמוהו ועיין מה שפי' בספרי חפץ ה' שחברתי על קצת מסכתות הש"ס בקטנותי במאמר רבותינו ז"ל למיימינים בה וכו' ונראה כי לא תושג ההשגה אלא בהתעצמות גדול וכנגד זה אמר הכתוב ויסעו מרפידים לא בא להודיע מקום שממנו נסעו שא"כ היה לו להקדימו קודם תחנונם אלא נתכוין לומר שנסעו מבחי' רפיון ידים כמו שמצינו שדרשו כן רז"ל בפסוק וילחם עם ישראל ברפידים ברפיון ידים ע"כ והן עתה נסעו מבחינה זו והכינו עצמם לעבוד עבודת משא בנועם ה' והוא אומרו ויבאו מדבר סיני, וענין שני הוא השפלות והענוה כי אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמשפיל עצמו ומשים עצמו כמדבר וכנגד זה אמר ויחנו במדבר פירוש לשון שפלות וענוה כמדבר שהכל דורכים עליו, וענין שלישי הוא בחינת ייעוד חכמים בהתחברות בלב

נחלק אליהו

במספר שמות

יותר משישים ריבוא השורש הוא שישים ריבוא וכמה אנשים יחד תלויים באותו שורש, וכמו בספר תורה אם חסר בו אות אחת זה ספר תורה פסול, כי כל התורה כולה היא שמותיו של הקב"ה, בתורה יש ראשי תיבות, סופי תיבות, צירופי אותיות, דילוגי אותיות, גימטריאות, רמזים בלי סוף, אם מחסרים אות אחת כל המבנה מתפרק, כתוב על סופר - היזהר במלאכתך שהיא מלאכת שמים שאם אתה מחסר אות אחת או מיותר אות אחת אתה מחריב עולמות, וכמו שאותיות התורה קשורים זה בזה ואם אתה מחסר אות אחת זה מפרק את כל המבנה, כך בשישים ריבוא נשמות כלל ישראל זה כמו גוף אחד עם שישים ריבוא איברים ואם מתחסר חלק אחד מתפרק כל השיעור קומה הרוחני, וכל יהודי צריך לדעת שיש לו תפקיד שהוא אחד משישים ריבוא, זה המעלה של מספר שכל יהודי הוא חלק מהמנין ובלעדיו כל המנין מתפרק.

את התפקיד שלך אף אחד לא יכול למלאות

המעלה של שמות זה התפקיד היחודי שיש לכל יהודי ויהודי, כל יהודי הכי פשוט צריך לדעת שאת התפקיד שהוא צריך ויכול למלאות לא יכול למלאות לא הגר"א ולא הרע"א, לא רבינא ולא רב אשי, לא משה ולא אהרון, כי אם מישהו אחר היה יכול למלאות את התפקיד שלך לא היה צריך להביא אותך לעולם, ולכן לכל אחד יש את הסוג היחודי של כוחות הנפש שלו, את הכשרונות המסויימים שלו, את הנסיונות האישיים שלו, כל אחד גודל בבית אחר, בישיבה אחרת, לכל אחד יש חברים אחרים, לא שייך לקנא בפלוני שיש לו כאלו כשרונות, שהוא גדל בכזה בית, לכל אחד יש את התפקיד היחודי והאישי שלו ויש לו את הכלים והרגשות שהוא צריך בשביל למלא את תפקידו כראוי, זה נקרא שמות.

ר' יצחק הוטנר זצ"ל מעורר נקודה נפלאה - אשה שאין לה שם אין לה אפשרות להתגרש מבעלה, ולמה? הרי לכאורה שם זה רק דבר הסכמי, זה רק כינוי שיהיה דרך איך לקרוא לה, למה אם אין לה שם היא לא יכולה להתגרש? רואים מכאן ששם זה דבר מהותי באדם, שם מורה על הענין היחודי שיש בכל אחד ואחד לכשעצמו, זה נקרא במספר שמות.

מערכת הכוכבים

ישראל נמשלו לכוכבים, גם בכוכבים מצאנו את שני הבחינות הללו - **'מונה מספר לכוכבים לכולם שמות יקרא'** לכל כוכב יש את היחודיות הפרטית שלו, גם בטבע שיש לו את הגודל והגוון והצורה שלו, ועוד יותר בעולם הרוחני בצורה ובאופן שהקב"ה משפיע את ההנהגה של הבריאה על ידי כוכבים ומזלות, יש טריילארדים טריילארדים של כוכבים ולכל אחד יש תפקיד יחודי.

ולכוכבים יש גם מספר - היום המומחים יודעים לראות שהתנועה של כל גרמי השמים היא באופן שהם מסתייעים זה מזה, ואם יחסר כוכב אחד מהמערכת התנועה של כולם תשתנה, ואפשר ללמוד מהתנועה

שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם לבית אבותם במספר שמות - צמד המילים **'במספר שמות'** חוזר על עצמו בפרשה שלנו בערך חמש עשרה פעמים, את אותם צמד מילים מצאנו גם על כוכבים 'מונה מספר' **לכוכבים לכולם 'שמות' יקרא**, ובישעיה יש פסוק **'המוציא 'במספר' צבאם לכולם 'בשם' יקרא**, ובאמת ברש"י בתחילת שמות מביא דברי חז"ל הקדושים שישראל נמשלו לכוכבים שמוציאם ומכניסם במספר ובשמותם, שנאמר המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא, ומה המעלה המיוחדת של שם ומספר, ובמה נמשלו ישראל לכוכבים דוקא במעלה הזו?

כל יהודי הוא מספר

הנראה בזה בעזר ה' - צריך לדעת שכל יהודי הוא מספר וכל יהודי הוא שם, וזה שתי מעלות נפרדות, **מספר** זה השיעור קומה הכללי של כל כלל ישראל שמורכב משישים ריבוא, כל יהודי הוא חלק מהמספר הזה ויש לו תפקיד במבנה של השיעור קומה של כלל ישראל שבלעדיו לא היה את השיעור קומה הזה, כמו במטוסים וחלליות משוכללות שיש בהם רבבות חלקקים אם חסר בורג אחד הכל יכול להתפרק, כך כל יהודי בכלל ישראל הוא מעמיד של כל המערכת.

הגמרא בבבא קמא סוף פרק מרובה 'ובנחה יאמר שובה ה' רבנות אלפי ישראל' ללמדך שאין השכינה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבבות, הרי שהיו ישראל שני אלפים ושני רבבות חסר אחד והיתה אשה מעוברת ביניהם וראויה להשלים, ונבח בה כלב והפילה עוברת, נמצא זה גרם לשכינה שתסתלק מישראל, בזמן ההוא זה היה כלב, והיום זה אותם אלו שלא מחנכים את הילדים שלפני פורים אסור להתעסק עם נפצים שיכולים לגרום שאשה תפיל את עוברת, וכבר קרו כמה וכמה סיפורים כאלו, היו אנשים בעלי לב חלש שבגלל הנפצים האלו קיבלו התקף לב, יש ילדים שנכנסו מהנפצים האלו לטראומה ונעשו מגמגמים לכל החיים, וכאן בגמרא כתוב שהדברים האלו יכולים לגרום לסילוק שכינה מישראל, **ובבראשית רבה** פרשת ויצא כתוב שאין השכינה שורה על פחות משישים ריבוא, **האור החיים הקדוש** כבר עומד על הסתירה בדברי חז"ל בזה, והוא מבאר שיש הרבה דרגות בהשראת השכינה, יש סוג של השראת השכינה שיש בכב' אלפים ויש סוג שיש בשישים ריבוא.

הבנין של כלל ישראל

בפרשת יתרו יש פסוק 'כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני' אומר המדרש אם היו חסרים אפילו אחד לא היו ראויים לקבל את התורה, **ישראל** זה ראשי תיבות **יש שישים ריבוא אותיות לתורה**, כלל ישראל בנוי כמו אילן - השורש זה שלשה אבות, ומהם התפרדו שנים עשרה ענפים שזה היב' שבטים, מזה התפרדו שבעים נפש שירדו למצרים, והפירות של העץ זה המנין שישים ריבוא, וגם היום שיש הרבה

מה שוה הדור השפל שלנו?

יש לפעמים הרגשה שאנחנו בכזו ירידת הדורות, מה כבר שוה הדור השפל הזה לעומת הדורות הקודמים, כמה אנחנו קטנים, כמה חולשות, כמה נגיעות, כמה תאוות, כמה מידות, כמה קשה להתרכז בתפילה, כמה קשה להרגיש עומד לפני המלך, כמה קשה לנו האמונה והביטחון, כמה כבר שוה הדרגה שלנו בלימוד? בנקיות המעשים? כל הדברים האלו זה עצת היצר! ודאי שיש ירידת הדורות אבל הבורא עולם הוא אותו בורא עולם, 'כי אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם

המלך הוא אותו מלך

מרגלא בפומיה של האי סבא קדישא החפץ חיים זכר צדיק וקדוש לברכה - הכרחה של המלך נוסעת המלך פעם בשנה נוסע לבקר בכל רחבי הממלכה, זה מתחיל בעיר הבירה במלון של שמונה כוכבים, שטיחים מקיר לקיר, נברשו, קוקטילים, וכל הפאר והדר, והוא ממשיך לעוד ערים עד שהוא מתחיל להיכנס לכפרים ולכל המקומות הנידחים, ושם נותנים לו את ה'ביקתה' הכי מפוארת בכפר, שמים לו את הקש הכי נוח למזרון, ויש להם מרק מיוחד מבולבוסים שאת זה הם מאכילים אותם, ואומר החפץ חיים: **'המלך הוא אותו מלך'** אין לו חדר אחר, אין לו אוכל אחר, אין לו מיטה אחרת, **אמר החפץ חיים: לקב"ה אין היום את ההנחת תפילין של משה רבינו, אין לו את הקריאת שמע של הרמב"ם, אין לו את השופר של האר"ז**, יש לו את התפילין שלנו, את הקריאת שמע שלנו, את השופר שלנו, יש לו את התלמוד תורה שלנו, את הגמרא שאנחנו לומדים, את הרש"י ותוספות שאנחנו לומדים, את המשנה ברורה שאנחנו לומדים, זה מה שיש לקב"ה היום אבל המלך הוא אותו מלך! בזה אין שום ירידת הדורות, **'כי אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם'** התורה ומצוות שלנו זה מה שיש לקב"ה היום, וכל קיום העולמות נמצא היום בידינו שלנו, הכל נבנה מכח התורה ומצוות שלנו, זה כל יהודי צריך לדעת שהוא מספר ושהוא שם.

בשבט שמעון יש פער עצום בין המנין שלו בפרשה שלנו למנין שהיה כעבור שלושים ותשע שנה, בפרשה שלנו יש תשעה וחמישים אלף ושלוש מאות, ושם יש לו בערך עשרים ושלוש אלף, ורש"י בפרשת פנחס עומד בזה וכותב שכפי הנראה כל העשרים וארבע אלף שנפלו במגיפה שהיתה אחרי מעשה זמרי היו משבטו של שמעון.

המהרי"ל דיסקין על התורה כותב שבשבט שמעון יש לשון שאין בשאר שבטים **'פקודי במספר שמות לגולגלותם'** ללמד שמה שהוא היה שבט גדול זה רק בפקודים, באלו שהיו מעל גיל עשרים, ובהם באמת הוא השבט השלישי בגודלו, אבל מאלו שהיו פחותים מבני עשרים שבט שמעון היה קטן מאד, כך מובא במהרי"ל דיסקין על התורה, וברור לי שאותו תלמיד ששמע וכתב את הווארט הזה מהמהרי"ל דיסקין כתב חצי דבר, ודאי שהמהרי"ל דיסקין בנה את דבריו על מה שבפרשת פנחס הוא מהשבטים הכי קטנים, ואילו כאן הוא מהשבטים הכי גדולים, ועל זה הוא אמר שהתורה עצמה מתרצת שדוקא בפקודי היה אצלו ריבוי, ולכן כעבור ארבעים שנה הוא היה שבט קטן.

של הכוכבים שבמקום פלוני חייב להיות עוד כוכב, זה נקרא מספר שכל אחד משפיע על כל המערכת, וזה בחלק הפיזי הגשמי, וזה מראה גם בחלק הרוחני וההשפעות של הכוכבים על הבריאה כל אחד מהם הוא מספר.

בשבילי נברא העולם

הגמרא בסנהדרין אומרת - לפיכך נברא האדם יחידי ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא, וכל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא, כל יהודי יחידי הוא עולם שלם בפני עצמו, ולהגיד גדולתו של הקב"ה שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד כולם דומים זה לזה, ומלך מלכי המלכים טבע כל אחד בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהם דומה לחבירו, לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם, יש בעולם שמונה מלייארד אנשים ואף אחד מהם הוא לא כמו השני, לא במראה, לא בקול, לא באישיות, לכל אחד יש די אן אי שונה, זה לא שכפול אחד של השני.

כל אחד הוא עולם מלא בפני עצמו

יש ירושלמי במסכתא תרומות פ"ח ה"ד וזה נפסק **ברמב"ם** פ"ה מיסודי התורה הלכה ה' - תני סיעות בני אדם שהיו מהלכות בדרך פגעו בהם גויים ואמרו להם תנו לנו אחד מהם ונהרוג אותו ואם לאו הרינו הורגים את כולכם אפילו כולם נהרגים ולא ימסרו נפש אחת מישראל, יחדו להם אחד כגון שבע בן בכרי ימסרו אותו ולא יהרגו, מה כתוב כאן? הגויים מציעים או שנהרוג יהודי אחד שהוא בעל עגלה שלא יודע מאיזה צד פותחים גמרא, או שנהרוג אלף גאוני הדור, מה עדיף? לא שייך לשקול יהודים זה לעומת זה! כל יהודי הוא שם בפני עצמו, כל אחד נברא יחידי והוא עולם שלם בפני עצמו, מה שיש עוד עולמות גדולים וחשובים זה לא קשור לעולם המלא שיש לך.

כל יהודי, כל בחור, אפילו ילד בחיידר, צריכים לדעת - אתה מספר ואתה שם, אתה עם הכשרונות שלך, עם האופי שלך, עם הנסיונות שלך, עם החולשות שלך, עם המשברים שלך, עם המידות שלך, עם התאוות שלך, אתה עם כל היצרים שלך יש לך שם בפני עצמו, יש לך תפקיד מיוחד בבריאה, תפקיד מיוחד בגילוי כבוד שמים בכל העולמות, אף אחד לא יכול לעשות את התפקיד הזה חוץ ממך, זה בחלק של שמות, ואתה גם מספר, אתה חלק מהמערכת והשיעור קומה של כל כלל ישראל, אתה משלים את הפאזל ובלעדיך הכל מתפרק, זה הכח של כל יהודי ויהודי.

במה אנחנו בדיוק כמו רשב"י?

אחרי התוכחה בפרשת בחוקתי יש פרשת ערכין, מה הפרשה הזו באה ללמד אותנו? כתוב בספרי חסידות - שאחרי כזו תוכחה יהודי יכול לחשוב מה אני כבר שוה, אני כל כך חוטא, קיבלת כאלו עונשים, מגיע אחר כך פרשת ערכין ומלמדת אותנו שלכל יהודי יש שווי, אבל לא רק שכל אחד שוה אלא שלכולם יש את אותו שווי, אתה והאר"ז"ל ור' שמעון בר יוחאי שוים אותו דבר, זה החביבות של כל אחד מישראל לקב"ה.

ועלת הן

במדבר תשפ"ג

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

בענין חיזוק בין אדם לחבירו

"איש אל דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל" (במדבר ב, ב)
במדרש רבה (פרשת ב' אות ג') ובמדרש תנחומא (אות י"ד) בשעה שניגלה הקב"ה על הר סיני ירדו עמו כ"ב רבבות של מלאכים, והיו כולם עשויים דגלים דגלים, כיון שראו אותן ישראל שהם עשויים דגלים דגלים, התחילו מתאווים לדגלים, אמרו אלואי כך אנו נעשים דגלים כמותן, אמר להם הקב"ה מה נתאוויתם לעשות דגלים, חייכם שאני ממלא משאלותיכם, שנאמר 'ימלא ה' כל משאלותיך' מיד הודיע הקב"ה ואמר למשה לך עשה אותם דגלים כמו שנתאוו עכ"ל.
וצ"ב למה נתאוו לדגלים, ומה המיוחד בזה? ועוד כתוב במדרש וגדולים היו ישראל בדגליהם וכל האומות מסתכלין בהם ואומרים שובי שובי השולמית, באו אצלנו ואנו עושין אתכם שלטונים הגמונים דוכסין, וישראל אומרים מה גדולה אתם נותנים לנו, שמא יכולים אתם לעשות לנו כגדולה שעשה האלוקים במדבר דגל מחנה יהודה דגל מחנה ראובן וכו' עכ"ל וצ"ב מה הגדולה של הדגלים?

ונראה שבני ישראל ראו את המלאכים שעשויים דגלים דגלים, היינו שכל המלאכים יודעים את התפקיד שלהם, ואף אחד לא מקנא בתפקיד של חבירו, ולכן התאוו שגם הם יעשו דגלים כמותן שכל אחד יודע את תפקידו בעולם, ואמר הקב"ה למשה לך ועשה אותם דגלים כמו שנתאוו. ופרש"י (פרק ב' פסוק ב') 'באותות' כל דגל יהיה לו אות, מפה צבועה תלויה בו צבעו של זה לא כצבעו של זה כגוון אבנו הקבועה בחשן, ומתוך כך יכיר כל אחד את דגלו עכ"ל. ובאבן עזרא כתב וז"ל: סימנים היו בכל דגל ודגל וקדמונינו אמרו שהיה לדגל ראובן צורת אדם וכו' עיי"ש. וברמב"ן כתב וז"ל: מזרח שממנו אור יצא לעולם, יהא כנגדו יהודה שהוא בעל מלוכה, ועליו שבט יששכר שהוא בעל תורה, ועליו שבט זבולון שהוא בעל עשירות וכו' עיי"ש.

והנה הצבעים של הדגלים והצורות שהיו בדגלים הם היו סימנים לעבודת הש"ת, די שבכלל ישראל שלומדים יותר תורה ויש מתפללים יותר ויש שעושים צדקה וגמילות חסדים, וכל שבט היה לו צבע אחר וצורה אחרת לדעת את תפקידו, וכל שבט לא קינא בשבט השני אלא ידעו ש'בשם אלוקינו נדגול' שכל מטרתם כדי לקדש שם שמים, ואומות העולם היו אומרים באו אצלנו ונחיה בשלום ואנו עושין אתכם שלטונים הגמונים ודוכסין, וישראל אומרים להם שמא אתם יכולים לעשות לנו כגדולה שעשה האלוקים במדבר דגל מחנה יהודה דגל מחנה ראובן וכו', היינו שהשלום שאתם אומרים שנחיה ביחד זה שלום חיצוני, אבל הגדולה שעשה האלוקים במדבר דגל מחנה יהודה דגל מחנה ראובן וכו' זה שהקב"ה הראה לנו לכל שבט את תפקידו בעולם, ומכח זה אנו חיים בשלום, שכל אחד לא נוגע בתפקיד של חבירו כלום, וכל המטרה כדי לקדש שם שמים, וזה 'ימלא ה' כל משאלותיך', שביקשתם שתהיו דגלים כדרך שהמלאכים עשוין דגלים, והנה הפירוש הפשוט של ימלא ה' כל משאלותיך, שמה שתבקש מה', הוא ימלא את משאלותיך, והמדרש מפרש שמה שביקשת שתהיו דגלים דגלים כמלאכים הקב"ה עשה אתם דגלים דגלים, ואפשר לבאר שכיון שאתם חיים בשלום ואחוה וכל אחד מכיר בתפקידו בעולם ולא מקנא בחבירו, לכן הש"ת ימלא כל מה שתבקש ממנו.

לא זכו ישראל ליטול את התורה אלא בשביל היחוסין שלהם

"וידבר ה' אל משה" וגו' (א, א')

א- במדרש ילקוט שמעוני (תרפ"ד) כתב וז"ל, בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו בהם אומות העולם, מה ראו להתקרב יותר מן האומות, סתם פיהם הקב"ה, אמר להם הביאו לי ספר יחוסין שלכם שנא' הבו לה' משפחות עמים (תהלים צ"ו ז'), כשם שבני מביאים ויתילדו על

משפחותיהם, לכך מנאם בראש הספר אחר המצות 'אלה המצות אשר צוה ה' אל בני ישראל בהר סיני' (ויקרא כ"ז ל"ד) ואחר כך 'וידבר ה' אל משה במדבר סיני שאו את ראש כל עדת בני ישראל', שלא זכו ליטול את התורה אלא בשביל היחוסין שלהן. עכ"ל.

וכתב בספר זרע שמשון וז"ל, צ"ע מה צורך שיסתום הקב"ה פיהם, אם אין שום ממשות בטענתם של האומות שהרי הם לא רצוה מתחילה כדכתיב 'זרח משעיר למו' (דברים ל"ג ב') ופרש"י, שפתח לבני עשו שיקבלו את התורה ולא רצו. הופיע להם מהר פארן, שהלך שם ופתח לבני ישמעאל שיקבלוה, ולא רצו. ואיך שייך קנאה במה שלא רצו מתחילה, ועוד דאם טענתם טענה, מה סתימת פה היא זו להביא ספר יחוסין ומה ענין זה עם זה.

ויש לומר דגרסינן בפר"ק דעבודה זרה (ב' ע"א) שהאומות טוענים כלום נתת לנו התורה בכפית ההר כישראל ולא קבלנוה, והקב"ה משיב להם מפני שלא שמרתם מתחילה השבע מצות בני נח שנתתי לכם, והכי נמי זו היא טענתם, דהא קודם מתן תורה כולנו היינו בכלל בני נח, ואף ישראל עליהם השבע מצות כמונו, ומה ראו אלו להתקרב שהקב"ה יכפה עליהם את ההר יותר ממה שעשה לנו. מיד סתם פיהם הקב"ה, אתם אומרים שכולכם בני נח ואף ישראל בכלל, הביאו לי ספר יחוסיתם ותראו שאתם לבדכם קרוים בני נח, אבל בני הם בני אברהם יצחק ויעקב שיצאו מכלל בני נח, כמו שהאריך בזה הפרשת דרכים (בדרוש א') ועיי"ש, ואינם עוד בכללם, ולעולם היה ביניהם מי ששמר התורה והמצוות, שאף כשהיו במצרים לא פסקה ישיבה מהם כדאמרין בפרק ג' דיומא (כ"ח ע"ב), והאבות הוסיפו עליהם מצות יותר מהשבע מצות כגון תפלה מעשר וגיד הנשה, ועמרם הוסיף להם מצות אחרות כמו שכתב הרמב"ם (בפ"ט מהלכות מלכים ה"א) וכל שבט לוי כתוב עליהם כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו במצרים, ואחד מעיר מזכה כל העיר (סנהדרין ק"א). ואף אם מתוך טירוף ושעבוד בטלו ישראל במצרים המילה או אף השבע מצות עם כל זה הם נידונים כשווגים, אבל אתם שאתם בני נח אין לכם דין שוגג, כמו שפסק הרמב"ם (בפ"י מהלכות מלכים ה"א), בן נח שידע שהיא אשת חבירו ולא ידע שהיא אסורה עליו אלא עלה על לבו שדבר זה מותר לו, וכן אם הרג והוא לא ידע שאסור להרוג הרי זה קרוב למזיד ונהרג, ולא תחשב זו להם לשגגה מפני שהיה לו ללמוד ולא למד, עכ"ל, אבל ישראל מה שעבדו עבדוה זרה במצרים יש להם דין שוגג, כמו שכתב היפה תואר על פסוק 'משכו וקחו לכם' (שמות י"ב) דלא עובדי ע"ז ממש היו וכו'. אלא טועים היו לחשוב שהיה ממש בדבר של ע"ז לרפואה והיו מתרפאין בו כמו שראו המצריים עושים, והעלה להם הכתוב כאילו עבדו גלולי מצרים וכו', עכ"ל.

ב- במה נקראים בני אברהם יצחק ויעקב ולא בני נח

וצ"ב במה יצאו בני ישראל להקרא בני אברהם יצחק ויעקב, ולא בני נח.

ונראה שבילקוט שמעוני בפרשת שמות (אות כ"ד) כתוב וז"ל, רבי אלעזר הקפר אומר ארבע מצות היו בידן של ישראל, שאין העולם כולו כדאי להן, שלא נחשדו על העריות וכו' ולא נחשדו על לשון הרע וכו' ולא שנו את שמם, שכשם שמיחסם בירידתן ראובן שמעון כך מיחסם בעליתן שנאמר ויתילדו על משפחותם וכו' ולא חלפו לשונם וכו'. עיי"ש.

והנה הארבע מצות שהיו בידן של ישראל, שלא נחשדו על העריות ולא נחשדו על לשון הרע ולא שינו את שמם ולא חלפו לשונם, זה היה כדי לשמור האחדות של בני אברהם יצחק ויעקב שלא התערבו עם המצרים, ולכן הם לא נקראו בני נח, אלא בני אברהם יצחק ויעקב. וכן כתוב בילקוט שמעוני פרשת שמות (אות פ"ג) וז"ל, שהיו להם מגילות שהיו משתעשעים בהן משבת לשבת לומר שהקב"ה גואלנו וכו' עיי"ש.

ובנגרא ביומא (כ"ח ע"ב) דאמר רבי חמא ברבי חנינא מימיהן של אבותינו לא פסקה ישיבה מהם, היו במצרים ישיבה עמהם וכו' היו במדבר ישיבה עמהם וכו' אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה וכו' יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה היה וכו' יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה היה וכו'.

ובפרשת ויגש (בראשית מ"ו, כ"ח) ואת יהודה שלח לפנינו וגו'. ופרש"י וז"ל, ומדיש אגדה (תנחומא י"א) להורות לפניו לתקן לו בית תלמוד

שמשים תצא הוראה, עכ"ל.

ועל ידי לימוד התורה שלא פסקה מאבותינו אברהם יצחק ויעקב ושבטי ק"ה ובמצרים, בזה הם יצאו מכלל בני נח ונקראו בני אברהם יצחק ויעקב, ולכן אפילו אם ח"ו נכשלו באיזה חטא זה נקרא שוגג, ולא נענשין על זה, ולכן הקב"ה נתן להם התורה.

ג- וכן בתפילת שחרית בברכת אהבה רבה, אנחנו מבקשים אבינו מלכנו בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חקי חיים, כן תחנינו ותלמדנו. ובסידור עץ חיים כתב וז"ל, ובעבור אבותינו, דאיאת במדרש רבה שיר השירים, אתם סבורים שבשבילכם נתתי לכם תורה, לא נתתי לכם תורה אלא בשביל האבות שנא' ויקרא אליהו ה' מן ההר לאמר, ואין הרים אלא אבות וכו'. עכ"ל. **וכן ראיתי** שבפיט לשמחת תורה כתוב, אשר בגלל אבות בנים גידל, ובעבורם תורה נתן. ומבואר מה שכתב הזרע שמשון שבנ"י נקראו בני אברהם יצחק ויעקב ובזכותם השי"ת נתן התורה לישראל, ואנחנו מבקשים כל יום בתפילת שחרית 'ובעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חוקי חיים כן תחנינו ותלמדנינו', וכל מה שאדם נכלל יותר באבותינו כן הוא זוכה יותר לקבל התורה, ולהכלל בכלל האבות זה ע"י שלא פסקה תורה מאבותינו אברהם יצחק ויעקב, וכן שלא שינו שמם ומלבושם ולא חלפו לשונם, ונזהרו מעריות ומלשון הרע.

ד- והנה רש"י עה"פ 'ויילדו על משפחותם' (במדבר א' י"ח) כתב וז"ל, הביאו ספרי יחוסיהם ועידי חזקת לידתם כל אחד ואחד, להתייחס על השבט. עכ"ל. וצ"ב אם הביאו עידי חזקת לידתם, מה היו צריכים להביא ספרי יחוסיהם הרי עדים זה הבירור הגדול ביותר, ומה צריך גם להביא ספרי יחוסיהם. ונראה כי מזה ששמרו ספרי יחוסיהם זה מראה שזה כבוד וחשוב להם להקרא בני אברהם יצחק ויעקב. ובשפת חכמים כתב וז"ל, חזקת לשון כבוד כמו שפרש"י בפרשת בהר (ויקרא כ"ה מ"א) אל אחוזת אבותיו ישוב פירוש אל חזקת אבותיו והוא לשון כבוד. עכ"ל.

ה- עוד אפשר לבאר מה שמתפללים באהבה רבה, ובעבור אבותינו שבטחו בך, על פי מה שפירש רש"י במסכת שבת (פ"ח ע"ב), דאמרינן התם דאמר ליה ההוא צדוקי לרבא וכו' עמא פזיזא דקדמיתו פומיכו לאודניכו וכו' ופירש רש"י וז"ל, קודם ששמעתם אותה האיך היא קשה ואם תוכלו לעמוד בה קבלתם עליכם לקיימה. אמר ליה און דסגינן בשלימותא כתיב בן תומת ישרים תנחם. ופרש"י וז"ל, התהלכנו עמו בתנום לב כדרך העושים מאהבה וסמכנו עליו שלא יטעננו בדבר שלא נוכל לעמוד בו, עכ"ל. ולפ"ז אפשר לבאר בעבור אבותינו שבטחו בך, שהקדימו נעשה לנשמע, ובטחו שלא יטעננו בדבר שלא נוכל לעמוד בו ולכן הקב"ה נתן לנו התורה ולכן אנחנו מבקשים כן תחננו ותלמדנו, שהאדם צריך להאמין שהוא יכול לקיים את כל התורה, ומבקשים כן תחננו ותלמדנו שזוכה ללמוד ולקיים את כל התורה.

ו- בבעל הטורים (במדבר א' ב') ז"ל, במספר שמות כתיב כאן, ובפרשת פנחס (להלן כ"ו ב') לא כתיב באותו מנין במספר שמות, אלא כתבו כאן הודיע שלא שינו שמותם במצרים (ראה שיה"ש רבה ד' י"ב), ולכן כתיב לבית אבותם, לומר לך שנקראו בשמות אבותם. עכ"ל. ועיין מה שכתבנו באת ב' שע"י שלא שינו שמותם נקראו בני אברהם יצחק ויעקב ולא נקראו בני נח, ולכן כאן שמבאר הזרע שמשון שקבלו התורה כיון שנקראו בני האבות כתוב לבית אבותם.

הקב"ה בהר סיני ירד עם עשרים ושנים אלף מלאכי שרת כנגד מחנה לוויה

ל' פקודי הלויים וגו' כל זכר מבן חודש ומעלה שנים ועשרים אלף' (ג, ט) **א- בילקוט שמעוני** בתהלים (תשצו). 'רכב אלקים רבותים אלפי שנאן ה' במ סיני בקדש' (ס"ח, נ"ח). אמר רבי אבדימי דמן חיפה, שנית במשנתו שירדו עם הקב"ה לסיני שנים ועשרים אלף של מלאכי השרת (רבותים שתי רבבות, ואלפי שתי אלפים) כמחנה לוויה. שצפה הקב"ה שאינן עומדים בתומיהן אלא שבטו של לוי.

ובדעת זקנים (פסוק ט) כתב וז"ל, שנים ועשרים אלף, וכנגדן בא הקב"ה במלאכים בשעת מתן תורה, שנאמר (תהלים ס"ח יח) רכב אלקים רבותים אלפי שנאן וכו'. ורבותים ואלפי הם שנים ועשרים אלף, ולפי שגלוי וידוע לפני הקב"ה שכל ישראל יעבדו לעגל חוץ משבט לוי, לפיכך לא הביא מלאכים אלא כנגד שבט לוי. עכ"ל.

ב- וצ"ב הרי הקב"ה דן את האדם לפי מעשיו שהוא עושה באותה שעה, כמו שכתוב בפרשת וירא (כ"א י"ז) 'כי שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם' ופרש"י וז"ל, לפי מעשים שהוא עושה עכשיו הוא נדון, ולא לפי מה שהוא עתיד לעשות (ו"ה טו), לפי שהיו מלאכי השרת מקטרגים ואומרים, רבש"ע מי שעתיד זרעו להמית בניך בצמא אתה מעלה לו באר, והוא משיבם, עכשיו מה הוא צדיק או רשע, אמרו לו צדיק, אמר להם, לפי מעשיו של עכשיו אני דנו, וזהו באשר הוא שם (ב"ר נ"ג יד) וכו' עכ"ל. וא"כ למה במעמד הר סיני ירדו רק עשרים ושנים אלפי מלאכי השרת, לפי שגלוי וידוע לפני הקב"ה שכל ישראל יעבדו לעגל חוץ משבט לוי, לפיכך לא הביא מלאכים

אלא כנגד שבט לוי, הרי בשעת מעמד הר סיני היו כל ישראל קדושים וטהורים במדרגה עליונה.

ג- ונראה כי כתוב בזוה"ק בפרשת יתרו בד"ה וכל העם רואים וכו', וזלה"ק [תרגום ללשון הקודש] ואמר רבי אלעזר וכל העם רואים את הקולות, כל אחד ואחד ראה לפי מדרגתו, שלמדנו שכולם היו עומדים שורות שורות, גבולים גבולים, וכמו שהיו רואים כך היו רואים כל אחד ואחד וכו' עכלה"ק. ואף שאין לנו שום מושג בקדושת כלל ישראל בשעת מעמד הר סיני, מ"מ מבואר בזוה"ק שאומר רבי אלעזר, שכל אחד ראה לפי מדרגתו וכמו שהיו רואים כך היו רואים, וכנראה שבט לוי שהם לא עבדו במצרים והיו עוסקים בתורה הם היו יותר רואים ולכן גם ראו יותר, וכנגדן שהיו עשרים ושנים אלף כן הקב"ה ירד בעשרים ושנים אלף מלאכי השרת.

ומה שיש לנו ללמוד מזה שכל אחד לפי הכנתו לקבלת התורה כך הוא זוכה לקבלת התורה, ואנו שנמצאים לפי חג השבועות זמן מתן תורתנו, וכל אחד מישראל זוכה לקבל את התורה, אולם לפי הכנתו לקבלת התורה כך הוא זוכה יותר להרגיש את קבלת התורה.

ד- צריך להכין עצמו לקבלת התורה

וכתוב בילקוט ובפסיקתא (הובא בכה"ח סימן תצ"ד סק"ח) אמר הקב"ה לישראל בני היו קוראים את הפרשה הזאת בכל שנה ושנה, ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני, ומקבלים התורה. עכ"ל. וכמו שמבואר בזוה"ק וכמו שהיו רואים כך רואים לכן צריך כל אחד להכין את עצמו בימים שנותרו עד חג השבועות כדי שיזכה לקבל ולהרגיש את קבלת התורה.

על ידי שהבכורות נתקדשו ניצלו מעונש

ואני הנה לקחתי את הלויים וגו' (ג, יב - יג).

ופרש"י וז"ל, ואני מהיכן זכיתי בהן, מתוך בני ישראל, שיהיו ישראל שוכרין אותם לשירות שלי. על ידי הבכורות זכיתי בהם ולקחתים תמורתם, לפי שהיתה העבודה בבכורות וכשחטאו בעגל נפסלו, והלויים שלא עבדו עבודת אלילים נבחרו תחתיהם עכ"ל.

ובספורנו כתב וז"ל, כי לי כל בכור, מקדם היתה העבודה בבכורות, ביום הכותי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל בכור בישראל, אמנם במכת הבכורות שהיו הבכורות ראויים ליענש בעון הדור מפני היותם היותר נכבדים, ובהיותם בלתי ראויים להינצל ממכת מדינה, כענין פן תספה בעון העיר (בראשית י"ט טו), ואני הצלתיים במה שהקדשתיים לי, בענין שיהיו אסורים להתעסק בעבודת הדיוט כמשפט כל הקדש שהוא אסור בגיזה ועבודה, ולמען יהיו מותרים בזה הצרכתיים פדיון כמשפט כל הקדש היוצא לחולין, כאמרו (שמות י"ג ג) וכל בכור אדם בבניך תפדה, וכו' ועכשיו שחטאו מאסתים ולקחתי הלויים תחתיהם לפדיון, והיו לי הלויים לעבודה. עכ"ל. ובספורנו מבואר שהבכורות היו ראויים ליענש בעון הדור מפני היותם היותר נכבדים, ורואים מכאן שמי שהוא יותר חשוב, בו פוגעת יותר מידת הדין על החטאים, עוד כתב הספורנו ואני הצלתיים במה שהקדשתיים לי בעינן שיהיו אסורים להתעסק בעבודת הדיוט וכו' ורואים מכאן שכדי להינצל מגזירת העונש זה על ידי שהקדשתיים לי שלא יתעסקו בעבודת הדיוט, רק בעבודת קודש, והקב"ה לקח את הלויים תחת הבכורות שיתעסקו בעבודת קודש.

ב- כל אדם שמקדש עצמו ניצול מהעונשים

ומכאן יש ללמוד שאם האדם מקבל על עצמו שיתעסק רק בעבודת קודש כל אחד לפי דרגתו אז הוא ניצל מכל גזירות רעות שהיה ראוי לבוא עליו.

והנה הרמב"ם בהלכ' שמיטה ויובל (פרק י"ג הלכה י"ג) כתב וז"ל, ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו, והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלקים, ופרק מעל צוארו עול החשבנות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים. ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזוכה לכהנים וללויים, הרי דוד אומר (תהלים ט"ז ה) ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי. עכ"ל.

ורש"י (תהלים ט"ז ה) **כתב וז"ל**, ה' מנת חלקי וכוסי, כל טובתי הימנו, לשון אחר, וכוסי, וחשבונני וכו'. אתה תומיך גורלי, אתה הוא אשר הניחות ידי על החלק הטוב, שנאמר, החיים והמות נתתי וגו'. ובחרת בחיים, (דברים ל) כאדם האוהב אחד מבניו ומניח ידו על החלק הטוב, ואומר את זה בחר לך וכו', כך הוא מדרש בספרי וכו'. עכ"ל.

זה היה כנגד מידה, אם האדם מאמין בקב"ה שכל הטוב ממנו יתברך, אתה מנת חלקי וכוסי, אז כנגד זה הקב"ה אומר אתה תומיך גורלי שמיניח ידו על החלק הטוב כאדם שאוהב את אחד מבניו ואומר את זה בחר לך, והכונה שנותנים לו סיעתא דשמיא שיבחר בחלק הטוב. וכן ע"י שהאדם מקבל עליו כל אחד לפי דרגתו לעמוד לפני ה', היינו לדעת ולקיים שוית ה' לנגדי תמיד, כמו שכתב הרמ"א בתחילת השו"ע, ופורק מעל צארו עול החשבונות שחישבו בני האדם כמו שכתב הרמב"ם, הרי זה נתקדש קדש קדשים, וניצל מכל גזירות הרעות ומחלות, ויזכה בעוה"ז לכל טוב וכן יזכה לעוה"ב.

חיבת הנמנים והנפקדים כהכנה להבנת מעמד הר סיני

"חומש הפקודים".

ברש"י (הראשון בספר במדבר): "מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה. כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו בעגל מנאן, לידע מנין הנותרים. כשבא להשרות שכינתו עליהם מנאם..."

המנין החוזר ונשנה מודיע חיבתם, מי שמחבב את שבידו מונה וחוזר ומונה. אבל מאידך יודעים אנו, שמנין בני ישראל הוא דבר מסוכן ומוביל לנגף, כפי שהתורה אומרת: "כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם, ונתנו איש כפר נפשו לה' בפקד אתם, ולא יהיה בהם נגף בפקד אותם". ובימי דוד היה נגף כשיואב פקד את העם לפי פקודת המלך. ובאמת המניינים במדבר נעשו בדרך המונעת נגף - על ידי מחצית השקל. אבל עדיין יש להבין. האם כדאי או לא כדאי למנות? אם מנין מבטא חיבה מדוע מוביל הוא לנגף?

יש הבדל בין מניית האנשים לבין ידיעת מספרם. המחבב רוצה לדעת את מספר חביביו ולהיות סמוך ובטוח שאיש אינו נעדר. וכי כולם נמצאים תחת ידו. לשם כך לא תמיד יש הכרח למנותם אחד אחד. ובאמת כשרש"י דלעיל אומר "וכשנפלו בעגל מנאן" מתקשה ה"שפתי חכמים" והרי לא נמנו אחרי חטא העגל. ואומר: "דכתיב ויפול מן העם כשלת אלפי איש" (שמות ל"ב כ"ח). ומתוך שמנה הנופלים ידע הנותרים".

מה ההבדל בין ספירה לידיעת המספר. מדוע הספירה מהוה סכנת נגף, ואילו ידיעת המספר הכולל בדרך שאינה ספירה רגילה (אם על ידי מחצית השקל ואם על ידי הפחתת ההרוגים כבחטא העגל) מגלה חיבה.

בפרשת עגלה ערופה נאמר שזקני העיר הקרובה אל החלל צריכים להכריז "דינו לא שפכו את הדם הזה" והגמרא שואלת, וכי מישהו העלה בדעתו לחשוך בהם שהם שפכו את הדם? אומרת הגמרא שהם אומרים בכך שלא שלחוהו ללא לוויה. מדוע לוויה מגינה על ההלך, והעדרה מסכנת את חייו?

הגמרא במסכת ראש השנה אומרת שהדין בראש השנה נעשה "כבני עמרנא" וכמו שאומרים בפיוט "ונתנה תוקף": "כבקרת רועה עדרו מעביר צאנו תחת שבטו". עוד אומרת הגמרא: "וכולם נסקרים בסקירה אחת". והלוא סתירה היא?

בספר הזהר נאמר שיש שני סוגי דינים בראש השנה האחד נקרא "דינא קשיא" והשני "דינא רפיא". מהו הדין הקשה לעומת הרפה? כשדנים כל אחד בנפרד הדין הוא קשה. קשה לצאת זכאי כשעוברים תחת העינים הבוחנות בזכויות מגדלת כל אחד ואחד בפני עצמו כי

"מי יזכה לפניך בדין" והרי "אדם, אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא". וכשדנים את אותו אדם כחלק מכלל, הדין קל בהרבה. ביום ראשון של ראש השנה דנים "דינא קשיא" - כל אחד בפני עצמו - כבני עמרנא. וביום השני - דינא רפיא - כולם נסקרים בסקירה אחת.

כשאדם פורש מהחברה והולך לבדו הוא בסכנה, כי מרגע זה דנים אותו כפרט. ולכן יש ללוות את האורח ובכך מצהירים שאף כי נאלץ ללכת לבדו, לא הקאנו אותו מתוכנו והוא עדין נחשב כחלק מהכלל. ולכן כשלא מלווים אותו נחשבים כגורמים למותו. זו גם אחת הסיבות ללווית המת. עומד הוא לעמוד לדין בפני בי"ד של מעלה. כשמלווים אותו מצהירים בזאת שהוא חלק מכלל לבל ידונוהו ב"דינא קשיא".

מצוות ספירת העומר היא לספור את הימים שבין פסח לשבועות ונאמר: "תספרו חמישים יום". בפועל סופרים ארבעים ותשעה ימים בלבד. מעין זה נאמר על ההלקאות שמלקים את החוטאים. נאמר: ארבעים יכנו" ובפועל מלקים שלושים ותשע מלקות. ואומר מהר"ל שארבעים מבטא את יצירת הולד שנוצר בארבעים יום אלא שבשלושים ותשעת הימים הראשונים נוצר הגוף וביום הארבעים נוצרה הנשמה. וכשאדם חוטא, הגם שהנשמה עצמה "טהורה היא" ולא נפגמת בעצמה על ידי החטא (בין בדבור בין במעשה ובין במחשבה) היא מחוברת אל הטמא כי שאר חלקי האדם נפגמו וממילא כל האדם על כל ארבעים חלקיו טמא. ולכן "ארבעים יכנו" אבל בפועל אחרי שמלקים שלושים ותשע מלקות וכל חלקי הגוף הזדככו, גם החלק הארבעים מזוכך שהרי כל הזמן מזוכך היה ועומד אלא שהיה מחובר לטמא ולפגום, ועתה אינו מחובר אלא לטהור, כי הכל נטהר.

הוא הדין בספירה לקראת מתן תורה. חמישים מבטא נצח. חמישים זו מציאות שמעבר לחומר ומעבר לזמן ומעבר לספירה, כשעם ישראל עמד במעמד הר סיני היו במציאות שאינה מציאות כשלנו, ולכן גם ראו ושמעו והבינו בלי כלי החומר הרגילים שנאמר "וכל העם רואים את הקולות". המעמד נמשך ארבעים יום וארבעים לילה (כוזרי) אלא שהעם ירד מן ההר והמשיכו לראות את האש מרחוק ומשה עלה אל האלוקים ושהה שם ארבעים יום וארבעים לילה בלי שום צרכים גשמיים כי היה במציאות שמעבר לחומר ומעבר לזמן. "יום החמישים" נמשך ונמשך עבור משה רבנו ארבעים יום וארבעים לילה.

ממילא כשמסתכלים על סך כל הימים יש לנו חמישים יום אבל בספירה בה סופרים כל יום בפני עצמו אין אפשרות לספור את יום החמישים כי הוא עצמו מעבר לספירה. רק כשמצטרף אל השאר הוא נחשב כחלק מהכלל.

כשמונים את עם ישראל כדי לדעת את כללותם יש בכך משום ביטוי לחיבה כי כללות עם ישראל כמו כללות ימי הספירה כוללת את העל טבע עם הטבע כיון ש"קודשא בריך הוא וישראל ואורייתא חד הם" אך כשמונים אותם אחד אחד יש בכך משום "דינא קשיא".

המבט הפרטני המוביל ל"דינא קשיא מגיע לשיא תקפותו בקללות כפי שמופיעות בפרשת בחוקות. המבט העליון המוביל לחיבה הגדולה מגיע לשיא גדלותו במעמד הר סיני. אולי לכן הפתיחה לחומש הפקודים המעיד על חיבת בני ישראל לפני המקום חוצצת בין פרשת התוכחה לבין יום החמישים - חג השבועות, מעמד הר סיני.

אבני חן

ביאורים והערות בפרשת השבוע

פרשת במדבר

בטעם הציווי למנות את בני ישראל / מתי נתמנו הנשיאים / סדר מנין הפקודים / פלאות במנין בני ישראל

למחנה שכינה נאמר יחד עם סדר המסעות וכנאמר - בן חנו לדגליהם וכן נסעו, וכן משמע באבע"ז שכ' "באחד לחודש השני - לתקן הדגלים ואיך יסעו ואיך יחנו ובעבור המקדש כי עשרים לחדש השני נסעו".

פ"א ד': ואתכם יהיו איש איש למטה וגו' ואלה שמות האנשים אשר יעמדו אתכם וגו'. לפום פשוטו משמע שכאן נתמנו הנשיאים שלכך קרא הקב"ה בשמם כדי להשימם על העדה, וכן בלקיחתם נאמר "ויקח משה ואהרן את האנשים האלה אשר נקבו בשמות" משמע שאחר שנקראו בשם נקראו לכהן על העדה.

אמנם ודאי אינו כן, לפי שציווי זה נאמר בא' אייר בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים, אך כבר בנדבת המשכן שהיה למחרת יוה"כ נזכרים הנשיאים (בפרשת ויקהל ל"ה כ"ז) כמי שהביאו את האבנים לאפוד ולחושן, וכן בחנוכת המזבח בא' בניסן נתנדבו הנשיאים עגלות ושוורים והקריבו בחנוכת המזבח (ונזכר להלן סוף פרשת נשא ואין מוקדם ומאוחר בתורה), ושם נזכרים אותם שמות שהוזכרו כאן. וא"כ מוכח שכינהו כנשיאים מזמן מוקדם וכעת רק נקראו למנות את שבטם יחד עם משה ואהרן, וזהו שנאמר כאן "אלה קריאי העדה נשיאי מטות אבותם ראשי אלפי ישראל הם" והיינו שהיו כן ממקודם.

ובאמת יש לעיין מאימתי נתמנו עליהם והיאך נתמנו, והאם היה מינויים עפ"י ה' או שמא היה עפ"י בני שבטם, ושמא אף היו מינויים עליהם כבר בארץ מצרים. ועיו' רש"י לקמ' (ז' כ') שהם היו שוטרים עליהם במצרים והיו מוכים עליהם (וכעין מה שנאמר על השבעים זקנים בפר' בעלותך).

עוד יש לעיין מדוע קרא ה' בשמם הלא כיון שהיו ידועים בשמם כנשיאים א"כ די במה שאמר לו "איש ראש לבית אבותיו הוא", ואף בלקיחתם מפורש שנקלחו מחמת שנקראו בשמם ולא מפני היותם נשיאים וכפי שנאמר "ויקח משה ואהרן את האנשים האלה אשר נקבו בשמות" (ואמנם רש"י כתב "את שנים עשר נשיאים הללו אשר נקבו לו כאן בשמות" ובא לאפוקי מקושיא זו שמדובר בנשיאים מכבר ורק ננקבו כאן בשמם).

והנראה לומר שבאמת היו הנשיאים הללו נשיאי ישראל משכבר, שהיו השבטים ממנים עליהם ראשים כבר במצרים, ואף המצרים הכירו בנשיאותם ומינו אותם לשוטרים ולאחראים על עבודתם במצרים. ולכך נתכבדו בחנוכת המשכן להקריב ראשונה ולשמוח בחנוכת המזבח יחד עם כל בני שבטם.

אמנם בהנהגת הכלל הנה מעת עשרת המכות ויציאת מצרים היו משה ואהרן מנהיגים לבדם את בני ישראל עפ"י ה', ורק כעת נתמנו הנשיאים עפ"י הגבורה להיות "איש למטה" בהנהגת שבטם, ומכאן ואילך נקראו בשם "נשיאי המטות" להיות מנהיגי שבטיהם במסעות בני ישראל, שהרי מכאן ואילך נחלקו בני ישראל למחנות ולדגלים עפ"י שבטיהם והיתה הנהגתם חלוקה במסעות ובמחנות והיה כל שבט מונהג ע"י נשיאו, (וענין "מטה" הוא מקל חובלים המעיד על הנהגה והוא גם לשון "שבט", ולכך

פ"א א: וידבר ה' אל משה במדבר סיני וגו', שאו את ראש כל עדת בני ישראל וגו'. וברש"י - "מתוך חיתתן לפניו מונה אותם כל שעה, כשיצאו ממצרים מנאן וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים, וכשבא להשרות שכינתו עליהם מנאן, באחד בניסן הוקם המשכן ובאחד באייר מנאם". במה שכ' רש"י "וכשנפלו בעגל מנאן" כוונתו בזה למחצית השקל שנצטוו לתת בתחילת נדבת המשכן ומהם נעשו האדנים, וכ"כ רש"י להדיא בתחילת פר' כי תשא (שמות ל' ט"ז) שנצטוו למנותן לאחר מעשה העגל.

ויש לתמוה דמאחר שביאר רש"י טעם המנין שבכאן מצד "כשבא להשרות שכינתו עליהם מנאם", א"כ מדוע לא נמנו קודם לכן בא' בניסן מיד כשהוקם המשכן ומדוע המתין עד א' אייר. ועוד צריך ביאור שהרי הושוו מספר בני ישראל בשני המניינים - במנין של תרומת מחצית השקל לנדבת המשכן שהיה למחרת יוה"כ ובמנין כאן של א' באייר, שבשניהם היה מנין בני ישראל שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמישים (וכמפורש לעיל בפקודי - שמות ל"ח כ"ו), ורש"י הנ"ל בתחילת כי תשא האריך לבאר שבשני המניינים נמנו שנות האנשים בשנה אחת למנין שנות העולם בא' תשרי ולכך שוו שני המניינים, ומעתה צ"ב מפני מה צורך למנותם שוב הלא בין כך כבר נודע מניינם מצד המנין הראשון.

ובדוחק יש ליישב בזה שכבר עברו כשבעה חדשים מהמנין שנעשה למחרת יוה"כ ולכך בא כעת למנותן שוב כדי לידע אם נשארו באותו מנין, ואכן היה מניינם שווה לפי שלא מת בהם עד אחד (והיה נס גדול וכ' במדרש שכל זמן שעסקו במשכן לא מת בהם אחד). אך עדיין צ"ב דהלא ידעו וראו שלא מת בהם אף אחד מאז, וא"כ הדרא התמיהה מה נוסף במנין של א' באייר.

והנראה לבאר בזה שבאמת טעם המנין שבכאן הוא מצד השראת השכינה בתוך מחנה ישראל, אמנם מנין זה היה כל עיקר עניינו למנות כל שבט ושבט בפני עצמו על מנת לחלקם למחנות סביב למחנה שכינה ועי"כ תשכון השכינה כראוי בתוכם, ומפני כך היה צורך למנותם לשבטיהם ולא היה די במנין של פר' כי תשא שהיה המנין הכולל בלבד, והוא ציווי השי"ת למנותם "למשפחותם לבית אבתם" ע"מ לחלקם לי"ב מחנות חלוקים וכאמור. ואכן נמנו בנפרד כל שבט ושבט ורק לבסוף נזכר עוד מספרם הכולל לאחר שנפקדו למשפחותם, ולכך כתיב "אלה הפקדים אשר פקד משה ואהרן ונשיאי ישראל וגו'" והיינו שקיימו מצוות הקב"ה למנות כל שבט ושבט בפ"ע, ורק אח"כ מונה התורה את המנין הכולל של כל הפקדים כאחד.

והטעם שנמנו בא' באייר ולא מיד בהקמת המשכן הוא לפי שעיקר החלוקה למחנות ולדגלים סביב למחנה שכינה היה מצד סדר המסע של בני ישראל, ולכך הצורך לחלקם למחנות היה לקראת יציאתם למסעותיהם והם נסעו בראשונה בכ' אייר, ולהדיא משמע בהמשך הפרשה שעיקר חלוקם למחנות היה בשביל סדר המסעות שכל עיקר הציווי לחנות סביב

פ"א כ"ה: פקדיהם למטה גר חמשה וארבעים אלף ושש מאות וחמשים. יש כאן פלא גדול שהמניין בכל השבטים היה מכוון בדיוק לפי מנין של מאות ולא היו בהם עשרות או יחידות, חוץ ממנין בני גד שהיה היחיד שהיה בו מנין של חמישים. ויש לעיין אם באמת כך עלה מניינים המדוייק או שלא נמנו בפחות מחמישים, אך יש להוכיח שהוא המנין המדוייק שהלא במנין מחצית השקל שבפרשת פקודי נתנו שקליהם בדיוק לפי המנין הזה (כשיטת רש"י שנמנו בשני המניינים אותם האנשים, אך להרמב"ן במנין הראשון נכללו בני לוי וכאן נמנו מבלעדיהם ונוספו עוד אנשים שהגדילו בין ב' המניינים ושוו להיות מנין אחד). ועכ"פ מוכח כאן שהיה ענין מיוחד מאת השי"ת במספר בני ישראל הן במניני השבטים והן במנינים הכולל, ולכך היה בהם נס שנמנו לפי מאות וחמישים, וכן היה ענין במנין של "שש מאות אלף" שהנה נמנו אף בסוף ארבעים שנה בפרשת פנחס והיה מנינם מעין אותו מנין הגם שלא היה בהם איש מהמנין הראשון. (ואף שם נמנו השבטים לפי מניינים של מאות, חוץ מראובן שהיה בו מספר שלושים ויל"ע).

פ"ג מ"ג: ויהי כל בכור זכר וגו' שנים ועשרים אלף שלשה ושבעים ומאתיים. יש כאן חשבון מפליא, שהנה היה מספר בני ישראל מבן עשרים שנה ומעלה למעלה משש מאות אלף איש ומתוכם היו רק כעשרים ושנים אלף בכורות, וא"כ נמצא לפי חשבון יחסי שלכל משפחה יש לכה"פ כעשרים ושבעה נפשות. וביותר שהלא בזה לא כללנו עדיין את כל אלו שמתחת לגיל עשרים ולכאורה לכה"פ השלימו לכמיליון נפש (וכעין היחס שמצאנו בין מנין הלויים שמבן חודש ומעלה למנין הלויים שמבן שלושים ועד חמישים), ונמצא לחשבון זה שכל אשה ילדה לערך כארבעים וחמשה נפשות בממוצע. (ואם נדייק יותר צריך להכפיל את מנין הנפשות הכולל לזכרים ולנקבות וא"כ היו בערך בסה"כ כשני מיליון נפש, ומתוכם נכפיל את מנין הבכורות של זכרים ונקבות לכארבעים וארבעה אלף בכורות, ונמצאנו שלכל משפחה יש לערך כארבעים וחמשה נפשות בממוצע). ודבר פלא זה עולה בקנה עם דברי חז"ל שהיו יולדות ששה בכרס אחת בעקבות גזירת העינוי של המצרים. ודבר זה גם מסביר את הריבוי העצום שנתרבו במשך מאתיים ועשר שנים משבעים נפש לשש מאות אלף (וכמיליון עם הקטנים), ולכל היותר היו חמש דורות.

ועוד יותר פלא נמצאנו אצל בני לוי שהיה מניינם שמבן חודש ומעלה שנים ועשרים אלף, וכתב רש"י (פ"ג פל"ט) שהיו עוד שלוש מאות לויים שלא נמנו לפי שהיו בכורות והפקיעו את עצמם מן הפדיון, ולפי חשבון יחסי נמצא שבכל משפחה ממשפחות הלויים היו כשבעים וארבעה נפשות. והנה כתב הרמב"ן שבני לוי לא היו בכלל השעבוד ולכך היו המעט היו מכל השבטים לפי שלא היו בכלל כאשר יענו אותם כן ירבה וכן יפרוץ, ולחשבון הנ"ל תימה שנמצא שילדו נשיהן יותר מנשי שאר השבטים. ויש ליישב שסו"ס בגזירת כל הבן הילוד היאורה תשליכה כן היו ולכך נכללו ג"כ בברכת ששה בכרס אחת, ולפי שהיתה גזירה זו רק בשמונים שנה האחרונות של השעבוד (בעת לידת משה) התחיל ריבויים רק מעת זו ולפיכך היה שבטם המעט מכולם.

עוד יש ללמוד מחשבון זה שמתוך כשש מאות אלף הבוגרים הזכרים שיצאו ממצרים היו נשואים רק כארבעים וארבע אלף איש בערך (כאשר נכפיל את הבכורות לזכרים ולנקבות, אך יש להוסיף עוד את אלו שלא היו להם ילדים), וזה מוכיח שהיו נושאים אז נשים בגיל מאוחר (וכפי שמשה נשא אשה בגיל שמונים), וזה גם מגדיל את הנס ואת ההוכחה שנתרבו בהיקף גדול ועצום ובעת יציאת מצרים היו רק כארבעים וארבע אלף משפחות.

נקראו בני ישראל מטות או שבטים ע"ש הנהגתם הנפרדת ע"י נשיא השבט). ולכך נקראו כאן בשמות ע"י ה' היות ונתמנו כעת למינוי מחודש זה וכן נלקחו לכך עפ"י מה שנקבו בשמותם.

וראיה לדבר הוא מה שנכתב להלן בפרשת נשא בחנוכת המשכן (ז' ב') "ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית אבתם הם נשיאי המטת הם העומדים על הפקדים", ומשמע שנשיאי המטות והעומדים על הפקדים הוא ענין בפני עצמו הנוסף על היותם נשיאי ישראל. והנה היה מינוי זה לאחר הקרבת חנוכת המזבח שזה היה בא' בניסן והם נתמנו רק בא' באייר, ואעפ"כ נכתב תואר זה בעת חנוכת המזבח שהיה מקודם מאחר ונכתבה בתורה לאחמ"כ בפר' נשא (ואין מוקדם ומאוחר בתורה), ולכך ציינה התורה עניין זה לאמור שהם אלו שנתמנו לאחמ"כ לאותו הדבר שכבר הוזכר קודם בפר' במדבר.

פ"א ד': ואתכם יהיו איש איש למטה. יש לבאר מה נצרכו לסייע במנין בני"ד (דבשלמא לאחר שנחלקו למחנות נתמנו להנהיגם במסע ובחנייה וכאמור למעלה אך מה הועילו בספירת בני"ד). ובפרט צ"ב שהלא במנין בפרשת פנחס לא הוזכרו הנשיאים בעת מנין הפקודים אלא רק לאחריו ולא סייעו כלל אלא משה ואלעזר מנו בפ"ע, וגם אופן המנין היה ע"י ששקלו כ"א את מחצית שקליהם ואח"כ מנו את השקלים כמ"ש רש"י בתחילת פר' כי תשא, וא"כ צ"ב מה הועילו לספירת בני"ד.

והביאור הוא שכאן נצטוו למנותם "למשפחותם" והיו צריכים לייחס כ"א על שבטו כדי לחלקם למטות נפרדים, וכדכתיב "ויתילדו על משפחתם" וברש"י "הביאו ספרי יחוסיהם ועדי חזקת לידתם וכו' להתייחס על השבט", ולפיכך נצטרף נשיא כל שבט ושבט כדי לדון בעדות ולברר מי נמנה על שבטו. ומשא"כ במנין של פנחס שכבר היה ידוע כ"א לאיזה שבט הוא שייך אחר שנתברר במנין הראשון ולכך לא סייעו הנשיאים למנין ההוא. ובוזה מתפרש אריכות המקרא במנין כל שבט ושבט "ותולדותם למשפחותם לבית אבותם במספר שמות לוגלגלותם", לומר שכך וכך נתיילדו ונתייחסו למשפחותם, ומשא"כ במנין של פנחס שנכתב רק "ויהיו פקודיהם וגו'". (שו"ר ברמב"ן שכתב על דרך זו יעו"ש).

פ"א כ': ויהיו בני ראובן בכר ישראל וגו', לבני שמעון וגו', לבני גד וגו'. סדר השבטים הפקודים הוא לפי סדר הדגלים והחניה סביב למשכן וכפי שנצטוו להלן. והנה החונים קדמה מזרחה הם יהודה יששכר וזבולון והחונים תימנה הם ראובן שמעון וגד, ולכך מאחר שהתחיל למנותם עפ"י סדר תולדתם התחיל מראובן ושמעון ומנה את גד עמהם כפי שהוא עמהם בחנייתם, ואח"כ המשיך ביהודה יששכר וזבולון כסדר תולדתם וכסדר חנייתם, וכן לאחריהם אפרים ומנשה ובנימין שחננו יחד ואח"כ דן אשר ונפתלי שחננו יחד.

ויש לעיין מפני מה נכנס גד בחנייה אחת בתוך בני לאה ושלא כפי סדר תולדותם. והביאור בזה הוא שהנה לוי לא נמנה עמהם ולא היה בסדר חנייתם אלא סביב למחנה שכניה, ובמקומו נמנו אפרים ומנשה לב' שבטים, ומעתה כאשר היו צריכים להתחלק לד' מחנות של ג' שבטים נמצא שאצל בני לאה יש ה' שבטים ואצל בני רחל יש ג' שבטים ואצל בני השפחות יש ד' שבטים, ולכך בני רחל היו במחנה לעצמם אך אחד מבני השפחות היה צריך להשלים לאחד משני המחנות של בני לאה (וכ' הרמב"ן שנבחר גד לפי שהוא מבני שפחת לאה). והטעם שנצטרף דוקא לראובן ושמעון לפני שיהודה נבחר לילך בראש המחנות ולפיכך היה ראש למחנה המזרחי ונקבעו עמו ב' אחיו שלאחריו שהם יששכר וזבולון, ובמחנה השני נשארו ראובן ושמעון ונצטרף גד להשלים.

בסיועו של רשמי הפרשה המחכימה

פידורים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה פרשת במדבר התשפ"ג גיליון 259

התמדת הקדושה

שאלה: האם יכול האדם להסתפק במה שמתעלה בדברים רוחניים רק לפעמים?

א. במדבר א-ב: "וידבר ה' אל משה במדבר סיני באזוד לחודש... שאו את ראש כל עדת בני ישראל לבוש פזוזהם". פירש רש"י (ומקורו בתנחומא במדבר, ד. ובמדבר"ב, יט) "מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה. כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים, כשבא להשרות שכינתו עליהם מנאם, באחד בניסן הוקם המשכן (שמות מ, יז), ובאחד באייר מנאם". מבואר שכעת לאחר שהוקם המשכן מנה משה את ישראל משום חיבתן. **וקשה**, אם כן למה לא מנאן מיד בא' בניסן כשהוקם המשכן אלא רק בא' באייר – חודש לאחר מכן. וכן הקשה הרא"ם. וביאר המהר"ל (גור אריה, פסוק ב) ש"כל זמן שלא עבר חודש מזמן שהוקם המשכן, לא נקרא שהוא שורה במשכן עם ישראל, כמו שאמרו במסכת נדרים, נדר מיושבי העיר – אסור בכל מי שדר שם חודש אחד (עיין ב"ב ח:). ובחודש אחד נקרא דירה, לכך כששרתה שכינה ביניהם שלוש יום – מנאם".

ועדיין יש להבין, סוף סוף הרי מעלת השראת השכינה היא עצומה, ואף של יום או שבוע אחד, ואם כן למה הוצרך להמתין חודש שלם למנייתם. אלא מוכח שגם דברים גדולים ועצומים, כמו השראת השכינה, אם הם נעשים באופן אקראי – חסר במעלתם. וזוהו נלמד עד כמה מעלת הרציפות וההתמדה בדבר קדוש. **יש חושבים שדי להישאר ללמוד לילה אחד או שנים לעשות משמר**, וזוהו כבר ייחשבו מתמידים גדולים. אבל לא כן הדבר, אלא רק ההתמדה העקבית, יום יום, במשך כל הזמנים ובין הזמנים, רק כך גדולים. כמו כן, לא מספיק ללמוד טוב כמה ימים, למסור 'חבורה', ואחר כך לישון כל השנה. וזהו שראינו כאן שכל זמן שלא היתה השראת השכינה שלשים יום בקביעות, עדיין לא הגיעו בני ישראל לדרגה מספיקה.

וכן נפסק להלכה (כדעת חכמים במשנה במגילה סוף כה): שמקום שנוהגים להתפלל בו באקראי, כמו 'רחוב העיר' (שהיה נהוג בזמנם להתפלל בו בתעניות וכדומה) – אין בו קדושה, ולכן אם מוכרים אותו – אין קדושה בדמיו, ומותר לקנות בדמיו מה שרוצים, שהואיל ואין מתפללים בו אלא באקראי בלבד – אין בו קדושה. והן הן הדברים, שדבר קדושה אינו מתקדש באקראי, אלא בקביעות. **למה** הדבר דומה? לנוטע שתיל באדמה, וכל כמה ימים חופר בקרקע לראות אם השריש. הלא בודאי שלא יצמח לו מאומה. [אגב כך אמר הגרא"מ שך זצ"ל (אורחות הבית): הגמרא (תענית ז.) אומרת שתלמיד חכם דומה לגרעין השתול בקרקע, אשר לכשיגיע זמנו לנבוט – הוא יגדל לאילנא ברבא ולתפארת. והיה מייצע לפונים אליו: ספרו לנשותיכם על דברי הגמרא הללו, והסבירו להן כי כשם שאין להאיץ את נביטת הגרעין, אלא יש להתאזר בסבלנות עד אשר יצוץ הוא מעצמו, כך אל להן להאיץ בתהליך התפתחותכם הרוחנית. חזרו בפניהן גם על דברי הגמרא (מועד קטן טז:): ש'כל העוסק בתורה מבפנים – תורתו מכרות עליו מבחוץ', עודדו אותן ש'סוף הכבוד לבוא', בעתו ובזמנו, וכך יאותו הן בשמחה לשאת בינתיים בעול הפרנסה, ושלוס הבית יכון היטב]. הגר"ח שמואלביץ זצ"ל המשיל את ההתקדמות שלא ברציפות, להתחת מים בקומקום, אם כל כמה שניות יפסיק את תהליך החימום, לעולם לא יגיע לידי רתיחה, אף שיחזור וישוב לחממו כמה וכמה פעמים. וכך הרוצה לצמוח ולגדול ברוחניות, אינו יכול להסתפק במעט רוחניות בלבד, אלא עליו להתמיד בקביעות.

ואם כי בודאי שאין לזלזל בכל דבר רוחני, אפילו במקצת, וכל רגע של רוחניות מעלתה גדולה עד לאין שיעור, וכלשון חובות הלבבות (שער ח/ חשבון הנפש, פרק ה) "ואל תמעט בעיניך שום טובה שתעשנה לשמו (יתברך, דהיינו דבר רוחני) אפילו במילה או בראיה, כי המעט ממך – רב אצלו", וכמו שהארכנו להלן (סוף חומש דברים, קהלת ז, טז-יז) שאדם לא יזלזל בשום דבר רוחני, כי בכל דבר מצוה, אפילו הפעוט ביותר, הרויח וזכה בדבר גדול. **אמנם** הרוצה לעלות בהר' ולגדול ברוחניות, לא יסתפק במעט רוחניות, ובפעמים נדירות בלבד, אלא יעשה כן בתמידות עד שייקבע בו אותו הדבר. וכמו שהרחבנו (שמות כו, כ' כ' תמיד בתורה' על פי דברי רש"י שם) ש'מתמיד' בתורה אינו מי שלומד כמה שעות ברציפות, פעם אחת או שנים בלבד, אלא מי שלומד בקביעות, יום אחר יום, בלא הפסקה.

תשובה: אין לאדם להסתפק במה שמתעלה ברוחניות לפעמים, אלא צריך לעשות זאת בקביעות כדי שתיקבע אצלו הקדושה.

© כל הזכויות שמורות. ניתן לרכוש את הספרים בהסכמות גדולי ישראל זצ"ל ויבלחט"א (לפי סדר א"ב): אהבת התורתך (סיפורים על אהבת תורה של גדולי ישראל), אמרי שילה – משניות מבווארות (ביאורים וביאורים בשפה כרוה על מסכתות כלים, אהלות, נעים פרה וטהרות), **בואת תבחנו** (630 שאלות על הש"ס מכת"ו מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל שתשובותיו במסכתות אחרות), כרוזי הלכות איסור והיתר (בשר בחלב ותערובות י"ד פו-קיא, סיכום מפורט בעיקרי הסוגיות ומפרישה להלכה, בתוספת ביאורים וביאורים, בהורים ומאירים), **המגילה המחכימה** (על מגילת אסתר), **המשנה המחכימה** (על פרקי אבות), **הפרשה המחכימה** (שבעה חלקים שהם בראשית שמות וקרא במדבר דברים א' ב' ג', חכמה ומוסר אקטואליים היוצאים מפסוקי התורה בצירוף עובדות והנהגות ומעשים מנסיונות החיים), **זמנים ומועדים חלק א'** (ביאורים וביאורים, ופולמוס בענייני שבת ומועדים, בהלכה ובאגדה, על שבת, ראש חודש ומועדים כללי, ובענייני המועדים בחודש אלול ותשרי - ימים נוראים, שהם אלול וראש השנה, יום הדין והושענא רבה, סוכות ושמיני עצרת. כ: 380 עמודים), **זמנים ומועדים חלק ב'** (כ"ל בחודשי כסליו עד אב, בהלכה ובאגדה, על חנוכה, ט"ו בשבט, פורים, פסח, ספירת העומר, שבועות ובין המצרים), **שלוש עליכם / shalom aleichem** (תרגום הספר 'שלוש רב המקוצר' לאנגלית), **שלוש רב** (שאלות שלום והארת פנים, בהלכה, באגדה ובמוסר, משולבים בעבודות ומעשים רב מגדולי ישראל: 960 עמוד) **איל לעת עתה**, קיצור ספר שלום רב, מקוצר ומעקד בשפה השווה לכל נפש), **תולדות אדם** (בענייני גילאים ושנות האדם מקודם לידתו עד אחר פטירתו), **תורת עשר המצוות** (סיכום והערת בענין עשר המצוות בדרך הפירוש) **לפטישים**, הארות והערות במגילת: 02-5864229. **בדואר אלקטרוני:** BH5864229@GMAIL.COM, או בכתובת: רחוב סולם יעקב 3/47 רמות א' ירושלים. **נא לסייע לעלון בנדירים פלוס' עבור 'שבט אחים' – רמות פולין** (שלוחה 3044) בקטגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'

לקראת שבת מלכתא

בשיעור ההלכה הוא אמר להם, כי הסבונים הרגילים הקשים הנמצאים בשוק, נפסלו מאכילת כלב. קבוצת בחורים ב'קול תורה' החליטה לעשות ניסוי, ונתנו לכלבלב של מנהל המשק בישיבה לאכול סבון והוא אכל ממנו. שבו הבחורים לרבינו וסיפרו לו כי הכלב אכל מהסבון, נענה רבינו ואמר בחיך: "זהו כלב שוטה וממילא אין מכך ראייה..."

מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל: "העיקר עיקר והטפל טפל"

"ושמרו את משמרתו" (במדבר ג', ז')

כשבנך יגדל, יתכן מאד שיתארח פעם בבית רבו ויראה שאינו מחמיר בדבר ויקל בכבודו בעיניו כמזלזל בהלכות שבת, ואם כך יקרה, הרי יצא שכרך בחינוך בנך בהפסדך.

כשביקר אצל בניו הגאונים רבי מאיר שמחה ורבי יעקב, כשהתגוררו בעיר עמנואל, ניגש אליו נהג האמבולנס המקומי וביקש לשאלו על כך שיש הרבה קריאות בשבתות, ופעמים רבות אין זה פיקוח נפש, ונמצא שחילל שבת לחינם, ולכן סיפר על רעיון שהגה במוחו, לנהוג בשינוי ע"י שיחליף את רגליו בלחיצה על דוושות הרכב, על הדוושה הימנית ילחץ ברגל שמאל, ועל שמאל ברגל ימין, ושאל האם עדיף למיעבד הכי.

רבינו נרתע בכל גופו, וגער בו בחומרא: "הלא זה פשע אמיתי, לסכן חיי אנשים". התנצל הנהג תיכף ומיד ואמר שכבר התאמן בכך זמן רב בדרכים שזממות וכבר מורגל ובקי בזה, נענה רבינו, "כמה נפשך, אם התרגלת, מי אמר שזה שינוי?". ולמעשה, סירב להתיר לו לנהוג כך.

לא לשנות מהמסורת

שיטתו העקבית היתה לשמור בכל עוז על מסורת הנהגתם של אבותינו ורבותינו, והתנגד מאד לשמוע, גם לא מתלמידי חכמים מופלגים, שסברו שבדברים מסויימים הנהגת הדורות הקודמים בטעות יסודה. דהיינו, אם השתנתה המציאות מאז - ודאי שיש לדון בזה, אך לעשות את הדורות הקודמים טועים בדבר משנה, שלא ידעו כביכול את האמת הפשוטה וההלכה הצרופה, זאת לא הסכים לקבל, וטען: וכי הגענו עכשיו מעבר להרי החושך? הטובים אנו ממה שנהג מרא דארעא קדישא הגאון רבי שמואל סלנט, וקודש הקדשים מהר"ל דיסקין ולמעלה בקודש, קדושי עליון ושרפי מעלה? וכי ניתן במחי יד לעשות ממנהג אבותינו ורבותינו מנהג טעות?

ומרגלא בפיו לבאר דברי המדרש (שיר השירים ב. ה) "סמכוני באשישות" - אלו בעלי הלכה. "רפדוני בתפוחים" - אלו בעלי אגדה. אשישות הן צלוחיות של יין, והיין עיקר חשיבותו כשהוא מתיישן, לעומתו התפוח שהוא ככל הפירות שהיין מרקיב והולך. והסביר שלכן דימו חז"ל את בעלי ההלכה לאשישות, כי על הוראתם להיות נשענת ומבוססת על דברי ומנהגי גדולי הדורות שקדמו להם, ולא לילך אחר החדשות ימין או שמאל, ואילו בעלי האגדה, אותם דימו חז"ל לתפוחים, ששבחם הוא כשהם חדשים, כי בענייני אגדה שעניינה הוא למשוך את לב השומעים,

למרות שנהג בעצמו הידורים וחומרות שונות, היתה לו למרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל דרך בהירה וברורה בהכרעת דרכי ההנהגה הלכה למעשה, בכל חלקי התורה וההוראה, הוא טרח להעמידה בקרן אורה לדעת מה היא דרך הישרה שיבור לו האדם בהנהגת ההלכה.

קו ברור הנחה את משנתו, "העיקר עיקר והטפל טפל", צריך האדם לדעת מהו "עיקר הדין" ומה בגדר "הנהגה טובה", מה מוכרח ומה אפשרי.

בדבר הזה לימד רבינו דעת את העם, להורותם מהו משקלם הנכון של הדברים ומהי הדרך הנכונה בה ילכו. פסקי הלכה רבים והוראות לאין ספור, מבהיקים בשלל גווני חשבון המעשים שיצאו מפיו, בהם רואים איך השתמש בלב מבין ושכל נכון להנחיל להמון מבקשי הדרכתו את הדרך ילכו בה.

כשהאב נושא ספסל ובנו צועד לצדו,

ואינו נושא כלום

ברוח זו השיב כשנשאל אם ראוי להחמיר שלא לסמוך על עירוב עירוני אף שנעשה בהידור. בפרט הורע מאד בעיניו הדבר, שבעקבות כך שאברכים יראי ד' מחמירים על עצמם שלא לסמוך על העירוב, מבקשים מנשותיהם לשאת את העגלות לבדן. וכמה פעמים גער על כך, והווה מעשה באברך שהחמיר על עצמו בזה בבחירתו, ורבינו הורה לו לאחר נישואיו להתיר נדרו בפני שלשה, ולטלטל מאז ואילך בשעת הצורך בלבד, מתוך מטרה אחת ויחידה: לעזור ולישא בעול עם זוגתו. פעם ראה אב ובנו הולכים ברחוב ביום השבת, כשהאב נושא ספסל ובנו צועד לצדו ואינו נושא כלום, דבר זה הכאיב לו מאד והסעיר את רוחו, איך תיתכן עקמימות כזו, שמשום חומרה בהלכות עירוב מזלזלים כל כך במצוות כיבוד אב החמורה שבחמורות, ובפרט שהרי מסתברא כחזו"א (או"ח סי' ק"ז ס"ק ה-ז) שדעתו נוטה דבזמן הזה כמעט שאין לנו רשות הרבים דאורייתא, ולענין זה יש לסמוך על כך.

כיוצא בזה, כאשר נשאל פעם על ידי תלמיד אם ראוי לו לנהוג בביתו את החומרא לנגב היטב את הצלחות בשבת קודם שמניח עליהן כל דבר גוש (ראה בעניין זה בשמירת שבת כהלכתה פ"א הערה נ"ז ח) השיבו רבינו בשלילה. וכששאל שוב, "אחמיר, ומה בכך?" ענהו: "התבונן נא, אם אתה תנהג כך, יתרגלו בני ביתך לכך ויחשבו שכן הוא מעיקר הדין, ואילו

"בורא פרי העץ". שאלה זו עוררה סערה רבה בעולם ההלכה. למרות זאת, כאשר חילק שוקולד לנכדים בביתו. שאלו אחד הנכדים "איזה ברכה מברכים על השוקולד?" - "מדוע אתה שואל" - שאלו, והנכד השנון השיב: "סבא כותב שלכאורה צריך לברך על שוקולד בורא פרי העץ!", ענה לו רבינו בעקיפין, "לך תשאל את הסבתא!", כמי שאומר: עשה מה שכל היהודים עושים, תנהג איך שנהגו מתמול שלשום...

הנכד הלך לשאול ושב לסבא באומרו שסבתא אמרה לברך 'שהכלי. נו, אז תברך שהכלי!', ואף הוא עצמו בירך על השוקולד שהכל. אלא שהתבטא פעם: "מי שידוע מה שכתוב על כך בימנחת שלמה, יזהר שלא לברך על פרי 'בורא פרי העץ' לפני שיברך על השוקולד, שלא יבוא לידי ספק שמא כבר יצא בברכת העץ".

בהקשר לזה סיפר רבינו, שפעם ישב עם רבה של ירושלים הגרצ"פ פראנק בשמחה של מצוה, וראה שכשמוזגו להגרצ"פ כוסית קוניאק בירך ברכת "שהכל". ושאלו: "הלא רבינו סובר שיש לברך על קוניאק 'הגפן', ואיך הוא נוהג שלא עפ"י הפסק שלו עצמו באתרא דמר?", השיב לו הגרצ"פ בענוות חן: "די ועלט האט ניט אן גינומען דעם פסק!". כלומר, לא קיבלו את פסקי זה... לפי גירסא אחרת ענה הגרצ"פ: "ריכטיג, אבער עס מאכט זיך ניט קיין 'בורא פרי הגפן' אויף דעם", (נכון, לא יוצא מהפה לברך על זה "בורא פרי הגפן")...

"וכי טובים אנו מהם?!"

אחד מבני הישיבה סיפר, את אשר אירע עמו בתחילת שנות לימודו בישיבה. אותו בחור כהן היה, והיות ופניו היו מועדות ביום מן הימים לנסוע לטבריה, ושמע שיש ספיקות ושאלות לגבי טומאת קברים המצויים שם, לפיכך המתין בתור לרבינו, ושאלו, האמנם צריך לחוש לכך? תגובתו היוצאת דופן של רבינו חדרה עמוק ללבו של השואל. הוא האדים קמעא, והורה לו להכנס עמו לחדרו. שם בחדר, רחוק משמיעת אחרים פנה אליו בנייפה של ממש: "וכי תעלה על דעתך כזאת? והלא גדולים וטובים דורות רבים, ובהם גם כהנים רבים, דרים היו בעיר זו ולא חשו לכך מעולם, וכי טובים אנו מהם? האם סבור הינך להנצל ממה שהם נכשלו כביכול?". כך האריך בדרכי תוכחה על עצם העלאת הנושא כשאלה, כך שאם אמנם תשובה לשאלתו לא קיבל, אולם הוראה ברורה בדרכי החיים אכן קיבל וקיבל.

איסורים חמורים באיצטלה דקדושה

אירע פעם שכמה מתלמידי הישיבה באו אל ההנהלה בטרונאי, על כשרות הקדרות במטבח הישיבה, אך המנהלים לא שעו לדבריהם. לעניות דעתם החליטו הבחורים שעליהם למחות בתוקף על הדבר, וכדרכם של צעירים שליבם חם לקנא, כביכול, על כבוד ה', קם אחד מהם ועשה מעשה. הוא שפך חלב לתוך אחת הקדרות הגדולות של בשר במטבח הישיבה והניח מודעה רבא לאורייתא שהכלי טרף. רבינו שמע על כך, ולמחרת בפתחת השיעור דיבר בכאב ובהתרגשות, עד כמה טעה אותו 'קנאי' שפעל כביכול באיצטלה דקדושה, בעוד שנכשל בעבירה חמורה. וכה היו דבריו: "אם הבחור שעשה כן הוא 'סתם שייגץ' אזי אין לי מה לדבר אתו, כיון שבלאו הכי לא יאזין, אבל אם עשה זאת בחור שחושב זאת ליראת שמים, שיידע שהמעשה הוא פסול ממש, והכתוב כבר כואב על כך באומרו 'הן יראת ה' היא חכמה' והוא לא עשה דבר חכמה, כי במעשהו עבר ר"ל על איסור גמור, כי בישל בשר בחלב, איסור אכילה והנאה לא כתובים מפורש, אלא נלמדים מדרשא. ואילו בישול הוא איסור גמור, לא פחות, שכן הוא נזכר להדיא ג' פעמים בתורה.

על הדורש להתאים את אופן הרצאתה ותוכנה לפי תכונת נפש השומעים, שאילו ידרוש בדורנו אנו כתוכן ובסגנון הדרשות בדורות שלפנינו, כגון ספר "יערות דבש" וספר "דורש לציון" ודומיהם, לא ימצאו הדברים מסילות אל לב השומעים ולא נועיל דבר.

יסוד זה היה מושרש בהנהגתו של רבנו, שעם היותו משחר טל ילדותו חוקר ובודק שרשי ההלכה בכל ענין, והערות וספקות המחודשים רבו מאד במקצועות רבים, והרבה מהן איתבדרו בעלמא בשמו כנודע, עם כל זה נשמר בכל מה דאפשר לבל לשנות מן הנהוג.

פעמים רבות היה חוזר על כך שעל כל צורבא מרבנן מוטל לדעת, שגם אם הוא בטוח בנפשו שזכה להתברך בסברא ישרה ויראת שמים גדולה, עדין היו גדולים ממנו, ואם חכמי ישראל לא הנהיגו בביתם או בקהילתם חומרות מסויימות, אל לו להחכים יותר מהם. לכן היה נזהר מלנקוט בישיבה או בבית הכנסת בחומרות שיש בהן פגם במנהג תלמידי חכמים שעד הנה לא החמירו בהן.

תלמיד בישיבת 'קול תורה' ששימש כגבאי על העליות לתורה, וממונה על סידור והכנסת ספרי התורה בישיבה, ניגש לרבינו לפני שבת קודש פרשת זכור ושאלו: מאחר ויש שינוי באופן כתיבת אות פלונית בין שני ספרי התורה שבישיבה, ולפי הסדר הרגיל צריכים להוציא לפרשת זכור את אותו ספר תורה בו נכתב אות פלוני כך וכך, וא"כ אולי עדיף להחליף ולהוציא את הספר תורה הקבוע לשבת השניה לקריאת זכור, ואת הס"ת האחר לקריאת פרשת השבוע? התלמיד הוסיף שאפשר להחליפו באופן שאף אחד בישיבה לא יבחין כלל בדבר. התלמיד נדהם מתשובתו התקיפה והחד משמעית של רבינו: "לא יעלה על הדעת, בשום אופן לא!". התלמיד נבהל והתנצל, באמרו: "אכן ידעתי ששניהם כשרים, אך סבור הייתי שבאם אפשר 'מהיות טובי, למה לא להחליף? תשובתו של רבינו היתה כמעט בהקפדה: 'מהיות טובי אתה אומר, וכי גדולי דורות קודמים שלא הקפידו על כך, לא רצו לקיים 'מהיות טובי?'"...

כלב שוטה

רבינו כשלעצמו היה משתמש בסבון 'כשר לפסח', למרות שבשיעורי ההלכה שאמר לבחורים לפני פסח, היה אומר שהסבונים הרגילים הקשים הנמצאים בשוק, אף אם היה בהם תערובת חמץ, נפסלו מאכילת כלב ואין בעיה להשתמש בהם וכל שכן להשהותם.

קבוצת בחורים ב'קול תורה' החליטה בהפסקת הצהרים לעשות ניסוי, ונתנו לכלבלב של מנהל המשק בישיבה בשעתו (מר יוסף חממי), לאכול סבון והוא אכל ממנו. שבו הבחורים לרבינו וסיפרו לו כי הכלב אכל מהסבון, נענה רבינו ואמר בחיוך: "זהו כלב שוטה וממילא אין מכך ראייה..."

אגב אורחא, פעם התבטא אודות מאפיות האופות בפסח מאפים הדומים בעיני הבריות לחמץ גמור, ודומות במראיהן ממש לעוגות חמץ, ותמה מאד, היתכן שבדבר זה שעשו קדמונינו משמרת למשמרת והרחיקו לאסור כל מה שיש לחוש שדומה קמחו לקמח חמץ, נתחכם אנו ונגיש על השולחן דבר הדומה לחמץ גמור?

לך תשאל את סבתא!

בשעתו עורר רבינו בענין הברכה שיש לעשות על ממתק השוקולד (מנחת שלמה קמא סי' צ"א) שכיון שהוא מכיל פולי קקאו באחוזים גבוהים, צריך לכאורה לברך עליו ברכת פרי העץ, שכן לא ניתן לצרוך את הפולים כמות שהם, זולת טחינתם או ערבולם במוצרי מזון, אם כן צורת אכילתם היא רק בצורת השוקולד ואם כן יש מקום לברך עליהם

"איך בחור מגיע לידי כך?", כאן הוסיף תוכחה בענין זלזול בממוון הישיבה. "עלינו לדעת שיש להיזהר מאד אפילו בפרוטה אחת של הישיבה שלא להפסידה!", ואז נגע בשורש טעותם. "זאת ועוד אחרת: איך בחורים מפקפקים על הכשרות בישיבה, הרי כל הרבנים אוכלים כאן מהישיבה, ואיך מלאם ליבם לפקפק, וכיון שכך הגיעו לידי מעשים לא טובים ונכשל באיסור גמור בכוונה תחילה, ראו נא להיזהר!", סיים במרירות וכאב, שלא להשיח כלל במעשה מצער זה, שמא יתפרסם שחלילה לא יהיה חילול ה', שבחורי ישיבה בישראלו בשר בחלב.

**חומרה המביאה לספק בקיום המצוה:
"למה לטפס על הקיר?"**

נכנס יהודי לרבינו לפני פסח לברר איתנו את שיעורי ה'כזיתים', וסיפר לו

שהוא לוקח את השיעורים הגדולים, לפי השיטות המחמירות ביותר, וכן הוא גם בולע אותם במהירות הגדולה ביותר בשיטות אלו. אמר לו רבינו שכל גדולי ישראל שהכיר, אכלו שיעורים סבירים. אמנם אם הוא מעוניין להחמיר כשיטות מסוימות, למה לא, אלא שהוא חושש שיתכן שאינו מקיים כלל אכילת מצה ומרור. לפליאתו על שאלות רבות שנוהגים לשאול היום הגיב: "צריך להתנהג לפי השכל הפשוט, ולא לעשות מכל דבר שאלה"... הוא הרבה להתלונן על כך שאנשים אוהבים לשמוע שאסור, והיה מרבה בדוגמאות בעניינים שפעם הסתפקו אם בכלל יש מקום להחמיר, והיום שגור בפי כל באותו עניין שאסור. בדרך צחות היה אומר: "בפוסקים מציגין חומרא שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בה, ואילך בזמננו נוצר מושג חדש: קולא שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בה"...

(קטעים מלוקטים מתוך הספר 'גאון ישראל')

ההוא לא וויתר, לא נתן מנוחה עד ששאל: "אבל אם אני צאצא של רבינו תם, האם מחמת כך וודאי שמוטל עלי להניח יום יום תפילין דרבינו תם - כנין ונכד". הגביה הרב את עיניו הפיקחיות: כל מי שנכד של רבינו תם הוא גם נכד של רש"י...

מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל - מתנהל בסבלנות וביישוב הדעת עם טרחנים וטרדנים

"ושמרו את משמרתו" (במדבר ג')

קשה להשיג את הגבורה של גדולי ישראל, שיש להם את הכוח להתנהל בסבלנות וביישוב הדעת, עם הנכנסים והבאים בצל קורתם: "טרחכם משאכם וריבכם".

לביתו של רב אהרן-ליב, נכנסו יהודים שונים לגוניהם, תלמידי חכמים לצד צורבא מרבנן וגם פשוטי עם, זקנים עם נערים, וגם מציקים למיניהם (המציקים הם בדרך כלל שלא במתכוון, כי בסך הכל היהודי הבודד נושא את לבטיו ומצוקותיו ולפעמים זקוק באמת לעידוד ויחס, רק שליאדם גדולי הדקות הללו הם למעמסה). הרגעים הללו, היו מרהיבים ומאלפים, להיווכח במידת סבלנותו והתגברותו, שלא לכעוס, ולהשיב, ואף לשאלות הבל ורעות רוח, מתוך שבירת המידות והבלגה. גם בימי הזקנה והחולשה המקשה עד מאד על כוח הסבלנות, וגם בימים ובשעות של הכרעות ציבוריות גורליות ביום ובלילה. הלוואי ואנו, במעט הסבלנות הנדרשת מאתנו - למען הסובבים, נקיים את חובתנו, כאשר נלמד מדרכיו.

אמרו האומרים כי רב אהרן-ליב היה חד בכמה דורות ביישוב הדעת' מהיחידים בסבלנות', והגיע לכך מתוך עבודה מאומצת רבה. הוא לא נולד כך.

בעשרות שנים האחרונות שהוטל עליו עול הנהגת כלל הציבור והיו רבים הפונים אליו, נשאר עומד במקומו לאחר התפילה, ועל אף חולשתו, לא רצה לשבת. ועם זאת, השתדל להיכנס בעומק כל שאלה ולשמוע היטב ורק לאחר מכן לענות את התשובה, איש איש כפי שאלתו. והוא דבר פלאי שכן אנוש יכול בשעה קצרה להשיב למאה שואלים בעניינים שונים, וכל אחד לשמוע מתחילתו ועד סופו. סיעתא דשמיא.

להלן דוגמאות שנרשמו מיד אחרי קבלת קהל, שחלקם מדגימים את עבודת ה' לסייע לכל איש עם שאלותיו רעיונותיו, ביניהם רבים שזקוקים ליחס כל שהוא, לברכה ובעיקר ל'תשומת לב של גדול הדור.

"אליהו הנביא" במעונו של מרן

תשע"ג. במוצאי חג ראשון של פסח, נכנס יהודי תימהוני שדרש במפגיע

לפגוש את הרב. הלה טען בחוזקה כי הוא 'אליהו הנביא ויש לו ציווי להתגלות.

רב אהרן-ליב הסכים שיכניסו אותו אליו.

מה בפיך? - התעניין הרב.

הוא החל לספר כי הוא אליהו הנביא והחל למלמל דברים בענייני משיח ואליהו, פנה אליו. רב אהרן-ליב: "אתה זה אליהו הנביא? מאד נשמח אתך, הנה סוף סוף, אנו ממתנינים כל כך הרבה זמן, אולי תאמר לנו מה הפתרון לתיק"ו הראשון שבפרק אלו מציאות והתיקו השני - 'חצי קב בשתי אמות מהן?'

הלה היה נבוך, קיפל את עצמן אמר 'לילה טובי הסתובב ויצא מהבית, ופרח לו איש האמת...

לאחר שיצא חי"ך, והוסיף: וכי למה אנו מצפים לפגוש את אליהו הנביא, בשביל שיחלק לנו כמה קניידלך?! אלא בשביל הדברים הטובים כדוגמת זה - שיבאר לנו את התיקו.

כמה חודשים קודם לכן, נכנס אחד אחר, וסיפר כי הוא אליהו הנביא, ישב והסביר פירוט ובהתלהבות מדוע הוא זה ולא אחר.

רב אהרן-ליב שראה את מצבו, ורצה להועיל לו (שלא יתבזה), אמר לו: הדיבורים שלך מיוחדים מאד ואולי משכנעים. לכן, לתועלת העניין עצמו. חשוב עד מאד שהנושא יישאר בינינו בלבד, ורק כך יהיה תועלת רבה בעניין הזה. בינינו בלבד!

האיש יצא מרוצה מאד.

שהבן שלי יהיה גדול הדור

רשימת נכד. יהודי בעל הון נכנס עם בנו היחיד ל'חלאקה' בגיל 3 וביקש ברכה שהילד יגדל ויהא 'גדול הדור'.

"שיהא תלמיד חכם" - ברכו.

ביקש היהודי שוב: שהרב יברך שיהא 'גדול הדור'.

"בשביל מה אני צריך לקלקל את הדור..." תמה רב אהרן-ליב. היהודי שלא הבין, ביקש שוב: "שהרב יברך את הבן היחיד שלי שהוא יהיה גדול הדור".

מה אתה רוצה שהבן שלך יהיה גדול הדור, ומה כולם יהיו 'שיכורים'!

אז לפחות שיהיה 'ארי שבתבורה' - ביקש.

הושט את ידו וברכו בחמימות: "שיהא תלמיד חכם".

מטבעות של ענווה

"היות ואני אברך חסידי ואצלנו החסידים מקובל שלקבל מטבע מצדיק זה ברכה, האם אני יכול לקבל מטבע מראש הישיבה?" - ביקש יהודי (היה נראה שרא"ל מכירו מעט).

בענוותנותו השיב: "אין לי אצלי כאן כסף".

"אז אני אתן לראש ישיבה מטבע, ויברך ויתנה לי".

רב אהרן-ליב הסכים. האיש הוציא מטבע מכיסו ונתן. וגדול הדור לקח ממנו את המטבע, והחזיר לו.

ומעשה היה בשנת תשל"א בישיבה קטנה פוניבו', בימים ההם שרב אהרן-ליב לבש כדרכו אז לבוש דל - בגדים פשוטים מאד, ולא היה ניכר עליו כמעט שהוא ראש הישיבה.

התקבל ונכנס לישיבה בחור עולה חדש מחו"ל, שלא הכיר את ראש הישיבה. ביום הראשון לתחילת הזמן בבוקר נכנס ראש הישיבה להיכל, ואותו בחור סבר לפי תומו שהאיש שנכנס הוא קבצן שאוסף נדבות. הוא קם ממקומו הוציא מטבע מהכיס והושיט לראש הישיבה. רב אהרן-ליב בחכמתו ומוחו המהיר הבין מיד את עומק הטעות, וללא גיד עפעף כדי לא להלבין את פני הבחור, התנהג כמי שמבין את מהות הנתנה - לקח והניח את המטבע בכיסו (מעדות הג"ר שלמה בר שליט"א).

אינני יודע מה עם העולם הבא שלי

חלף יהודי ושאל: "האם נכון הסיפור שראש הישיבה ביקש מיהודי שיתרום סכום כסף לכוללים, ויתן לו חלק מהעולם הבא שלו?" אינני יודע מה עם העולם הבא שלי, שעוד אתן לאחרים?!... מה גם שבכלל אינני מבקש כסף מאנשים.

אין טיפות מים אלא תורה

בוקר אחד בביתו באחרית ימיו, הבחינו התלמידים שמרן קם לומר את השיעור עם עיניים אדומות.

בדרך, מחדרו לחדר הסמוך לאמירת השיעור, אחד התלמידים החליט להביע דעה: "כדאי שראש הישיבה ישם טיפות עיניים". רב אהרן-ליב בענוותנותו הגיב: אין הכי נמי, אלא שכרגע אין לי טיפות.

המשיך הלה ואמר ב'חכמתו': מסתמא לא חשוב איזה טיפות, אפילו מים טוב, ויתקיים בראש הישיבה מי שאמר לשמן שידלוק יאמר לחומץ וידלק...

נענה ואמר לו: אי הכי - אין מים אלא תורה...

נכנס לחדר והתחילו את הלימוד.

נכד של רש"י ורבינו תם

אברך הלך אחריו ושאלו כמה פעמים אודות הנחת 'תפילין דרבינו תם' -

עד כמה חשוב ללבושם, והרב השיב לו בסבלנות את מה שהשיב.

הוא לא וויתר, לא נתן מנוחה עד ששאל: "אבל אם אני צאצא של רבינו תם, האם מחמת כך וודאי שמוטל עלי להניח יום יום תפילין דרבינו תם - כנין ונכד". הגביה הרב את עיניו הפיקחיות: כל מי שנכד של רבינו תם הוא גם נכד של רש"י

בחירות ופיקוח נפש

הרבנית שטיינמן ע"ה סיפרה פעם לתלמיד (אודות מה שעובר על הרב למען הכלל, לסייע לאנשים במתנות ובסבלנות) היה זה כאשר רב אהרן-ליב לא הרגיש טוב. וכה סיפרה:

ראש הישיבה לא חש בטוב כמה ימים, ולא יכול היה לקבל אנשים, לילה אחד השבוע, דפקו אב ובנו דפיקות נמרצות. האב שעמד על הפתח אמר כי מדובר בעניין של ממש, שאינו סובל דיחוי. כיון ששמעה כך, סברה לתומה שאכן יש להכניסו וגם בשעה זו, היא שאלה את ראש הישיבה אודות השניים העומדים על הפתח ו'פיקוח נפש' בפייהם. הוא הסכים שיכנסו.

הם נכנסו בזריזות. וכעבור כמה דקות יצאו, כאשר האב קרן משמחה ונראה מרוצה מאד.

הרבנית התפעלה במיוחד ותמהה לעצמה "מה יכול היה להיות כל כך דחוף ושלאחר רגעים בודדים הענין של פיקוח נפש כבר בא על פתרונו עד כדי שמחה וקורת רוח, רווח והצלחה" ואע"פ שבדרך כלל לא שאלה אנשים אודות מבוקשם, במקרה הנוכחי התענינה מפייהם - מה היה המקרה הדחוף?

האיש השיב לה, כי בימים אלו הרי מגישים את ה'רשימות' לבחירות לכנסת ובא לשאול האם כדאי לו להגיש רשימה לבחירות, וכיון שמועד זמן ההגשה מסתיים ממש עוד שעות בודדות (בשעת חצות), לכן העניין דחוף במיוחד.

"נו, ומה הרב השיב לך?" התענינה הרבנית.

"הוא דן איתי בעניין, ויעץ לי שלא אגיש מועמדות, כי אף אחד לא יבחר בי חוץ ממנו" - והצביע על הבן שליווה אתו... (אמר לו זאת, באופן שהאב לא נעלב, אלא קיבל את הדברים ברוח טובה מאד).

הרבנית שאלה אחר כך את הרב: איך זה קרה שהאיש יצא עם חיוך? הוא ענה לה בבדיחותא: יכול להיות שחשב שרק הוא יצביע לעצמו, ושמוח בכך שהנה גם בנו יצביע בשבילו, ויהיו לו שתי קולות.

(קטעים מלוקטים מתוך הספר 'חכימא דיהודאי')

שמעתי מהדרשן הנודע הרב זכריה וולרשטיין שליט"א מעשה נפלא: באחד מבתי האבות בארה"ב, היה שם זקן אחד שדר בחדר נפרד לבדו והכל התנהל על מי מנוחות. ויהי היום ושאלו אותו אם הוא מסכים שישכינו איתו יחד זקן נוסף בחדרו עד שימצאו לו מקום בחדר אחר. האיש השיב: "הן", אולם מה מאוד חשכו עיניו כאשר גילה כי הזקן שהביאו לחדרו, הוא אדם ממורמר ואינו מפסיק להתרגז על כל העולם ולקלל את כל הנקרה בדרכו

הגה"ח רבי שמעון שפיצר שליט"א על הלבנת פנים וחסד עם הבריות ..לצער יהודי הוא מן הדברים החמורים ביותר, ונפרעים עליו מיד, וכדאיתא במסכת בבא מציעא (גט, א): לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו, שמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה". ופירש רש"י: אונאתה מצויה - אונאתה קרובה לבוא, פורענות אונאתה ממהרת לבוא.

אמר להם: מיה מעשיכם? אמרו לו: **אנשים בדוחים ושמהים אנחנו, ואנו מבדחים בני אדם עצובים.**

בדחן אמת כיצד

והנה כיום נוהגים לכנות לאלו המתבדחים כל היום בשם "בדחנים" ושמים אותם על ראש כל הר וגבעה, ואף מראיינים אותם פעם אחר פעם, כשהם משמייעים את התרגשותם מזה שהם זוכים לשמח אנשים ולקנות לעצמם עולם הבא. לא באנו ח"ו לזלזל בהם ובעולם הבא שלהם. אבל וכי לזה נתכוונו בני העולם הבא במעשה דרבי ברוקא?! **אין ספק שאלו הנחבאים אל הכלים אשר בכל רגע פנוי שלהם משמחים אנשים חולים ומדוכאים ומראים להם פנים שוחקות ומקשיבים לצרותיהם ואומרים להם מילים טובות הממלאות את נפשם באושר ותקווה, הם המה בני העולם הבא האמתיים.**

הבה ונתבונן! האומר מילתא דבדיחותא לחברו, לכמה זמן זה ישמח אותו? אולי לכמה רגעים. לא יעבור זמן רב והלה ישוב לחבילת צרותיו וישכח ממה שאמר לו הבדחן. לעומת כן, הנותן מחמאות ריו לחרו, הלא אלו יתלוו אליו רמשך ימים ושנים, וכל אימת שייזכר מהן, תערו על רניו רוח של חיות ויזקוף את קומתו. אמור מעתה: זה השני נקרא משמח אלוקים ואנשים.

בגור היה חסיד אחד שהיו לו דירות להשכרה

בגור היה חסיד אחד שהיו לו דירות להשכרה. בין השוכרים שלו היתה משפחה אחת שלא שילמה דמי שכירות במשך תקופה ארוכה מאוד והאיש שקל לסלקה מן הדירה. בא אבי המשפחה אל רבו של המשכיר, הרה"ק ה'אמרי אמת' מגור זיע"א, והתאונן בפניו על האיש שרוצה לזרוק את כל בני משפחתו מן הבית ולהותיר אותם חשופים תחת כיפת השמים. שלח ה"אמרי אמת" להביא לפניו את החסיד. בבואו, דיבר רבו על לבו ואמר לו: "ראה נא בני, הן אתה משופע בממון ואילו משפחה זו ענייה היא. השאירה אפוא בדירתך אע"פ שאינה משלמת דמי שכירות".

בשמעו את דברי רבו, בא אליו בטענה: "אמנם ידעתי שצריך לפרנס משפחה זו, אבל מדוע יושלך הכל עלי? למה לא ישתתפו כל החסידים במצוה. חשובה זו, כאשר כל אחד יתן עבורה כמה מטבעות?".

השיב לו היאמרי אמת: הן, אתה צריך לסבול את הכל, והביא לך ראייה ממסכת גיטין, שם איתא (פ"ד מ"ה): מי שחציו עבד וחציו בן חורין כגון עבד של שני שותפים ושחררו אחד מהם, עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי בית הלל.

כי אם נקלעה מצוה לידך, סימן הוא מן השמים שהמצוה שייכת אליך ושאתה צריך לקיימה לבדך בשמחה ובטור לבב.

כמה פעמים אנשים מתאוננים על שנפלו עם שכן מסכן

כמה פעמים אנשים מתאוננים על שנפלו עם שכן מסכן שצריך לסעדו ולתמוך, ולהקדיש זמן הרבה לו ולבני ביתו. ולפעמים אף מביעים את צערם בקול: למה דווקא אנו צריכים להתעסק בו? שיתעסקו בו העסקנים! או שילך לגור במקום של אנשים מעין אלו! כאן גרים אנשים בריאים ושמהים שאים זקוקים לסיוע! ידעו שאינם אשמים בכך, אלא אדרבה זיכו אותם מן השמים במצוה גדולה זו - לשמח בניו של מקום.

סוף דבר: המאמין בהשגחה פרטית, חייב להאמין, שאם אנה הקב"ה לידו מצוה מעין זו, הגם שאינה מצוה קלה ודורשת שעות רבות של גייעה. שייכת מצוה זו אליו. ויותר מכך יש לו להאמין, שאם היא שייכת אליו, כל שלא ימלא את שליחותו ולא ישמח אנשים אלו, יחשבו בו במידה מסוימת

צא וראה עד כמה חמורה הלבנת פני חברו ברבים, עד שאנשים מעדיפים לעזוב את ארצם ואת מולדתם ואת בית אביהם ובלבד שלא לסבול את הבושה, והלא עזיבת הארץ והמולדת ובית האב נחשב, מחמת גודל הקושי לעשותו, כאחד מעשרה הניסיונות שנתנסה בהם אברהם אבינו ע"ה.

והנה עבירה חמורה זו, עד כמה שהיא חמורה, נעשית בימינו חמורה פי כמה וכמה, כי בעוד שפעם המלבין פני חברו ברבים היה הדבר מתפרסם בין עשרה אנשים או בין מאה אנשים, כיום הוא מתפרסם בבת אחת בין מאות אלפי אנשים ואין אדם זה שנתבייש יכול להתחבא כמעט בשום מקום מחמת הבושה, כי לאן שיפנה יתלווה אות הקלון עמו.

מעשה מסמר שערות ראש

הא לפנינו מעשה נורא שאירע בימים האחרונים: מלמד דרדקי אחד, ירא שמים ואציל נפש, נהג להסיע את הילדים לאחר תלמודם באוטובוס ולהשיבם לבית הוריהם. יום אחד קרה מה שקרה ובטעות עלה עם האוטובוס על המדרכה שבצד הכביש. עמד שם יהודי אחד, ומבלי לחשוב פעמיים, צילם את המקרה ופרסם אותו בשער בת רבים. התמונה נפוצה לכל עבר והגיעה עד למשדרי חדשות העולם אשר נטלו אותה בזרועות פתוחות וצווחו וצווחו צווחה מזויפת.

הגיע הדברים לידי כך שהמלמד סולק מעבודתו ונותר ככלי מלא בושה וכלימה. לאחר מעשה נודע שיהודי זה יש לו בן חולה בביתו ושהוא סובל מרורות ממנו, ושלא שפר עליו גורלו כלל, והנה ברגע אחד של חוסר מחשבה הצליח יהודי עולם זה להמיט עליו הרס כזה ולהחריב עליו עולמו - היש תרופה למכאובו?!

מעשה זה ודומיו מסמרים שערות ראש, שהרי ברור לגמרי שאין יהודי שרוצה לצער כל כך את אחיו מישראל, ואף יהודי זה בוודאי לא נתכוון לעולל למלמד זה את מה שעולל לו, אלא שפזיזותו וחוסר המחשבה שלו הביאו אותו לידי כך. ובכן, ישאל כל אחד: היאך אוכל למלט נפשי מלצער יהודי, והלא בזמנינו כמעט ואי אפשר להימלט מכך.

מדוע אירע לי דבר כזה והרי לא התכוונתי כלל ונראה שהתשובה לכך היא על פי מה שאמרה תורה "והתקדשתם והייתם קדושים", וכפי שפירש האור החיים הק', שהרי בין כך אין האדם יכול התקדש לבד, ואם כן עליו להתקדש, רק מעט והקב"ה יעשה את השאר יתרגל אפוא האדם לעשות את שלו על-פי התורה, ואז הקב"ה יסייע בעדו שלא יכשל בלשונו ואף לא במעשה אצבעותיו לפגוע חלילה בכבודם של אחרים

מי שנותן דרור לפיו ומדבר בלי חשבון, הרי הוא מוציא את עצמו משמירתו של הקב"ה, ואז כשתצא תקלה מפיו, יכה על לבו על חטא וישאל: "מדוע אירע לי דבר כזה והרי לא התכוונתי כלל לעולל את מה שעוללת?". אבל מי ששומר את פיו ולשונו ומחשב כל דיבור שהוא מוציא מפיו אם הוא עומד בכללי ההלכה, אזי הוא נמצא תחת שמירתו של הקב"ה ויניצל מכל מכשול.

הרוצה לעשות את המוטל עליו כדי להיות תחת שמירתו של הקב"ה, מלבד מה שהוא צריך לחשב מה שהוא מוציא מפיו ומה שהוא מפרסם לאחרים, שזה בבחינת סור מרע, הוא צריך גם להרבות בעשה טוב, דהיינו להאיר פנים לאחרים ולהכניס שמחה בלבבות אחרים, אם זה בדברי חיזוק ועידוד ואם זה במעשי חסד. במסכת תענית (כב, א) איתא: רבי ברוקא חזאזא היה מצוי בשוק של "בי לפט". היה אליהו הנביא מצוי אצלו שם. אמר לו רבי ברוקא לאליהו: האם יש בשוק זה אדם שהוא בן עולם הבא? אמר לו: לא, אין כאן אדם כזה... בינתיים הגיעו לשוק שני בני אדם. אמר לו אליהו לרבי ברוקא: **אלו בני עולם הבא הם.** הלך רבי ברוקא אליהם.

על הספסל וכן הלאה". במשך חצי שעה תיאר בפניו מה הוא רואה על כל פרטיו ודקדוקיו. כשגמר, נעשה השני מלא חיות. הוא פתח את פיו ולא הפסיק להרעיף על בן שיחו מלים של שבח והודיה עבור שתיאר בפניו את המתרחש בעולם החיצון. "כבר עשר שנים שלא הרגשתי מחובר כל-כך לעולם. אני מרגיש עתה כאילו החזרת לי את ראייתי".

בראות הראשון מה עלה בידו לעשות במחצית השעה בלבד, אמר לשני: "אתה נשאר בחדר, איך הולך לשום מקום, ואני אגש עמך כל יום בבוקר אל החלון ואתאר פניך בדיוק רב כפי שתיארתי לך היום מה אני רואה מבעד לחלון". נשאר שניהם יחד בחדר, וכך היה הראשון ניגש עם השני כל יום אל החלון ומתאר לו כל פעם מה נעשה עם האב שצועד לאוטובוס. פעם נפל ושבר את רגלו. פעם שכח את האוכל שלו ובתו רצה אחריו להביאו לו, וכן הלאה. כך נמשך הדבר זמן רב, עד שיום אחד התעורר הזקן הסומא וכשסבב אל מיטת חברו וביקש ממנו שייגש עמו אל החלון כמדי יום, לא הגיעה אליו שום תשובה. לאחר כמה ניסיונות להעיר את חברו, הזמין את אנשי בית האבות... הללו באו והודיעו לו בקרירות שבאמצע הלילה שבק חיים לכל חי, הסומא החל לצעוק במר לבו: "אנא הסתכלו מבעד לחלון והודיעו לי מה עם האב הצועד אל האוטובוס". האנשים החלו לצחוק ושאלו אותו: "על איזה חלון אתה מדבר? הלא החלון בחדר זה צמוד לקיר אבנים ואין רואים בעדו כלום". "אבל איך יתכן" - צעק האיש. "הלא כל יום היה המנוח ניגש עמי ומתאר בפני את מה שהוא רואה מבעד לחלון". עד מהרה נודע לכל, שהזקן המנוח היה מתאר לו דברים על-פי דמיונו, וכל זה כדי לשמחו ולהעניק לו הרגשה של חיבור עם העולם החיצון.

הסומא פרץ בבכי: "הלא כעת נלקח ממני מאור עיניי בשנית ואני אנה אני בא... כסבורים אתם שהמנוח היה בשר ודם?! אם היה יכול לברוא רחוב מקיר אבנים, אינו בשר ודם, אלא מלאך"...

אמת לאמיתה כיצד

יבואו וישאלו: היאך היה מותר לו לשקר? התשובה היא: אדם זה לא זו בלבד שלא הוציא שקר מפיו, אלא אף אמר את האמת לאמיתה, כי באופן כזה השיגו מן המציאות זהו האמת האמיתי. וכן היה הגה"צ רבי אביגדור מיללער זצ"ל מרבה לדבר בענין זה, והיה אומר שאמת אין פירושה מה שנדמה לנו כאמת, אלא מה שהקב"ה רוצה - אמתותו של הקב"ה.

וכבר אמר הגאון רבי יעקב קאמינצקי זצ"ל: מטעם זה ניסה הקב"ה את האבות בהיפך מידותיהם, כגון אברהם שהיה מידת החסד ניסה אותו בשחיטת בנו, ויעקב שהיה מידת האמת ניסה אותו באמירת אנכי עשך בכורך, כדי לבדוק אותם אם מידותיהם נובעות מתכונותיהם או מעשיית רצון הבורא. ואכן עמדו איתנים בניסיונותיהם ונודע הדבר שמידותיהם נובעות מעשיית רצון הבורא. ומעשה אבות סימן לבנים לנהוג כן אף אנו, לשמח את זולתנו בכל מה דאפשר, ובכך נזכה לשמירה מעולה מאת הבורא יתברך שמו שלא להיכשל בגרימת צער ח"ו לאנשים מישראל.

(קטעים מלוקטים מתוך הספר הביניי - פסח שבועות)

כאילו גזל מם את שמחתם. עכ"פ הרואה את חבריו או את שכניו זקוקים למילה טובה, יגש אליהם לחזקם ולעודדם וירעיף עליהם מברכות פיו, ואזי תהיה לו שמירה מעולה מאת ה' להינצל מכל מלצער אחרים כאמור.

לפעמים נדרש מן האדם הבא לשמח את הנדכאים לוותר מהרוחניות שלו, כגון מזמן לימודו וכדו'. אך על זה כבר דיבר בקדשו הרה"ק מרוז'ין זיע"א, שזה נקרא מסירות נפש אמיתית. מסירות נפש איננה רק למסור את הגשמיות, אלא גם למסור את הרוחניות. כשהאדם מאיר פניו לאחרים ומשמח אותם, הוא משמח את המקום ר"ה, ואם כן ראוי שיעסוק בזה גם על חשבון הרוחניות. לא לחינם אמרו: "יענעמס גשמיות אין מין רוחניות" [הגשמיות של זולתי, היא הרוחניות שלי].

עלינו לזכור שבאנו לעולם כדי לעשות רצון קוננו ולא כדי להגיע לאיזה יעד מסוים, ולכן מותר לנו להפסיד לפעמים גם מהרוחניות שלנו, כל שנעשה את המוטל עלינו בהוראה מגבוה.

היו יהודים רבים במשך כל הדורות שרצו לשבת כל היום על התורה ועל העבודה ולהיעשות לגדולי עולם, אך בפועל ויתרו על רצונם ונדדו בין הערים והעירות כדי לקבץ נדבות ליתומים ואלמנות או כדי להקים ישיבות ובתי תלמוד לישראל, ביודעם שזה מה שההשגחה הועידה עבורם. הקב"ה אין לו רשימה של יעדים שבני העולם התחתון צריכים למלאותם, הוא מבקש רק שנעשה רצונו.

שמעתי מהדרשן הנודע בשערים הרב זכריה וולרשטיין שליט"א מעשה נפלא שמעתי מהדרשן הנודע בשערים הרב זכריה וולרשטיין שליט"א מעשה נפלא - מעשה ומוסר השכל בצדו: באחד מבתי האבות בארה"ב היו הזקנים דרים שניים שניים בכל חדר. היה שם בבית האבות זקן אחד שפעל אצל ההנהלה להשכין אותו בחדר מיוחד רק לו, וניאותו לו, כך דר לו זקן זה בחדר נפרד לבדו והכל התנהל על מי מנוחות. ויהי היום ובאו להודיע לו כי יהודי נוסף הצטרף לדירי בית האבות ואין מקום פנוי עבורו. שאלו אותו אם הוא מסכים שישכינו אותו יחד עמו בחדרו עד שימצאו לו מקום בחדר אחר. האיש הרהר מעט והשיב: "הן", בסברו שיתרום מעט מעצמו למען זולתו ויטב לו.

אולם מה מאוד חשכו עיניו כאשר גילה כי הזקן שהביאו לחדרו, הוא אדם ממורמר ואינו מפסיק להתרגז על כל העולם ולקלל את כל הנקרה בדרכו. התקשר האיש אל ההנהלה ואמר להם: "עשו לי טובה! לא לזה התכוונתי ואינני מוכן שיישאר בחדרי". הללו סברו וקיבלו והודיעו לו שלמחר יבואו להוציא את הזקן השני מחדרו.

ויהי בלילה ההוא, בטרם הלכו להיפרד זה מזה, שוחחו שני הזקנים יחדיו. אמר הראשון לשני: "מה אתה נרגז כל-כך? העולם אינו גרוע כל-כך כמו שאתה סבור!" השיב השני: "אם היית יודע את מצבי, היית רוגז יותר ממני". אמר הראשון: "מה לך מדבר? מצבי גרוע משלך! אתה צועד על רגליך ואני כבר צריך להתנועע בכסא גלגלים". אמר השני: "לא כי, מצבי גרוע משלך. הבט בעיניי ותראה". הביט הראשון בעיני השני ונחרד לגלות כי הוא סומא בעיניו. "זה כבר עשר שנים שאינני רואה מאומה" - בכה השני. "אין לי שום קשר לעולם החיצון ואני מרגיש כמת".

נתעוררו רחמי הראשון על השני, פנה אליו ואמר לו: ראה נא, למחר יעבירו אותך לחדר אחר, אבל ברצוני השכם בבוקר, לפני שאנו נפרדים, לגשת אתך אל החלון ולהמשיך לך לפרטי פרטים מה אני רואה מבעד לחלון עד שתראה הכל בדמיון כאילו היית רואה אותם בעיניך... השכם בבוקר. הראשון לקח את השני אל החלון והתחיל להמשיך לו מה הוא רואה: "הנה יהודי אחד רץ לאוטובוס ומחזיק ביד ימינו את בנו הקטן. והנה חתול קופץ

יושר באדם אין

ידיעת זיכרון נרגשת ותובנות נפלאות
 אודות דמותו המופלאה והמאידה של האדם השלם
 הגאון הצדיק רבי משה חיים שלנגר זצלה"ה
 מנהל רוחני בישיבת פורת יוסף למעלה מיוזבל שנים
 ומחבר ספרים חשובים בהלכה ובמוסר

מאת בנו הגאון רבי אליהו שלנגר שליט"א
 ראש ישיבת תורת רפאל בית שמש
 בתום ימי השבעה

שפירי דירושלים

בבואי לכתוב על אדוני אבי מורי ורבי הגאון הצדיק הריני כפרת משכבו, זכרונו לברכה לחיי העולם הבא, עולים מיד בדעתי דברי הגמרא ב"מ פד. "אמר רבי יוחנן אנא אישת"רי משפירי ירושלים" והדבר צ"ב מה הוא השבח ביופיו של רבי יוחנן, ומדוע מתייחס היופי לירושלים, וביאור הדבר נראה שאנו מתייחסים ליופי כאל דבר חיצוני, אבל באמת יופי חיצוני גרידא, אינו יופי, ככתוב "אשה יפה וסרת טעם" (משלי יא, כב) ויופי אמיתי הוא יופי שמשקף מעלה פנימית, וזו היא יופיה המיוחד של ירושלים העיר "כלילת יופי" (איכה ב, טו) עיר שיופיה החיצוני משקף את מעלותיה הפנימיות, והיא כלולה בשלימותה.

רבי יוחנן השתייר בו צורת אדם בשלימותו כמבואר שם בגמ' דשופריה דרבי יוחנן מעין דמעין שופריה דאדם הראשון, האדם כמו שהש"ת ברא אותו, וזהו שיר מיפיה של ירושלים, ועל זה מבואר בגמ' בברכות (ד:): כשהתגלה היופי של רבי יוחנן שבכה ר' אלעזר על "האי שופרא דבלי בארעא" ואמר לו רבי יוחנן "על דא ודאי קא בכית, ובכו תרוויחו".

כמדומה שכל מי שהכיר את אבי מורי בוכה על האי שופרא דבלי בארעא, על אותו יופי שנשתייר מיופיה של ירושלים שנסתלק מעימנו.

בקודמתה, ומאירים כאחד כל הקומות מתוך הצורת אדם המופלאה הזו.

והלך ישר

היה מרגלא בפומיה ש"דרך ארץ קדמה לתורה" (ויקרא רבה ט, ג) היינו כלל ההנהגה הטבעית המתקנת, כמו מידות טובות, הנהגות חברתיות ישרות ונעימות, חיי משפחה מתוקנים וכו' מי שהכירו הלא היה דוגמא חיה לאדם מתוקן בשלימות, לא היה בן טוב כמוהו להוריו, לא היה

כמוהו לנכדיו ולניניו, לא היה חבר ורע נאמן כמוהו לידידיו, לא היה שכן טוב כמוהו לשכניו, לא היה חבר קהילה ובית כנסת טוב כמוהו, לא היה אדם רגיש כמוהו לכלל סביבתו, היה רגיל במרומי שנותיו לתקן כל תקלה שפגש ברשות הרבים, שהרי רשות הרבים צריכה להיות מתוקנת, והיה מחזה שכיח לראותו כפוף כולו טורח להזיז איזה מכשול מדרך הרבים.

וכל זה נבע מהיותו הולך משחר טל נעוריו "ישר כאשר עשהו האלוקים" (כלשון הרמב"ם בסוף שמיטה ויובל) ומתחילת כניסתו בשערי בית המדרש התווה לנפשו לילך בדרך זו, "ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר ביקשו בני אדם". מצוי תחת ידיו כתב ידו שכתב בבחרותו בתחילת כניסתו לישיבת לומז'א בפתח תקוה סיכום בקצרה על כל המסילת ישרים, וחותרו "בעזה"י סיימתי כתיבת תמצית זו בליל 29 לעומר י"ד אייר "שנת תשי"ב שבות אהלי יעקב" ערב פסח שני בישיבת פ"ת "גל עיני ואביטה נפלאות בתורתך!!" ומאז עד סוף ימיו היה מהלך במסילת הישרים, וכאשר היה רגיל לבאר שהמסילה כולה פונה אל האדם הישר, ובמסילה זו הוא עולה מדרגה לדרגה.

בשבועות האחרונים בעוד היותו עמנו, אמר לי שבדעתו לערוך מאמר ולהראות איך כל המסילת ישרים בנויה על הנבטת היושר הטבעי שבאדם.

הנטיית הטבעיות

וכה הם דבריו בהקדמת הספר מסילת ישרים (אות ד' במהדורתו) על דברי רבינו הרמח"ל "שכבר קבועים בלב האדם הישר התחלותיו

בעל טוב אוהב מסור ונאמן כמוהו, לא היה אבא טוב כמוהו לילדיו, לא היה איש מסור לעבודתו בקודש ונאמן לה בכל מצב, לוקח אחריות מלאה על כל חיי תלמידיו, לא היה סבא טוב

ב"ה לא חסרים תלמידי חכמים, צדיקים, ובעלי חסד, חסידים ומשפיעים לרבים, אבל היכן ימצא אדם שכל מעלותיו עלו ממנו מיניה וביה, קומה על קומה משולבת כל קומה

כמה היה יקר בעיניו הזמן וכלשונו במאמר הנ"ל בביאור הנטיה לניצול משאבים "יש לנצל נטיה זו במיוחד להכרה בחשיבות הזמן הקצוב של החיים, שהוא בראש המשאבים של האדם וקיים לגביו זלזול משווע, וכדברי דוד המלך ע"ה "כי גז חיש ונעופה" (תהילים צ"ג). ואת חייו ממש נתן לבני אדם, במסירות באחריות, בנשיאה בעול עמם, בטירחה לשמח את ליבם.

קוצים או שושנים

היה רגיל להוכיח אותנו באומרו: שני אנשים הולכים בעולם, אחד משאיר אחריו בכל מקום קוצים, כאן דחף מישהו, כאן התעלם, כאן עקץ, ויש אחד שמשאיר אחריו בכל מקום גן של שושנים, כאן סייע, כאן האיר פנים, כאן תמך... וכמה היו הדברים נאים היוצאים מפי עושיהם שבכל מקום השאיר אחריו שובל של הרגשה נעימה הרגשה מרוממת, בלי שום יציאה מהפשטות הטבעית רק בצניעות ובענווה.

תפילתו לא הייתה ניכרת בשום סממן חיצוני, רק היה ניכר הכובד ראש והרצינות, ההגעה לפני הזמן, ההתעכבות אחרי התפילה, וכיו"ב וכמה נפלא שכה רבו האנשים שאמרו שגודל ההשפעה שלו עליהם הייתה בראותם את תפילתו, הרגישו את האמת הפנימית שלו, וכך מימי בחרותו כמו שאמר ראש ישיבת תפרח הגאון רבי אביעזר פילץ שליט"א שרואה את עצמו קצת כתלמיד שלו, וכששאלנו כמה, אמר "התפללתי לידו".

ונפשי כעפר לכל

תיקון המידות שלו היה מעבר להשגתנו. הרי היה חכם עצום, בעל שכל ישר שאין כמוהו, בקי בכל חדרי תורה, ולהבדיל בקי בהוויות העולם, הרבה אנשים סומכים עליו בכל שטחי החיים, והוא מכריע ומקבל על עצמו את האחריות, ויחד עם זה עניו ושפל ברך שאין כמוהו לא מחזיק טיבותא לנפשיה בשום עניין, הנוכחות שלו כמעט לא מורגשת, עד שאמר כמה פעמים במעמד כל בני המשפחה שרוב בני המשפחה יותר חשובים ממנו, והם בניו ותלמידיו, וכל מי שהכיר אותו ידע כמה "תוכו כבירו" כמה היה

"חסידות" רק מחויבות גמורה, וכמו שהיה מרגלא בפומיה "לחיות על פי הספר" ואם כך כתוב בשו"ע אין כאן צדקות, וכך בכל מיני דקדוקי מצוות אכתוב כמה לדוגמא בעלמא, [כי באמת היה "משנה ברורה מהלך" משחר נעוריו, ועליו אפשר לומר בשלימות "קיים זה מה שכתוב בזה"] קנה לו סכין שצריך השחזה, עם משחזה, כדי לקיים הכתוב ברמ"א להשחיו הסכין בערב שבת (ר"נ, א) היה לובש בגד פחות בערב שבת לקיים "רב ענן לביש גונדא" (שבת קט.), היה נוטל מים אמצעים בין הדגים לבשר, היה אוכל לפני קידוש שוקולד כדי לפטור הספק שיש במים, היה אומר כל המובא בקדמונים, פרקי אבות בשבת, "ויתן לך" וזמירות למוצאי שבת, נתן לפני כל תפילה צדקה (מכין כל בוקר כסף לאימנו ליד הסידור שלה שתתן גם היא), היה אומר כל שבוע פרשת היראה, אגרת הרמב"ן, ותהילים, וכל אלו בקביעות שאין לשער כיתד בל תמוט, לא היה שייך שיעבור על אחת מכל הנהגותיו, והכל במנוחה הכל בהשקט ובהצנע לכת.

ובד בבד צהלתו על פניו, ואין שום הרגשה של מתח לידו, מעולם לא הרגשנו איזה לחץ סביב מצווה, רק כובד ראש רצינות וחדווה פנימית, תמיד אווירה טובה על ידו, תמיד עם הומור קל, לכל אחד שבא בד' אמותיו הוא נתן תחושה של "ערך" של "החשבה" של "חביבות" כל אחד הרגיש שיש לו מקום בלב בשבילו, וכל זה בלי שום החצנה של המטיב לבריות, רק ממקום פשוט וטבעי.

וכך היה עונה ומסייע לבני אדם, בהרגשת "מחויבות". מעולם לא הרגשנו שאבא "בעל חסד" גדול, אבל היה פשוט שכל טלפון זוכה לתשומת לב מירבית, ובהשתדלות שאין כמוה לסייע לבני אדם, וכך היה יכול להשקיע "שעות" מחייו, בעזרה וסיוע ונתנת עצה, ולקיחת אחריות, (ואגב, שמעתי ממנו, שזה איני יכול להכחיש שיש לי סיעתא דשמיא בעצות, וכך יעידו כל אלפי הפונים אליו שהיה דברו כדברי האורים ותומים אצלם, ותמיד ראו סיעתא דשמיא מופלאה כל ההולכים לאורו) ופעם אחת אחר שטרח שעות בעזרה לבני אדם, אמר לי בענוותו "הייתי יכול להיות תלמיד חכם, אבל אני מוסר עצמי לכלל ישראל" ובאמת א"א לתאר

ויסודותיו" כתב שם (הערה 27) וזה לשונו "שורשי הנטיות הטובות שהן יסודות החסידות, כגון הכרת הטוב, הרצון להטיב, אהבת הצדק והישר, דרישת האמת, בקשת השלימות, החפץ בקרבת ה' וכדומה מצויות באופן טבעי בנפשו של כל אדם ישר".

כל הנטיות הטבעיות האלו היו מפותחות אצלו בצורה לא שכיחה, במאמר שכתב בערוב ימיו מנה אחד עשרה נטיות טבעיות לעבודת ה' באדם, ביניהם הסלידה מגסות הבהמיות המגושמת, וכוח התגברות על קשיים ומכשולים, הרגשות של מחויבות ושל אחריות, הנטיה לניצול משאבים, וחתם את דבריו שכוחות נפש אלה הם "יצר הטוב הטבעי שבאדם" וכל זה הוא בכלל מה שאמר שלמה ע"ה "האלוקים עשה את האדם ישר" (קהלת ז, כט) והן נובעים מבריאתו "בצלם אלוקים" (בראשית א, כז).

מה גדלו מעשיך

היה נפעם בכל ליבו בכל פעם מחדש מיפי הבריאה, עשרות פעמים שמעתי ממנו כשעבר בגינה ליד הבית "תראה כל כך הרבה צבעים, וכל זה מקצת בוך ומים" עשרות פעמים שמעתי ממנו בהתפעלות כשראה זבוב "תראה, מחשב מהלך" וכך היה צופה בבריאה בהתפעמות רעננה עד זקנה ושיבה, ובאותה התפעלות היה מאמין בכל ליבו בתורה שבכתב ושבעל פה, והיה מראה לשומעיו את סדר הדורות באומרו רצף מופלא של אנשים כולם חכמים נבונים גדולים צדיקים, הגאונים הראשונים האחרונים, וכולם מוסרים נפש על כל תג מדברי תורה איך אפשר להכחיש את זה, ובהיות פיו וליבו שווים, ולא הוציא מפיו מילה שלא היה שלם עמה היו הדברים עושים רושם הרבה בלב שומעיו.

'לחיות לפי הספר'

מתוך קומה זו של ישר מופלא, צמחה הקומה של "צדיק יסוד עולם" המדקדק בכל דקדוקי מצוות, ומוסר נפשו על כל מילי דרבנן, מי שזכה לראות את הגוף הקדוש הזה כשכל תנועה עולה לו בייסורים, בקושי נושם, מקפיד בשארית חייו לומר בכל לילה תיקון חצות, ולא הרגשת שום "צדקות" או

שלו, ואעפ"י שהיה חס על ממונו ומנהל דרכיו במשפט, היה נראה כאילו אין לו ניסיון על זה בכלל, וכה אמר עליו רעהו הגדול ראש ישיבת פורת יוסף הגאון רבי שלום כהן זצ"ל "נקי שבנקיים מעולה שבמעולים, אין כמוהו בעבודת הנפש ובתיקון המידות" וכשפעם אחת הפסיד ממון רב, ואלו שהודיעו לו חששו להודיע לו, אמר לי בלעג כמה פעמים, על הפסד ממון חששו להודיע לי... והיה חונן ונותן כפי יכולתו לכל מבקש ודורש בסבר פנים יפות ובנפש חפצה, לא זלזל בשום פניה, כמו שלא זלזל בשום דבר, וכולו אמר כבוד ואהבה לכל הנברא בצלם.

אגב יש מקום לתאר שבכלל הכבוד שהיה רוחש לנבראים, גם היה רוחש כבוד לבריאה עצמה, לא זלזל בשום חפץ בשום פרוטה, היה יכול לומר נפל שם טישו, הוא נקי, תרים אותה, ועל אף שהיה נדיב ורחב לב, היה מורגש יחס של הערכה לכל דבר שבא במחיצתו.

במה הארכת ימים

דודנו הגאון רבי דוד שיבדל לחיים ארוכים שאל אותו במה הארכת ימים, ענה לו אאמו"ר שנראה לו מפני שני דברים, הא' לשמור על שלימות המשפחה, והב' מפני שלא דיבר לשון הרע, והנה מה שלא דיבר לשון הרע, היה לא רק מפני חומר האיסור [שהוא היה מראשוני הלומדים ומלמדים ספר חפץ חיים, וכל ימיו היה דבוק בספר הזה, וכל שבוע היה מתפלל התפילה שחיבר הח"ח על שמירת הלשון] אלא גם מחמת שהיה ליבו מלא אהבה וכבוד לבני אדם, ולא היה לו בלב לשון הרע על בני אדם, על אף שהיה חכם מחוכם ובעל ביקורת תמיד הודגש המבט המעריך והמחבב.

ועל קומה זו של צדקות וציינתנות מוחלטת לתורה ולנותנה, צמחה חסידות מופלאה, ענייני כלל ישראל, היה עניין אישי שלו, כמעט לא היה שיחה או וועד שלא היה מדבר על האחריות לכלל ישראל, על זה שכל יחיד צריך לראות עצמו כשייך לכלל ואחראי על הכלל. הבאתי קבוצת בחורים מישיבה קטנה לשמוע ממנו, עיקר דבריו היה שתיאר את הבריאה כולה מאדם הראשון דור המבול, נוח, והבחירה באברהם אבינו, יציאת מצרים, והכניסה לארץ, בית ראשון ובית שני, וכעת כל אחד מכם עומד בסדר הדורות, וכמה

ומגלין לו רזי תורה, ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק, והוי צנוע וארך רוח ומוחל על עלבונו ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים" בעינינו ראינו איך נתקיימו בו כל הדברים האלה, בימי השבעה באו מאות אנשים מכל הגילאים מכל התקופות, וכולם מבטאים את הריע, האהוב האוהב, כמו שהיה מורגל לברך שתהיו אוהבים ואוהבים, וכמו שאמר שרק זה יכתבו על מצבתו "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", ובזה זכה שתהיה משנתו ברורה לו בכל חלקי התורה וכלשון

רבו הגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל בהסכמתו לספרו הראשון, (יסודות הלכות שבת) "אמרו ז"ל אלף נכנסים למקרא ואחד מהם יוצא להוראה" מה רב הדרך עד שרק אחד מאלף מגיע לנקודה וכו' לאסוקי שמעתא דבר ברור בכל ענין".

זכה להאיר עינים באלפי מדרשי חז"ל בביאורים עמוקים, חודרים אל מרכז קוטב הענין. והכל בכזו צניעות בהליכה בצדי דרכים, ואפילו בלי "ענווה". איך היה מוחל וסולח לאנשים שלא הכירו את ערכו, וציערו אותו בכל מיני עניינים, היה נושא עוון ועובר על פשע, ואח"כ חונן ונותן ומסייע להם ולזרעם בכל מיני עזרה ותושייה, אשרי עין ראתה, וראינו איך התורה שלו גידלה אותו ורוממה אותו על כל המעשים.

כתב רבינו הרמח"ל במסילת ישרים (פי"א, ג) "כי רבים יתחסדו בענפים רבים מענפי החסידות, ובענין שנאת הבצע לא יכלו להגיע אל מחוז השלמות" אפשר להגיד בפה מלא שהוא זללה"ה הגיע בשנאת הבצע אל מחוז השלימות, לא דבק בידיו שום ממון שאינו

רחוק מכל זיוף ושקר, שאלתי אותו באחד הלילות "אבא, איך זה ייתכן, תראה רק את ההשפעה העצומה שיש לך על בני אדם" ענה לי "באמת גם אני התקשיתי בזה, ונראה לי היישוב, שיש בחכמת הטבע דבר שנקרא "קטליזטור" דהיינו שחומר אחד בהרכבו עם חומר שני יוצר תרכובת חדשה, וכנראה אני קטליזטור טוב, שאנשים הבאים אתי במגע מוציאים לפועל את הטוב הגנוז בהם" וכל זה אמר כמיישב קו' גדולה.

ראש ישיבת תפרח הגאון רבי אביעזר פילץ שליט"א אמר לאמנו מורתנו תבדל לחיים ארוכים, שנראה לו שאף פעם הוא לא כעס, אף היא השיבה אמריה לו שגם היא כוונה לזה שאף פעם לא ראתה אותו כועס.

ומתוך מידות מופלאות אלו זכה שנעשתה לו תורתו "סם חיים" וכל ימיו היה שקוד ללמוד תורה, הלכה ואגדה, שקוע בלימודו, והוא לחם חוקו, בריכוז מופלא, נתן כל ליבו לפרק לימודו, בחביבות שאין כמותה, לומד על מנת ללמד, על מנת לעשות לשמור ולקיים, ותלמודו מתקיים בידו, כל שלמד הן בהלכה הן במוסר, חתר לקיים כמו שהיה מרגל בפומיה בשם רבו המשגיח הגה"צ רבי שלמה וולבה זצ"ל שמוסר היא חכמת ביצוע התורה. ואמר לי שהסיבה שכ"כ טרח במפתח למסילת ישרים להראות איך לכל נושא יש תשובה במסילת ישרים. ואגב על כלל עבודתו במסילת ישרים אמר לי זה עבודת חיים שלי, ולא לחינם זכה שכל כך דלה והשקה מתורת הרמח"ל לרבים.

הלימוד עצמו היה בכובד ראש, מתוך הכרה בחשיבות התורה, ונותנה, בדקדוק על כל פרט ופרט, כל ילדיו, תלמידים שלו, היה משקיע שעות בלימוד עמו, היה מדריך לדייק במילים, בתוכן, לסכם עד שיצא דבר ברור.

משפט על המצבה

הברייתא בסוף אבות מתארת את הלומד תורה לשמה "נקרא ריע, אוהב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, משמח את המקום, משמח את הבריות, ומלבשתו ענוה ויראה, ומכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן, ומרחקתו מן החטא, ומקרבתו לידי זכות, ונהנים ממנו עצה ותושייה בינה וגבורה,

להכנס לחרדה, אברהם אבינו נפטר, הרמב"ם נפטר, רש"י נפטר, זה דרך העולם, כשהתעורר משנתו שאל את אחותנו "אני עדיין חי"? וכשאמרה לו "אבא ברוך ה' אתה חי" אמר לה "ומה עם עולם הבא" כבר העביר עצמו למסור פקדונו בשלימות, לחיות חי עולם הבא. שוב שמעו אותו אומר הרבה פעמים "באור פניך", כנראה נשמתו כבר שאפה להדבק באור פני מלך חיים.

ובשבוע האחרון כאשר כבר אחזו ארזלים בארון הקודש שמעו אותו אומר תוך דמדומים "חסר לי סוטה, קצת משבת" וכך הגיע לעולם העליון שמכריזים עליו "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו".

וכשהגיע לההוא יומא [יום שבו גלה כבוד מישראל בסילוק הארון ועלי] שמעו אותו קורא לאמנו תבדל"א כשבאה סיפורה לו שנולד לו נכד חדש (שעתיים לפני פטירתו) הרים את ראשו והיה נראה שרוצה לומר לה דבר, והמדדים שהיו תקינים, בתוך רגע שבתו, וכמשחל ביניתא מחלבא פרחא נשמתו הקדושה אל המקום אשר הכין לו, כשמותיר אחריו את עזרתו אמנו הגדולה תבדל"א אשר ביחד בנו בית גדול להשם ותורתו, [אחות ביה"ח שאינה שומרת תורה ומצוות, אמרה שלא ראתה דבר כזה] "הוא חי כמו צדיק ונפטר כמו צדיק". [כשאישה הטהרה סיפר לאמנו שהיה גופו נקי כאחד מהצדיקים, אמרה לו בפשטות כך הוא היה כל החיים.

תוך שעות מספר כבר זכה להגיע למנוחתו במקום שקנה והכין לו, לקול בכי תמרורים של צאצאיו ותלמידיו כי אכן ידעו גודל האבדה.

לזה התכוון הגרי"ס

ראש ישיבת מיר הגאון רבי יצחק אזרחי שליט"א הכריז עליו "לזה התכוון רבי ישראל מסלאנט, לזה הוא התכוון, אחת היא הנחמה שנעלה את דמות דיוקנו הקדושה אל מול עינינו, ולאורה נתקן את כל נתיבותינו".

נתקיימו בו דברי הרמב"ם שפתחנו בהם אחר אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשה האלוקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קודש קודשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים.

במסירות של בן.

כשהגיע הרופא המופלא הנ"ל בשבעה לנחם, שאלנו אותו "מה אתה אומר על אבא" אמר "התוצאות של המעבדה, לא התאימו לאיש שעמד בפנינו, לפי הרפואה אדם במצב כזה, לא יכול כך לחיות ללמוד ללמד להאיר פנים", שאלנו אותו ומה הפשט אם כן, אמר לנו זה היה כוח הנפשי שבו, והעומדים לידו ראו איך מיצה כל כוחותיו ממש לעבודתו.

שמירה על הפקדון

אגב, טיפולו בבריאותו ובגופו, היה כמו כל ענייני חיינו במסירות ברצינות, היה מרגלא בפומיה דברי הרמב"ם בהלכות דעות ריש פ"ד "היות הגוף בריא ושלם מדרכי ה' הוא" ואמר שמבואר ברמב"ם שהוא מצוות עשה של "והלכת בדרכיו", הייתה לי ההרגשה כאילו הוא מטפל באחר, בילדותי היו לי פצעים בידיים, והתעצלתי מלטפל בהם, אמר לי "הידים הם לא שלך, הם פקדון בידך מהקב"ה, אתה מחויב לשמור הפקדון" וכך קיים בנפשו, כמה פעמים אמר לי "ברצוני להחזיר את הציוד בשלימות", ובאמת זכה להחזיר לקב"ה גוף ונשמה נקיים ושמורים בתכלית.

בחודשים אלו סיפר לי שחלם שהוא מגיע לישיבה של מעלה ואומרים לו אמור הלכות פרה אדומה, ואמר הידוע לו, שמע שאומרים לו, זה לא מספיק תגיד הכל, סיפר לי שהתעורר והיה עדיין אחוז פחד, קרא לאחי הגה"צ רבי מנחם שליט"א וביקש ממנו ללמוד הלכות פרה אדומה, ובאמת סיפר לי כל מיני עצות שהוא מטכס לזכור סדר ההלכות ברמב"ם, והיה חוזר עיקרי המצוות והלכותיהם בכל עת, ובשכבו על משכבו הוגה בזה כל הזמן, כל פרשה שלמד עד השבוע האחרון היה מסכם בכתב ענייני הפרשה.

בלילה האחרון שהיה בביתו, הייתי עמו, באותו לילה סבל ייסורי תופת, ותוך כדי שאלתי אותו "אבא מה אתה צריך" ענה לי לעשות תשובה, ושוב שמעתי אותו אומר וידוי, גם בשעת גוויעה לא סרה תומת נפשו וצדקת לבבו.

נכספה וגם כלתה נפשי

כשהגיע לבית חולים, אמר לבניו לא צריך

גורלית כל בחירה שלו, האם לחזק את ענייניו של הקב"ה בעולם, והיה מורגש בכל דבריו שענייניו של הקב"ה נעשו לעניין אישי שלו.

המסילות ישרים כתב שהקדושה תחילתה עבודה וסופה גמול, היה ניכר באבינו מורנו בערוב ימיו [וייתכן שגם פחות יכל להסתיר] שזכה לקדושה עליונה, ואותן דרגות שכל ימיו היה מדבר עליהם ברגש התבטלות שמצויים אצל גדולי ישראל, ממש חלו בו, והיה נראה לפעמים שגם הוא מופתע מזה וכאילו לא מבין מה זה שייך אליו.

כמוך ממש

וראה לשונו במאמרו על מצוות "ואהבת לרעך כמוך" שאמר לבניו שזו היא צוואתו "עוד מהלך יש לבאר ב"כמוך" נשמת האדם בעצמה היא כולה טובה, גם כשעושה עבירות היא לא מתקלקלת, אלא רק מתעטפת במחיצות, אינה מופיעה בתודעה של האדם, ולא ברגשותיו. ובמצויאות רואים אצל גדולי ישראל שהגיעו למעלה רוחנית עד שבאופן טבעי הנשמה משתחררת, והצדיק מודע ומרגיש לפי ה"חוששים" של הנשמה.

הנשמה היא שופעת אהבה לה' יתברך ולבריותיו. וכמו שהאדם הצמא מאוד, אינו שואל למרכיביהם של המים, כמה חמצן וכיו"ב, אלא מתאוה למים, מחמת שהוא צמא. כך הנשמה רוצה בטובת כולם. וזה "כמוך ממש" כי האדם המושלם שעבד על עצמו בדרכים הטבעיות הנ"ל, זוכה שנשמתו תתגלה ברגשות הטוב והחסד ללא מגבלות".

בידך אפקיד רוחי

כמה חודשים לפני סילוקו, הרגיש שהוא עומד להסתלק, סידר את כל ענייני הממון, ביקש מחילה מהסובבים, התוודה, ואמר "בידך אפקיד רוחי". כשהתחילו לדבר עמו אמר עכשיו אל תדברו איתי, אני רוצה להסתלק מהעולם בקדושה ובטהרה, מתוך מחשבות קדושות, כשניגשו לעזור לו חשש שנכשלים בנגיעה בגוסס, אח"כ הלך לנוח מעט שאלתי אותו אבא מתי תקום, אמר לי כדרכו בפשטות "בתחית המתים" חסד ה' היה שהגיע הרופא הרב ד"ר סיימונס שליט"א שבאמת היה שליח ההשגחה העליונה להאריך את ימיו, כשטיפל בו

הספר בנו הגאון רבי אוריאל שליט"א

ד"מ ישיבת היכל אברהם

בשעת הלידה

שראיתי בך אבא, לא ראיתי עוד, שלימות כזאת לא פגשתי. בכל מקום שהייתי, בכל מקום שראיתי, כמוך לא ראיתי. אמרת לי 'זה מלמד על שיקול דעת מוטעה שלך'...

אבל היום אתה יודע, אתה נמצא עכשיו במקום שבאים לקראתך כל גדולי עולם שלמדת את התורה שלהם, והערצת אותם וחינכת כל החיים ללכת לאורם.

איך אמרת לנו לפני כמה חדשים כשחשבת שאתה הולך לבית עולמך, אמרת לי 'תראה הם באים כולם, תראה, הם כולם באים אלי, אני לא מתבייש מהם'.

אמרת לי מתוך דמדום, אני נקי. אין לי, אין לי שום דבר לתקן. אני לגמרי מוכן, לגמרי מוכן.

ועם כל זה אמרת לנו, אל תכתבו עלי גאון אל תגידו עלי צדיק, תגידו עלי דבר אחד - אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. אמרת לי, למה לאהוב את הבריות, כי אנחנו אוהבים את מי שברא אותם. אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.

מאז שהיינו ילדים קטנים, ידענו שיש לנו אלף אחים. אלף אנשים שיותר חשובים מאיתנו.

תמיד, תמיד תמיד, פתוח, הבית פתוח לכולם, הלב פתוח לכולם. תמיד אתה שייך לכולם. שם את עצמך כאיסקופה הנדרסת. שום דבר לא חשוב, אולי מישהו צריך אותי.

באחד החדשים האחרונים כשכבר המצב היה כל כך קשה, ובלילה היינו אתה ואמא ואני לבד בבית, בשעה אחת בלילה דפקה מישהי בדלת, אמרתי לה 'זה לא מתאים, לא מתאים להיכנס עכשיו'. אני לא זוכר שפעם כעסת עלי כמו בפעם הזו, אמרת לי 'יהי ביתך פתוח לרווחה, הבית שלי פתוח לרווחה. אין לך רשות לסגור את הבית שלי בפני אחרים'.

הפעם היחידה שראיתי את אבא אומר משהו לאמא, איזה הערה. שפעם אחת הוא הרגיש מאד לא טוב ומישהו טילפן ואמא אמרה זה לא מתאים עכשיו, הוא אמר לה, 'לא, זה עסק שלי זה לא עניין שלך, אני משועבד לאחרים'.

היית בשבילנו דוגמה של צדיק יסוד עולם, צדיק יסוד עולם. סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה.

קשה לתאר למי שלא הכיר מקרוב כמה צדיק היית, כמה חסיד היית, כמה עניו היית, וכמה סולם מוצב ארצה. וכמה היית פה, וכמה ידעת כל דבר של כאן, להפוך אותו לשם.

"כד שלים צורבא מרבנן מסכתא עבידנא יומא טבא לרבנן", היום זה יום טוב שלך גמרת את המסכת, סיימת את המסכת, סיימת, הגעת לתחיית המתים.

אני מתבייש לדבר לפניך אבא. כל השנים שדיברנו לפניך היית אומר 'די, אין משמעות לדיבורים כאלו', אבל היום אתה יודע את האמת, אתה יודע את המציאות האמיתית שלך.

אבא. תורה, תורה חגרי שק. לא היה דבר בתורה שלא למדת ולא התעניינת בו ולא ידעת אותו. לא היה דבר שלמדת ולא קיימת אותו.

בשנה האחרונה שזכינו להיות קרובים אליך יותר, שהיית צריך אותנו יותר, ראינו דברים שלא ידענו מעולם שהם נמצאים. ראינו איך אתה, כל דבר של תורה שאתה לומד, כל דבר של תורה שאתה יודע איך יש לו קיום, איך כל דבר הוא מדויק.

איך אפשר לשים עליך עין, להסתכל עליך עשרים וארבע שעות ולא לתפוס אותך בטעות אחת.

כל החיים המתנת לרגע הזה, כל החיים התכוננת לרגע הזה. הייתי ילד בן 10 ואבא שלך נפטר ובאתי להלוויה, לקחת אותי הצידה ואמרת לי, כל החיים מחכים לרגע הזה, כל החיים אורזים כדי להגיע לנקודה הזאת, למקום הזה שבו נפגשים מחדש. חוזרים למקום שממנו באנו.

אדם נולד, הוא יודע שהוא ימות. וכל החיים כולם הוא הולך לשם, הוא הולך לשם. הולך האדם אל בית עולמו הלוך ונסוע יומם ולילה וכל רגע ורגע הוא בונה עוד פסיעה ועוד פסיעה ועוד פסיעה ועוד פסיעה. לקראת חיי עולם.

לקראת מקור חיי אמת ארוצה. כל החיים פנית לשם לא שכחת לרגע אחד את היעד, ולא עזבת לרגע אחד את ההווה.

סיפרת לנו בשבת האחרונה שהיינו ביחד. כשהיית נער צעיר, כשהגעת לארץ מצאת בתוך בור ספר מסילת ישרים, בתוך חפירה. הוצאת את הספר מהחפירה וקראת בו וקראת שהעולם הזה הוא לא עיקר. אמרת אם העולם הזה הוא לא עיקר, אני לא אוהב את הספר הזה הספר הזה לא חשוב לי. עברו שנים ולמדת, כך אמרת לנו, שהעולם הזה הוא עיקר, כי בלי העולם הזה אי אפשר להגיע לעולם הבא.

כל חייך חיברת שמים וארץ, כל חייך היית צמוד לדברי תורה.

כל חייך היית דוגמה וסמל לתורה לצניעות לענווה. קשה, קשה להגיד למי שלא מכיר וזה יראה חלילה הגזמה. כמה גדול היית בתורה, כמה גדול היית במעשים, כמה גדול היית בענווה, כמה גדול היית בקדושה, כמה היית סמל של כל דבר טוב, כמה לא היה דבר טוב בעולם שלא ראו בך.

תמיד אני אומר, אמרתי לך בשקט. כל ימי גדלתי בין החכמים, עמדת ליד האנשים הכי גדולים בעולם, אבל את סוג השלימות

הגדולים, ואפשר להיות אדם. ואפשר להיות בן אדם, אדם שחי בעולם הזה ונהנה מכל פרח, ונהנה מכל דבר שהוא רואה, וקשור עם כל אדם שהוא רואה. ונותן לכל אחד ואחד תחושה שהוא יחיד, כל אחד מהבנים מהנכדים מהתלמידים מהבנים של התלמידים. כל מי שהוא פגש אותו כל מי שהוא ראה אותו היה בשבילו יחיד.

כל מה שנאמר וכל מה שנגיד לא יספיק, אבל דבר אחד נאמר אתה חוננת אותנו, חוננת את הבנים שלנו, חוננת את כולנו מא' ועד ת'. לרגע אחד, לרגע אחד לא עזבת אותנו, אנחנו מבקשים ממך שגם עכשיו כשאתה הולך אל המקום שהכנת לך, אל המקום שאתה מצפה לו כ"כ, אל המקום שרצית אותו כל כך. גם כשאתה הולך לשם תזכור אותנו תמשיך לבקש בעדנו ושדרכך תהיה הלאה עבורנו.

ושאתה ואמא ביחד בניתם בית, בית אמיתי. בית גדול לה', בית גדול של קדושה וטהרה ושכינה שרויה בו, שהבית הזה ימשיך.

ואנחנו ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו, כולנו יודעי שמך. כמו שאמרת תמיד, יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, אין דבר חשוב יותר בעולם מזה.

ושנזכה ללכת בדרכיך לאהבה וליראה את שמך, לאהבה וליראה את שמך זה נשמע מילים, אבל מי שיודע כמה אבא אהב את הקב"ה, כמה הוא אהב אותנו. כמה בשבוע האחרון בבית חולים, כל הזמן שברי פסוקים ופסוקים ודברי תורה.

ועל כל דברי תורה שהוא אמר, אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאבא אהב את התורה, ואהב את מי שנתן את התורה, בוז יבוזו לו.

אנחנו מבקשים ממך מחילה, היינו לידך, נהגת בנו כמו חברים, נהגת בנו כמו שאנחנו.. הרשית לנו. אנחנו מבקשים ממך מחילה כשלא נהגנו כך כבוד כראוי, כשלא הבנו בדיוק בדיוק מה צריך לעשות, כשגרמנו לך צער. כשבמעשינו לא כיבדנו אותך, כשמעשינו לא היו מתאימים לגמרי לרוח שלך ולחינוך שלך.

אבל בסופו של דבר אתה האור שלנו אתה לימדת אותנו אתה הבאת אותנו לחיי העולם הזה ואתה הבא אותנו ואת כל מי שהיה לידך לחיי העולם הבא.

אנחנו מתפללים ומבקשים שהקב"ה יקבל אותך. ותשלח מלאכי החן ויבואו לקראתך, ויקבלו אותך באהבה וחיבה ורצון. אתה וכל מי שהיה לידך יודעים, שעשית כל מה שיכלת לעשות, כל מה שיכלת לעשות כדי להגיע למדרגות העליונות.

הקב"ה יתן לך הלאה בכפל כפליים, יתן לך את העולם שלך את העולם שמוכן לך... כל הקושיות יתורצו לך, כל הדברים שכל כך ביקשת להבין בשבועות האחרונים לחיך, סוגיות קשות וחמורות בכמה עניינים, כולם יתיישובו לך. כמו שאמרת לי, מה שאני לא אבין בעולם הזה אני אבין בעולם הבא.

הקב"ה יעזור לכולנו שנזכה ללכת בדרכיך תמיד.

לא מזמן גמרו בשיעור בבית בבוקר את המסילת ישרים בפעם המי יודע כמה, שאלתי אותך אם מתחילים עוד פעם מסילת ישרים, אמרת לי 'אני רוצה אבל הציבור...'

כמה 'מסילת ישרים יהיה מנהלך'. אני לא אגיד שמסילת ישרים היה המנהל שלך, כל התורה כולה היתה המנהל שלך. לא אמרת שיחות מוסר, לימדת תורה, בכל מקום לימדת תורה.

יש לנו מכתב שהרב שך כתב למישהו, שאבא לימד בכל מיני מקומות, ובו הוא אומר אם מישהו לומד אצלו אז זה בסדר.

הרב שך אמר לי 'תמיד תמיד תמיד הוא אומר כמוני, אף פעם לא היה לי ויכוח איתו'.

אנחנו יודעים, יודעים מקרוב מי שחי איתו. איך כל דקה הייתה מנוצלת לעשות את מה שנוכן. איך אבא חיבר את העולם הזה ואת העולם הבא, איך אבא הכין את עצמו כל הזמן אל העולם הבא. איך אבא היה מוכן לגמרי לגמרי בלי שום פחד ובלי שום בלי שום מורא.

היה מוכן לגמרי לרגע הזה שבו הוא עומד לפגוש, עומד לפגוש את מי שאמר והיה העולם. את מי שהוא עבד אותו באהבה ביראה בדבקות, את מי שהוא לא שכח אותו לרגע אחד, את אהבת חייו.

אהבת חייו. איך הוא אהב את הקב"ה... איך הוא אהב אותנו... בשנה האחרונה הוא סבל ייסורים שקשה לסבול, אבל לא היה נראה עליו, הסבל לא היה נראה עליו, הוא ידע להסתיר אותו. כמו שהוא ידע להסתיר את צדקותו ואת חכמתו ואת תורתו, הוא ידע גם להסתיר את הכאב שלו ואת הסבל שלו. בלילה אחד שהוא הרגיש כ"כ לא טוב, הוא אמר לי 'כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה'.

אבא היית בשבילנו דוגמה, צדיק יסוד עולם. היית בשבילנו כמו שאמרת לי כשחוננת אותי. אמרת לי שאתה הולך להיות אבא, תדע לך, אבא בשביל הבנים שלו הוא מייצג את הקב"ה. לא לחינם הקב"ה מצוה לכבד את האבא כמו את הקב"ה, הוקש כבודם לכבוד המקום. תדע, אבא בשביל הילדים שלו זה דוגמה, עד גיל מסוים זה דוגמה של האלוקים בעצמו.

היית בשבילנו דוגמה, דוגמה אמיתית איך נראה צדיק יסוד עולם, איך נראה צדיק חונן ונותן.

היית דוגמה אמיתית של בן אדם שבין אדם למקום ובין אדם לחבירו באים אצלו מאותו מקום.

היית בשבילנו דוגמה של הכלל הגדול שאמר בן עזאי. רבי עקיבא אומר, ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה. ובן עזאי אומר לו יש לי כלל גדול מזה, בצלם אלוקים עשה את האדם. איזה צלם אלוקים היה לך איך בכל מקום שבאת, איך כיבדו אותך איך ראו בך צלם אלוקים, ראו בך צלם אלוקים.

היית משל ודוגמה. מי שראה אותך אפשר להגיד, אתה הראית לדעת. מי שראה אותך ידע שזה אפשרי, אפשר ללמוד תורה, ואפשר להיות זהיר ואפשר להיות זריז, ואפשר להיות כל הדברים

ללמוד וללמד

בעז"ה יתקיים השבוע
שיעור מיוחד בנושא:

תלמוד תורה לבנים כיצד?

השיעור יימסר ע"י הרבנים הגאונים
הרה"ג רבי מאיר ויסמן שליט"א
איש חינוך ותיק מזה עשרות שנים
והרה"ג רבי נתן רוטמן שליט"א
ר"מ בישיבת נתיבות חכמה (וולפסון)

ביום חמישי פרשת במדבר - כ"ז אייר תשפ"ג
בבית הכנסת פינסק קרלין

רחוב חסידי קרלין 1 שכונת בית ישראל ירושלים 2:00-3:00 אחה"צ

נושאי השיעור: מהו אופן חינוך הבנים בתלמוד תורה, איך מקיימים את המצוה בהידור,
ועצות מועילות איך להשריש בליבם תורה ויראת שמים.

שמעו ותחי נפשכם!

ואזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות

השיעור מתקיים באמצעות ועד יידי הילכתא

השיעור נתרם על ידי משפחת מרגלית
לרגל הולדת הבן שמואל נ"י

להאזנה לשיעורי הלכתא: קו הילכתא 02-5377085 | קול הלשון | אוצר השיעורים

עולם ההלכה עוצר נשימה

טור ושולחן ערוך המורחב

לראשונה: ארבעת חלקי השולחן ערוך עם ספרי הלבושים והאליה רבה | משנה ברורה וביאור הלכה ושער הציון על הדף | מפרשי השו"ע מוגהים ומתוקנים בתכלית | מגן אברהם המלא | קובץ מפרשים חדש ומורחב השמטות וליקוטים | רבבות תיקוני שגיאות על ידי מאות תלמידי חכמים מכל רחבי תבל ועוד..

נפל דבר בישראל. עולם התורה כולו מתבשר בימים אלו, ימי ההכנה לקבלת התורה, בבשורה המיוחלת על הופעתו השלמה, סוף סוף, של ה'טור והשולחן ערוך' החדש והמורחב, מבית המכון הוותיק 'שולחן מלכים', הנודע כבר שנים רבות כמי שתופס מקום של כבוד במזרח בתי המדרש.

מדובר בבשורה של ממש לציבור תופסי התורה ושוחרי ההלכה ל"אנשי השולחן ערוך" ולאברכי הכוללים בארץ הקודש ובכל רחבי תבל, המצפים לה כבר תקופה ארוכה.

ידועה אימרתו של אחד מגדולי הדור הקודם, כי אצלנו יושבי בית המדרש, ה'נייעס' האמיתיים הם על עוד כתב יד של רעק"א שהודפס, עוד שמועה שנמצאה בשם הגר"א, ועוד בירור בדעתו של אחד מרבתינו. אמור מעתה, וכי איזו בשורה גדולה מזו ניתן לבשר לעם הקודש!?

טור חדש. שולחן ערוך חדש. מגן אברהם חדש. לבוש חדש. אליה רבה ואליה זוטא חדשים. ט"ז וש"ך וסמ"ע. חלקת מחוקק ובית שמואל. באר הגולה ומחצית השקל. נתיבות וקצות החושן. חוות דעת ורעק"א. פרי מגדים ופרי חדש. וגם משנה ברורה וביאור הלכה ושער הציון. הכל חדש. חדש ומאיר עיניים.

וכי קטנה היא בעיניכם!?

סולתה ושמנה של היהדות התורנית, המתענגים על זיז כבודם של כל סעיף קטן במגן אברהם ובש"ך, צמאים לכל תוספת חידוש באליה רבה, כמהים לדברי החוות דעת והנתה"מ, הפמ"ג ורעק"א ורבתינו מאורי הגולה נושאי כלי השו"ע, על פיהם ישק כל דבר, יידעו להעריך את אשר אנו נותנים לפניהם היום!

בעלעול בין דפי ה'טור והשו"ע החדשים, מגלה הקורא מיד כי לפניו עבודת נמלים שהושקעה במשך שנים, ובמתכונת חדשה כמותה לא היה מעולם. ציבור הלומדים הבשל כבר להיפרד בלית ברירה מכבלי ה'צורת הדף' הוותיקה בכדי וליהנות ממנעמי הרחבות והפאר ומשלל התוספות והשכלולים החדשים, ימצא את התענוג והאושר במהדורה החדשה והמפוארת, שגולת כותרתה בין היתר היא, משנה ברורה וביאור הלכה ושער הציון על הדף, ספרי הלבוש והאליה רבה בהישג יד בכל כרך מארבעת חלקי השולחן ערוך, ועוד.

ראשית דברי ה'טור והבית יוסף והב"ח עצמם הוגהו כולם על פי דפוסים ראשונים על ידי צוות ת"ח מובהקים, תוך עבודה יסודית ומדוייקת שהתקדמה והשתבחה ממהדורה למהדורה, עד כי ניתן לקבוע ללא חשש כי **מהדורה זו היא המדוייקת והמתקנת ביותר מכל מהדורות ה'טור הקיימות כיום.**

ראשי התיבות והקיצורים הקשים להבנה נפתחו ונתבארו לתועלת הלומדים, חלוקת הסעיפים בדברי ה'טור והב"י נערכה מחדש לפי סדר דברי המחבר והרמ"א בשו"ע, להקלת העיון, וקטעי הב"י הארוכים חולקו לקטעים קצרים יותר, לתועלת הלומדים. ובנוסף, תוספת ייחודית למהדורה זו, ספר דרכי משה **הארון** לרבינו הרמ"א, מופיע על גליון ה'טור עצמו, מעלה נשגבה בפני עצמה וייתרון עצום ללומד.

הדובדבן שבקצפת, לראשונה מאז ומעולם נדפסים ספרי הלבוש, עם האליה רבה והאליה זוטא והמלבושי יום טוב השימושיים כל כך לציבור הלומדים, בסוף כל כרך וכרך - מתנה טובה מבית גנזי המכון, שבוודאי רק יושבי בית המדרש המופלגים ידעו להעריכה אל נכון!

ולא עוד אלא שספרי הלבוש נדפסים כפי שהופיעו בעריכתו המדוייקת של הגר"א פרבר זצ"ל, שהשקיע שנים ארוכות בעריכת ותיקון מהדורתו ומסר נפשו עליה, ומן המפורסמות שמהדורות הינה המדוייקת והמתוקנת ביותר וגדולי ישראל שמכו את ידיהם על מהדורתו ועליה בלבד.

בנוסף מופיע בסוף כל כרך מספרי הטור 'קובץ מפרשים החדש', ילקוט חיבורים על הטור והגהות וחיידושים מגדולי הדורות שדבריהם היו לעיני רבותינו. ובכרכי הלכות נדה וריבית נוספו במיוחד כל ספרי היסוד הנחוצים ללומדי הלכות אלו. ולמשל בהלכות ריבית – פרק איזהו נשך עם כל מפרשי הגמרא, ספר התרומות, ילקוט השו"ת, חכמת אדם, שו"ע הרב ועוד. ובהלכות נדה – מסכת מקוואות ומפרשיה, הלכות נדה להרמב"ן, בעלי הנפש, תורת הבית, שו"ע הרב ועוד.

וכעת ללוז הענין. השולחן ערוך עצמו.

טוב מראה עינים. ארבעת חלקי השולחן ערוך סודרו והעומדו בסדר חדש, כמוהו לא נראה מעולם. מאות שעות של בחינה מדוקדקת לבחירת מבנה העמוד וצורתו, סדר הצבת המפרשים, בחירת סוג וגודל הגופן של החיבורים השונים, אותיות הסעיפים והציונים לתועלת הלומד, בכל זה הושקעה חכמה יתרה שאינה מלאכה, עמל ויזע, כאשר רק הנסיון הרב שהמכון צבר במשך השנים מלמד עד כמה דברים אלו מהותיים ומשפיעים על כל צורת הלימוד, הזכרון והתפיסה.

גם במפרשים הסובבים את המחבר והרמ"א נעשתה עבודה רבה, פוענחו ונפתחו ראשי תיבות בזהירות מופלגת, תוך עיון מעמיק של חבר תלמידי חכמים מובהקים שלא תצא תקלה ח"ו, ובמחשבה תחילה אלו ראשי תיבות לפתוח ואלו לשמר בכדי שלא להאריך יתר על המידה ולסרבול את הלימוד. כך התקבלה בס"ד תוצאה מופלאה ומושלמת המותאמת לכל צורבא מרבנן.

הפרי מגדים מופיע כמובן גם הוא על הדף, הם בחלק או"ח והן בחלק יו"ד, דבר דבור על אופנו, סימן מול סימן וסעיף מול סעיף. עבודה ייחודית נעשתה בהגהת כל אות ואות בפמ"ג, בעריכת טובי מחברי ספרי הביאורים על הפמ"ג בדורנו, איש על מחנהו ואיש על דגלו.

בסוף כל כרך מופיעים חיבורים מגדולי הפוסקים, ולמשל בחלקי או"ח ניתן למצוא בסופם את העולת תמיד, השו"ע הרב, האשל אברהם ועוד.

גולת הכותרת של מהדורה זו היא, בלי ספק, ההחלטה היומרתית להוסיף לראשונה את המשנה ברורה והביאור הלכה והשער הציון על דף השו"ע לצד שאר הנושאי הכלים. החלטה היסטורית וכבדת משקל זו נעשתה בכובד הראש הראוי, לאחר ליבון הענין עם גדולי התורה ופוסקי הדור וכן עם בני משפחת מרן החפץ חיים זי"ע, אשר ישנם פה ואשר בארץ החיים, שכולם פה אחד העלו והורו שהקפדת מרן לבלתי לשנות את צורת הדף של המשנה ברורה היתה רק שאין להוציא ולחסר שום מפרש וחיבור שצירף לספרו, וזה מחמת גודל עוצם ענוותנותו שאין הוא ראוי לחבר ספר הלכה בפני עצמו וכן מפני שיש הוראות רבות המופיעים בבאר היטב ושע"ת שלא הביאם בספרו ורצה שלא יסמכו על דבריו מבלי לראות דבריהם, אבל ודאי שאין מניעה לצרף חיבורו עם שאר המפרשים הקיימים על השו"ע. כך נפתחה הדרך למלא את בקשת הלומדים שביקשו במשך שנים להציג את דברי המשנה ברורה על הדף, על מנת לקבל תמונה שלמה תוך כדי הלימוד ולדעת את כל השתלשלות דבר ה' עד להלכה ולמעשה לדעת את המעשה אשר יעשון.

על העבודה הכבירה והאדירה שנעשתה בסיקול הטעויות והשוואת כתבי היד השונים, תיקוני שיבושים והשמטות הצנזורה, ציוני ההערות ודוגמאות למכביר משגיאות נפוצות, ניתן לראות במבוא המורחב לשולחן ערוך אורח חיים ח"א, בראש הספר.

אין ספק כי ציבור תופסי התורה ימהר לתפוס בשתי ידיים את היצירה המופלאה שבוודאי תכבוש את כותל המזרח של ארון הספרים היהודי לדורות עולם.

כעת בחנויות הספרים המובחרות, במהדורות חתנים מפוארות ובמהדורות מיוחדות לכוללים

טלפון להזמנות: 073-7689030

עימוד מקצועי בדגש על נוחות הלימוד | באותיות מפוארות ומאירות עיניים | רבבות תיקונים ע"י תלמידי חכמים מובהקים מכל רחבי תבל

יצא לאור ספרו החשוב

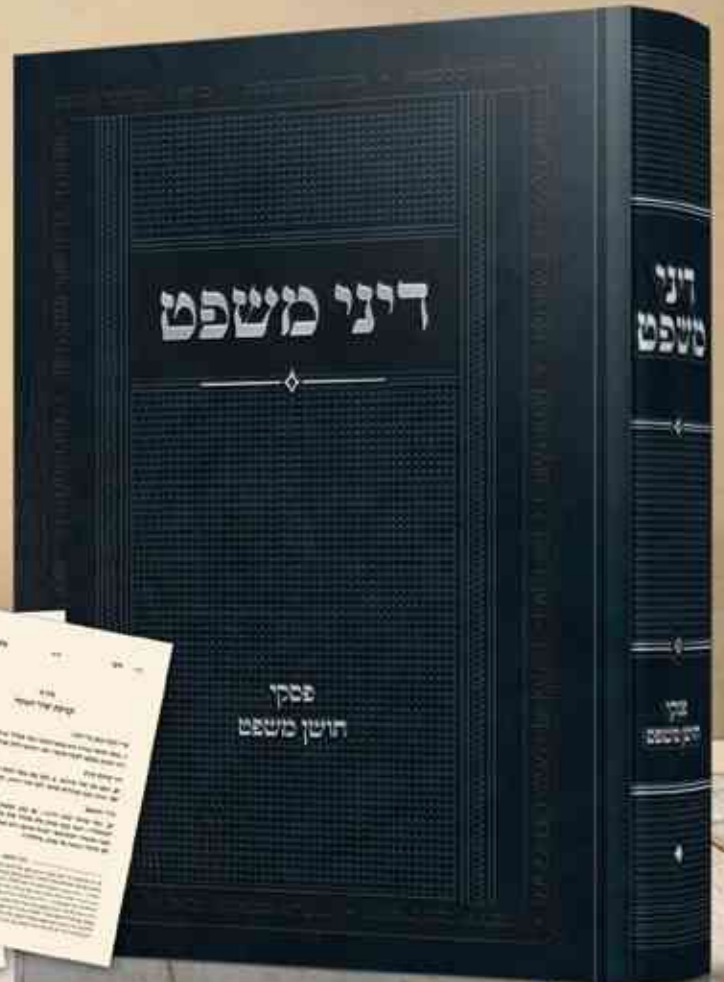
של מורנו הרב **חיים קאהן** שליט"א
אב"ד בד"צ עץ חיים ודיין קהל עדת ישורון

ספר

דיני משפט

בו נקבצו עיקרי דיני ופסקי חושן משפט ערוכים ומסודרים בשפה ברורה לפי סדר נושאים, המוגשים כפסקי הלכה למעשה בדיני ממונות תוך ציון מקורות הדין. הספר עוסק בנושאי היום יום הנוגעים לכל אדם החפץ ללמוד על מנת לעשות ולנהוג על פי דין תורה במקצועות אלו. מקורות ההלכה המובאים בספר הינם כלי עזר לכל דיין ומורה הוראה, והזדמנות לחזרה על עיקרי הסוגיות בסדר נזיקין אליבא דהלכתא.

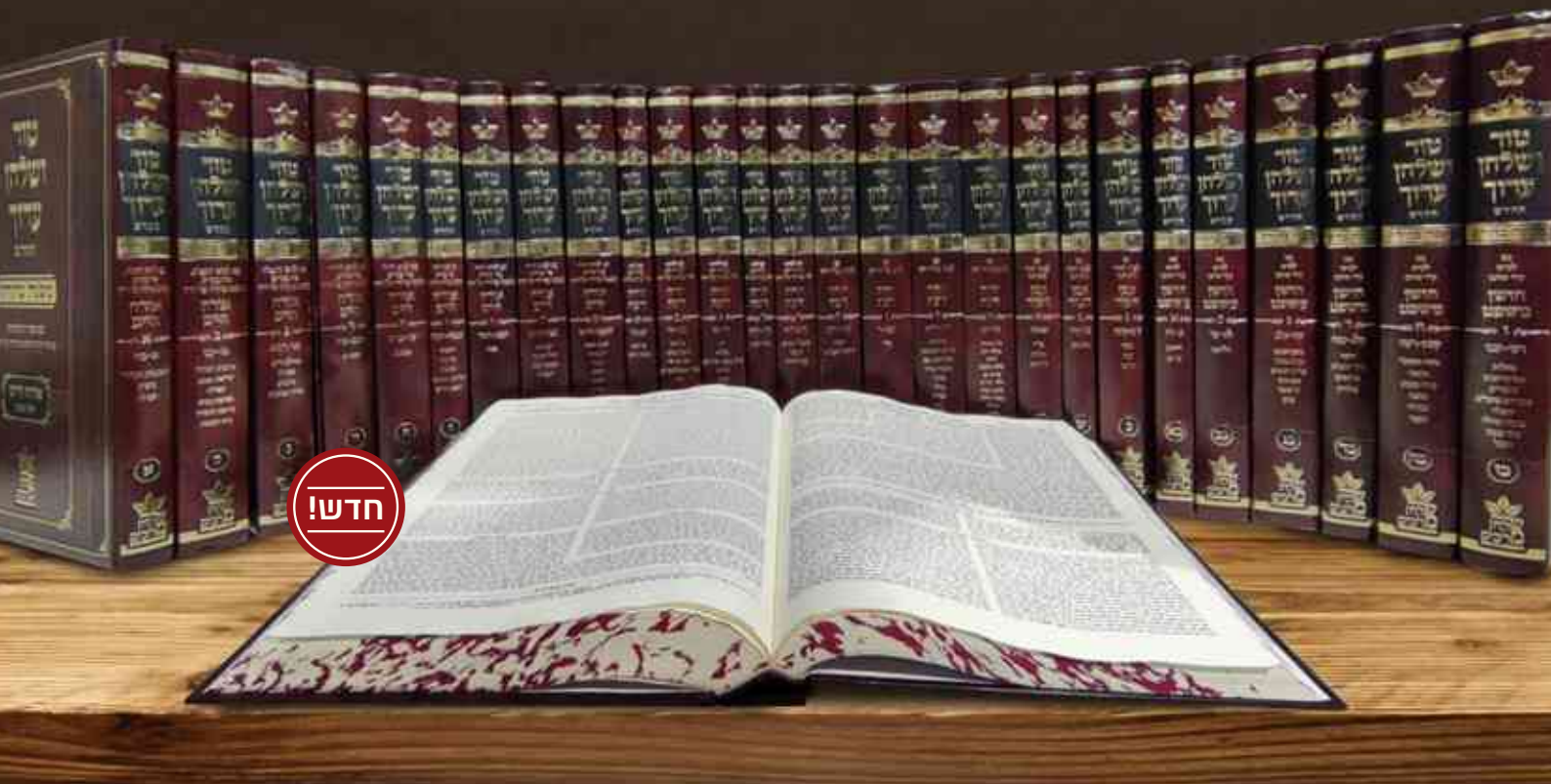
- דבר שלא בא לעולם
- חזקת ממון • דינא דמלכותא
- אדם המזיק וממון המזיק
- חובל • גניבה וגזילה
- מעקה והסרת מכשול
- בעלות וקנין • אבידה • הפקר
- השגת גבול • ירושה • שכנים
- מקח וממכר • מקח טעות
- אונאה ומדות ומשקלות
- אונאת דברים

בסיעתא דשמיא

טור שלחן ערוך המורחב

חדש!

לאחר שנים של עריכה ניפוי ודיקדוק, בהכוונת גדולי ההוראה ופוסקי הדור. לומדי ההלכה מהללים את טור שלחן ערוך המורחב.

לראשונה ארבעת חלקי השולחן ערוך עם ספרי הלבושים והאליה רבה, שלחן ערוך הרב, משנה ברורה וביאור הלכה ושער הציון על הדף, מפרשי השו"ע מוגהים ומתוקנים בשלמות שאין כדוגמתה, מגן אברהם המלא, קובץ מפרשים מורחב, השמטות וליקוטים ועוד..

לימוד ההלכה מענג ומדויק כפי שלא היה מעולם!

כתר ההלכה החדש

רבות תיקונים ע"י ת"ח מובהקים מכל רחבי תבל

באותיות מפוארות ומאירות עיניים

עימוד מקצועי בדגש על נוחות הלימוד

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
נדרים פלוס קוד מוצר: 9030 **נדלים**

מרכז מכירות ארצי: 073-7689030
לקטלוג: 7619159@gmail.com

